

PAUL EUGEN BANCIU
CASA URSEI MARI

COPERTA DE IOAN HORVATH BUGNARU

PAUL EUGEN BANCIU

CASA URSEI MARI

**EDITURA DACIA
CLIJ-NAPOCA 1978**

*„ÎNTRE O FLOARE CULEASĂ ȘI ALTA DĂRUITĂ
INEFABILUL NEANT”.*

GIUSEPPE UGARETTI

PARTEA ÎNTÎI

DUMINICA APELOR

ZILE ALBASTRE, ZILE ROZ

1.

Poate ar fi trebuit să vadă mai întâi orașul din dreptul caloriferelor, să se bucure de zgîrcenia naturii acolo și să sufere după fiecare pală de vînt unduită prin perdelele firave. Să înțeleagă că și ce-i subțire și transparent poate să țină la moara vremii. Apoi, ar mai fi trebuit să-și obișnuiască degetele cu luciul smalțului de vase și cu țesăturile acelea dese și călduroase și să mai treacă printr-o viață, a doua, în care să aibă timp să uite de satul ei și de bărbații aceia mulți, tovarășii ei cu miros de rășină și mărășești și țuică întoarsă. Și poate, ar mai fi trebuit să aștepte s-o ajungă dorul de cetină și de rîuri și de zăpezi albastre de seară, și să sufere pentru asta și să se mintă că nu suferă și să-și spună că nu va mai părăsi orașul niciodată. Astea ar fi trebuit să se întîmple înainte de a o chema Mia.

Se auzea cîteodată strigată și credea că-i vorba de o alta, și-și aducea aminte de noaptea în care îl găsisese pe Marga, o noapte tristă și neagră, și numai după aceea își întorcea fața, fără rîvnă, spre cel care o striga. „Mai bine să nu-mi spună nicicum ori numai femeie, decît să-mi spună Mia.” Apoi, se socotea că intrase prea dintr-o dată într-o lume de oraș, suită vremelnic în munte, fără să fi apucat să afle orașul, fără să-l simtă, fără să-l priceapă. Îi vedea pe toți, jinduind după casele lor pe care le lăsaseră undeva jos, cu bunicii și copiii, îi auzea vorbind de oraș, cu mașinile lui și legile lui pe care ea nu le pricepuse niciodată.

Vedea cabana Ursului și se simțea plecată de mult și întoarsă acolo, la casa ei, unde erau niște chiriași care n-aveau nimic cu muntele și cu legile lui săpate în piatră. Atunci simțea cum chiriașii aceia o rup de credințele ei și de amintirile ei, care adunaseră la un loc o viață de om, trăită și săvârșită acolo, o viață despre care ei, n-aveau habar și nu credeau nimic. Ajunsese să se simtă străină de trupul satului pe care îl inventase, ea și lemnarii ei, în singurătatea muntelui, și să se bucure de zilele când pleca spre vale, pe câte o săptămână, să-și vadă pruncul. „De bună seama satul croit de noi aici și peste care s-o făcut celălalt, al șantierului, s-o adunat cu tot ce-o fost, în Trică. Prea mă bucur când mă-ntorc, și-i văd casele, prea mă suce când îl las.”

Marga nu știa nimic. La început îl încercase gelozia, una din acelea mocnite și răutăcioase. O căznise cu vorbele că-și are țiitor undeva prin oraș. O stinse în furia palmelor, în altă zi, să-i smulgă numele bărbatului. O lăsase, altădată, să doarmă în prag, o noapte întreagă, și nu-i deschise, să o știe că suferă pentru ăla. Femeia tăcea, i se uita în ochi, s-o creadă că nu-l înșală, apoi... orice ar fi făcut și ar fi zis Marga, într-una din nopți pleca.

De fiecare dată când se întorcea de la fiu-su era limpede, cu toate vorbele așezate în rînduri, așa cum ar fi vrut să i le spună lui Marga, să-l facă să priceapă. Și pînă sus la cabană, se bucura de drumul acela pe care îl bătătorise cu gînduri în atîția ani, și credea că sus, va fi iar așa ca în sufletul ei: o cabană singură, cu doi oameni înăuntru, ea și Marga, cu liniște și joc de vînt și ploaie, să le ghicească vrerea după semne. Odată ajunsă sus, dormea tihnită, apoi, a doua zi, dădea iar cu ochii de orășenii aceia și începea să-i pizmuiască, și să-i ocolească de parcă i-ar fi vrut răul, ori poate de teamă să n-ajungă să-i blesteme ea. Se amăgea mereu cu gîndul că, poate, într-o zi i-o căsăpi dorul de oraș, și-or pleca pe la casele lor. Îi vedea rămînînd și suferea.

2.

Primăvara scotoci măruntaiele munților mustind totul. Femeia își rezema sufletul în mu-gurii dospind verdeața și-n sloiurile ce se pierdeau spre vale. „Vine o vîrstă cînd ...” Marga era plecat pe la turbine, jos la hidrocentrală. Mîncarea lui zăcea sleită într-o crăticioară pe sobă, să aștepte. Patul era făcut, schimbat mereu și învelit în cearșaf alb, care n-apuca să se îngălbenească ori să se adune pe la colțuri. Hainele așezate în dulap, la rînd, neatinse. Prînzurile de a doua și de a treia zi erau deja socotite după feluri, și cinile și ujina. „Îi pustiu. N-am vrut niciodată. Cînd m-am gîndit să rămînem aici numai noi. .. n-am vrut niciodată pustiu. Și-apoi, unui singur om îi trebuie atît de puțin că-și poate face și singur și-și umple viața, din asta, numai cu el. Eu?... fac, deretic, murdăresc singură, în ciudă, să-mi dau de lucru și să nu rămîn numai cu gîndurile și cu durerile pe care le-am avut și s-or închis ca o pagubă cu vîrf, și-or lăsat în urma lor carnea crescută, ca mușuroiul peste mort, să fie semnul locului ăluia unde nu mai este nimeni...” Fugea apoi afară și se așeza pe malul rîului și se socotea să fugă iar la Trică. Într-una din zile, mai greu ca-n alți ani, prinse gustul primăverii. Se așeză pe mal, privi cerul și apa și i se păsură altcum. „... Vine o vîrstă cînd cel mai greu ți-i primăvara. Atunci, începi să vezi în ea nu viața, ci războiul tău cu uitarea, și cînd vezi sloiurile, cum fug la vale, îți vin în minte stropii de parafină scursă și oprită vreme de luni la căpățîiul anilor trecuți și morți undeva și îngropați nicăieri, în pustiu de la marginea cerului.”

Rămînea pe marginea rîului ore întregi să-și termine gîndurile negre, să treacă, să coboare la vale cu apa și să vadă cum, în urma lor, va mai rămîne ceva, și-și repeta: „toate trec, și tristețile.” Și cre-dea că le grăbește. Într-un tîrziu, bătea cu palma în piatra malului apoi se ridica și se întorcea la cabană,

Din drum, vedea iar casele celorlalți, din piatră și var și îi veneau în minte, ori așa voia, viețuitoarele pământului: „... că nici unul din cei mulți, care-or trecut pe aici nu s-or oprit cu statornicia aia cu care ne-or deprins părinții, să-și dureze și lor case. Nici unul. Or fugit de sufletul lor și-or ajuns să aibă altul în care cred așa cum crezi în ziua de azi. Fuga le-o schimbat sufletele.”

Nu se mai uita la casele veneticilor, să n-o ajungă vreun gând rău, dintre acelea care îi urcau noaptea, lângă Marga, pînă în dreptul nodului de la gît și i se opreau acolo, și-o strîngeau, și-o chinuiau, și-o făceau să umble prin cameră după o altă durere care să i-o stingă pe aceea din gît. Ajungea în bucătărie și se pune la masă pe întuneric și asculta cum îi zvînesc urechile de glasurile lui Ghio și-a bătrînului, ce-o dojeneau, apoi de glasurile celorlalți, și-n urmă,... în urmă auzea tăcerea și vedea mormîntul mamei ei, în primăvara de alaltăieri, și-i vedea lacrimile nebunului puse și în-gropate la rădăcina mormîntului, sau a pământului reavăn, ridicat în moviliță ca după arătură și semănat. Abia atunci scăpa de sugrumare și apuca să se întrebe: de ce în toată vremea cît umblase după urma lui Marga, nu apucase să și-l poată desena în fața ochilor, nici așa cît o părere, deși îl simțise și-l știuse viu, undeva.

„Oare, dacă ar fi trebuit să mă adun pe mine în fața ochilor mei, as fi putut?” Iși răspundea ... nu-și răspundea, apoi: „de bună seama oamenii îi fotografiază numai pe aceia care nu li-s nici chiar străini, dar nici nu-i pierd prin suflet de dor. Or, poate cei de iubesc îs orbi și nu-și văd perechea numai cînd o au în față și-atunci, atunci tot n-au vreme să se uite unul la altul.”

Se socotea așa, pînă la ziuă, deasupra mesei din bucătărie, și-n urmă se mai bucura o dată pentru Marga, că nu-l are în fața ochilor. „... vine ea ziua, pentru că trebuie să vină și ziua aceea, în care nu-l mai am înăuntrul meu și cînd îl voi avea în față

ochilor și-n somn. Voi ști atunci că Marga-i numai o amintire, ca oricare alta, de care nu te mai poți despărți, pentru că așa va fi fost legea atunci între noi: să-mi fie soț și bărbat cu certificat și cununie.”

Își spunea asta, apoi, se culca în pat, lângă el, și-i întorcea spatele și adormea liniștită.

3.

Marga se schimbase într-atît cît să nu-l mai poată lua chiar de acolo de unde îl lăsase. Zicea el: „la București, la școală eram cel mai bătrîn, abia m-au primit” și femeii i se părea că școala de tehnicieni pe care o făcuse Marga și Bucureștiul, despre care crezuse atîta timp că-i o țară, iviseră o ruptură între ei, nebănuită nici-odată.

Îl vedea domn, specialist, atent, curat, cu bocanci lucioși, cu bunda de blană și piele, și începuse să se simtă servitoarea lui, o servitoare cu care el, domnul Marga, se culca și se iubea, ferit de ochii lumii, în singurătatea lui. Simțea că numai acolo, în cabană, există și ea pentru Marga, doar așa, ca o amintire de dragoste, pe care tot ea, cealaltă, cea care-l regăsise, i-o directica și i-o ștergea de praf și i-o puneă noaptea în pat, pe întuneric, să-l întinerească cu cîțiva ani.

De nevasta lui, cealaltă și de copil nu întrebuse pînă spre aprilie, într-o zi, cînd coborîseră împreună pînă în oraș, și Marga zicea că nu-i mai dăduseră de urmă. Femeia îl simțise că minte, și mai simțise că minciuna se vîra ca un ic în ruptura ce apucase să se pună între ei și o lărgă. „N-o văzut-o?... Minte, minte ca apa iarna cînd caută o zgîrietură în stîncă să se ascundă acolo și

s-o umfle, ca-n celălalt an, sau în altul, să rupă stîncă în două și s-o prăvale ca pe-un nimic în rîu.”

În dimineața zilei aceleia, Marga o îmbrăcase de sus pînă jos în alte haine de o prinsese pe femeie frica să se mai apropie de vreo oglindă. Foiala stofelor și moliciunea mătăsii și strînsoarea elasticelor o făcuseră să se simtă țeapănă de parcă ar fi turnat-o goală în ghips, ca pe-un olog. Seara, abia apucase să se dezbrace și să și le scoată pe toate de pe ea, pînă la piele apoi să se vînture iar, liberă, în cămeșoiul ei, prin cele două camere.

Abia atunci prinse grai și-l întrebă pe bărbat dacă hainele acelea aveau să-i fie vesmintele de toată ziua ori numai pentru sărbători. Marga nu-i răspunse și plecă ciufulit afară și după ce trînti ușa, mai apucă să-l audă scrîșnind: „vită!” Așa ceva nu-i citise de pe buze pînă atunci și pe femeie o năpădiră furnicile roșii prin cap și prin piele și-și strînse lucrurile, cele vechi, și le ascunse în desagi. Apoi vîrî desagi sub pat și se îmbrăcă în celelalte haine și căută o oglindă. Găsi una mică, de bărbierit, în care nu încăpea decît pe rînd și nu se putea vedea toată. Iși luă niște cărbune și-și dădu pe la ochi, și-o luă groaza cînd se văzu în' oglindă, și se puse pe plîns. Îi șiroia negreala pe față, și se privi din nou în oglindă, apoi fugi la rîu să se spele de mîzga neagră și de vorba lui Marga.

Intră în rîu pînă la genunchi s-o ajungă apele, s-o spele și s-o răcorească. Iși vîrî în cîteva rînduri fața în apă și-și udă hainele, apoi, se zvîrli cu totul în voia rîului. Rîul o purta viforos peste pietre și o spăla de gînduri. Ieși pe mal, mai de vale, și chiui singură ca un miez de pădure spre toate marginile văii și începu să urce un povîrniș, spre botul ei de deal, pe care-l dibuia și-n noapte. Se opri sus, pe tăpșanul știut, de unde nu se vedeau luminile bara-jului și-ale cabanelor. Iși stoarse poalele și părul și prinse o unduire de vînt să-și atîrne de ea toate simțurile. „Nu m-o ajuns încă vremea cînd pornirile sînt numai niște zvîcniri

aiurea, așa, ca înainte de moarte.” Și chiui din nou, ca țapinarii când întorc cu gheara sculelor lor lemnul colhănit să-l aburce în camioane. Atunci nu se mai întreba dacă va reuși, vreodată, Marga s-o facă doamnă, și de ce va fi trebuit ca toată suflarea femeiască să se facă doamnă. Nu se mai întrebă nici pentru ce trebuia să se facă orășancă, întocmai acolo, unde mîncase pîinea cu miros de rășină și carnea cu firimituri de piatră ca să-i zidească sufletul.

Și nu se mai întreba nimic ci chiuia, mai departe, ca tăietorii de lemne înfierbîntați de lucru și de albastrul cerului, și se simțea în casa ei, cu iubirea ei și credințele ei. Strigă: „tare!”, și se gîndi la pietre, „lumină!”, și văzu pustiul alb irosind rece un nisip de sori mărunți, și zise: „căldură!” și simți vîntul uscîndu-i hainele, carcasa aceia străină și udă fără de care nu mai putea intra între oameni și nici între amintirile ei.

O luă dorul după cei de la construcții, pe care-i lăsase într-o zi între malurile unui oraș. Apoi își aminti de obiceiurile lor și de vorbele lor și de iubirile lor. Doi dintre ei rămaseră acolo în oraș să-și croiască o altă viață cu niște fete de la o întreprindere textilă, se gîndi la ei și-o apucă amarul deznădăcinării. „Asta îi deznădăcinarea deznădăcinaților...” și nu mai găsi vorba pe care s-o pună în dreptul celorlalte, și porni la vale, aproape împăcată cu soarta aceea pe care ei, plecații, aveau să o urmeze. Își zise că și Ghio se oprise în Blaj, la o întreprindere ori fabrică de lemne și că avea nevasta și copiii cu el și stătea la bloc; că și Vasî și Io se opriseră la un alt combinat de lemn și se descurcau bine și fără rășină și vreascuri.

Ajunse în drum, și-și întoarse, fără să vrea, fața spre lună. Era lună plină și-i veni o clipă să creadă că și luna făcea parte dintre lucrurile interzise de-acu înainte, ca și scăldatul în rîu, ca și colindatul prin pădure, ca și hainele ei din desagă. Își ținu fața spre drum, de parcă ar fi păcătuît și n-ar fi vrut s-o știe nimeni.

Marga o aștepta în fața cabanei. O văzuse sin-gură, dar n-o strigase și nu-i ieșise în întâmpinare, și nu-i spusese nimic. Intrară amîndoi în cabană. Femeia lăsa o dîră udă în urma ei. Marga privea, de la masă, și-i zise să-i aducă o sticlă. I-o aduse, apoi se așeză în fața lui pe un scaun. „Schimbă-te!” Femeia execută ordinul la fel de absentă. Iși luă pe ea alte cîteva lucruri aduse tot de la oraș. Credea că furou-i fustă, furoul pentru care n-avusese ochi niciodată din pricina parșiveniei subțiririi lui și-a culorii aceleia fără dumnezeu. „Batăr de-ar fi fost roșu ori negru ori alb.” Apăru în rama ușii umflată de hăineturi, ca un smintit care-și îmbumbă mai întîi paltonul pe pielea goală și-n urmă, la sfîrșit de tot, își trage izmenele deasupra. Marga pufni în rîs, se ridică și vru s-o ia în brațe. Îl împinse, fugi în cealaltă cameră și se întoarse îmbrăcată numai în furou. Se așeză, așa, mai goală, cum era, pe scaunul din fața lui. „Eu cred că tu așa vrei să mă scoți în lume!” Marga rîdea și-i arăta cu mîna spre geam: „în noaptea asta oamenii or prins prima oară luna... așa am auzit la radio.”

Femeii îi veni să-și intre între podele, că era prima dată de cînd se știa, să-și vadă pulpele dezgolate, pe lumină, în fața unui bărbat. Bărbatul îi vorbea mai departe de lună și de oamenii care, în noaptea aceea, aveau să știe dacă obiectul trimis de ei va ajunge acolo. Vedea ochii femeii, roșii de plîns oprit și de rușine și de neînțelegere, apoi o văzu fugind iar în cealaltă cameră și-și zise: „mă-nsor! ... în ailaltă duminică mă însor.” Iși turnă un pahar și-l bău. Ar fi vrut să meargă după femeie s-o împace, dar zări din nou lumina lunii și ieși în prag. Se puse cu fața spre lumina aceea galbenă argintie de parcă ar fi așteptat eclipsa. Atunci de-abia se dumiri și-și spusese că femeia îl va fi socotit nebun. Vru să se întoarcă, apoi se întoarse și dădu cu ochii de femeie, îmbrăcată în hainele ei țărănești, cele cu care venise. „Plec!” Bărbatul dădu din umeri. „Unde?”

„Intr-altă parte.”

„N-ai unde!”

„Acasă ori la o cabană, undeva.” Femeia făcu un pas.

„N-ai unde!”

Femeia coborî treptele.

„Trebuie să mai fie undeva un loc unde să pot trăi și așa cum sînt.”

Marga îi aținu calea. Femeia îl ocoli și începu să coboare. Omul o ajunsese din urmă și i se puse în drum.

„N-ai unde, femeie! Înțelege că n-ai unde, că timpul trece și oamenii se schimbă și mîine, poimîine ai să te întorci aici și n-o să te mai poți schimba. Acu ai început să vrei.”

Femeia ridică o mînă să-l dea din drum.

„Undeva tot se mai construiește o hidrocentrală și acolo m-or primi și așa cum sînt.”

„Și asta cîtă vreme?”

„Pînă la capăt.” Femeia îl dădu la o parte, dar omul o prinse de umeri.

„Maria, aici te poți schimba încet și niciodată de tot, oprește-te și rămîi cum ești, dacă așa vrei.”

Femeia plecă. Marga voi s-o întoarcă din drum și-i vorbi de nuntă, dar n-o clinti din hotărîre, și-i spuse de copiii pe care-i vor avea și de cabană, de o cabană turistică la care ar fi putut rămîne amîndoi.

N-o putu îndupleca. Ii păru rău de hainele acelea cu care o speriasse și-i rupsese sufletul și-o îndepărtase de el. „Ne punem iar pe drumuri, să ne căutăm și iar s-o luăm de la capăt, ca doi nedoriți de soartă care n-au să se mai poată lega de viața lor și-a oamenilor, că viața își are mersul ei înainte, și ne va lăsa părăsiți, să facem unul și același lucru pe care-l știm face. Și o să ne găsim tot mai greu locul în care am mai putea rămîne aceiași.”

Așa vorbea Marga și cuvintele fugeau pe lângă femeie ca și povestea lui cu oamenii din lună.

Coborîră o vreme împreună „ca două tăceri într-o gaură de picămer peste care se vîră calupul de exploziv cu fitilul aprins să năruie”, așa-i trecu prin mintea lui Marga, scotocind după cuvîntul prin care ar mai fi putut s-o înduplece și s-o întoarce din drum.

„li zise c-o iubește, și cuvintele îi rămaseră în aer, și-i zise: vreau să avem copii. Femeia oftă și merse mai departe.

„... copiii o să fie zdraveni ca tine și frumoși, și-o să-i facem...” și vru să mai zică: ingineri.

„Ce-o să-i faci?”

„Ce vrei tu!”

„Tăietori de lemne să bea apa albastră dimineața din cană!”

Așa-i zise femeia și Marga se gîndi la hainele acelea pe care i le cumpărase și la roz și-o prinse de mînă.

„Cît m-ai căutat?” Femeia se descotorosi de brațul lui: „și cît te-oi mai căuta, că tot n-am dat de tine și n-oi mai da niciodată de Marga al meu.” Se-nfioră de „niciodată” și păși țeapănă mai departe. Apoi se-ntoarse să-i mai strige: „ești altu, nou, n-am nimic cu tine, mai bine te uit, du-te!”

Așa-i spusese în noaptea aceea de primăvară apoi plecase singură spre gara în care avea să-și vîndă liniștea pe un bilet de tren. Crezuse, atunci, în vor-bele ei și simțise că n-o să-l mai caute decît prin șantierele de construcții, ori la drumuri, ori la vreun baraj.

4.

Vreo săptămână a crezut că n-o să-l mai vadă niciodată pe Marga. În a doua, coborî, din nou, în aceeași gară și colindă prin tot orașul. Voia să-și cumpere haine așa cum i le luase Marga. Se schimbă într-un veceu public apoi se opri să-și vadă chipul într-o vitrină. Doamnă și cu broboadă pe cap. Și-o dădu jos și și-o puse iar pe cap. În urmă o zvîrli în traistă și se gîndi să-și despletească cozile și să-și lase părul pe umeri. Dădu cu ochii de desagi și-i luă jos de pe umeri și intră într-o prăvălie să-și cumpere un geamantan, ca să-și vîre desagii înăuntru, apoi intră din nou la veceu să-și despletească părul. Abia atunci își zise: o să-i plac! Nu-i mai păsa de nimic. Iși ascunse și broboada în geamantan apoi bocancii ei, cei vechi, și porni pe jos spre hidrocentrală.

Era către sfîrșitul lui aprilie și la munte se în-torcea o coadă de iarnă să mai sperie animalele și frunzele mijite.

Marga o văzu sfîrșită de strînsorile hainelor ei cele noi și rămase să se dezmeticească și să-și spună că o dată, numai o dată avusese și el noroc să o întîlnească la vreme. Femeia se opri în fața lui. Se priviră tăcuți, o vreme, apoi: Am venit, Marga! și femeia se scurse în cealaltă cameră să se îmbrace într-un furou roșu, că tot nu apucase să afle la ce era trebuincioasă fustița aceea, și să se vîre așa în pat. Marga rămase în bucătărie, sau în hol sau cum i-o fi zis el primei camere, să se dezmeticească și să-și spună că-i treaz și că omul acela ciudat, cu geamantanul mustind de apă este Mia și nu altcineva.

Se așeză pe marginea patului, lîngă ea și vru s-o sărute. Vru numai, pentru că nu-i mai venea să creadă în femeia aceea decît poate pentru ochii ei negri, oare nu puteau minți. Femeia îl văzu

neășezat în suflet și neîncrezător și se ținu tare: „... m-am întors, sînt grea, și vreau să aibă un nume copilul meu. De aia m-am întors.”

Marga chiui ca un nebun pînă la ziuă și topi două sticle. Apoi hăui pe la casele tuturor de parcă ar fi luat foc apele și s-ar fi prăpădit toți peștii.

A doua zi, coborîră în oraș „să-și facă formele”, zicea Marga, și colindară cîteva magazine pînă ce femeii i se făcu rău și se opriră pe o bancă. Fugi Marga după cornuri și șuncă și castraveți că i se făcu foame femeii. Fugi Marga după apă că-i fu greață femeii. Fugi Marga după înghețată că i se dăduse femeii după așa ceva. Apoi o lăsă la hotel să doarmă și plecă iar în oraș, pe la vreo întreprindere să-i caute loc de muncă, așa zicea Marga: „că o știi de pustie fără treabă.”

După-amiază se întoarse, apoi se duseră la un film. înnoptară la hotel. Se așezară, tîrziu, către miezul nopții, în pat, sub lumina scurtă a unei veioze. „O să ne luăm o mașină și o să ne dăm copilul la școală ...” zise Marga dar se opri pentru că o vedea umblîndu-i mîinile peste pături fără liniște. Continuă: „... în ailaltă vară, cînd o să avem pruncul, am vorbit să te pun cabanieră sus la Ursu că se deschide un drum turistic ...” O văzu trîntindu-se cu fața în pernă și hohotind. Omul se opri, din nou, și vru s-o mai întrebe ceva. Femeia tăcea. Se așeză lîngă ea și-i puse mîna pe umăr: „Măi Marii!”

Femeia hohotea, așa cum n-o văzuse niciodată, și-și zise că, de bună seama, pruncul va fi fost de vină. Și-i dădu pace. Femeia se liniști, într-un tîrziu, după ce Marga se culcase, și rămase să privească spre becul de neon din stradă care le lumina came-ra pînă în dreptul fețelor lor. Își întorse capul spre Marga: „nu vreau nimic, numai un nume copilului să nu mai fie a nimănui ca ălălalt...” și se trînti cu fața în pernă, și-i mai zise, de acolo, înfundat; „iar îs femeie, că numai femeile nasc, și-s

proaste” îi trecu plînsul și se ridică spre Marga: „Nu ți-am spus de Trică nimic și nu ți-aș mai fi spus dacă nu venea și ăstălalt, să mă uiți și să știi că n-am vrut niciodată nimic de la tine ... îi al tău și Trică”.

Marga îi ascultase ultimele vorbe prin somn și de aceea, poate, cînd le auzi spuse din nou, se crezu încă în vis, dincolo de o femeie Marii, care era, de fapt, Elisabeta și care îi făcuse un copil cu altul. Deschise ochii și o văzu plînsă și-i spuse să mai repete o dată toată povestea. Femeia aprinse veioza, ca să o vadă și să-i creadă cuvintele, apoi repetă monoton aceleași vorbe, în aceeași ordine dinainte, fără să se teamă și fără să mai vrea ceva „... că n-am vrut nimic de la tine, da-i al tău și Trică” Omul ar fi vrut s-o întrebe cine era ăla, Trică, de era al lui, dar i se terminaseră vorbele și pofta de a le mai folosi și simți cum îi arde spinarea și palma, pe dunga norocului, aia strîmbă și ciupită în patru locuri, și-i veni să se scoale și s-o strivească sub lemnele patului ca să se știe, măcar așa, răzbunat pe soartă. Nu reuși să-și miște nici pătura de pe genunchi și să se dea jos și să fugă, ca un laș să fugă iar din fața soartei. Rămase încremenit cu ochii în peretele din față, și fierbinte. Femeia părea să nu-l vadă, sau nu-i mai păsa de ce va fi crezut. „Că o dată tot trebuia să-i spun, chiar dacă nu l-am vrut decît de bărbat...” Marga nu-și ieșise din înțepeneală:

„Se întoarce soarta omului, se-ntoarce, că-i mai scurtă decît viața lui și cu cît apucă să trăiască mai mult, cu-atîta dă cu ochii de mai multe ori de-aceeași soartă...” Vorbele i se legară prin minte ca să-l mai domolească, și-l așezară, dar nu înăuntrul vieții lui ci undeva în afară, de unde putea să-și rîdă ori să-și plîngă soarta. „... și dacă aș mai trăi o sută de ani, aș mai avea să fug de zece femei cu zece copii, făcuți cu alții, că fug mereu și ele după mine, să-mi ceară banii. Banii pentru prostia mea de om, ca la ringhișpil, eu în scaunul din față, ea cu pruncu în

ălălalt. Când mă ajung, când mă pierd. Oprește mașinăria, mă dau jos, fug la alt scaun, în spatele meu urcă alta, singură. Pleacă mașinăria, fugim unu după altu, rîdem, ne bucurăm și-odată, iacă apare în brațele ei un prunc, de la altu și nu se ține cu ăla și fuge după mine. M-ajunge, mă pierde ...”

Pufni în rîs. Femeia tresări. O descoperi de-abia atunci, vie, și îi veni să fugă și s-o lase acolo, pustie ca pe cealaltă, „că viața se duce înăuntru, acolo suferi și te bați... da, poate, ultimul, ăsta din ea îi al meu.” Își socoti ultimele săptămîni și se mai liniști. Fuseseră împreună la început, apoi, plecase o săptămînă și-n urmă se întîlniseră din nou.

Se trînti în pat și se făcu că doarme. O auzi: „... Trică îi la Blaj, la Ghio, cu ai lui, la el am fost, la el mergeam mereu... nu-ți cer să-l iubești, chiar dacă-i al tău, și nici să-mi crezi vorbele, da o hălădui cu mine pe toate drumurile pînă ce era să se piardă din plămîni, într-o iarnă și mi l-o cerut Ghio să-l țină pînă ce oi da de urma tatălui lui. Și-am dat, și nu ți-am spus, să nu apucăm să ne legăm iar unul de altu, și să ne știm slobozi. Da, ne-o legat soarta cu ăstălalt. Nu-i mai pot rupe. Și-apoi, pe Trică l-oi crește ca pe pruncu meu.”

Bărbatul tăcea. Femeii îi reveni liniștea aceea sfătoasă și l-ar fi ținut cu povestea pînă la ziuă, că-l simțea cum nu doarme. Apoi îl auzi oftînd și-l știu muncit de amarurile lui și nu mai zise nimic. Se-ntoarse cu fața la tavan și rămase așa.

În noaptea aceea n-au visat nimic, și clipele puține, în care au închis ochii, au trecut ca o tăie-tură neagră de cuțit care împarte carnea orelor în două zile, rupte una de alta, ca două vieți trăite fiecare altădată.

5.

De 1 mai erau la Blaj, iar peste alte două zile, la București. N-avuseseră treabă acolo, dar Marga îi spusese că vrea s-o scoată în lume.

Trei zile bătuse crispată trotuarele din jurul unui hotel de lângă gară, cu Trică de mână, un puști de patru ani cu ochii negri ca ai maică-sii și cu părul castaniu. Stăteau în preajma hotelului, că femeia nu voia să se urce în tramvai ori în troleibus nici în ruptul capului. Căscau ochii toată ziua la aceleași patru afișe puse pe gardul de lângă hotel și așteptau ceasul în care Marga avea să le hotărască plecarea, dar pînă atunci omul era tot dus cu o treabă despre care nu voia să-i vorbească femeii. Se opreau în fața afișelor și tăceau. Femeia își aduse aminte, într-o zi, de Ghio, asta după ce se mai obișnuise cu lumea nouă pe care i-o dăduse Marga, să o mai spele de amăreala rășinii. Și-l amintea pe Ghio și pe femeia lui și pe copiii lui cum plîngeau în ziua în care veniseră să-l ia pe Trică. Alaltăieri, așa i se părea femeii.

„Pînă-ți așeza voi casa voastră, și-i aduce pe lume astalaltă pită de om, lasă-l cu-a noștri, s-or obișnuit și nu ne-ndeașă... Măi Marii, mai lasă-l un an și-o fi bine.” Ghio cu mînele suflecate (avea, n-avea treabă, arăta întotdeauna în mijlocul unui șantier de treburi) îl ținea pe copil cu palmele peste piept, să-l apere, ca pe-al lui. Nevastă-sa, cu pruncii ei, plîngeau neputincioși într-un colț. Trică își ținea ochii holbați la bărbatul cu care venise maică-sa și nu scotea o vorbă, că dacă ar fi deschis gura, ar fi trebuit să-i spună ăluia: tată, și n-aveam cum. Marga stătea încurcat în prag. Îl știa pe Ghio și, din asta, îl ținu din scurt cu privirea să-i ghicească acolo, pe față, pe față aia

mare și cioplită, vreo urmă de rușine, ori de neîncredere pentru Marii și copilul ei. Ghio nu trăda sau n-avea ce, și-l învelea mereu cu câte un val de blîndețe, că se simțea și el privit. Pînă la urmă, Marga se muie și trecu pragul să-și mîngîie copilul. Nevasta lui Ghio găsi atunci

să-i spună că-i seamănă și asta îl adună, din nou, pe Marga în îndoială. „Ești proastă, sigur că-i seamănă doar nu l-o făcut cu un brad!” Ghio își înăsprise mintea, mai al dracului ca altădată, c-o văzu pe Marii neputincioasă și simți că pe umerii lui stătea, de acolo mai departe, toată greutatea împărțirii copilului ăluia. Mai gîndise el, și altădată, că ziua cea mai grea va fi aceea în care vor veni să-l ia pe Trică, că în ziua aia vor trebui așezate toate, înăuntrul lor, într-un singur fel, pentru totdeauna. Marii nu-l apără pe Trică și din asta, Marga se apropie, din nou, de copil și-i ghici un semn, în stînga, lîngă ureche, ca al lui. Dacă i l-ar fi arătat Ghio ar fi crezut că i l-au făcut cu negru înadins și l-ar fi chinuit pe bietul copil cu apă și săpun. Ghio suflă ușurat și-i dădu drumul copilului, să-l ia, să-l ducă, n-avea de ce să-l țină că Marga prea era ciudos și neîncrezător ...

Astea-i veniră în cap femeii pînă ce urcă treptele spre cameră. Se puseră să-l aștepte pe Marga și ciuguliră niște biscuiți, apoi îl culcă pe Trică zicîndu-și: „că nu-mi stă încă mîna să-i fiu mamă.” îl văzu adormind și-și aminti cum îl născuse pe drumuri și cum hălăduise cu țîța în gura lui pe alte drumuri. „Nu-s mamă, că o mamă l-ar fi dat dracului pe tată-su și s-ar fi priponit undeva să-și crească copilul și să-și deprindă mîinile cu trupul lui.” îi veni să fugă, să-i lase pe fiecare în treaba lui și să-și caute de liniștile ei, și iar se-ntoarse la prunci și se opri. „Parcă-s zidită înăuntru meu ... Copiii îs ca niște rădăcini, te leagă de pămînt să stai, să-i vezi, să-i crezi. Cresc peste tine, așa cresc, și tu te surpi sub ei, la? picioarele lor, și ajungi să te crezi în locul rădăcinilor și să-i ții tu locului cu sufletul. Acolo, în rădăcină, ești mai

aproape de pământ: așa-i mamă că-i bine??... toate trebuie luate după cum sînt. Și tu nu mai ești, și te iau așa... O, doamne, că dacă n-ar fi fost bătrînii cu mintea lor așezată la rădăcină, lumea asta ar fi fost un cheag de furii care s-ar fi mîncat una pe alta ...”

Stătea la geam și se uita de sus, de la etaj, la furnicăreala de afară, și-și zise că acolo, jos, într-atîta lume, durerile ei sînt ca niște povești fără rost, că acolo, între atîția nu i-ar mai fi păsător nimănui dacă trăiește or ba, că nu-i păsa nimănui de nimeni. Își zise că între atîția, unul singur e ca și cum n-ar fi. Se simți strivită în camera aceea de hotel, cu pruncul ei cu tot, ca un animal împins de gonaci în bătaia puștilor. Îi vuiau prin urechi: mamă, ani-mal, roz, pușcă, tinerețe, Marga, hăituială, șantier.. . Își mută ochii la cerul alburii de deasupra blocurilor și se opri cu gîndul la anii dinainte. Își aminti de un spital alb. Acolo fusese coborîtă dintr-o salvare și auzise vocile unor bărbați în alb care ziceau că era să nască în tren, și că era să nască în salvare, și să o ducă repede sus să nu nască pe trepte. Văzuse apoi o cameră albă din care își mai amintea numai tavanul și cum se fugăreau pe albul lui toate durerile ei, una peste alta, ca niște țipete. Venise, apoi, liniștea aceea caldă, prin ceața căreia văzuse ghemotocul roșu de carne la care îi zisese ea: Trică. „Și ce-am făcut? am făcut un om și eu.”

Își întoarse din nou privirea spre puzderia de jos, ce mișuna nepăsătoare peste trotuare, și spre mașinile care se întretăiau și mai nepăsătoare. Undeva în dreptul ei, firele de telefon comunicau reci, cuvinte indiferente, dar femeia nu-și spunea despre ele nimic, le vedea linii, și asta era prea puțin. Îl văzu o clipă pe Trică. „Oare numai copiilor le este dat să se simtă oriunde în siguranță? Oare numai copiilor, care n-au amintiri și care n-au uitări și care au dureri ce trec, toate, le este dat să se poată schimba ușor dintr-o viață într-alta?” Jos, oamenii își îndesau copiii în troleibuse și se bălăngăneau pe scări. Îi văzu și-

și zise: „nebunii, oare unde s-or fi grăbind așa?... La urma urmelor și ăștia care-și îndeasă copiii în mașini ca pe niște capre în țarc, tot ca mine fac. Că îi lasă în voia soartei din mîna șoferului. Nici ăia nu-s chiar așa părinți.” O copleși gîndul că nu era chiar artît de singură în nimicnicia ei de om ce-și lăsase copilul cuiva străin să-l crească. „Or fi apucat oamenii gustul să-și părăsească copii o vreme, numai atît cît să-i poată avea mai tîrziu, altădată, fără să se mai gîndească, or să știe că atunci n-or mai avea nevoie copiii de ei... Din asta s-ar chema că m-am făcut doamnă, că am avut în sînge să fiu... Dacă aș fi fost o femeie oarecare aș fi fost și mamă și nu l-aș fi lăsat pe Trică. Dumnezeu lui de Marga!” I se păru strecurată o ciudățenie între gîndurile ei și se puse într-un scaun.

Marga sosi către seară, împreună cu un străin și-i scoaseră în oraș. În stradă, femeii i se păru că prînzise greu și acu avea coșmaruri în somn, că o apucase groaza și bucuria, dintr-o dată, cînd se trezi în mulțimea de pe trotuare și văzu mișcînd luminile deasupra capului. Tresărea la fiecare mașină ce spulbera aerul aproape de trotuar. Intrară într-un restaurant tixit de lume, cu fum și multă tăcere. Femeia nu-și lua ochii de lat lemnele scobite, fixate în pereți. Îi era foame, dar mîncă în silă, că i se părea că toți ochii sînt adunați în farfuria ei. Plecară pe jos, pe niște străduțe ocolite și ajunseră într-un parc. Se opriră pe o bancă și femeia simți nevoia să pună mîna pe coaja unui copac. Și puse.

„Marga, cînd avem să ne ducem de aicea că mie așa mi se pare, că toți oamenii ne știu păcatele și se uită tot timpul la mine și ne arată cu degetul?”

6.

Noaptea visă un covor mare, roz, pe care călcau de-a valma oamenii veniți din toate părțile, fără noimă. I se părea că era o țesătură de flori roz, deasă peste care călcau, cu pantofi lucioși, toți oamenii aceia îmbrăcați în negru, cu cămăși albe și cravate negre, și parcă fiecare om lăsa în urmă zgomot de mașină. Așa se făcea că toți huruiau unul pe lângă altul ca niște copii, și-i vedea nimicind covorul roz, și-l vedea lipit de asfalt, și asfaltul rămânea roz, dedesubt. Apoi oamenii părăseau locul acela și căutau alt tăpșan cu flori. Deodată, se văzu pe ea, prima dată când se vedea într-un vis. I se părea că-i multiplicată într-o sumedenie de femei, identice; veneau și se adunau una într-alta pînă ce rămânea numai una singură. Aceea, singură, se apleca să ia pojghița de asfalt roz ca pe o mătase, apoi își croia din ea o rochie, sau i se părea ei ca o rochie de doamnă, în care se învelea. Și cu cît se învelea cu atît rămânea mai goală, tot mai goală. Îi vedea, de jur împrejur, pe toți oamenii aceia în negru cum o privesc, și-o arată cu degetul. Și se învelea tot mai mult, dar tot mai dezgolită rămânea, și-i auzea strigînd tare, tot mai tare: Mia! Incercă să fugă, dar se simți cu picioarele zidite în asfalt. Încearcă să se ascundă și se văzu într-un pustiu asfaltat, ca o piață, pe marginile căreia, în loc de case erau oameni în negru, cu cămăși albe și cravate negre care o strigau: „Mia!”. Simți că naște, și-l văzu pe Trică, apoi pe încă unul, plecînd, îndepărtîndu-se de ea. Creșteau cu fiecare pas și li se întunecau hainele. Femeia naște, și fiecare nou Trică se-ndepărta și creștea și se întuneca la haine și se albea la cămașe, și se îndesau toți fiii ei între miile celelalte, și se întorceau cu fața spre ea și semănau cu ceilalți, și o strigau: „Mia!”

Adormea, dormea ostenită, cu picioarele în asfalt, și-l visa, în visul ei, pe Marga culegînd flori albastre și risipindu-le peste trupul ei dormind, și-l visa îmbrăcînd-o într-un giulgiu albastru și pur-tînd-o pe brațe spre o gară. Toți se fereau din fața lui și-l lăsau să plece, și-l auzea șoptind: „Femeie Marii.”

Așa-l auzea și se trezea brusc, cu Marga deasupra ei, gata de drum. Îl văzu și pe Trică îmbrăcat și-l văzu și pe străin, lîngă ușă. Femeia se sculă, se îmbracă în baie, apoi plecară. Luaseră un taxi și meraseră aiurea, pe o întortochiere de străduțe și străzi pînă ce ajunseră la o casă veche. Se opriră lîngă o mașină.

Marga se apropie de capota albastră și bătu în tabla ei: îi a noastră!

7.

Era încă în mai și concediul lui Marga se sfîrșise. Femeia nu-și deschise gura pînă ce nu trecură munții și ajunseră în orașelul de la poale. Acolo de-abia, începu să se miște și să-și dezmoștească trupul. Se apropie de Marga: „Am trăit două săptămîni cît o viață. A treia viață, ca un film după care nu mai știi dacă l-ai trăit, l-ai văzut ori numai l-ai visat.” Trică mai icnea printre jucăriile lui, în spate, după copiii lui Ghio. Avea să le mai ducă dorul și sus, la cabana Ursului, că se simțea singur, și maică-sa nu-l lăsa să se joace cu ceilalți copii de la hidrocentrală.

Marga își reluase lucrul lui fără să mai asculte ori să-i mai pese de spusele celorlalți. Că vorbeau: hai că asta cu mașina o mai pricepem, că Marga nu era cheltuitor, dar cum o fi reușit să se însoare și să aibă, în două săptămîni, un copil de patru ani,

trecut pe numele lui, și după câte zic femeile, cu nasul și bărbia lui, asta nu mai înțelegem.

Nici femeia lui Marga nu le avea treaba, da-i simțea minunându-se și dînd ocol cu vorba după povestea lor. Li se uita în ochi și tăcea, și nu-i spunea nici bărbatului. „Că, de bună seama, Marga știe și dacă el nu le spune, de ce le-aș spune-o eu?” Și oamenii mai avură să le poarte grija pînă la furtuna din iulie cînd se pornise o viitură de sus din munte și se auzise trosnind ceva înăuntrul barajului.

În ziua aceea fusese panică mare. Se adunaseră toți sub poala zidului de beton, dar nu găsiseră pe nici unul oare să intre de bunăvoie în tunelul din inima barajului. Vestea trosniturii o adusese paznicul Gorean, fusese în tura de dimineață, și după aceea dispăruse.

Femeia Marii, mai cu Trică, mai cu pîntecul ei care prinsese să miște, uită de necazurile ei cu mașina lui Marga, că nu i-o putea vedea, și-i zicea: că atîta fierărie care pocnește îi sparge casa și liniștea, de parcă n-ar fi trăit între motoare ani de zile. Uroi, șeful de la hidrocentrală, îi spusese într-o zi, ca s-o încerce: „Mi se pare mie că femeia aia din legendă ești dumneata, că prea se-ntîmplă toate ne-așteptat la casa lui Mairga... Ei, ce zici tovarășa Mia, nu-i așa că nu-ți prea plac mașinile?” O vedea mută, așezată la casa ei și nu mai apuca s-o mai întrebe și altceva.

În ziua cu furtuna o luase groaza că iar se va găsi Marga să-și pună pielea în joc. Nu-i spusese nimic, ca să vadă dacă și acum, cînd stătea cu ea și cu copiii îi mai era omului lehamite de viață. Și în muțenia ei își pipăia pîntecul, așa ca s-o vadă și Marga și să-i fie milă măcar de copii.

Marga plecase ciufulit, că iar i se pusese femeia în drum, și i se vîrîse în viața lui. Cei adunați la piciorul barajului se așezaseră după linia fricii: bărbații mai în față, și ei în cîteva

rînduri, apoi femeile și copiii, mai spre vale, oricum numai ca spectatori. Femeia Marii stătea jos, în fața cabanei și se uita de acolo. Uroiu hotărîse să se facă o echipă, dar inginerul Mircea se socoti că ar fi fost mai bine să se urce numai unul singur. Ploua cu găleata mai departe și nu intra nimeni în tunel. Aleseră, dintre ei, cîtiva și în urmă rămaseră numai doi, între care unul urma să plece. Dădură cu banul dar Marga, poate pentru că nici nu-l trecuseră printre cei apți, așa-și zicea, se vîrî între ei și prinse banul în mînă și-l aruncă în buzunarul lui Mircea. Făcea gesturile sigur, ca un profesionist pe un platou de filmare. Smulse lanterna din mîna lui Mircea și intră în tunel. Femeia îl văzu, își lăsă mîinile blege apoi intră și ea în cabană. Îl luă pe Trică în brațe, să-și mai amintească de vremea aceea lungă în care se jucaseră de-a dragostea cu Marga, ca niște prunci speriați de cîte avea să-i învețe viața. Iși aminti apoi de ultima noapte în care se iubiseră ca oamenii, atunci, mai de mult, pe cînd începuseră lucrările la baraj. „Sminteală”, „abureală”, și-și mai zise „nebunie” și-l lăsă pe Trică jos și se uită la el ca la noaptea aceea apoi îi întoarse spatele.

Marga urca în neștire treptele tunelului și-și asculta pașii rari cum loveau cu ecourile lor inima de piatră a barajului. Ținea lanterna în jos să vadă treptele, să nu fie ude, să nu fie apă, să nu fie fisură. Urca și aștepta din clipă în clipă să audă altă trosnitură, și-și asculta pașii. Urca și-i auzea tot mai înfundat, apropiindu-se de capăt. Roti lanterna peste toți pereții să vadă o pată de ud. Dar nu era spărtură, că nu curgea apă și nu era perete surpat că l-ar fi lins apa și l-ar fi dus prin golul tunelului la vale și l-ar fi zdrobit de trepte.

Urca tot mai greu și-și amintea de abatajele lui din anii aceia de la Baia Mare și de la Oravița cînd, tot așa, intra înaintea tuturor să verifice, să asigure, să păzească. Și-l furnica și acum mîndria eroului supraviețuitor, a sacrificatului cu șanse, a băr-

batului mai tare decît omul și decît nebunia, că nu știuse frica niciodată. Și-și zise: pentru totdeauna, și-i plăcu cum sună, și i se muie o clipă, pasul, la gîndul că s-ar fi putut să nu-și mai vadă copiii „Că-s născuți dintr-o greșeală a norocului sau dintr-o joacă, și ce vină ar avea?...” Repetă: pentru totdeauna. Pășea spre capătul de sus al tunelului. Un-deva, deasupra, se auzea vălurind apa lacului în pieptul de beton al barajului. Se bucură de uscăciune și-și mai plimbă o dată lanterna peste pereți fără să fi dat de vreo mușcătură în beton. „Am mai avut o dată noroc!” Și după ce-și zicea asta îl mai înjura o dată pe paznicul acela căcăcios căruia îi bubuise mintea și sculase toată hidrocentrala pentru trosniturile lui din cap. Se auzi o izbitură cît o durere care i-ar fi crăpat capul în două, dar n-o luă la goană, și nici nu se opri. Rămase cu lanterna pe muchia treptelor să vadă apa. Urcă pînă ce peretele i se închise în față, uscat. „Lemnele ori vreo stîncă surpată în apă...” Mai luminează o dată pereții celulei aceleia de beton și coborî. Cobora, în fugă, de parcă l-ar fi ajuns apa din urmă și striga: surpare de stînci!

La gura de jos a tunelului se auzea un horcăit inform apoi se deslușea: are de-nci, apoi: Pare de tînci, apoi: surpare de stînci! și se mai auzea o trosnitură.

Marga ieși răvășit, ca scuipat de gura tunelului și se opri între bărbații din față. Nu era nici un pericol. Undeva, sus, deasupra barajului torentele prăvăliseră o stîncă în apă, aproape de pieptul barajului, și piatra se așeza acum, greoi, lovind în răstim-puri zidul. Spre seară, Marga se întorcea abătut acasă, fără să știe de ce, că doar n-aveau să vină comisii și expertize și n-avea să le tulbure nimeni liniștea.

8.

În cealaltă lună veni, adus de o comisie, fostul șef al șantierului și alții doi, să verifice sta-rea barajului, sau să asiste la asta, pentru că cineva îi speriasse pe cei de la centru cu fisurarea zidului.

Noaptea traseră la cabana Ursului și-și povesti-seră, fără rîvnă, ca-n vreme de păcate, despre una alta, pînă ce ajunseră la căpiatul acela de paznic. Așa-i spuneau: căpiatul, și-l înjurau că sculase o grămadă de oameni de prin toate părțile, pînă la București, cu cășuneala lui și-l înjurau și pe Uroi, că el era cel bănuț cu informatul la centru.

Femeia Marii se uita la ei și-și zicea că îmbătrîniseră, dar că asta nu-i schimbaseră. Li umblau prin minte cuvintele lor despre Uroi și-l vedea cu ochii lui mijiți și cu ridurile acelea de rîs, așa le zicea, din dreptul ochilor, că veșnic era vesel de parcă nu l-ar fi atins nici-o caznă de-a vieții, și se gîndi la obiceiurile lor de iarnă, cu îmbrăcatul în cojoace întoarse și cu măștile acelea mari, cît un cap de taur, după care nu știa niciodată cine se ascunde. „Că așa, îmbrăcați erau alții și făceau ceea ce le era scris de datină și spuneau tot ceea ce le era scris și oamenii îi iertau și credeau în ei pentru că așa era scris să fie o dată pe an, numai o dată pe an, și după aia erau la fel cu ceilalți. De aia îi iertau oamenii!” I se părea curioasă, acum, lumea aceea de datină pe eare n-o mai văzuse de ani de zile și-și zise că acolo, în jocul acela de măști era ceva de copii, că oamenii nu se puteau minți decît îmbrăcîndu-se în animale.

Tîrziu, intră și Uroi să se mai sfătuiască cu cei veniți ori numai să le afle gîndurile. Femeia trecu în cealaltă cameră, cu gîndurile ei, să n-apuce Uroi să vadă că ai de veniseră o știau și

să nu afle că ea era femeia aceea a nimănui despre care vorbea în poveștile lui.

Își zise: Mia, apoi se așeză pe un scaun și-și văzu chipul răsfrînt într-un geam, și-și zise: doamnă. Li veni în minte nevasta lui Marga, aia, prima cu copilul, și se gîndi că ar fi putut ajunge pe urmele ei. Fugi de gîndul acela. „Simt că de la o vreme or început să se împace în mine Mia cu Femeia Marii... și-apoi ce-i dacă-s doamnă, că numai Țoalele le-am schimbat? ...” Ar fi vrut atunci să se năpădească cu tot aerul de afară și cu apa, și cu ierburile, ca să-și mai spele trupul de hainele alea. Își zise că nu se cade și-și întinse brațele spre geam, și-și zise că-i era de-ajuns și atît, dar că va veni ziua în care... Nu-și duse gîndul pînă la capăt.

În noaptea aceea i-a auzit vorbind, pînă tîrziu. Se culcase cu fața spre Trică și-l vedea dormind, și-i veni să-și spună că-i fratele ei mai mic, apoi își puse mîna pe pîntec și iar își aminti de nopțile lungi, cumplite, în care îl tot amăgise pe Marga cu trupul ei. Omul o înjura și-i striga curvă și se certau, și-n ailaltă seară iar o căuta și iar se sărutau pînă li se îngroșau buzele, de nu mai puteau fluiera, ca niște puștani. Îngîneau cîntece și-și năpădeau palmele cu dorinți, dar n-apucau să-și termine suflul că femeia fugea rîzînd și-l descumpănea pe Marga. Atunci, omul, bătos o înjura iar, că-i trosneau ochii de atîta sînge și-i venea să-și taie brațul să se vlăguiască și să nu-i mai trebuiască femeie niciodată. Se ocărau, și-și ziceau vorbe grele și plecau nădușiți, și-n ailaltă noapte o luau de la capăt. Și-l auzea pe Marga: „... te-ai născut curvă și te-or prins bătrînețile fără să ghicești ce-i dragostea și m-ai găsit pe mine de tîn-tălău să te cred fetișcană!” Și într-o noapte îl lăsase, zicea ea, ca oamenii, apoi plecau să nu se mai vadă, și în ailaltă seară întîrziiau și-și vorbeau liniștiți despre anii care se urmau, și-și plănuiau ce-or să-și facă, și venea Unu Mai, ziua aia în care Marga fugise și-o

lăsase cu pruncul în pîntec. Își amintea astea privindu-l pe Trică și-i puse mîna pe cap.

În cealaltă cameră se vorbea mocnit. Marga va fi fost tot în colțul lui, așa cum îl lăsase, tăcut, socotindu-și zilele care s-or urma. „Mocnește, arde înăuntru, vrea să schimbe ceva...” Își spuse femeia apoi: „... de bună seama că din amînarea aia nebună a dragostei, cînd se lasă și nu *se* lasă femeile, cînd fug și rămîn, și se-njură și-și țin sîngele-n ochi ca-ntr-o pungă, din amînarea aia se sapă unul în sufletul celuilalt, măcar de ce vîrstă vor fi, că turbureala aia rupe toate liniștile pe care le au cei mari în preajma dragostei... am fost și noi ca pruncii și ne-am mințit. De-acu tot îi prea tîrziu să mă mai oțărăsc din asta ...” Se ridică și se duse la geam și-l deschise. Îi părea rău după vremurile acelea, ca după toată tinerețea ei, și-ar fi vrut să-l știe pe Trică lîngă ea, de parcă nu s-ar fi sculat de lîngă el. Apoi, vîntul îi tulbură mîinile, pe pervazul ferestrei, și-i veni să fugă în noapte.

PARTEA A DOUA
OCOLUL PĂMÎNTULUI

I. FEMEIA NIMĂNUI

1.

Ciobanul o lua prin zăpadă pe poteca de la Gîtu Caprii în sus. Era un bătrîn de prin părțile Caransebeșului care voia să ducă oierilor lui niște mălai, clisă și ceapă. N-avea habar că picase neaua. Umbla cu trei măgari deșelați de desagi și trecuse de prima stîină unde-i avea pe trei din copiii lui. Bătrînul nu fuma și nu-i dăduse prin cap să-și ia cu el cîteva chibrite.

Ținu coasta, o vreme, apoi trecu de capătul pădurii de brad și ieși între jepi. Dobitoacele mergeau docile, înșiruite în spatele lui, și-l pizmuiau, slobozind abur cald pe nări, pentru opinteala lor bălăngănită din doașca prăpastiei. Începură să se lase cețuri groase și vîntoase, și bătrînul știa: cînd bat vîntoasele de la creastă, se lasă viscolul. Pînă să se hotărască dacă s-o mai scoată la creastă ori ba, începu viscolul și nu mai văzu decît capul primului animal. Își făcu cruce.

N-avu curaj să mai bată drumul înapoi ci merse, a proasta, mai departe, așteptînd ca dintr-o clipă într-alta să i se înfunde drumul și să se lepede gerului cu bătrînețile și cu animalele lui cu tot. Drumul nu era drum, ci o tăietură de ciobani printre jepi, ce mergea în neștire sus, tot mai departe, de-l prinse pe amărît groaza că va fi rătăcit. Se oprea în răstimpuri și aștepta să se spargă cerul măcar o clipă, atît cît i-ar fi fost de-ajuns să vadă și mai departe de vîrful bîtei lui, și-n urmă, spre capul ultimului măgar.

Vîntul se-ntețise și mai al dracului răscolindu-l cu petecele albe, moi, cît buricele degetelor, în ceafă și peste urechi. Uitase de căciula de pe cap și de desaga din mînă și se gîndea că așa o va ține, tot urcînd pe ulița aia dintre jepi, pînă la dumnezeu, și că alt drum n-avea să-i mai fie dat să facă. În urmă, se părăsi mergînd prin orbeala aceea albă sus, tot mai sus. Nu-și mai amintea să fi avut neamuri și să fi cunoscut pe cineva. Nu-și mai amintea nici de ce o luase pe acolo, și-și zise că omul de care știa el, era un altul, și din asta se cutremură la gîndul că va fi trecut, de bună seama, printre cei drepti de mult.

Se opri și începu să bată mătănii. Măgarii suflau peste el. Chircit cum era, porni a se bucura de aburul sfînt care-l acoperea, că suflul animalelor i se păruse abur sfînt. Nu-și mai aminti numele și dacă va fi trebuit să și-l știe ori dacă fusese trecut în vreun calendar, și așteptă. Apoi se opinti mai de-parte spre deal să-i vină un semn, așa credea, un semn care să-l așeze în rîndul celor drepti. Își mai zise, atunci, sau în cealaltă zi, că vîntoasa aia trebuie că va fi fost începutul raiului, că iadul nu-l știuse să fie așa de alb, și rece și ud.

Înainta greoi, cu sufletul pios, și-ncepu să-și aducă aminte de păcatele lui, pe care oricum va fi trebuit să le spună curînd la judecată. Își spuse de păcatele lui cele cu femeile și de un altul, mai greu cu înșelatul la brînză din vara lui '56. De astea își mai aducea aminte și mai ales de femeile lui, că-i mai puteau da o bucurie păcătoasă. Zîmbi, undeva în el, și se părăsi gîndurilor, despicînd clipă de clipă nopțile de peste ani, pierdute cu Ana și cu Maria și cu Magdalena și cu... dumnezeu mai știe cum le va fi chemat pe cărnile alea pe care și le amintea și-n dreptul cărora șoptea un nume de sfîntă, că așa i se părea lui atunci că se cuvine.

Coborît în el, bătrînul se rușină de la o vreme de bucuria lui ticăloasă, apoi dădu din umeri și-și rîse de neputințele lui de

atunci, și de gândul că ar mai fi putut să le facă ceva femeilor acelora pe o viforniță ca aia. Se trezi că aude iar vîntul și văzu că-i orb și se întoarse înăuntrul lui să-și spovedească păcatele, cu groază, că-și simțea gura țeapănă și vedea, apucase să vadă, că drumul i se închidea în față. Cînd se mai apropie, văzu o na-milă de urs ridicată în două picioare, cu labele des-făcute. Bătrînul se porni să sudeie și să strige nu-mele măgarilor de-a valma cu-ale femeilor lui, și cu a aceluia pe care-l înșelase. Căzu în genunchi. Ursul călcă spre om năruindu-l de spaimă. Strivit cum era, în genunchi, își blestema zilele pe care le avusese și care îl scosese acolo, în preajma ursului, și năpasta ce se abătuse pe capul lui de om, că nu murise la vreme. În jură dumnezeii și raiul pe care-l crezuse acolo. Ursul se lăsă pe toate labele, zise ceva de lehamite în gândul lui apoi se îndepărtă pe poteca de sus, pe unde venise, bombănind despre neputința oamenilor și despre mila cu care se împresoară atunci cînd sînt la ananghie. Bătrînul rămase mut. Se simțea mort de mult, și acu, adus în fața celei de a doua morți. Tîrziu, se ridică din udeala zăpezii și porni să hohotească, și-și strigă măgarii pe numele lor ca pe niște frați, ca să-i știe că muriseră odată cu el. Și-i văzu prin năclăiala ochilor și le iertă păcatele și le dori sănătate și fericire și viață lungă. Li văzu rămînînd blegi, nătîngi și-l luă furia și-și ridică bîta și începu să-i croiască, pentru că mai erau vii, și dacă mai erau vii, trebuiau să se întoarcă și s-o ia cît mai repede la vale.

Peste noapte se opri la o stîină părăsită. Atunci, cînd se văzu că n-are cu ce-și aprinde focul se jură: că de va scăpa viu, s-o apuca de fumat. Întepeni de frig pe un prici de lemn, învelit mai întîi cu desagii, apoi cu acoperitoarele măgarilor și-n urmă cu oboseala, ce-l birui pînă a doua zi în neștire.

2.

A doua zi nu-și mai putu îndoi degetele mâinilor și, ajuns jos, între oameni, îi rugă să i le împungă cu acul. Asta era către apusul soarelui, la o cabană forestieră. „Mai am sînge, zicea bătrînul, mai am”. Și se uita către soare și continua: „pielea aia vineție după care se ascunde arată a vreme bună. Io nu mai urc, îi las în plata domnului pe copiii mei, fără mîncare. Eu plec, vreau să mor din mine, nu din afară. Ei, n-au decît să-și taie toată turma și s-o mînînce, ca lupii, eu nu mai urc!”

Era în octombrie și iarna venise într-o joi după-amiaza.

„... și n-au decît să le mînînce crude, că i-am învățat cu frica de păcat și să nu fumeze ...” Și-și mai blestemă o dată ziua aceea și porni la vale bălăngănindu-se țepăn, de pe un picior pe altul, cu măgarii după el.

O femeie cu brațele dezgolate, către stătuse tot timpul în pragul ușii, le strigă celor din cabană: „Ar fi putut să ne vîndă merindele, că de ne-ar fi pișcat și nouă niște făină ori din altele, n-ar fi dat sîngele.” I se întoarse vorba în gît și-și aminti de mâinile lui degerate și nu mai spuse nimic pînă noaptea. De-abia atunci uită de mâinile lui și le spuse celorlalți că, de bună seama, bătrînul era pocăit, că numai ăia îs așa de aspri și răi, și se porni să-i blesteme, pe toți deodată, prin toate cotloanele prin care se aflau și vii și morți, că tot pe pămînt erau. Apoi, se întoarse la pîinea lor tare și amară și-și aminti că de o săptămînă nu mai răzbiise pînă la ei nici un camion cu alimente.

În altă zi, tot în octombrie, coborîră copiii ai de sus ai bătrînului, cei la care n-apucase să ajungă. Forestierii vrură să cumpere de la ei două oi. „Am flămînzit, și-am mîncat patru, și pe șapte, le-au mîncat lupii, și ne toacă ăl bătrîn, nu putem da,”

ziseră ciobanii și se-nfundară în șubele lor și plecară. Nu-i mai putu opri nici povestea bătrînului cioban, spusă de forestieri; plecară muți și surzi.

În ziua în care răzbi pînă la cabană primul camion cu alimente coborîră și ceilalți băieți ai bătrînului, cei la care apucase să ajungă, și întrebă dacă l-au văzut întors din munte ori dacă nu i-or fi rămas oasele pe acolo, pe la Crucea Trăznitului, dimpreună cu ale măgarilor lui. Întrebaseră într-un fel, în care, ai fi crezut că s-ar fi bucurat dacă l-ar fi știut sus, să-l îngroape la primăvară.

„De bună seamă că-s fiii bătrînului cu satu, că prea-l urăsc și îs prea de o vîrstă toți,” zise femeia în urma lor, că ea îi însoțea pe toți cei care coborau și simțea că, dintr-asta, i se mai schimbă ceasurile. Se-ntoarse apoi în cabană și se porni să-i blesteme iar: că umplu lumea cu oameni răi și suciți, și ajungea să-i caute cu blestemele pe toți viii și morții, că ăia n-au căutare între oamenii cu suflet. Făcu apoi o mămăligă mare și nu-i spuse ni-mic șoferului cînd îi puse mîna pe spate, lîngă sobă. Noaptea, în noaptea aia turnară în ei țuica adusă și berea, de parcă ar fi vrut să nu mai știe că-s acolo între pietre și cetină albită, decît de o zi, și să se bucure de asta.

Făcură fum cu mărășeștile lor pînă ce li se în-desară porii în găoace, să nu mai afle de frig și de noapte. Nu simțiră nici cînd se răsturnă lampa cu petrol de pe masă și băură, la lumina chiștoacelor, tot ce era ud prin bucătărie, de mai trebuiă încă trei zile, pînă ce, tot femeia aceea avea să le dreagă cîtorva betelile. Cît stătuseră flămînzi, visaseră la pîne și mălai și țuică și țigări și femeia n-avusese parte de brațul nici unuia, iar acu, că le aveau pe toate se-mbătară și adormiră. Se uită la stele. Le zicea că au cearcăne, și-s plînse de ui-tare, apoi își aminti că ăla era semn de ploaie sau ninsoare și tăbări în hainele ei de sărbătoare și porni spre cabană s-o ia de la capăt. Ceilalți

dormeau. Și șoferul, mai ales șoferul Ancuș. Femeia se așternu în patul ei din camera ailaltă, rămasă rece, ca într-un mormînt, iar noaptea, tîrziu, se-ntoarse în visul ei ciobanul cel bătrîn, să-i spună po-vestea lui adevărată. O alta.

Se făcea că bătrînul nu pornise pe drumul de coastă spre ceilalți fii ai lui, zicîndu-și să-i lase să-și taie oile, de foame, și să le mînhînce, ca apoi, cînd s-or întoarce fără ele acasă, să-i ocărască și să nu-și împartă averea cu ei. Așa zicea bătrînul în visul femeii. Și că rătăcise înadins drumul, că-și făcuse socotelile cu împărțitul caselor și-a oilor și-a banilor lui, și-a celorlalți bani, pe care-i va lua pe merinde la tîrg, bani de care n-avea să mai știe nimeni. Că luase brînză de la stîna cea de jos ca s-o vîndă și pe aia fără să mai știe nimeni de ea, și-n urmă avea să vîndă și măgarii ca să se poată plînge satului că-i rătăcise ursul. Se apropia apoi de femeie să-i arate palmele și să-i spună că numai el știuse durerea cînd îi trecuseră forestierii acul prin palmă și prin degete, și că blestemele lui aveau să-i ajungă cîndva pe necredincioșii ei de oameni. Și se așeza, în vis, bătrînul în fața ei și-i mai spunea cu glas scăzut, că s-a întors numai așa, ca s-o vadă, că-i plăcuseră întotdeauna femeile și că n-avea cum să scape de gîndul lor decît în mormînt, și poate nici acolo, dacă iertătorul își va face milă cu el. Venise, spunea bătrînul, ca s-o roage să-l lase să i se pună o noapte în așternut. Femeia uită că-i pocăit, sau poate numai ea crezuse asta. Și-l lăsa. Dezbrăca ciobanul sumanul și scotea trup tînăr, un altul, unul care trebuie să fi semănat cu al șoferului, și o iubea ca după o lungă mugurire. Apoi îl vedea plecînd țeapăn, ca atunci, în seara aceea, dar nu spre vale ci sus, către vișina cerului de amurg. Și-l vedea cum dă pielea vînată a cerului la o parte și intră în soare.

Se trezi nădușită, cu toate hainele ei de sărbătoare răsucite pe trup. Iți zări genunchii și dădu cu ochii după careva, dar nu văzu

pe nimeni, decât petecul de geam mînjit cu lumină și ploaia din ziua aceea.

Șoferul băuse și el ceva care nu-i picase cu roua în burtă, că-l descoperi printre gemetele celorlalți, și nu-i dădu de capăt cu tămăduiala, că amărîtul se plîngea că-i e rău, fără să mai știe și de la ce.

3.

Trei zile îi obloji, cît ținu ploaia, și le făcu de mîncare pe o săptămîină înainte. În a patra zi se urcă lîngă șofer și porni spre vale. Nu știa unde ar vrea să ajungă, deși tuturora le spusese că avea de lucru la farmacist, la oraș. Cînd ieșiră dintre munți șoferul începu să-și amintească de nevasta lui și de copii și se gîndi să treacă vreun ceas pe acasă, să se schimbe și să-și povestească necazul cu zăpada aia mare care-l nămețise sus de nu putuse să coboare trei zile. Femeia nu voia nici în ruptul capului și nu se lăsă pînă ce nu o duse în oraș, la tîrg.

Cît timp au mers cu mașina îl vedea strîns pe colacul volanului și-și spuse, în gîndul ei: că bărbatii îs flăcăi numai pînă ce dau de dorul casei, și doru-i apucă repede. Îl văzu uscat, ca după boală și cu cearcăne, și-i zise șoferului: „... voi, bărbatii, simțiți zidurile caselor voastre mai dihai ca animalele, și cum le prindeți aburul în nări picați flească și nu mai sînteți buni decât de ocărît... că și ocară îi numai de dai doamne, ca să lege mai bine omul de casa lui, și tot atîta să-l lase să-și facă de cap și să plece, ca să aibă de unde se întoarce spășit. Altcum, n-ar putea să-și țină bărbatii atîta amar de muieret...”

După vorbele aruncate șoferului, femeia aștepta să nu-l mai vadă decât atît cît să o lase în piață. Poate se aștepta ca acolo, în

piață, să-l vadă pe bătrîn, ori nu pe el, pe fiu-su, pe cel din vis, care să vină și s-o ia și s-o omenească la vreo cîrciumă și-apoi să-și mîntuie dorințele undeva.

Astea i se fugăreau prin trup fără să se prindă în cuvinte și își pipăia din cînd în cînd tîmpla și ochii închiși în care nu îndrăznea să-i apară decît negreala întunericului. Își îndrepta trupul după fiecare hurducătură, să i se așeze sîinii altfel decît în toate zilele și iar molfaia în minte cuvinte grele despre bărbați în care, cu cît cobora, credea mai puțin. Trecea prin sate și vedea casele albe și oamenii mișcîndu-se în afara ei și ajunse să-i ocă-rască pe bărbați din nou, mai mult așa, ca să nu-i vină să mai deschidă vorba cu șoferul.

4.

Tîrgul o mărunți între petele lui mișcătoare și se trezi că întreabă cît cere unul pe un jug de boi, chiar dacă neam de neamul ei n-avusese trebuință de așa ceva. Că o adusese taică-su, într-o primăvară, la tăiatul lemnelor să le aibă de grijă, la cabană, și de atunci, în fiecare an gătea, spăla, ocăra și bea, șase luni, cu muncitorii forestieri, și alte șase luni stătea acasă, în nord, să aibă de grijă ălor bătrîni. Așa n-apucase să se mărite, și nici nu se știa să vrea decît vreun forestier cu care să-și toace zilele împreună. Dar care era ăla s-o vrea și s-o știe șase luni între atîția bărbați? Toți din neamul ei fuseseră tăietori de lemne și dacă se născuse fată, și n-apucase să învețe altceva decît miros de brad și de paltin și de stejar și de mesteacăn, se oprise la bruma de gospodărie pe care o apucase de acasă și se muncise cu aia să-i facă fericiți pe ceilalți. Că ălor le trebuia puțin, atît cît să nu-și taie mașele numai cu țuică și cu țigări. Li fusese greu

în primul an, cînd o lăsase tată-su singură, dar se obișnuise și mai apoi ajunsese să le fie celor de la cabană, mamă și soră, numai nevastă nu. Și, peste vară, nu mai putea trăi decît printre ei. Îi știa pe toți, că erau mereu aceiași, din satul ei și de prin satele vecine, și-n aprilie prinsese obiceiul să treacă din sat în sat, pe la casele tuturor pînă la calea ferată, unde toată ceata se urca fericită într-un tren ce-i scotea la viață. Așa simțeau, sau credeau ei la capătul iernii. Peste iarnă nu știau unul de altul și dacă în aprilie vre-unul lipsea, beau de necaz în primul bufet o zi și jeleau de parcă le-ar fi murit mama. Astea și le amintea cîteodată femeia și se bucura o zi că-i tot între ei, și se cătrănea altele două că nu mai scapă de ei, ca de un blestem, și iar o lua de la capăt.

În tîrg se simțea stingheră. Nu știa pentru ce se află acolo și ce avea să le ducă oamenilor ei, că trebuia să le ducă ceva, de vreme ce coborîse. O prinse un soi de frică și se simți măcinată de foiala atîtor oameni, brațe, picioare, ochi și-o apucă dorul după cabana ei afumată și acră. Îi păru rău că părăsise pădurea, că n-avea cum să se simtă om, cîtă vreme era singură. Răscoli tulburată chipurile acelea străine ce o înconjurau, în căutarea unuia care să-i aducă aminte de cineva. Îl iertă pe șofer pentru că-i vorbise de casa lui și-i spuse, în gîndul ei: să fii liniștit, că așa îs și bărbații și femeile, cum am zis. Se dezmetici de-abia în fața unei tarabe cu turte. Inimile mari cît o pită, cu oglindă la mijloc, erau primele lucruri din lumea știută de ea, sau visată. Atunci îi plăceau numai pentru oglinda aceea lucie și pătrată și poate pentru că erau mari.

Trecuse prînzul și apucase să vadă toate tarabele cu ochelari de plastic și o mie de ace de păr și inele și lanțuri și iar ochelari din carton și fluieriști și hopamitică, o droaie, așezați ca o armată de fantome cu ochii roșii, răsfirată în mișcări stranii și oprită, ca trăsniță, într-o cutie de carton. Și andrele și foarfeci și

miros de mititei. Se opri din nou la inimile de turtă, luă una în mână și se privi în oglindă. Vru s-o cumpere, dar mai dădu o raită prin piață, doar doar i-o trece pofta de turte și oglinzi. În celălalt capăt al pieții rămase buimacă în fața unei tarabe cu oameni de tablă, care mișcau dacă-i loveai cu un grăunte de plumb zvîrlit de o pușcă, într-un punct alb, cît degetul. Privi speriată la un tăietor de lemne cum își prăvălea un copac de tablă peste el, și îl văzu pe frate-su cum doborîse nukul, în ajunul unui Crăciun, și cum îl adunaseră frînt în bucăți de dedesubt. Îl mai văzuse doborînd brazi, șapte ani la rînd, cu drujba, de pe cele mai ale dracului stînci fără să se zgîrie măcar. Îl văzu, din nou, acasă la ei, doborît de nuc ca un nimic. „Poate din aia se întîmplă așa, că tăietorii nu trăiesc decît în pădure și că altundeva nu-s decît niște momîi, și că frate-miu n-o vrut să mă asculte, să lase nukul viu pînă la primăvară, cînd avea să-i vină puterea lui de lemnar în vine... Or, i-o fost dor de bani lui tata?” Își aminti apoi că nukul fusese vîndut cuiva de la oraș ca să-i cioplească capul unuia din el. Așa ziceau oamenii: un cap cît era nukul de gros. „Mai bine l-ar fi făcut pe frate-miu, că frate-miu o știut cît o fost nukul de greu, că l-o dus cu viața lui în spate.”

Uită de nuc în clipa în care unul de lîngă ea lovi cu un purice de plumb o pată albă și dintr-o cutie cu dantelă, ieși o femeie cu picioarele dezgolite să se învîrtă de șase ori. Mai apoi căzu un urs pe spate și un alt animal vîrgat se rupse de șale, apoi altele, vreo două, tot din talbă, se înțepeniră cu picioarele în sus.

I se făcu milă, într-un anume fel, o milă mai altcum decît aceea pe care o încerca față de melcii striviți de mașini, și plecă iar spre taraba cu turte să-și cumpere una. Un copil o privi în ochi și-o întrebă ceva, în vreme ce femeia își plimba degetele peste marginea glazurată a unei inimi cît o desagă. Copilul o întrebă: Tu poți vedea prin ochii tăi așa de negri?

Femeia lăsă turta la loc, își șterse fața, apoi o luă din nou. Puștiul continuă: cu ochii tăi vezi și noaptea, ca pisicile?

Femeia se simți zvârlită goală într-o piață cu oameni la geamuri. Prinse în mâini turta și i-o dădu copilului, să se apere, să-și acopere goliciunea și să-l știe plecat. Își trecu iar mâna peste față. Nădușise. Plăti și fugi spre marginea pieții, de unde știa că venise. Se lovea de oameni în neștire, voia să răzbată spre drumul ei, dar îmbulzeala colorată, caldă, o ținea. Vântul șoaptelor spuse de oameni trecea peste fața ei și simțea că îi intră în ochi, prin urechi, în cap, acolo, înăuntru, unde zace rușinea. Ce fel? Înota greoi, tot mai lipsită de vlagă, spre un capăt de piață, fiecă capăt, dar frământarea oamenilor nu se termina. Nesfârșitul dansului aceuia o domoli curînd și o făcu să-și simtă pașii oprindu-se, mergînd molcom, oprindu-se din nou, călătorind la fel cu ai celorlalți. Doar n-o hăituisă nimeni. Nu mai voi să afle nici capătul tîrgului și începu să se-învîrtă, fără să știe, să vrea sau să-i pese, mereu între aceleași cîteva tarabe cu care își obișnuise gîndul.

Într-un tîrziu, se opri lîngă un grătar de mititei și începu să mîînînce, nu-și amintea să-i fi fost foame și nu-și mai amintea că era seară, că n-avea cum să se întoarcă la cabană și nicăieri. Și se trezi cu întunericul în palmă fără să-și fi spus măcar o singură dată că rătăcise zadarnic prin oraș. Nu-și mai aminti nici de camioane, deși îi ieșeau în drum, și nici de rostul lor.

5.

Stelele prinseră cearcăne a ploaie. Se cuibări, într-un tîrziu, între alți cîțiva neștiutori ai mersului de tren, pe o bancă în gară. Simțea că în toate orașele, poate și-n acelea prin care nu apucase

să umble încă, singurul loc mai apropiat de casă era gara, și mai știa, din drumurile ei, că locurile acelea din dreptul liniilor de fier păstrează o liniște pentru fiecare plecat, pînă la ziuă. Sfirșeala îi cotropi trupul. Buimăcită încă, se întrebă dacă în toată gara aceea va mai fi fost unul care să aștepte venirea zorilor, ca ea. Adormi cu capul pe desagi. Curînd, avea să se trezească speriată de zgomotul unui tren ce intra în gară. Rămase cu ochii la oamenii care urcau în vagoane și se gîndi la drumurile ei de a doua zi, cu vreo mașină, apoi pe jos, prin ploaie, numai prin ploaie pentru că stelele nu mint niciodată. Își aminti de bătrînul cioban și de oierii lui despre care zicea că-i sînt copii. Poate-i erau, ori numai așa credea bătrînul. Se întrebă atunci: ce vină vor fi avînd de împărțit oamenii lui, ciobanii aceia, fugăriți de soartă pe creste să-și mistuie durerea singurătății în veninul unei răzbunări mocnite, prin care să-și spele toată muțenia lor de o vară. „Ce vină au oamenii din satul lor că trăiesc laolaltă? Pentru ce-i vor fi crezînd, uitații ăștia de pe munte, pe oamenii lor din sat vinovați? Ce-și vor fi greșit unii altora? ... Ce-or avea de împărțit? ... De bună seama că negoțu-i paște. Că banul stătut aduce tocmeală și tocmeala aduce cîștig. Cîștigul le face ochiul strîns și uitătura de fier, cît lama cuțitului. Aia de sus își iartă vrerile omenești și-și fac socotelile singuri, ca toți năpăstuiții, pînă ce coboară în sat. Aștilalți uită de ei și nu-i mai pun la socoteală și-odată, toamna, se-adună și văd că-s mai mulți decît se știau, și-ncepe negoțul... Da ce le am eu treaba negoțului lor? ...” Îi veniră în minte oamenii ei, tăietorii care împărțeau totul și erau ca unul singur, și crezu că, din asta, și-o tămădui gîndurile și-o uita. Și-l aminti pe tatăl ei cum venea, de două ori, peste vară, s-o vadă și să le aducă țuică din aia ca focu și să-i ia banii. Înțepeni cu desaga strînsă în poală: „... negoț cu oi, negoț cu lemne, negoț cu sufletele copiilor...” Că-i veni în ochi iar frate-su, ăla mort, și-l văzu certîndu-se cu ăl

bătrîn pentru bani, în anul în care îl găsiseră strivit sub nuc. Se certau pentru bani și pentru vremea lui de însurat, că avea fata, avea casa, numai banii, pe care, zicea bătrînul, că-i ținuse, nu-i avea și nu-i mai primea. Și n-avea să-i mai țină minte, că-n ajunul Crăciunului frate-su ... Nu se mai gîndi la nimic, vedea luciul cerului de ziuă și-și spunea că trebuie să se bucure, și se bucura.

6.

Ajunse cu un camion la poalele muntelui. Nu știa, și nu se întreba ce va face la cabană că le lăsase mîncare pentru o săptămînă, și săptămîna aceea se terminase într-o zi. Porni pe jos, prin burnița rece de toamnă. Curînd, burnița se făcu ploaie, iar ploaia furtună și femeia mergea cu hainele ei de sărbătoare lipite de trup. Nu mai știa cît făcuse din drum și cît îi mai rămăsese de mers.

Se gîndea la nukul lor din curte cum se prăvălise peste frate-su. Vedea, iar, trupul mort, zdrobit, așa cum i se oprise ei în ochi în ziua aceea, nu știa cum ajunsese frate-su dedesubt, că fusese plecată cîteva ceasuri, după turte și țuică de sărbători, și nu știuse, nu aflate altceva de la taică-su. Că ăl bătrîn bea, la șase pași de băiat, cu spatele spre nukul rupt. Maică-sa bătea cu palma pe fruntea băiatului mort și-l îndemna să tacă, să nu se ostenească mai mult că și așa îi va fi fost greu butucul de peste piept.

„De bună seama că și oamenii mei sînt răi, de vreme ce șase luni din an nu fac nimic decît să stoarcă prunele și să le bea. Că numai niște putu-roși pot să se-nsoare cu prunii și să-i semene în preajmă, că prunilor ce le trebuie?... să-i scuturi. Că și de bruma

lor de porumb și de cartofi au de grijă numai femeile...” Se porni să înjure oceanul acela de firimituri ude, de parcă ar fi venit buluc, peste ea, toți bărbații neamului ei și-ai neamurilor lor care învățaseră să nu facă nimic jumătate de an și să pustiască ce vor fi agonisit în cealaltă jumătate de an. Îi veni să lase dracului cabana și să se întoarcă la oraș, să se facă orice, să nu-i mai vadă.

„... ce folos au că rabdă frig și zloată și pietre atîta vreme, dacă n-apucă să-și schimbe nici țigla de la casele lor din sat?” Văzu un bolovan retezat și-i aminti de tăietura nukului aceluia blestemat și de ic. Vru să urle, fiară, ca să tulbure cu ființa ei toată neliniștea aceea udă de octombrie. Se lăsă în genunchi, în mijlocul drumului, și-și blestemă tatăl, și-i jură iadul. „Cu mîna ta l-ai omorît!” Văzuse piatra și-și aduse aminte de tăietura lemnului și de ic, care fusese pus să omoare, și-apoi pe Trică, frate-su, n-avea cine să-l omoare decît bătrînul, că-l făcuse tăietor, să-i fie rob și să-i aducă bani să aibă ce duce tată-su duminica lat popă. „Că n-o avut el frica lui Dumnezeu și-a altcuiva, numai a popii, că-l simțise mai deștept și mai hoț decît el și i se știuse slugă, ca ocnașii aceia de care vorbește Gorină, ca ăia care-i aleg pe cei mai răi dintre ei să le fie stăpîni. Că n-avea el grija păcatelor lui din tinerețe, numai pe aceea că m-o avut pe mine, fată, să nu-i pot munci și-aduce bani, numai copii și ne-cazuri, și-un băiat pe care l-o prins negreala înșurătorii și-a plecatului la casa lui, ca să-l lase pe bătrîn singur, cu o nevastă ca oaia, de care n-avea trebuință nici cît să-i facă de mîncare, că ședea omul pe la alții, cu țuica, și seara, numai seara, cînd nu-i mai găseau loc de dormit, o chemau să și-l adune acasă. Și dacă Trică o făcut altcum, bătrînu și-o întunecat mințile cu țuică și i-o pus icul întors.”

Lovi pămîntul ud cu palma să-l vatem ori să se vatem ca să știe un lucru încheiat. Așa simțea că trebuie făcut.

Se ridică și încearcă să se gândească la ea, numai la ea, așa cum nu făcuse niciodată. Și nu-și află vreun loc, ori vreo amintire, ruptă de celelalte, în care să fi fost singură. Până la urmă se mulțumi să îi ia pe rînd, pe fiecare dintre cei pe care îi cunoștea, pentru ca de pe urma amintirii lor să se aleagă, bucată cu bucată pe ea și să se știe una, aia care era în lume, ori împotriva ei, dar una.

„De ce m-o fi lăsat bătrînul între atîția bărbați șase luni pe an? ... De ce m-o fi chinuind alelalte șase acasă? ... Oare de ce aștept acu, cu atîta bucurie, ziua sorocită plecării, și-n aprilie pe ailaltă? ... Poate așa trebuie, să schimbi o caznă cu alta și, de fiecare dată, să te crezi mai slobod și să te bucuri...” I se păru că se gîndește numai la ea, și se simți ușurată.

Vîntul de apă o spăla pînă în dreptul sînilor, apoi pînă la pîntec, pe pulpe, o dată, apoi încă o dată. Își ținea broboada udă cu o mînă, s-o apere de apă și de întrebarea aceea cumplită, dacă avea s-o rătăcească noaptea prin giulgiul ei ud și negru, și s-o poarte pînă la frate-su. O trecu numai fiorul de lîngă gînd și fugi spre cele bune. „Îi în octombrie și peste vreo săptămînă vine camionul după noi, să ne ducă acasă ... tui crucea ei de casă! ... că iară dau de bătrîn. Și iar îmi ia banii mei agonisiți aci...” O apucă neputința și se gîndi cum avea să fie: „O să mă întorc la el, o să-i sărut dreapta și n-o să-i spun nimic ca întotdeauna.” O luă apoi ciuda pe ea și pe soarta ei de neputincioasă, că nu stia altceva pe lumea asta decît să facă mîncare și să spele și să rabde niște obosiți, cu toate păcatele lor, mereu aceiași, și să treacă în goana trenului peste o lume care, poate, mai făcea și altceva, știa și altceva despre sufletul unui om.

O prinse deznădejdea și ura, mai apoi, pe soarta ei pe care de-abia atunci și-o ghicise și pe ucigașul de bătrînu-su și pe celălalt bătrîn, care, de bună seama, era blestemat, de vreme ce i se întorsese în vis, să-i spună adevărul despre tatăl ei și despre

sufletul oamenilor, pe care ea îl crezuse, atîta amar de vreme, numai bun. „... bun și toate celelalte lucruri din viață, niște năzbîtii de prunci, pe care le poți ierta oricînd.” Se văzu, dintr-o dată, gîndind la toate astea și-și mai aminti o clipă de copilul din tîrg și-l văzu cu ochii lui căprui, peste care purta o pereche de ochelari ce îi făceau mari și nefirești. „De-abia acu cred că mă gîndesc numai la mine una, aia care n-am fost niciodată, ori nu m-am știut.” I se muia mersul și mîinile pe dinăuntru că acu, odată știut, trebuia să-și mai și împlinească destinul, la fel cum îl împlinise atîta vreme fără s-o doară. Privea spre verdeța udă de pe pietre și se simțea o apă, ca rîul din dreapta ei sau ca tăul de la stăvilarul rupt, în care băteau lighioane și ierburi neștiute de ea, pentru care aerul era apă și pentru care mersul era dans și pentru care moartea nu era vinovăție. Se simți unduindu-se în propria ei matcă și nu mai știu dacă lighioanele alea erau sufletul ei și se jucau în trupul ei de apă.

În față, la vreo sută de pași, văzu prin ceață ursul. Se bucură de el c-o așteaptă s-o năruie sub labe. Își potrivea pasul ca pentru o ispășire. Se știa curată în suflet și-i aștepta greutatea labelor s-o umple de întuneric. Cu fiecare pas, se dezlipea de pămînt, de oamenii cunoscuți, de pămînt, cu necazurile lui cunoscute. Cu fiecare pas, se apropia de alții, necunoscuți, senini, cu necazurilor lor neștiute. Se bucura că n-o să-l mai vadă niciodată pe taică-su, sau numai altădată, cînd nu va mai fi el, ci un copil în straie albe, așa cum crezuse ea întotdeauna că sînt oamenii dincolo de moarte. Apoi se întrebă dacă umbra aceea uriașă nu era cumva numai o vedenie. Ploaia îi spăla ochii și-i spunea că nu. Femeia vedea acolo om, apoi urs, apoi bolovan, apoi, din nou, urs. Se apropie cu o bucurie lașă că altcineva, mai puternic avea să-i schimbe soarta pentru totdeauna. Se vedea trecînd într-o altă lume, ori tot în asta, dar alta, care exista sigur lîngă ea, fără să știe, și nu-și ridică ochii spre vedenie sau spre urs ca

să nu-i înmoaie voința cu privirea ei rugătoare de viață, și simțea că plutește undeva, foarte aproape de pământ, deasupra lui, fără să mai poată vedea înainte. În preajmă, ursul. Îi văzu întunericul marginii care îl dezlipea de pământ și nu-și ridică ochii, și nu-i închise ci așteptă lovitura, cu tot trupul strâns între umeri, și cu simțirea fugărită în picioare, ultimele care ar fi dus greutatea. Stătea așa ca să n-o doară atunci când avea să se termine. Începu să-și simtă trupul strâns și pacea din jurul lui și se lăsă în genunchi. Ridică ochii. În fața ei, un bolovan ud rămânea aplecat pe o parte, cu aerul nestatornic al noului venit, nechemat, nedumerit de femeia care îngenunchiase în fața lui. Femeia simți cum strînsoarea trupului i se risipește și-o ajunge dinafară și o cuprinde din nou. Se ridică, îl sărută, apoi pleacă mai departe, ca pornită de la un capăt de drum.

„O fi fost mormîntul ursului care ar fi trebuit să fie aici.”

Era octombrie și vremea tăiatului lemnurilor trecuse. Așa era pe atunci, că se tăiau copacii numai vara. Mașinile nu mai aveau pentru ce să urce, dar femeia le aștepta, că ar fi vrut să fie în aprilie și să nu se mai î ntoarcă acasă decît după jumătate de an sau altădată, mai tîrziu sau niciodată. Mașinile nu veneau, că nu era în aprilie și se în-nopta iar pînă la cabană mai avea o jumătate de drum. Femeia își aminti de copilul cu ochelari și de ochii ei negri, nefiresc de negri, ce nu vedeau noaptea decît nimicul negru și-o împiedecau de toate lucrurile cu care era îmbrăcat nimicul acela. Pășea mai departe, ghicind drumul și ascultînd rîul pe dreapta, apoi pe stînga, cum fugărea un ocean, speriat veșnic, spre vale.

„Oamenii care au trecut de prima moarte nu mai știu ce-i frica niciodată.” Ajunse să uite de gîndurile ei de peste ziuă, gînduri negre, omenești. O apucă dorul după oamenii ei, după necazurile lor știute și-și dori să-i vadă și să-i spele și să arunce toată mîncarea făcută pentru o săptămînă, și să le facă alta și să-i

rabde. Pe ei să-i rabde, nu ploaia și frigul și noaptea, pe ei, cu nopțile lor omenеști. Se bucura că-i și ea om și nu brad ori o piatră ori apă, și că avea un suflet în care puteau încăpea atîtea cîte nu pot sta la un loc nicăieri pe lume.

Trecu podul și-o ajunse din urmă răceala stîncilor ude. Își apucă iar broboada cu mîna și-o așeză pe cap mai bine ca să-i acopere și să-i apere părul de ploaie, de ploaia aceea care îi muiașe capul și umerii și fața și mîinile și i le albise ca unui înecat, ieșit după o vreme la suprafață, cotropit de apă. Femeia nu se gîndea la înecați, că i-ar fi fost frică și scîrbă, mai ales de înecații vii, ce umblă spre casele lor, ori spre ale altora. Își pipăi palmele și-și zise că-i erau așa ca în zilele cînd le spăla bărbaților ei hainele și așternutul și izmenele. Ochiul îi căuta înainte, prin orbeala aceea udă, după luminița galbenă ce ascundea rîsetele bărbaților și blestemele lor și bătăile lor. Ca atunci, la o sărbătoare din vară, care durase două zile, cînd coborîseră la o cabană turistică și băuseră pînă se luaseră la bătaie pentru ea. Își despicaseră cu cuțitele pielea mîinilor și carnea piepturilor și ea îi adunase după urma ei și le promisese c-o să se iubească cu toți, pe rînd, pînă s-or sătura, numai să nu-i știe că se taie și se fac de minunea lumii. Așa le spusese, dar nu se culcase cu nici unul, și-i lăsase să își bea, în cabana lor, somnul și nesomnul, și-l găsisе în zori rășchirați prin jurul cabanei, prinși de rouă și albiți în barbă ca niște frunze moarte atinse de brumă.

Dar nu asta ar fi vrut să-și amintească, ci o altă zi.

„N-o va fi omorât nimeni. De obicei venea pe marginea râului, se uita la oameni, liniștită, bea apă, apoi se retrăgea spre pădure. Și cât se îndepărta, nu-și întorcea capul ci doar urechea, în urmă, unde erau oamenii. Va fi murit singură, lovită de vreo piatră venită parșiv de sus, mai iute decât viața ei...”

Ciutura. Își va fi amintit femeia ziua aceea din aprilie.

Trenul oprise în Vinț. Coborâseră din el câteva zeci de oameni, cu rucsacuri, șapec, fierăstraie învelite în cîrpe, topoare. Vorbeau toți deodată. Despre ce vor fi vorbind, n-avea importanță nici pentru ei, de vreme ce nu-și ascultau vorbele ci rîdeau. Se dezmoreau după o noapte petrecută în tren, chircit. Cei douăzeci și patru de bărbați ai femeii Marii se amestecaseră cu ceilalți. Gorină, unul care făcuse războiul și-și petrecuse viața și prin prizonierate, era cel mai știut în toate, pentru că învățase mai întîi obiceiurile oamenilor după amintirile adunate înăsprit acolo în cabanele lor de lemn, siliți să stea împreună și să se suporte și din asta să-și învețe limbile și datinile, după o sîrmă ghimpată. Gorină zicea că știe șapte limbi și cum sînt așezate casele pe dinăuntru în șapte țări, dar cînd scăpa liber de undeva, fie că se slobozea din tren, ori dimineața, din casa lui, trăgea o chiuitură cît toate limbile alea și se lovea peste călcîi.

În dimineața aceea îi smulse vioara unuia de după umăr, se așeză pe gardul de piatră din apropierea gării și începu să cînte pe o coardă și să strige. Ca la un semn, toți își lepădară sarsanalele printre pilonii de pe peron și se adunară în jurul lui să-i țină isonul. Mai apoi, își descoperiră cele câteva femei pe care le aveau cu ei, prin toate cetele, și făcură un ocol în mijlocul adunării aceleia zgomotoase și obosite și începură să joace. În mijloc, se vîrî Gorină cu vioara lui, slobozind sunete

ritmic, acompaniindu-se cu gura și cu piciorul drept. În jurul lui se învîrtea primul cerc al jucătorilor, mărunțind piatra din apropierea liniilor cu un pas de chisătură. Celălalt cerc, al bărbaților spectatori, la fel de zgomotos, îi ferea de restul lumii, de ochii și mirarea ei. „Batăr de-am lovi mai iute decît inima!” striga Gorină și-și smulgea vioara de sub bărbie și și-o puneă pe genunchiul drept ridicat, să cînte și de acolo. Obosea și-și puneă piciorul jos iar vioara o lipea cu un capăt în pîntec, să cînte la fel. Cei din primul cerc chiuiră mai tare, și bătuciră mai tare, după cum îi chema vioristul, cu figurile lui neașteptate, dincolo de marginea neliniștii, în furie, ori înapoi, dincolo de vreme unde „bună dimineța” însemna „soare” și „soare” însemna un cerc cu un punct la mijloc unde se înnodau razele, toate razele care mișcă sămînța pămîntului. Cei de pe margini jucau pe loc, tot cu fața la Gorină. Chiuiau.

Era aprilie, verde și albastru și pe la unsprezece dimineța soarele își plimbă cețuri opace de cald peste ochi. Iedera de pe peretele gării înmugurise, crispată, pe toate brațele ei de șarpe vegetal, căznit să n-aibe o șiră a spinării și să stea singură în picioare, în bătaia vîntului, ca toate pădurile, ci li-pită de ziduri, parsivă, ca tăcerea pietrei ucigătoare. Gorină cînta cu vioara pusă pe spate, chinuit, fără să moaie ritmul, bucuros că se poate chinui cu folos. Altădată, de bună seama, că n-aveau atîta nevoie de el, acolo, în pădure, unde fiecare își taie singur copacul. Mută arcușul în stînga și-și puse iar vioara sub barbă și nu obosi. Oamenii începuseră să-și lepede hainele de pe ei și să dea la iveală cămășile gata suflecate, de-cu-seară, de acasă, ori păstrate tot timpul așa pentru trudă. Se-ncălziseră și cei de pe margini și își lepădaseră și ei hainele și le zvîrliseră, din mînă în mînă, pînă pe gard, cu toate cîte le vor fi avut prin buzunare, laolaltă, în părăsire. Trecuseră două trenuri. Dintr-unul coborîseră cîțiva călători și se retraseră în celălalt capăt al gării, să-i privească.

„Ca să fii om, trăbă să te bucuri..., striga Gorină printre chiuituri ...și ca să te bucuri trăbă să joci. Cu asta prinzi putere...”

Pe la două, sosi un alt tren. Bătrînul Șuru, cel mai din margine, întoarse capul și văzu că-i al lor. Cîțiva, puțini, se grăbiră să-și aleagă hainele și lucrurile dintre celelalte și să se urce în tren. „Hai, mă, că ăsta-i trenu și altu n-avem decît pe seară!” Strigară de cîteva ori, pe rînd, în drum spre vagoane, apoi de sus de la geamurile vagoanelor. „Mă, jocu-i unu da trenuri tot vin!” Strigă bătrînul.

Gorină nu-i auzise, sau nu voise să-i audă și să-i vadă. De-abia după ce plecă trenul, și după ce-și puse vioara sub barbă, în stînga, ca la început, de-abia atunci conteni cu chiuitul și vorbi ciudos: „Ăștia-s ca ierburile, îi culcă vîntul și le trebuie garduri de piatră ori ziduri ca să se țină pe picioarele lor. Nu-s de-ai mei!”

Vorbele lui, plecarea celorlalți, vlăguiră jocul. Chiuiturile deveniră răzlețe și pînă la urmă, cercul dinafară se destrămă. Apoi mai rămaseră numai cî-teva perechi să mai joace și către două și jumate jocul se destrămă. Gorină se așeză, din nou, pe gardul de piatră și cîntă singur ceva de împăcare și uitare. „Că-i de-ajuns să se rupă unul, unul singur, și se destramă totul...” Femeia Marii se apropie de el, asudată, zvîcnindu-i palmele și tîmplele încă de joc: „Da tu cît ai fi vrut să țină?... Că toate se gată odată!”

„Da, da altcum. Îi una cînd se lasă deodată cu toții și se știu la fel de iuți și la lucru, după aia, și-i alta cînd se moaie jocul și rîvna, că unul sau altul se rup, și-i vezi că gîndesc altfel și c-or simțit și pînă aci altfel. Asta moaie, pricepi? ... Cînd oamenii încep să se ia numai după gîndurile lor, ca să se le aibă singure de-ale celorlalți. Din asta ajung să se căpătuiască altcum decît ceilalți și să se facă lumea în trepte. Că mîine, dacă azi te-o

lăsat, mîine apucă să nu se mai uite la tine numai cînd are nevoie să-l ajuți să-și facă el averea lui, și viața lui. Și mîine ajunge să nu mai creadă în joc, și-n bucuria noastră, ci numa-ntr-a lui, aia una, singură, care-l macină. Și dacă mai vine să joace, se uită la soare, da nu cît să se bucure, numai cît să-i afle ceasul, că n-are vreme de pierdut. Singurătatea-l cheamă, îl trage de mîină și-i spune: pierzi banii omule, pierzi bogăția, pierzi vremea și zidurile casei tale celei noi și aurul din dinți ... Așa-i strigă soarele. Ce știi tu? Și-apoi îl vezi că are de toate, și-așa are, numai că el nu s-oprește, că-i mai trebuie încă o casă și din asta îl apu-că dorul de oraș, și se bate să-și facă și acolo una, undeva într-o margine, da la oraș. Mintea omului îi scurtă, bogăția îi iute și nu-i ajunge omu-lui să afle cît îi trebuie și să se oprească. Și nici minte n-are să vrea altceva, și vrea ce știe: încă o casă, că nu-l ajută mintea mai mult. Că din toate nu învață decît lecția cu adunatul și cu făcutul caselor că aia se învață ăl mai ușor. Și cînd s-o opri, ajunge să se simtă gol, și fără loc în casa lui de la oraș. Că n-o crescut cu casele alea și rostul orașului în el... Da, dracu știe, poate prostia omului trebuie să țină de pat cald copiilor lui...”

Femeia stătea pe gard, aproape de el. Vedea șinele lucind pînă în celălalt capăt al gării, vedea oamenii răsfirați de-a lungul gardului, ascultîndu-l pe Gorină, vedea iedera răsucită, întinsă pînă sus pe peretele alb al gării. Sosi un alt tren. Ar fi vrut să urce, oricum, oriunde ar fi mers, numai să plece de acolo de la locul părăsit al jocului. Că așa simțea, că jocul fusese părăsit, rupt și zvîrlit în patru vînturi să se pustiască și să nu se mai știe despre el decît vorbele. Dar dacă s-ar întoarce acasă, și dacă ar rupe datina și n-ar mai urca pe valea Rîului Bărbat? Tot era prins cîrcel de dezbinare, tot se vîrîse gîndul hălăduirii singure între toți, să rupă fierbințeala bucuriei lor. Măcar să știe dată la o parte ziua aceea din calea ei și să se întoarcă în sat, să-i țină

datina, cealaltă, pe care o uitase, sau o purtase numai cu ea pe drumurile lemnarilor, și să-și păzească oamenii de risipire. Poate, dacă n-ar fi vorbit Gorină, ar fi crezut că așa trebuie să fie, să plece care cînd vrea și alții să mai joace, și-apoi să se lase pe rînd, cînd își vor fi terminat fiecare partea de bucurie din el, și să se odihnească, după aceea, pe scîndura gardului cu ce va mai fi rămas în suflet, dincolo de marginea bucuriei. „Că-n om îs două bucăți de drum, una cu bucurie și alta cu necazuri și cînd se termină una începe cealaltă, și de-aia trebuie să bați drumul de bine ori ăl de rău pînă la capăt ca să știi, după aia, ce-ți rămîne. De aici pînă acolo. Atît.” Vorbele lui Gorină o zgîndăriseră și-și mai zise: „... Că oamenii, cu cît vor fi mai sus, cu mintea ori cu locul lor, mărunțesc alea două drumuri și le amestecă firimiturile pînă ce nu mai știu nici să se bucure și nici să sufere ca lumea. Și ajung să trăiască lung, cît un singur drum, cu pielea asprită pe trup, de grija necazurilor care îi pot atinge peste un pas ori îi pot ajunge din urmă. Gorină știe, că o trăit între străini și s-o întors cu gîndurile lui dinainte dar cu sufletul pustiu. De aia-i rău și zice de oamenii noștri că vor avere, să se smulgă de noi și să se bucure singuri. Gorină are sufletul amestecat și crede, vrea să creadă că așa, suduindu-și oamenii își răscumpără păcatul. Ori, poate greșesc, c-o suferit, și dacă nu s-o rupt de noi pînă acu, știe el ce-i sufletu nostru...” Apoi femeia își ridică ochii spre cer și-și socoti că va fi fost către cinci și că ar mai fi avut vreme, vreun ceas, să-și surpe toți gîndurile și necazurile și vorbele într-un joc, iute, care să le fie și de cină. „Gorină, zi-i, că-i trece ziua, și-i păcat!”

În cîteva clipe, ca și prima dată, cele două cercuri, cu Gorină în centru, se puseră în mișcare. Cercul dinafară bătea pe loc, sacadat un pas mărunț, de piatră pusă în concasoare și dezghiogată pentru toate casele ce aveau să se ridice din seara aia mai departe. Înăuntrul acestei cămăși, ciutura perechilor care

se rotea într-un singur sens, mînată de apa iute a viorii lui Gorină, rămas osie, în mijloc, să miște rîșnițele de piatră, să macine între ele pîinea lor din ceilalți ani.

Trenurile soseau, opreau, plecau. Își încrucișau drumurile o clipă și se pierdeau în amurg.

La șase și jumate, cînd sosi trenul lor, Gorină își lăsă ochii în pămînt și nu mai chiui. Trenul stătea, dar nu se încumeta nici unul din jucători să-și oprească pasul și să plece. „Vin și altele, la noapte și mîine, toate duc acolo, toate ...” ziceau oamenii. Gorină își smulse vioara de sub barbă și strigă: „Gata, la tren!” Se opriră cu toții nedumeriți. „... mîine ne așteaptă la lucru. Ei ne știu de oameni, nu-i putem minți! Hai, sus, repede!” Ciutura se risipi pe întreg peronul gării și porni să ia cu asalt vagoanele trenului. Femeia se opri la geam, să se răcorească. Se gîndea la Gorină, la felul lui de om și, în urmă se bucură că nu lucrează împreună și că n-aveau să se mai vadă decît peste un an, doi, ori niciodată.

„... îi găsiseră trupul țeapăn, într-o dimineață, jos, sub Colții Caprii, din întîmplare. N-o omorîse nimeni, nici om, nici un alt animal, că ar fi dus-o de acolo într-altă parte, după vreun folos de-al lor. Ochiul de către cer, negru, înghețase fără chipul vreunui dușman întipărit acolo și rămase senin, nimeni. Celălalt, de către pămînt rămăsese închis, s-o ferească de colțul pietrelor grohotișului risipit sub stînci. Acolo trebuise să cadă. Trebuise...”

8.

Asta ar fi voit să nu-și mai spună. Femeia se apropie de cascadă. O auzise de de-parte și, cînd ajunse în dreptul ei,

răsufală ușurată că la câțiva pași, mai mulți decît anii ei, poate, ar fi trebuit să se afle cabana. În aprilie o găseau pustie. Ea era cu toți bărbații aceia în urma ei, liniștiți și cumpătați, că peste iarnă își turnaseră plozii, ca să le dea de lucru femeilor lor pînă ce avea să sosească ea, să treacă pe la casele lor, și să-i scoată la tren, ca la o izbăvire de lîncezeală și ne-mișcare și boli și treburi de oameni slabi. În aprilie, o așteptau, și dacă nu venea, nu plecau și răbdau zile grele, cu capetele întoarse peste garduri spre susul uliții, de unde trebuia să vină Marii, așa cum venise și Aprilie. Nu se întrebaseră niciodată ce s-ar face dacă femeia s-ar mărita ori ar muri pe pămîntul ei. Și dacă vedeau că nu vine, se apucau să bată ulițele, să bată nevestele, să bată cîrciumile și nu îndrăzneau să meargă după ea și să o caute niciodată. Pentru că într-o zi, știau, într-o zi apărea, înaltă, cu broboada ei galbenă cu flori, îmbrăcată cu hainele ei de sărbătoare peste spatele lat de țapinar, cu sîinii mari, donițe sterpe, și ochii negri dormiți sub iarnă. Chiuia din capul satului și ieșeau oamenii gata de drum, cu desagii și țapinele și topoarele în cîrpe, să nu taie. În urma lor, femeile, ascunse după geamul ușii își făceau cruce ca să-i vadă teferi înapoi și nu se uitau la ea decît o fărîmă, după ce se întorcea cu spatele, și-o suduiau. Apoi, începeau să-și ocărăască copiii și să-i bată pentru tot ceea ce nu făcuseră ele ca să schimbe soarta bărbaților lor.

Descoperi geamurile îngălbenite de lumina lămpilor și se apropie. Abia în dreptul ușii simți miros de benzină și crezu, o clipă, că venise camionul după ei. Se opri în prag, și-i auzi pe bărbați vorbind potolit înăuntru. Își aminti de bătrînul ei, da-și zise că negreala sufletului nu-i niciodată așa de mare ca negreala nopții și-a morții.

Gîndul că avea să-l vadă iar pe tatăl ei și că avea să nu-l ierte voi să o întoarcă aiurea, printre străini, unde să mai găsească ea o lume pe care să o știe și unde să se descurce.

Deschise ușa, gândindu-se la primăvară și spunându-și că dacă bărbații ei ar fi vrut, oricare din ei, să rămână peste iarnă la cabană... da-i știa că n-ar fi vrut. Dădu cu ochii de oamenii ei așezați cuminiți, unul într-altul, pe paturile din bucătărie. Și mai dădu de alții trei, străini, îmbrăcați gros, care le vorbeau ceva tocmit. Cum dădură cu ochii de ea, oamenii se luminară și își ridicară brațele, și se apropiară să-i pună mâna pe umărul ud ca pentru o binecuvântare.

Femeia trecu în cealaltă cameră să se schimbe. Se schimbă și-și stoarse hainele și le puse pe cuptor, la uscat. Apoi se așeză lângă noii veniți. Și așteptă să le vadă pricina. Abia atunci îi prinse pe toți mușenia și se priviră de parcă femeia ar fi aflat, în drumurile ei, despre gândurile lor. O așteptaseră, ca ea să fie cea care să hotărască pentru toți. Bătrînul Șuru își freca genunchiul pentru ca să le explice străinilor acelora situația „...ă, așa-i datina la noi, dacă femeia noastră zice că da, bine, dacă nu, iar îi bine.” Oamenii își întoarseră privirile înspre singurul om ce le putea aduce norocul sau nenorocul, că simțeau că le poartă soarta în palme. Femeia tăcea. Nu știa nici ce vor și-i mai era și peste mână să-i întrebe. Dar oamenii tăceau și așteptau ca ea să hotărască. Cei veniți ar fi vrut să zică ceva da-i vedeau pe toți cum se uită la femeie, și tăceau.

II. OAMENII CU NUMELE LUNG

1.

„Mă numesc Anton Bulucea și sînt brigadierul celor de la drumuri, tovarășu e Constantin Florean, inspector la regiune, iar tovarășu e Petru Dan Bordeanu, inginer, tot de la regiune ... Deci, treaba e așa: aici se va face o hidrocentrală, ceva mai sus de cabana voastră va fi barajul...” Omul își făcuse curaj din nedumerirea celorlalți și din privirile acelea lungi și tăcute. Cineva trebuia să mai repete toată povestea încă o dată ca s-o priceapă și femeia, dacă așa era obiceiul, și s-o priceapă bine fiecare. Brigadierul îl luă pe „trebuie!” în gură și porni să enumere lucrările ce aveau să se facă acolo, pe valea Rîului Bărbat, de atunci mai departe. „... deci, trebuie lărgit drumul, pentru asta vin oamenii mei, dar le trebuiesc cabane, vreo șase la început, după aia veți mai avea de lucru că trebuie...” Vorbea gospodărește, cum știa el că e bine să vorbești atunci cînd vrei să-ți faci o echipă. În urmă, se opri nedumerit de liniștea tăietorilor de lemne și din pricina lacrimilor femeii lor. Mai avea el coborîte în gură cîteva cuvinte, dar le ținu, apoi ie îngropă sub limbă ca să-și umezească tăcerea.

Femeia plîngea. Se bucura că n-o omorîse ursul pe drum și că n-o să se mai întoarcă la tatăl ei, că dacă ar fi fost pe drept, își spunea atunci: „ar fi trebuit să-l omor, ori să-l tîrîi prin pușcărie

ca să fac dreptate. Și cu ce m-aș fi ales? Că ar fi rîs tot satul de mine, și s-ar fi îngrozit de neamu nostru... Da nici așa nu-l pot ști...” Pînă atunci, altădată, cînd avea să facă dreptate, se bucura că nu aveau cum să se întâlnească. Privea podeaua și-și zicea: „mai bine așa.” Că se mai gîndea: „... pînă la urmă oamenii, ăi din sat, dacă m-aș fi răzbunat, ar fi tocmit gînd peste gînd pînă la streășina vremii că să învingă tot vorbele alea pilduitoare ale bătrînilor satului: că un copil n-are voia și legea să se răzbune pe tatăl lui, fie el cît de păcătos ...” O vedeau muncită de gînduri și credeau, fiecare cîte ceva. O vedeau ridicîndu-se și punîndu-și mîinile sub șorț.

„Rămînem! ... Că mai sînt în lumea asta atîtea lumi pe care nu le știm, mai tari decît moartea și răzbunarea, lumi care-ți schimbă negreala durerilor și tristeților în bucurie și te lasă să trăiești.” Nimeni nu pricepu ce vrea să zică femeia, iar bătrînu Șuru se cătrăni și spuse tare, cu palma întoarsă pe dungă, așa ca să țină vorba lui: „Nu-i cu cale ca tocmai tu, femeie, să nu vrei să te întorci, Că și noi, oamenii, vrem să ne vedem nevestele și copiii și casa... Rupi datina și ne faci nime-n drum, pustii de țarina noastră prăpădită, să pierdem șirul vremii ca nălucile!” Femeia nu dădea înapoi, și-i zicea c-o să-i lase, pînă în primăvară, pe toți cîte două, trei săptămîni să-și stoarcă prunele, și dacă vor, altădată, pot să-și aducă femeile și copiii cu ei. Cei mai tineri se bătură cu palma peste frunte și rîseră cu ea, descătușați: „că-i curge mintea și la deal, și cînd stă, și cînd o fugăre durerile...” Cei trecuți de doruri, oftau peste osteneala lunilor de vară și-și frecau brațele ostenite. „Căci nici aici nu-i casă, nici acolo nu-i lucru ...”

Bătrînul își lăsă fruntea în jos și-i zise femeii, șuierat, ca să priceapă toată rîca lui, cu gura grea de înjurătură oprită anevoie: „Apoi dacă ne-om muta aici cu femeile noastre cu tot, îi mai rău decît în război. Că numai în fața morții ai voie să-ți părăsești

vatra săpată acolo să dăinuie prin morții neamului, paznicii noștri din capu satului. Aiea-s rădăcinile care ne întoarnă iarna să le grijim. D-apoi ochii tăi negri, de vrăjitor și de om spurcat nu pot vedea asta... că văd numai cum să sucească soarta oamenilor și să-i facă păsări hulite din cuibu lor.” Bătrînul ieși trîntind ușa. Afară se porni să blesteme și să scuie. Ceilalți își opreau ochii în podelele murdare și nu așteptau să mai zică femeia nimic.

Noii veniți, neștiutori într-ale sufletelor oameni-lor acelora, vorbeau ceva despre bani și de salarii și de avantaje. Lemnarii pricepeau doar „bani”, că ăia puteau fi schimbați pe ceva nu salariile și nu alelalte, avantajele, că ei știau un lucru: lemn și bani, atîta lemn atîta bani, și altceva nu le trebuia.

Bătrînul se întoarse la fel de ciufulit să le mai spună: „Noi sîntem obișnuiți cu atîția bani cîți avem, nu ne trebuie mai mult, n-am avea ce face cu ei. Și-apoi pumnii noștri fac mai mult decît tot ce ați zis, că te descurcă oricînd, dar banii... îi dai și nu-i mai ai, și rămîi cu un lădoi nou, ori cu o masă și nu-ți rămîne decît să muști din lemnul lor dacă mîne n-ai ce mînca... Eu, unul, plec. Cine vrea să vină cu mine n-are decît.” Femeia i se puse în față să-l știe oprit: „Și ce-i face în iarna asta acasă? Te-i învîrți în jurul cazanului cu țuică, și te-i îmbăta și-i dormi și-i crede că-i raiu în casă la tine... Blestemați îs ăi bătrîni, că le-o fost frică să-și facă și altceva copiii decît lemnari. Mai de lene le-o fost să-i poarte prin țară, departe de femeile lor și de casele lor. Voi ați apucat să-i hăituiți, nu io. Și-apoi toți morții și toate datinile nu pot opri niște oameni să fie și altceva decît crede mintea dumitale sucită din pricina bătrîneții!” Femeia stătea încocorată în fața lui de parcă s-ar fi întîlnit cu tată-su și ar fi trebuit să-i spună tot ce avea pe suflet, că știa tot, pe lîngă prostie se mai acoperise și cu omorul și că de laș ce era își bea și ultima fărîmă de minte cu care-l uitase Dumnezeu.

Bătrînul îi strigă: tîrfă! și-o lovi cu pumnul peste față. Atunci săriră ceilalți și se încăierară și se lo-viră cu scaunele și cu oalele, fără să mai știe dacă voiau ori nu să rămînă, dar bătaia asta le mai răcorea sufletele și-i mai limpezea în minte. Noii veniți se urcară cu picioarele pe paturi, să se știe mai la adăpost. Femeia era în mijlocul încîlcirii și se lovea cu oamenii ei, și mai mușca mîna cuiva ori mai dădea cu bocancul unde erau mai multe picioare la un loc. Apoi văzu mîna unuia coborînd după cuțit și începu să țipe. Țipa ca să-i împrăștie și se dădea la o parte să-și facă vînt și să se arunce între ei, între cei mai înroșiți, și le striga că-i de-ajuns. Se opriă și se priviră fără patimă, din picioare, încordați, pînă ce femeia se strecură și le aduse din cealaltă cameră patru sticle de țuică, dosite de ea toată vara și ținute pentru vremea cînd s-or înfierbînta prea rău. Celor fugiți în vîrfurile patului le strigă: „Dați-vă jos, că asta-i tot!” Le strigase așa ca s-o audă și ai ei și să știe că era terminată cu totul bătaia. Li îmbie pe toți cu țuică și mai mult pe cei trei speriați, străinii, ca să-i mai vrea de muncitori și de-acu înainte.

Bătrînul se toropi repede. Intr-un tîrziu îi zise femeii ceva vlăguit despre datina lor apoi: știu că-s bătrîn și că ar trebui să mă las, știu... și adormi cu capul pe masă.

Noaptea trecu udă, iute ca un junghi negru și-i găsi la capătul ei, tot în jurul mesei, sfātuindu-se. Către ziuă se trezi și bătrînul și văzu dată gata lista cu plecările acasă și le zise să-l pună ultimul, că el, tot nu mai avea ce să-i mai facă babei lui, că pruncii îi erau care pe unde îi dusesese soarta, dascăli la școli și unul muncitor la o fabrică, și mai zicea bătrînul: că nu toți îs făcuți să fie lemnari. Își în-toarse capul spre femeie ca să-l afle mai dospit la minte decît bătrînii lor din sat, care-i trimiseseră în miez de păduri să ducă mizeria mai departe, numai pentru că așa credeau ei că le-a fost rînduit de cel de sus. Femeia nu se uita la el, ca să priceapă că n-o să-l ierte niciodată, și nu c-o făcuse

tîrfa, și nu că-i oprise pe oameni la început ci numai pentru că se legase de ochii ei negri și-o făcuse vrăjitoare. Ori, poate pentru că pe drum, spre cabană își pierduse încrederea în bătrîni. „Or putrezit în ei ascunzișurile și gîndurile lor și tot, să nu mai afle nimeni despre viața lor.” Îi spuse bătrînului cu ochii, numai cu ochii pentru că i-ar fi fost peste mîna să-și găsească cuvintele și să le înnoade în așa fel în gură ca să i le poată spune limpede. Se ridică și se apucă să le prăjească ceapă și să le fiarbă o tocană.

Bărbații, strînși în jurul mesei, de-a valma cu străinii aceia însemnați, își mutau oboseala în ne-păsare și nepăsarea într-un soi de veghe, încercănată și acră, care le aducea înăuntrul ochilor peretele unei case, peretele cunoscut numai lor, din piatră ori lemm, femeii, cîte una de fiecare perete visat și niște copil. Toate fugeau de la stînga la dreaptă, umede și vagi. Femeia îi vedea ciucure trist peste lemnul mesei și le zise ceva despre șo-ferul care avea să vină curînd după ei. Nu că Ancuș ar fi fost un om slab și neputincios, nici că ar fi fost puhav și fără de lege în sufletul lui învățat cu supușenia față de nevastă și de copii și de bătrîni și de mai marii lui de la servicii, care-l purtau de colo-colo numai cu un deget ridicat. Nu asta le po-vestise, deși o simțise tot timpul cît vorbise despre el, ci despre mutra mirată pe care o va face în ziua în care avea să vină după ei, degeaba.

2.

Era la începutul lui noiembrie și fulguia din nou.

Oamenii de la cabană goliseră tot ce era de golit în vreo două zile, povestindu-și, la masa lor de lemn, toate cîte le știau deja despre ei, și bătrînul se arătase, din nou, cel mai strasnic, că le spusese a cincea oară aceeași legendă cu Hînga și casa lui,

mereu altfel, tot mai înflorită, de pînă la urmă, cei tineri ajunseră să creadă că înainte de primul război toate viețile oamenilor erau la fel, și că oamenii se deosebeau între ei numai după nume, sat și număr de copii.

Fulguiala se făcu viscol și viscolul iar ploaie. Dar oamenii n-aveau habar de rîul care ieșise peste margini să spele picioarele copacilor și să înece ferigile, și nici de drumul desfundat pe care aveau să-l lărgească cei ce vor veni. O vedeau pe femeie foindu-se și-o credea fiecare nevasta lui. Atunci nu se mai uitau la ea. O vedeau bînd alături de ei și ocărîndu-i și se trezeau că nevasta aia e femeia lor, și se întrebau ce mai caută ei la cabană.

Li se terminaseră și merindele și țigările și găsiseră că ar fi trebuit să coboare cineva pe jos pînă în oraș. Toți dădeau din cap, dar nu se găsea unul să se ofere.

Intr-o zi, în cealaltă, sosi iar imeseul și coborîră cinci inși din el. Pe trei îi știau, iar ceilalți doi trebuie să fi fost mai mari decît ei pentru că in-traseră primii. Se așezară la masă și vorbiră cu bătrînul, fără s-o bage în seamă pe femeie. Se supără femeia și-și căută de lucru prin preajma lor ca să-i vadă ochitura aia pe care o avea pentru ei, aia din dreptul mîndriei.

Vorbeau despre muncă, apoi de bani, de salar nominal și salar real, și femeia șimțea cum o înghesuie toate cuvintele știute de ea, între laturile capului. Tăcea, totuși, pentru că bătrînul o ținea pe a lui: ăștia-s banii, ăsta-i lucrul! Unul din cei veniți, mai răbdător, se puse să le explice pe îndelete cum era povestea cu salariile și cu impozitele. Lemnarii dădeau din umeri înainte de a vrea să înțeleagă și-o țineau pe a lor, să se tocmească pe bani în mînă nu pe hîrtii. Din cînd în cînd, mai întorceau capetele spre femeie, s-o vadă ce zice, dar femeia se făcea surdă și oarbă, că n-o chema-seră la vreme să se sfătuiască, cum era datul, și într-

un fel îi și părea bine pentru că nici ea nu-i dădea de capăt cu vorbele străinilor acelora.

Vorbeau anapoda, fără să vrea să se priceapă. Atunci găsi momentul să se facă foloșitoare și femeia: „Vă împărțiți în două echipe, pînă una alta, una de tăietori și alta de lemnari și vă puneți pe treabă că mai de o lună n-ați mai făcut decît să tăiați trei crăcane de căciulă și-o să se usuce vlaga în voi de n-o să mai aveți parte nici de femeile voastre.” Se dădu mai aproape să cerceteze hîrțiile de pe masă, fără să priceapă ceva, dar se înțepeni, gravă în fața celor veniți: „Cît vreți să le dați voi?... Dacă-i ca peste vară, și plătiți ca lumea, batem palma, dacă nu, plecăm!” Mai înainte cu ceva, unul dintre șefi, pentru că de bună seama numai șefi puteau fi ai de socotesc banii, prinse să se vaite că de vreo săptămînă nu trecuse pe acasă; femeia își aduse aminte și, pentru că tot apucase vorba, îi spuse că știe ea ce-i și cu ăia de se plîng că-s tot pe drumuri și că știe ea ce zace în sufletul ăluia care umblă și-i place să umble. Asta numai ca să vadă și ei, cît vor fi fost de orășeni, că lemnarii au mintea lor, așezată ca butucii îmbucați la colțurile casei, să țină. Apoi dictă: „Să ne aduceți mîncare, țigări și tuică, asta prima oară, după aia ne-om socoti noi cum e cu banii! Clar?!”

Era clar, dar mai zăboviră jumătate de oră în fața ușii să se tocmească. Apoi, pe cînd coborau treptele sosi camionul lor și șoferul făcu mutra pe care i-o povestise femeia.

3.

Se apropia Anul Nou. Munții ieșeau rar din ceață și viscol să împungă pielea albastră și rece de deasupra. Ultimul om trecuse peste creastă poate cu două luni în urmă, și altul avea să mai

calce pe acolo, peste alte o sută de zile. Ienuperii mărunți și grohotișurile și jepii dispăruseră cotropiți de alb, iar prin văi, ziceau oamenii, se adunase zăpada în straturi de câțiva zeci de metri. Brazilii se cocîrjau sub greutatea albă și jepii trosneau chinuindu-și creșterea, pe care n-o puteau opri nici atunci, într-un hățiș pe unde nu puteau răzbi nici tîrîtoarele. În răstimpuri, cîte o stîncă doritoare de liniști își vîntura o clipă silueta prin aer în-trun unic dans meteoritic ca să se sfarme apoi în miliarde de granițe și să se amestece cu nămeții și să coboare la vale cotropind jepii și grohotișurile și să taie un drum sterp, lat, pentru nopțile cu lună. În vacarmul alb, cornișele aplecate peste prăpăstii se curmau și se spulberau în stranii cohorte de stele argintii, cozi de comete senine și reci ce acopereau ochilor cerului calamitatea.

4.

De calamități se vorbea mai mult jos, pe valea Rîului Bărbat, la cabanele muncitorilor de la drumuri, unde mai veniseră vreo șaizeci de suflete și făcuseră să duduie sihăstria albă cu buldozerele, și creperele și dinamita lor. Ei spuneau calamități căderilor de pietre și torentelor de zăpadă și avalanșelor și surpărilor, adică oricăror rupturi din trupul muntelui. Se temeau de ele, că făceau o săptămîină un drum și peste o alta se ducea jumătate în rîu și buștenii cu pietrele și zăpada acopereau locul. Atunci începeau iar buldozerele. Și muncă de la capăt cu lopețile. Înaintau greu, și dacă n-ar fi fost Anul Nou în față ca un buștean de care să se agațe sufletul fiecărui om, de bună seama că ori s-ar fi certat zdravăn, ori ar fi plecat să-și caute viața prin altă parte. Oamenii ieșeau la lucru și pe vreme rea, dar

bombăneau de toate că erau puse sucit, așa bombăneau pentru că în decembrie toți sînt bătrîni și obosiți. Brigadierul Bulucea le promisese că de sărbători îi va lăsa liberi vreo două săptămîni, că avea treaba oamenilor lui și-i era groază, că pe ninsorile cele mari or prinde să destupe sticlele așa cătrăniți cum erau.

De sticlele alea îi era mai groază brigadierului decît de fiare și de iarnă. Că, zicea el, noaptea în somn, cînd îl învîrteau coșmarurile: „îi de-ajuns să se îmbete vreunul ca să-mi năruie casa asta prăpădită și să mă facă să-mi urăsc și ziua în care m-am însurat și ailaltă zi, în care mi-am adus după mine nevasta între atîta puzderie de bărbați.” Zicea în somn și nevastă-sa îl trezea, și-l întrebă dacă i rău. Îl ștergea de sudoare și-i zicea că a vorbit. Și-o întreba despre ce. Și femeia își freca genunchiul sub plpomă și: „Păi despre artificier, că l-or prins lupii și l-or tîrît în șase părți și-o rămas, în mijlocul zăpezii, numai decorația aia pe care și-o tot caută de ani de zile prin buzunare de nu mai știe nici el dacă-i poveste ori numai o amintire, și lîngă decorație era un calup mare de trotil stropit cu sînge.” Femeia se oprea aici și brigadierul adormea liniștit, pe partea ailaltă a capului unde avea visele cu floricele și cu danteluțe, pe care le văzuse în copilărie la o mătușe de-a lui, din Bucovina, care fusese profesoară de franceză și murise fată bătrînă huiduită de toți elevii trecuți prin fața ochelarilor. Apoi brigadierul dormea fericit pînă într-o altă noapte, cînd venea, din nou, camionul cu alimente.

Înainte de Anul Nou cu cîteva zile, ajunseră trei mașini la cabane. Prima sosise dimineața și coborîse din ea șeful exploatării forestiere. Mai coborîseră și doi pădurari și-un inginer, toți, ca la sala de ședințe, cu cravată și pantofi. Și oamenii de pe la cabane, în drum spre lucru, se opriseră, să se învîrtească în jurul mașinii.

Șeful era unul Mărăscu, îmbrăcat într-o haină de piele, cu o față ruinatedă de alcool. Voia să le intre oamenilor sub piele, și

câtiva își dădură cu socoteala că nu era a bună, și se gîndeau că nu le va da drumul acasă, că de aia venise, că avea el un plan de lucru serios. După jumătate de ceas sosiră trei tractoare, două buldozere și un microbus cu „asistență tehnică”, numai așa, ca să-și ajute șeful la nevoie. Mărăscu intră într-un dormitor și puse să-i cheme pe forestieri, care, din primul ochi, începură a se plînge că li s-a urît să mai bată piatra, că nu li se lipsesc mîinile de tîrnăcoape.

„De asta am venit aci, ca să vă dau de lucru. Trebuie defrișată pădurea, cît are să fie chiuveta viitorului lac de acumulare. Așa că de-acu, unu, doi ani, vară, iarnă aveți de lucru...” Le spunea Mărăscu pe vocea lui grea, pornită de sub ochii încercănați. Oamenii îl ascultau și-și ziceau că var-să cînd vorbește, dar uitau și se băteau pe umeri că de-acu aveau de lucru și nu mai erau sub comanda lui Bulucea.

După vreun ceas sosi un alt imeseu și coborîră alți doi șefi, de la drumuri. Șeful cel mare și adjunctul, sau așa-i vedeau oamenii. Cel mare era Bordeanu cu care mai vorbiseră forestierii. Chemară toți șefii de echipe. Forestierii crezură că și ei sînt în joc și-o trimiseră pe femeia Marii, că bătrînul plecase, dar femeia îl alegea repede pe Ghio și-i spunea: tu ești șefu de echipă, du-te! Oamenii se uitau la Ghio, el se roșea, dădea din umeri, se uita la femeie dar n-apuca s-o mai întrebe de ce trebuia să fie tocmai el șef. Se gîndea, în drum spre cabana cu ședință, că la primăvară, bătrînul se va supăra pe el și va zice te miri ce, că trăise cu femeia sau altele.

Între timp, Bordeanu apucă să intre în vorbă cu Mărăscu. Scoaseră o hartă și-i chemară pe șefii de echipe. Apoi Bordeanu îi arătă șefului de la exploatare un traseu. Brigadierului și artificierului le indică locurile unde aveau să lărgească, să spargă și să consolideze apoi terenul. „Ocoliți podul vechi prin dreapta și mutați tot drumul pe malul drept ca să nu mai facem două

poduri noi.” Și iar puse degetul pe harta aia a lui în care apăreau trecute toate gîlmele. Brigadierul se codi, că zicea el: ar fi fost păcat să arunce în aer podul pe care și așa fuseseră dați bani, că era de beton și oricum puteau trece două mașini peste el, pe rînd, e drept, dar costa mai puțin să lărgească un drum deja făcut, decît să taie altul nou. Așa credea brigadierul și Bordeanu își căsca ochii și-și strîngea nările cu degetele lui paralelipipedice, lungi, și se vinețea la față. Porni să înjure apoi: „... că are cine să gîndească pentru voi toți, că voi trebuie numai să executați, atît, să executați că de-aia vă plătim!” Bordeanu striga și ridica pumnul, în vreme ce Mărăscu se bulbucă tîmp la sîinii femeii Marii și-și aprinse o țigară și-și aruncă chibritul pe masă, să-i cheme ochii, dar n-apucă, pentru că femeia era atentă la cearta brigadierului cu șeful lui. Femeia intrase în cabană la cîțiva pași în urma lui Ghio ca să-l știe asigurat măcar la prima lui ședință de șef.

Brigadierul strigă și el: „...că-i o crimă să se arunce pe geam munca ălora de-acu cinci ani, care or croit drumul cu podurile așa cum sînt!”. Bordeanu n-apuca să se mai înfurie încă o dată pentru că intra Drăiescu, șeful Inspectoratului silvic de la regiune, care tocmai coborîse din cea de a treia mașină cu alți patru după el, toți înarmați cu puști de vînătoare, pe care le țineau de curea, cu palma peste gura țevilor, că erau pădurari și așa-și țin pădurarii întotdeauna puștile ca să nu se teamă de ei nici oamenii, nici animalele și nici cîinii.

Drăiescu intră ca într-o casă goală, că pe Bordeanu îl mai întîlnise pe drum iar pentru Mărăscu n-avea ochi, și știau ei amîndoi de ce. Și mai știau și pădurarii, că era o chestie, așa-i ziceau ei în mașină, „o chestie de nouăzeci de mii, pe care i-o zvîrlit pe geam.” Și mai spuseseră, tot în mașină: „matrapazlîcuri cu lemne date pe sub mînă din parchet, lemne care erau bani și care se tot adunaseră în cîțiva ani și ca să se

spele, oamenii lui Mărăscu, ăia doi de care nu se despărțea, le trecuseră la calamități și la material perisabil și de-abia ceea ce nu mai putuseră acoperi cu ele erau cele nouăzeci de mii.” Și tot în mașină, fără să le mai fi spus și celorlalți, Drăiescu va fi miroșit urma suitei de mașini ce-i ținuse trena lui Mărăscu: „... ăsta-i dat dracului că-l încarcă pe Munțiu, de la parchetul douăzeci și cinci, ca să-l ardă pe el cu banii. Nu știu ce dracu or fi avut de împărțit cândva, dar nici Munțiu nu-i prost, că ultima dată, cu actele lui, îi prinsese degetele lui Mărăscu pînă la cot. Da uite așa nu mai plătește nimeni banii și se judecă prin procese de cinci ani și nu pică nici unul vinovat decît natura, și iar se amîină procesul.” Pădurarii nu-l auzeau da-și ziceau: de l-ar fi prins Mărăscu pe vreunul, amărît, cu trei cloambe în car îi dădea amendă ori îl trimitea în judecată și făcea pușcărie nenorocitul. Așa-l tocau în mașină pădurarii, că știau c-o să dea de el sus și mai știau că vorbele alea îi fac bine lui Drăiescu. „...Că-i pune pe oamenii lui, sau îi lasă, să defrișeze aiurea muntele că de-aia se surpă și vin torentele și rup drumul... și orice zici el îi trage cu planul.” Atunci, din scaunul lui de lîngă șofer, intră în vorbă Drăiescu: „La regiune n-are curaj să stea de vorbă cu mine ca să ne punem de acord că știe că-l am la mîină, și-atunci umblă cu vorbe pe sus, pe la partid și se laudă că el dă lemn țării, că el îi forța operativă, cu sarcini de plan și cu normă pe care trebuie s-o îndeplinească și nu se întreabă nimeni de unde taie și cum taie și cum distruge muntele, ci amenință numai cu planul lui. Așa a ajuns să facă din cîtiva de la exploatare niște animale, legate la ochi, care gîndesc numai cum să-și țină scaunul sub fund, încă zece, cînșpe ani și p-ormă, vîntu de ei. Da, pădurea? Cînd o fi aia iar pădure, peste o sută de ani, nici oalele nu mai e de ei...”

Așa vorbise Drăiescu în mașină și din asta nu se salută cu Mărăscu. Măcar acolo puteau să nu se salute. Intră direct în

vorbă cu Bordeanu, dar și ăla se întunecă. Brigadierul prinse iar curaj și începu să-l pîrască, așa ca pruncii cînd se-adună unchii și mătușile.

Drăiescu privi peste capetele oamenilor ce asistau nedumeriți la cearta șefilor lor și le făcu semn să iasă afară. Ieșiră. Cei rămași se așezară pe scaune să ia lucrurile de la capăt, altcum, mai pe îndelete. Drăiescu, deși avea o poziție mai mult consultativă, luă harta, văzu planul, coborî ochii pînă în dreptul mîinilor lui și nu mai zise nimic. Mărăscu zîmbea, îl vedea la cumpănă și-i zise, așa ca să-i așeze mai bine piatra pe inimă: „Tovule, ține minte, că tot noi, operativii, sîntem mai tari întotdeauna, nu voi ăia cu balsamurile și cu protecția naturii. Istoria se face cu tîrnăcopul și cu picamerul și cu drujba nu cu pastile de somn și cu sfaturi medicale!” Șeful silvicilor nu-și ridică ochii de pe hartă, apoi deschise vorba, ca să-i dea dreptate brigadierului și: „...nu pentru frumusețe, oameni buni, ci pentru parapet, că n-ai de unde să ți-i blocate buldozere aci ca să-ți curețe după surpări... Deși, știm toți că-i mai ușor să pui un calup de trotil sub un munte decît să-l păzești de calamități, că după ce-l macină ploile și gerurile și vînturile, mai venim și noi, cu prostia noastră, și-n loc să măsurăm de zece ori și să tăiem o dată, tăiem de zece ori și după aia măsurăm și ne trezim că mai trebuie tăiat o dată, că aici n-are cine să ne certe, și cine să ne scoată vinovați. Aici sîntem tari! ... Nu-i așa tovarășe Mărăscu?!”

Mărăscu privea pe geam și zîmbea. Bordeanu îi dădu dreptate numai așa, ca să n-ajungă la ceartă, ș-apoi ce avea el cu pădurile. Își trecu mîna peste față, și și-o simți lungă... Ceilalți i-o vedeau așa și i-o mai vedeau și negricioasă. „Află — Bordeanu vorbea calm — că și eu am fost forestier și că lucrez la poduri și drumuri numai de zece ani, știu și eu ce-i aia o pădure. Un lucru e clar, pentru toți, hidrocentrala trebuie făcută și asta cere

sacrificii.” Probabil pentru că fusese adus argumentul cel mai grav, probabil de aceea deveniră atenți cu toții și liniștiți.

Drăiescu era un tip solid, cu fața lată, blond, la vreo patruzeci de ani, sigur de șine. Așa trebuie că-l vor fi caracterizat toți cunoscuții lui și vor mai fi adăugat: nu face o treabă pînă ce nu o judecă bine. De aceea, oamenii credeau în el. Altfel, vorbea mult, spunea bancuri deocheate și poezii de prin liceu, tot timpul cît se afla în mașină, și cum era mereu plecat, își făcuse o a doua viață din asta. Acolo, în mașină, rîdea mult, și cocheta cu poza unei japoneze pe care o avea atîrnată deasupra parbrizului, și asculta poeziile porcoase pe care le spuneau pădurarii lui. Din cînd în cînd, în casa aceea pe roate, se-ntuneca și începea să le zică celor de la exploatări: brute și animale, și făcea tot posibilul să nu-i întâlnească. Veneau însă zilele acelea nenorocite în care trebuiau să se pună de acord asupra vreunei soluții și-atunci, n-avea ce face, mai lăsa, mai zicea cîte una apoi o scoteau cumva la capăt.

Către seară, iarna se-nnoptează la munte pe la trei, plecară. Primul Drăiescu, cu garda lui, apoi Mărăscu, la vreo jumătate de ceas, urmat de toată trena lui de mașini și utilaje, iar la urmă, plecă mașina lui Bordeanu, fără el și fără celălalt, că trebuiau să traseze locul drumului și marginile ce intrau în defrișare și chiuveta. li rămăseseră de făcut lui toate astea că zicea că se pricepe. Ar mai fi trebuit să asigure și asistența tehnică, dar mașinile plecaseră cu Mărăscu și pînă la a doua întoarcere mai era.

5.

Oamenii își știau muntele, cu toate coclaurile lui și cu

bolovanii și abrupturile și rîpele, că între munții ăia își trecuseră viața forestierii, atîta amar de vreme fără să fi apucat să știe și ce era deasupra văii, pe crestele alea pe care umblau aiurea drumeții ăia de două zile cu rucsacuri în spinare și cămăși în carouri. Pentru ei, pentru lemnari, muntele era numai valea rîului, cu cei două-zeci și trei de kilometri ai ei, și asta le era de ajuns pentru o viață de om, ca și cum acolo s-ar fi născut și ar fi pierit lumea iar de la versanții aceia mai departe n-ar fi fost decît un pustiu. Și, așa simțeau, că de la valea aceea mai departe e un pustiu, și mai simțeau că viața era numai pe valea aceea pe unde ieșeau în lume, sau acasă, dar și casele lor erau niște amintiri pe care le puteau uita ușor dacă acolo, în inima muntelui, ar fi găsit ceva să le țină loc de o fericire.

Femeia Marii zicea: „...fericirile îs ca lumina care te orbește să nu mai apuci să vezi și altceva, ca o dragoste. Și după ce trec, rămîi orb, o vreme, cu o lumină în ochi, apoi lumina se face ceață, și ceața se destramă și vezi iar lumea și oamenii și marginile lucrurilor, dar altele, cele care or apărut în timpul somnului tău...” Bărbații ei o ascultau și-și clătinau capetele a mirare, și se întrebau de unde îi vor fi venit toate în cap, și-și spuneau că, de bună seama, din zilele alea lungi în care stă-tea la plită singură, și-și mai spuneau: că numai singurătatea te poate face așa deștept.

Dar, pînă una alta, oamenilor li se rupse pluta aia cu plecatul acasă de sărbători, „...că știu ei șefii cînd să vină, chiar dacă n-apuci să-i vezi decît de trei ori pe an.” Se foiau noaptea în paturile lor și nu puteau dormi și n-aveau chef nici de cărți, nici de glume, nici de țuică, numai de țigări, că fumau una de la alta și suflau greu și tușeau, începuse să le vină amăreala în gură și scuipau, și se-njurau pentru scuipăturile alea și se luau la harță pentru înjurături.

Numai în cabana de sus prinseseră să mișune iar sticlele și să se vînture cîntecele și pașii ăia mărunți și sacadați. Femeia Marii rîdea și zicea după ei. Ei ziceau c-or s-o tăvălească pînă la ziuă. Ea rîdea și zicea după ei. Atunci se opreau și tăceau, să-și spună așa: că a doua zi om pune iar mîna pe drujbe și-om da copacii la vale. Pe ei nu-i durea cît s-o întinde chiorveta, așa-i ziceau, și nici cît copac va fi fost acolo. Asta nu-i durea și beau mai departe și așteptau ziua cealaltă să se apuce de treabă. Nu se mai gîndeau la casele lor și la nevestele lor, o vedeau pe femeia Marii și le era de ajuns, și iar ziceau c-or s-o trîntească și se luau la ceartă și la bătaie pentru ea, și iar beau, și iar li se umflau nările și-ncepeau să sufle greu și să se uite după gura ei și după gîtul ei și după țîțele ei. Sufla greu și ea și nu i se mai aduna gîndul de nimic, că i se coborîseră niște furnicături prin șale și prin pîntec și prinse să bea și ea pahare de țuică și să se uite altcum la oamenii ei. Simțea cum îi pierde, știa, și se îngrozea la gîndul că dacă le-ar fi spus atunci o vorbă, n-ar mai fi ascultat-o ci s-ar fi dat la ea. N-ar fi apucat să se dea, că s-ar fi încuiat în cealaltă cameră și ar fi ținut-o cu spatele. Pe partea ailaltă, bărbații ei s-ar fi bulucit în ușă, și-ar fi strigat-o și-ar fi bătut în ușă, și pînă la urmă, s-ar fi întors la țuică și-ar fi băut, fără să scoată o vorbă, pînă ar fi adormit cu capetele pe masă, or s-ar fi trîntit în paturile lor și-ar fi murit pentru o noapte, fără vise, ca într-una din zilele, oricare, de pe altă lume.

Fierbea ceasu-n ei și le îmbulzea peste bucuria cărnii visate o alta, ce avea să vină în cealaltă zi, precis, ca să-i spele de somn și de păcatele pe care ar fi fost în stare să le facă. Se uitau la femeie, pe rînd, să nu-și lovească ochii doi deodată de ea, apoi întindeau cîte o mîna peste masă spre ea, tot pe rînd. Și cînd dădeau cu ochii de brațul celuiilalt ziceau: „N-ai bai, mîne tot avem de lucru.” Și-și adunau mîinile în dreptul pieptului acolo unde-i casa brațelor.

Ghio fusese plecat la o ședință. Când intră, se uitară la el de parcă era din vecini, și nu știau de ce trebuia să vină sau pentru ce fusese plecat. Ghio nu existase pentru ei, care aveau acum să-pată în ochi numai femeia, cu toate moliciunile și furiile pământului puse în trup. Ghio parcă nu mai era al lor, rece ca o scoarță udă de copac, fără sânge și fără viață și fără pofte, ca o bidinea de marcat copacii. Se hîrîiau din asta și nu mai vorbeau de femeie, ci de supărările lor, ale fiecăruia cu ceilalți, cîte adunaseră pînă în ziua aceea. Femeia îi simțea depărtîndu-se și rămînea moale în colțul ei, resemnată, cu ochii muiați în pahar, și-și cuprindea din urmă amintirile risipite de călduri. Numai Ghio, care apucase să bea mai tîrziu, începu s-o privească tot mai al dracului și să aștepte somnul celorlalți, să se strecoare prin întuneric dincolo, în camera ei. Asta aștepta Ghio și femeia nu-l vedea. Simți, apoi, ochii lui apăsînd-o pe sfîrcuri și pe gît și începu să se înfierbînte din nou. Se înfurie pe burțile de piatră ale celorlalți care nu mai măcinau băutura, să-i răzbească tăriile, și să se culce ca să ajungă măcar un ceas, spre ziuă, cu Ghio lîngă ea. Știa că numai așa s-ar mai fi putut scula a doua zi cu toate gîndurile ei așezate în ordinea lor dintotdeauna, să se poată apuca de directicat și de spălat și de făcut mîncare, și să spună fiecăruia ce avea de făcut.

Era sase dimineața cînd bătuse cineva la ușă. Se sculară prin întuneric și nu auziră mișcîndu-se nici ușa de la cealaltă cameră. Aprinseră lampa și-l primiră pe inginer înăuntru. Îl căuta pe Ghio să plece cu cîțiva oameni la marcatul chiuvetei.

6.

Cu o zi înainte de Anul Nou veni iar viscolul și troieni drumurile și-i opri în cabanele lor. Brigadierul le spusese într-o zi să-și gătească hainele lor cele de sărbătoare ca să facă revelionul acolo și să se bucure toți că încep împreună un an nou. Noaptea visă iar de rău: cu unul beat care vi-ne și-i sparge casa, în plină sărbătoare a revelionului.

De adevăratelea nu s-a întâmplat de revelion ci cu o zi înainte, și ăla unul care-i spărga casa, era inginerul Bordeanu, care de necaz că n-avea să-și petreacă sărbătorile acasă între ai lui, începu să se simtă ca o sălbăticiune pusă peste alte sălbăticiuni să le învrăjbească și să le țină strâns ca să-i știe de frică. Ba, de atîta necaz ajunsese să se bucure că nu-i acasă la el și fără atîția care să-i comande și să-i aibă grija metehnelor lui de om, a femeilor și-a chefurilor în care se mai scăpa. Se simțea ca o sălbăticiune și credea că toți sînt la fel cu el și că acolo legile pămîntești, ale oamenilor n-aveau cum să ajungă prin nămeții aiceia.

Brigadierul Bulucea pregătea cu oamenii o sală pentru sărbătoare. Inginerul, fără treabă, adulmecă locul lăsat fără pază, găsi de cerut o bucată de pîine și intră la nevasta brigadierului.

Îi ceru o felie și-i zise ceva de dulce. Femeia se codea, zicea că nu, dar înăuntru, pe la nesomnul ceasurilor netrebuincioase își zicea că omul acela ațos, din fața ei, trebuie să fi fost mai aspru ca Bulucea al ei. Și inginerul își lua felia de pîine și mai zicea ceva de dulce și-i atingea cu trei degete părul lung, aplecat peste urechi, spre gît. Femeia, pînă la urmă, își îmbracă copilul și-i dădu drumul afară, să n-o vadă cum trece în cealaltă cameră, a inginerului.

Brigadierul trecu pe acasă și n-o găsi, și-l întrebă pe puști de maică-sa, da ăla mic minți, că-i dusă pînă la cabana forestierilor, sus. Băiatul nu știa de ce minte, dar simțea că face bine. Taică-su îl crezu și se întoarse la sala de festivități. Apoi cînd veni din nou, că n-avusese pace, dădu de nevastă-sa și nu-i simți crisparea și teama și nu-i văzu ușurarea păcătoasă tremurîndu-i brațele. Nu-i ghici el nici fața palidă și sleită și crezu că avusese mult de lucru pînă atunci sus, la cabana forestierilor. N-o mai întrebă nimic. Atît îi fu de ajuns femeii să se liniștească și să prindă glas. Și vorbi într-una pînă ce bietului om îi trecu și umbra de supărare pe care o avusese, că simțise el ceva, și începu să rîdă.

Și rîdea. Rîdea și nevastă-sa, și rîdeau amîndoi. Copilul se uita chiorîș la maică-sa cum rîde, nu știa de ce trebuie să se uite chiorîș, dar simți că așa e mai bine, chiar și numai pentru că mințise ca s-o scape, fără să știe unde va fi fost o vreme. Cei mari n-aveau vreme de ochii copilului, și bine că n-aveau.

Băiatul luă un cuțit și continuă să-și cioplească lupul într-o scîndură de brad. Un lup. Avusese treabă cîteva nopți cu un lup, asta era, că-i povestiseră muncitorii, într-o zi, că urletele alea care se auzeau noaptea erau ale lupilor. El nu apucase să vadă încă un lup, și-l făcea ca pe un cîine, pentru că așa ziceau oamenii că arată ca un cîine. Nu pricepea de ce cîinii nu urlă ci stau pe lîngă casele oamenilor și ăilalți, lupii, urlă și fac prăpăd prin păduri. Asta iar nu pricepea, și mai ales pentru ce le spune lumea sălbăticiuni.

Bordeanu stătea în patul lui, bea și fuma. „O fe-meie pe care ai dorit-o și pe care n-ai avut-o îi ca o uitare eare te macină și te doare și nu știi de unde s-o apuci, știi tu că-i cineva acolo, da-i beznă.” Își zicea asta apoi se întorcea pe partea ailaltă și adormea.

Revelionul. Oamenii se puseră la mese. Mîncău și beau. Deasupra lor, niște crengi de brad ca să aducă a sărbătoare. Într-un colț, aduseseră și un brad întreg, împodobit cu vată și nuci și cu insignele lor, cîte le aveau, de fruntași și de brigadieri. În vîrf pusese o sticlă de lampă învelită în staniol. Sticla apleca vîrfurile bradului într-o parte, și-l făcea strîmb și crispat, dar nu-i avea nimeni treaba. Oamenii rîdeau și se bucurau că sînt la un loc, ori poate pentru că treceau dintr-un an într-altul și întotdeauna atunci crezi că dincolo de miezul nopții te așteaptă toate capetele de bine ale dorințelor din alții ani. Măcar cît stai treaz, de revelion, merită să crezi asta și să fii împăcat cu tot ce a fost. Că în altă zi nu te mai scoli dintr-o sărbătoare, ci doar dintr-o beție, și alea-s toate la fel de răutăcioase și meschine și crude, că mai întîi te strivesc în mărunțenia ta, ca mai apoi să ajungi să fii bucuros să te mai poți ridica spre cel de ieri.

Lîngă brigadier se așeză nevastă-sa și lîngă ea inginerul. În toată sala mai erau trei femei și femeia Marii. Mai era și femeia Marii zdravănă, cît o zi de vară, care aducea bucatele pentru toți și se foia dintr-o parte într-alta.

La douăsprezece suflară în lămpi, și se porniră a chiui și a se pupa pe apucate.

Începu chefurile și reprezentația de gală. Așa ziceau: „reprezentația de gală” și avea loc în golul dintre mese.

Primii intrară moldovenii care încropiseră dintr-o piele de cîine ciobănesc o țurcă, și-ncepură a o clămpăni și-a striga în jurul ei. O ținură așa pînă-și terminară toate colindele dintr-un an, cu plugușor, cu sorcovă și sînzienne, care n-avea a face că se țineau în plină vară, bal să fie.

Urmără hațeganii care bătură un joc de picior cu ponturi apoi ziseră și ei câteva colinzi de Crăciun. După încă un ceas, veniră oltenii cu vreo trei gu-riști de jale, o ținură pînă spre cinci dimineța și-o încheiară cu cîntecele de ocnă la care își aduseră obolul toate glasurile. Răsuna cabana pînă în vale a nenorocire, de-i prinseră lacrimile și pe ai de n-aveau după cine plînge.

Ultimii veniră lemnarii, care pînă aci, băuseră zdravăn, și începură să ȝîpurească și să dea glas viorii ȝinută ascunsă toată noaptea.

Pe la șase, mesele erau date la perete și vioristul, Io, care mai știa de pe la radio, din anii de armată niște muzică ușoară, le ȝinu isonul dansului, adică un vals ritmat ca pentru defilare pe care oamenii îl amestecau cu picioarele spre polcă și spre orice. Jucau bărbați cu bărbați și începea să aducă a joc de doi, că femeii erau numai cinei, cu femeia Marii cu tot.

Pe nevasta brigadierului o jucaseră cei mai mulți, și dacă brigadierului nu i s-ar fi pus pe dos ȝuica în burtă, ar fi văzut că ăia mulȝii erau de fapt nu-mai inginerul, și ar fi dat gîndurile negre peste el.

De-abia la ziuă plecară să se culce primii, și brigadierul cu ei. Dormi greu o vreme, iar pe la zece îl apucară nădușelile, și se porni să ȝipe, că pe artificier l-au prins lupii și l-au rupt în șapte părți și că la mijloc a rămas numai un calup de dina-mită, stropit cu sînge. Strigă și se deșteptă, și-și deșteptă și nevasta cu strigătele și-o întrebă ce-a zis în somn. Femeia tăcu. îi mai spuse o dată dar femeia continuă să tacă. Bărbatul îi strigă, o puse să repete, apoi o luă de gît și-o tîrî jos din pat și începu s-o bată. Nu-i auzea nimeni că toți dormeau.

Numai copilul îi auzea și-și împingea ochii cu degetele în cap să nu audă și să nu știe. Îl dureau ochii și-i lăcrimau, și-și mușca limba că ar fi vrut să nu audă toate alea, dar trebuia să le știe, dar cu urechile astupate nu le-ar fi putut afla.

Și taică-su o căsăpea cu pumnii și picioarele și-i zicea tîrfă. Femeia plîngea și se jelea că-i de treabă. Simțea pumni, vedea cețuri roșii, aduna ghionturi și începea să se lumineze parșiv, înăuntrul ei cu gîndul la celălalt pentru care ar fi trebuit să sufere. Atunci prinse curaj și-l luă de piept pe bărbatu-su: „Ho, fiară, da dacă te-aș fi înșelat ce-ai fi făcut? M-ai fi omorît, așa-i? M-ai fi omorît ca să lași copilul ăsta pe drumuri! Animalule! ... că ești un animal fricos și laș și prost și pe deasupra și gelos!” li spuse toate astea fără să-și ia ochii de la el. Apoi se culcă.

Băiatul își astupă de-abia atunci urechile ca să nu mai audă decît ce-i trecea lui prin cap.

Sărbătoarea mai dură două zile, pînă ce forestierii nu mai avură vlagă să-și țină genunchii decît cu mîinile.

În prima zi, după ce familiștii, singurii care-și făcuseră somnul ca lumea, ieșiră din nou între ceilalți, femeia brigadierului prinse să se uite altfel la inginer. Dar omul nu o mai vedea, că trecuse pe trăscau. Femeia nu putea să se uite la el decît cu drag, că aveau amîndoi o durere comună, așa simțea ea. Că meritase, nu meritase bătaia, n-avea habar decît ea și nu-i mai păsa. Se uita la Bordeanu, și încerca să-l facă să priceapă că ar fi vrut să-l știe mai aproape, și ofta și iar simțea că bătaia aia i-l săpase în suflet cu toate brațele lui și gura lui pe care și le mai ghicea pe piele aburindu-i mintea. Îl privi ca pe un amărît părăsit dar puternic, așa cum se uită femeile la bărbații pe care și-i doresc, hăituiți și puternici. Înghițea femeia noduri, noduri.

Brigadierul se uita aiurea să-și liniștească furia oprită și rămasă ca un ciot afară din trup, să știe locul copacului tăiat, să-l ierte, dar să nu-l uite. Inginerul o vedea pe femeie, dar n-o mai știa și veni la ea și-o luă de mîină și-i zise să meargă cu el. Bulucea sări în picioare. Celălalt îi puse mîna în piept: „măi puță stai în banca ta, că tu ești mic și prost, că asta-i dama mea, e clar?” Femeia se trase, îi zise ăluia: porc și brută, și-i strigă

bărbatului ei să-l bată. Îl ura. Bordeanu, prins de vîltoarea din jurul lui, o apucă din nou de mîină. Și-i strigă: „îchide pliscul ciocănitoare că te știe tot satul de curvă!” îl auzise numai femeia și Bulucea. Ceilalți nu le aveau treaba că-și știa fiecare numai latul capului lui. Beau și dormeau cu capetele pe masă ori îi puneau mîna pe spate femeii Marii care dormea caldă, ca o sobă rămasă cu jarul în ea din ailaltă zi. Și o lăsau să doarmă.

Cealaltă femeie era la mijloc, între bărbatul ei și Bordeanu; și o trăgeau de brațe, să o despice. Femeia urla la bărbatul ei și-l făcea neputincios, dar Bulucea știa că nu-i bine să-ți bați șefii nici cînd îs beți. Nevastă-sa nu știa asta, pentru că n-apucase să știe că pe lume mai sînt și altfel de oameni decît bărbați și femei. Țipa. Bordeanu se dezmetici o clipă și ieși să-i aștepte afară. Acolo o luară de la capăt și ajunseră ca ei, bărbații, să se apuce de gulere și să se scuture ca preșurile bete.

Nevasta fugi cu mîinile adunate peste piept în cabana ei și se înfundă cu capul în pernă. Perna era de paie și capul nu intra, de scortîoasă ce era, dar femeia se împingea, putea să se înfunde ca într-un capăt, că a avea nevoie de un capăt în care să se adune toată ca un arc și să șteargă coșmarurile ca pe orice vis. Apoi, simți că nu poate, și-și zise că nici o doamnă de la oraș n-ar putea, și că nici să fugă n-ar putea. Ii veni să-și bată copilul și să-l omoare, așa-i veni, să-l omoare ca să n-o mai tină nimic între legiuiți și să fugă liberă ca o nelegiuire cu cine o apuca.

Astea îi veniseră numai atunci la furie, că urechea tot afară o ținea și-n urmă, își aduse aminte că ăla, Bordeanu, era șeful lui bărbatu-su. În mintea ei, de-abia atunci, lumea începea să fie făcută cu trepte, și simțea că acolo, între trepte, viața lor, a oamenilor, nu-i mai despărțea pe unii de alții după cum erau născuți, în bărbați și femei, ci era legată cu un șnur pe toate treptele alea. Se socoti, în prostia ei, că dacă îl împingi pe ăl de deasupra ta, și cade, te trage și pe tine după el. Atunci îi veni

gîndul să-i împace, dar cînd vru să iasă, îi auzi pupîndu-se și-o luară furiile din nou. Își ridică ochii și-i văzu încolăciți cum se strîngeau și se clătinau, și plecau spre sala de mese. Femeia își împinse mîinile în rama ușii, că îi venea să strige, să urle ori să fugă, să-l ia pe oricare și să se culce cu el sub ochii lui Bulucea. Îl auzi, din cameră, pe fiu-su, și-l chemă lîngă ea. Copilul tăcea, simțea el că n-ar face bine să vorbească. O ținea nu-mai de fustă și-i spunea că i foame. Îl împinse. Copilul începu să plîngă și femeii i se făcu milă. Îi da să mînințe și-l îmbrăca.

8.

Băiatul nu se gîndise că aveau să plece, prin nămeții aceia, neștiuți de nimeni, și că aveau să-i țiue urechile de urletele lupilor, și că avea să-i prindă noaptea, după vreun ceas de mers, și că aveau să se strîngă unul într-altul de groază și de noapte și de zăpadă, și că aveau să nu mai știe drumul înapoi, și că de-abia a doua zi, cîțiva oameni, a doua zi spre prînz, aveau să-l găsească pe el într-o baltă de sînge și-n jur urmele lupilor și ale mamei lui. Asta nu știa și nu visase nici-odată așa ceva, pentru că lupii din visele lui nu puteau face rău oamenilor, ci erau așa, ca niște cîini care îi apără pe oameni de întuneric și-l mușcă, și-l sperie, și-l fac să fugă din preajma omu-lui. Așa-i visase altădată, mai înainte.

9.

Vestea fulgerase prin toată suflarea omenească. Veniseră toți, sculați din paturile lor de după sărbătoare, și se dezmeticiseră la vederea singelui și-a urmelor de lupi și-a bucăților de haine, molfăite și lepădate, în sus, spre pădure, de colții fiarelor. Îi prinse frica pe toți și groaza și furia și-l luară pe copil și-o căutară pe femeie și mai găsiră și din ea ceva. Apoi le făcură două morminte mari, mai sus de cabanele lor și le puseră cruci de brad.

Pe brigadier îl ținuseră câțiva să nu-și facă facerea cu un cuțit și-l păziseră tot timpul, câțiva oameni, și-i dăduseră să bea, pînă ce va fi venit mașina, că i se pustiise mintea de om și striga că-i lup și dacă nu-i dau drumul urlă, urlă după haită să se adune și să-i termine pe toți. Și urla ca o fiară și-i furnica groaza pe cei de la geamuri, adunați ciopor să-l vadă, iar pe ai de lîngă el îi lua furnicatul și grețurile, și-și așteptau schimbul, că se făcea cu schimbul ca la priveghi.

Inginerul se adunase în camera lui să se bată cu pumnii în cap și să-și aducă aminte ce făcuse, nu-și putea aminti decît de dorul după nevasta lui și după copiii lui. Nimeni nu se mai întreba: cine-i de vină? ci ziceau: așa le-a fost soarta, și mai ziceau: să-i odihnească pămîntul, și arătau spre gîlma din spatele cabanei unde erau mormintele.

Numai femeia Marii începuse să-și spună, peste tăcerea celorlalți: „de bună seama că locul ăsta o fost blestemat să fie așezare de oameni. că zicea Șuru, bătrînu, că unde apucă omul să pună o cruce va lăsa pe cineva să o și păzească”. Se gîndi la ea și la oamenii ei și nu vedea cum s-ar fi putut ei lega cu viața de valea aceea.

Își ținea coatele cu palmele și umbla de colo-colo, și-și lăsa oamenii flămânzi. Flămânzeau și ceilalți că nu mai vedea nimeni rostul mîncării. Și-și spunea: „...buba pleacă de aici dintre noi... Și așa cum s-o întîmplat, îi urmă de om străin, că numai unul care nu-i la casa lui poate porni moartea cu soarta lui. Aici îi tehnicianul ori inginerul, da tehnicianul trebuie pus de-o parte că ăla ca și cum n-ar fi, că de cînd o venit nu l-o văzut nimeni ...”

Îi veni femeii poftă să facă dreptate, măcar pentru puiul de om rupt de lupi din prostia ălor mari. Și de femeie îi părea rău, dar o judeca mult, și-i zicea, acolo, în mormînt: ai fost o proastă, ca toate femeile, și-ai crezut că-l pui cu botu pe labe pe bărbatu-to... și ce ai făcut, c-o rămas din tine numai osu prin care trec copiii cînd îi naști...” își aducea aminte de Bulucea și-i trecea pofta să mai facă dreptate: „că pentru unu cu duhul rău în vine, n-are rost să mai smintești de la casa lui pe un altul, chiar vinovat.”

După ce veni mașina să-i ducă pe inginer și pe Bulucea, cel rămas, tehnicianul își pregăti locul și-i chemă pe oameni la careu, pînă ce nu trecuse o oră de pustiu și pagubă. Îl văzură, și-l descoperiră de-abia atunci. „Mă numesc Florean Constantin și am să vă conduc pînă ce va veni un alt brigadier!” Oamenii îl văzură cu păr roșcat, față teșită și capul vîrît direct în trup, îi văzură picioarele crăcănate și ochii suri și-și ziseră, care-și ziseră: „De-om avea de lucru cu ăsta... că nu ne va lovi și nu ne va înjura ci ne va chinui altcum, mai al dracului ca să nu-l uităm niciodată.”

Femeia Marii stătuse tot timpul în urma oamenilor ei ca să-l poată măsura și scotoci după cum îi va fi umblat fața. „Asta-i din ăia care deschid gura numai cînd trebuie să cadă un cap.” Și-și aminti de unul dintr-o poveste de la școala primară, că făcuse și ea școala primară, și dintre toate își mai aducea aminte

numai poveștile. „Asta trebuie să fie, că nu i-or crescut în barbă decît trei fire roșietice în patru rînduri ... ori în paișpe.”

A doua zi se împrăștiară la lucru pînă pe la trei cînd începu viscolul. Atunci se adunară pe la cabanele lor să privegheze în muțenie, tăcerea lăsată în urmă de familia brigadierului.

III. FLUTURELE OCROTIT

1.

Omul zicea că la viața lui făcuse trei minuni. Prima, într-o sîmbătă, cînd venise de la șut și-l oprise în fața casei o țigancă să-i ghicească. Omul o vîrîse în casă și-o pusese la masă, în bucătărie, să-i zică, să-i ghicească pînă luni dimineața, că dacă nu o va duce la miliție. Amărîta îi ghici pînă la prînz, dar omul nu pică de somn. Îi ghici pînă la cină, și omul rămase tot sus, iar pe la miezul nopții îi pică femeii capul pe masă și i se umflă limba de atîta vorbit, dar omul n-o lăsa. Îi spusese femeia cîte știa și cîte nu mai știa și-i prevestise omului cîte puteau încăpea în soarta tuturor oamenilor dintr-un oraș, apoi dintr-o țară, apoi de pe un continent. Și-i prevesti că va fi rege, apoi ocnaș, că va avea cincisprezece copii apoi nu-mai treisprezece, „că doi își vor fierbe mîinile într-un cazan de rufe...” Și-i zvîcneau tîmplele și-i prindea ziua cealaltă și țigancă cădea sub masă, dar omul o trezea să-i ghicească și de acolo, și femeia se jura că n-o să se mai lege de viața nimănui și că poate să-i facă orice numai s-o lase să plece după aia. Abia spre prînz, cînd o văzu dormind cu capul pe ciment, o trezi și-i dădu drumul. Mai povestea omul că din ziua aia nu mai călcase picior de țigancă pe strada lui, și-i prinsese groaza și pe vecini, care, de bună seama că, gîndeau ceva cumplit despre el.

Cel ce povestea era artificierul Marga, om uscățiv și iute, născut în Pantelimon și crescut la Satu Mare, șofer din prima

dragoste și minier dintr-a doua la Baia Mare și-n urmă la Oravița. De la o vreme rămăsese singurul care mai dădea pe la cabana forestierilor.

A doua minune, povestea omul altădată, o făcuse în armată și primise pentru ea două săptămîni de arest. Astalaltă poveste a lui Marga începea cu niște covoare care trebuiau scuturate cu o coloneleasă. Și omul le scutura pînă ce îi prindea colonelul și voia să-i împuște, apoi să-l împuște, apoi să-i tîrîie în pușcărie... și pînă la urmă îi găsi, într-o zi, la control, rugină pe țeava puștii și răcni că-i sabotaj, și-l trimise la arest pe cînșpe zile.

La asta îi zicea el „A doua minune” după care făcea o pauză că forestierii, îl vedeau hoț al dracului, și-și frecau bărbile a îndoială. Apoi îl auzeau: „Dacă eu, Marga Nicolae, am ajuns să fiu artificier aici, înseamnă că toate au să puște la vreme.” îi vedea pe forestieri foindu-se de laudele lui ca de urticarie, îi vedea scărpinîndu-se în creștete a neîncredere și-i venea greu să plece fără glorie și le zicea, ca să-i cîștige, că-i plac cabanele făcute de ei și că la ălălalt șantier... îi vedea descumpăniți și începea repede a treia minune a lui, după ce se mai și scormonea bine prin buzunare.

Zicea că la Uricani, o dată, lucraseră la un drum și niște artificieri puseseră o încărcătură mare sub burta unei stînci... „Și n-o pușcat, și s-o adunat tot poporul de oameni din șantier și-or așteptat o oră și tot n-o pușcat. M-am dat în față și am zis că merg eu să-l desfac. Și m-am dus și l-am desfăcut și-am primit un premiu de cinci mii și o decorație de la ministru, care mi-o strîns mîna...” Vorbea despre Marga Nicolae de parcă era altul pe care trebuiau să-l avanseze, și-și vîra iar mîinile prin buzunare după decorație. N-o găsea. „...așa am fost cu ministrul, pe cuvîntul meu...” și arăta spre bătrînul Șuru, peste masă.

Șuru ofta: „Și eu”, și se uitau toți la el. Artificierul înțepenea cu mâinile în aer și-l întreba dacă fusese cumva artificier. Bătrînul dădea din cap că nu. „Atunci cum arată?” dibuia artificierul. Bătrînul dădea din cap și-i spunea: io nu mint! Toți îl credeau, numai artificierul nu se lăsa și-l înfuria pe bătrîn. „Omule, la vîrsta mea mi-ar fi rușine să mint.” Dar pînă la urmă își prindea mintea cu artificierul: „No, ascultă tu, acu, povestea mea.”

„Minunea” lui Șuru începea cu ani în urmă, că i se dărîma casa de putredă ce era și avea omul nevoie de lemn să-și facă alta pentru nevastă și copii. Cinci avea. Aici zise ceva de copiii lui, ce bine apucaseră în viață, apoi reveni la casa dărăpănată și la drumurile lui pe la ocolurile silvice după lemn. „...ca să-i scot mari, copiii mei aveau nevoie batăr de patru pari și de-un acoperiș. D-apoi ca să ai lemn îți trebuie hîrtii. Și cei de la ocol m-or împins spre oraș să-mi caut dreptul acolo. La oraș nu mi-or dat, or zis: du-te, omule, liniștit acasă că am vorbit noi acu la telefon, îți dau. La ce-ți mai trebuie hîrțiile noastre? M-am întors la ocol, le-am spus, și tot nu mi-or dat. Am plîns, m-am muncit, n-am dat pe aoasă. Unu m-o învățat să merg la regiune să-l caut pe un funcționar ce-l zicea el. M-am dus, m-am întors, lemne tot nu mi-or dat. Era către iarnă, bani n-aveam, că-n vara aia n-am putut pleca la pădure să muncesc. Vedeam casa rupîndu-se de șale peste copii. O vedeam pe femeia mea plînsă, și-i ziceam: lasă muiere c-om trăi noi cumva. Am stors prunii, am întors țuica, n-am pus gura pe ea, am strîns-o în damigene și am dus-o la oraș. Era foc, sucită de două ori. Mi se uscaseră rășina în palme și mirosea a tren. Bat-o dumnezău de mîna că geaba o cioplit lemnul toată viața... Cu banii de pe țuică am mers la București la ministru. N-am putut intra, nu m-o lăsat portarul. Am așteptat, or trecut două săptămîni și pînă la urmă am făcut să intru și i-am vorbit de nevoile mele. Așa am stat cu ministrul cum zici

dumneata... Așa am stat. Mi-o dat o hîr-tie și-am plecat. Acasă îmi prinseseră toți frica. La ocol mi-or dat lemne fără să-mi ceară nici o hîrtie, ba unu, îl țin eu minte, o vrut să mă și omenească, cu țuică. N-am vrut și iar i-am dat hîrtia. N-o vrut. M-am dus atunci la șeful lor, mi-am luat lemnele, i-am arătat hîrtia și n-o vrut s-o ia nici el. Am zîs că nu-mi iau lemnele. M-o împins cu car cu tot afară. Atunci i-am rupt hîrtia sub nas și i-am zis: mă omule, la ce ți-o trebuit hîrtia asta? și i-am aruncat rupturile în față.”

Artificierul tăcea. Ședea cu mîinile sub masă și se uita printre scînduri. Auzea tăcerea, se ridica, zicea că-i tîrziu și pleca.

Forestierii mai stăteau o vreme la masă și vorbeau despre artificier. Atunci se vîra și femeia:

„La ăsta nu minciunile te supără că, la vreme de pagubă și astea-s bune, să treacă vremea, că poveștile, n-are a face dacă spune drept ori ba, frumoase să fie. La omu ăsta numele te supără că și-l spune întotdeauna lung, întreg ca pe un blazon, să se știe bine că-i el și nu-i altul.” Îi veniră apoi în gînd: Marga Nicolae, Bulucea Anton, Gheorghe Ion Apetrii, Hodoșca Petru, Nistor Protopopu, Grigore Mîrșa Achim. De alții nu-și mai zicea că i se părea prea mult să-i știe și se întreba cine vor fi fost ei pe la casele lor, în drumurile lor, de le trebuiau atîtea nume. Punea gîndul de-o parte și se dumirea că acei ce umblă peste tot au nevoie de mai multe nume ca să nu se amestece. Și-n urmă își aduse aminte de oamenii ei pe care-i striga; Ghio, Vasî, Io, Marii, Gorină și Șuru. „Oamenii care au nume așa de lung, și au nevoie de el. Se cheamă că-s slabi, că numai ăia moi se reazimă pe ceva dinafara lor, așa ca o părere să se creadă mari. Și nu le pasă că au trecere numai între ăi mai slabi, care se pot speria și numai pentru că nu au nume așa de lung, și toată viața nu fac alt-ceva decît să-și vrea un nume din ăla.” Știa asta de undeva, ori îi trecuse numai atunci prin cap?

2.

Pînă spre martie plouă în două rînduri și desfundă drumurile din nou, așa cum fuseseră și mai înainte. Prima ploaie, cea de la sfîrșitul lui ianuarie ajunsese pînă la zăpezile de sus și le îngreunase și le îndesase șederea peste stînci și peste jepi și răscolise din rădăcină apele, să miște și să-și facă loc spre vale. Pustiul alb, mușcat de atîtea vînturi, se așeza greoi strivind răbdarea ierburilor uscate, întotdeauna îngălbenite de soare ori de pîntecul rece al zăpezilor, ca pe un nimic viu, încăpățînat să trăiască acolo și numai acolo, deasupra ultimelor bucăți de piatră care mai aparțineau pămîntului acestuia. Deasupra, pielea de aer de la care începea un alt nimic, la fel de statornic și încăpățînat, nemărginitul albastru și negru, și iar albastru și iar negru, amăgind mereu ochii viețuitoarelor ce se încumetau să existe la marginea de jos a pădurilor de brad, cu zile și nopți, cu temeri și vise, cu trezire și somn, cu dureri și tămăduiri. Acolo, în aerul albastru de atîta cer și singurătate, cînd durerea lua chipul foamei, tămăduirea ei era o crimă iertată, și nu purta un nume. Acolo, cînd frica se chema moarte, visul lua chipul fugii, iar trezirea... hăituială în jurul celei mai lungi nopți.

A doua ploaie fusese dată numai celor de jos, la trei săptămîni după prima și învolburase torentele și bătuse cu pietrele de fundul albiei și topise zăpezile ca pe nimica. Apoi, după încă o noapte apele își încremeniseră jocul lor de fluvii de o zi, sub gerul unui februarie obosit. Sus, în pustiul alb, a doua ploaie fusese viforniță. Dar nimeni n-avea de unde să știe asta pentru că de cîteva luni aerul mișcător de acolo se plimba ca o moarte albă.

„Cine nu poate, moare!” spuneau niște alpiniști într-o zi și oamenii de la cabanele de jos îi credeau fără să-și pună la încercare nesăbuiința, că le ajungea gerul lor de jos și viforința lor și ploaia după care se lăsase gerul, ultimul, și oprise respirația pădurilor și a apelor, și a cornișelor adunate pe acoperișuri.

3.

„Vine o vreme cînd om fi primii, că asta-i ca la rînd, stai și cînd vine vremea aceea ești cel mai în față, și-atunci te bucuri și te fălești, atîta faci, te fălești că nu știi să vrei mai mult...” Femeia Marii îl vedea pe noul brigadier, Burducea, cum se foia printre cabane, că omului îi plăceau femeile, dar se mulțumea să le tragă cu ochiul și să stea la taclale cu ele ore întregi. „Acu îi vremea lui, că prin martie se aude că or veni vreo două mii de suflete să înceapă lucrul la baraj, atuncea o fi un nimeni”, își mai zicea femeia că-l vedea mulțumit de succesul lui, și-l vedea rotindu-se ca ulii pe la cabanele unde era cîte o femeie, că familie n-avea, și alte griji, nici să fi vrut și nu credea să-și poată face.

„Cînd ești primul, nu te doare nici că merge treaba prost, nici că altu suferă, că nu apuci între ochi numai ce-ți pică bine ție să-ți dea curaj ca să mai poți fi încă un ceas primu.” Asta i-o zicea în rîcă, într-o zi, brigadierului ca să-i dea de lucru pentru o noapte.

Pînă la sfîrșitul lui ianuarie se mai strînseră în cîteva rînduri în sala de mese, o dată pentru brigadier, apoi pentru un altul și într-o duminică pentru femeia Marii care făcuse treizeci și patru de ani. Atîta împlinise, dar se simțea de nouăsprezece, și o

vedeau de șaizeci, după minte, și o vedeau de treizeci după trup, că de la o vreme ajunsese să o știe tot șantierul de harnică și inimoasă și bărbată ce era, și se mai minunau, ceilalți, de bărbații aceia mari ca urșii și zdraveni, că o ascultau și nu-i ieșeau din vorbă. Drumul se lărgea, îl lărgeau oamenii, că la o zi, două artificierul zvîrlea pînă în rîu alte stînci și veneau buldozerele și împingeau piatra în vale.

Cîțiva apucaseră obiceiul să plece sîmbăta cu un camion la oraș. Oamenii de la pădure plecaseră pe rînd în nord pe la casele lor, că noul brigadier era înțeleghător și-apoi cu ieșitul de sîmbătă îi pica și lui bine că-și aflase o fată în primul sat de la poalele muntelui, și fata avea vreo șaptesprezece ani „și era rumenă și frumoasă și cu căutătura neagră, oacheșă, pe sub sprîncene”, mai povesteau oamenii seara, că o adusese Burducea să rămînă cu el vreo săptămînă, și-i creștea sufletul cînd îi auzea pe ceilalți că i-o vorbesc și i-o laudă și-și în-torc capetele după ea. Că dacă n-ar fi fost femeia Marii acolo, le-ar fi spus: că așa fată n-aveau pe unde să mai vadă.

Gustul cu plecatul prin oraș îi prinsese mai mult pe cei tineri, dar nu se dădeau în lături nici cei la patruzeci de ani. Femeia Marii îi vedea plecînd, știa ce înseamnă pentru ea orașul și-i vedea cum se întorc de greu duminica noaptea ori luna dimineata. „Oamenii se întorc după cum îi șefu lor, îl luă într-o zi pe Burducea, că dacă ăla unu bea, o țin numai prin cîrciumi, dacă îi hăndrălau, nu-i mai adună nimeni pe la lucru. Și dacă-i curvar, apoi i-o bătut dumnezo...” Burducea mai pierdu o noapte din pricina femeii Marii și începu să-și întindă lista de motive pentru care se ținea el mîndru: una că era bărbat liber, a doua că era șef... și mai avea vreo trei, pe care, adunîndu-le mai că s-ar fi dat după femeia Marii măcar și numai ca să-i astupe gura, că nu știa el cum va fi fost cu alții, dar pe el îl toca aproape

în fiecare zi. Și-apoi mai erau și bărbații aceia mari care se foiau în jurul ei ca un zid viu.

Intr-o zi, pe când erau plecați la oraș mai mult de jumătate din oameni, urcă la cabana forestierilor și n-o găsi decât pe femeie și începu s-o în-cerce, și se zice, de la femeia unui șef de echipă ce întindea niște rufe în dosul cabanei de jos, că l-ar fi văzut ieșind potolit și cu mâinile blege și cu capul plecat fără să mai știe nimeni ce se întâmplase înăuntru. Așa se vorbea, dar nu aveau să afle nici forestierii și nici brigadierul care și așa știa mai multe.

4.

Doar Marga mai trecea pe la cabana forestierilor să le mai spună o poveste. Femeia lor stătea și-l asculta, credea și nu credea, dar de una era bucuroasă că mai află lucruri noi de prin lume: „...că ăștia de-s umblați, pe ce mint și tot spun un adevăr că tot din lumea asta îs veniți...”

Îl asculta povestind despre toți frații lui, opt, dintre care cinci ajunseseră medici, pe la Timișoara, Bicsad și Cluj, apoi despre ceilalți, dascăli la Satu Mare și Sibiu, și despre sora lui, asistentă medicală la București. Femeia îl asculta și se întreba cum vor fi arătat așezările alea de care tot amintea, că dintre toate văzuse numai Clujul, într-o dimineață din tren, când încurcaseră legăturile la Apahida.

Îl auzea vorbind despre vremea în care fusese miner, lopătar, și cum urcase toate treptele până la artificier. Îl asculta și se îngrozea... „în fiecare dimineață, la șut, eram primul care cobora în abataj, înaintea tuturor, cu lampa în mână și cu ochii la lampă, să nu pîlpîie de gaz, inspectam — așa zicea Marga — inspectam toate cotloanele să nu fie surpări ori gaze, să se

întîmple vreo explozie, dar niciodată, cît am stat artificier acolo, nu s-o întîmplat... că ăsta-i riscul meseriei mele!” Vorbea deja țeapăn de plăcere, ca și atunci cînd își spunea numele ori își lăuda decorația, apoi mai apăsa o dată pe: riscul meseriei mele, și era cît pe aci să înceapă povestea cu ministrul, dar dădu cu ochii de bătrîn și se opri.

„Ăi de ascultă, pînă la urmă, știu mai multe decît ăi de le spun, că ei cred și le-adună, n-au altă treabă decît să le adune și să-și facă părerea.” Femeia nu înțelegea de ce pleoase de acolo și, mai ales, de ce își oprea mereu poveștile înainte de a mai apuca să zică ceva despre familia lui, dar nici nu-l întreba. „Îi mai bine să afli fără să întreb, ca să nu se supere, că tot se scapă omul cu vreo vorbă și atîta minte am și eu să leg vorbele cu gîndurile.” Și-i asculta povestea mai departe.

Omul vorbea despre tată-su și mai adăuga: „să-l ierte Dumnezeu”. Dar femeia simțea că-i purtase pică bătrînului și-și zicea că poate pentru că dintre toți numai pe el îl oprise acasă să-i țină averea. Marga nu zîmbea: „averea s-a dus pe pustie și o trebuit să mă fac șofer la cooperativă. Îmi plăcea că prinsesem dorul banilor, numai pe ălălalt, al agoniselii, nu l-am prins și pînă la urmă, m-am certat cu ai mei și-am plecat liber să mă fac miner.”

„Dacă m-ar întreba cineva, oare despre ce i-aș putea povesti?” se socotea femeia. „Oare, i-aș po-vesti despre tata, despre Trică, despre bărbații ăștia, ori aș tăcea și-aș revedea poteca aia pe unde m-o adus tata aici, și aș povesti despre puținii oameni veniți pînă aici prin pădure... De bună seama că eu n-am povești, de parcă n-am trăit și n-am văzut pe nimeni, or poate am, da le știu numai eu, că nu-s de spus și n-au ce învăța alții din ele.”

Vorbele lui Marga nu se mai terminau și lemnarii le înghițeau cu gurile zidite în pumni, pufăind cu stîngăcie ca să nu-l supere

pe om din mărășeștile lor, ca pe niște cînturi din biblie. Îi răbdau poveștile muți și anchilozăți numai pînă ce ieșeau la iveală sticlele. Atunci artificierul se făcea mic, tot mai mic, pînă ce rămîneau din el nu-mai ochii umflați și roșii. Doar femeia îl mai vedea și-și spunea că n-o să poată iubi niciodată un ase-menea om.

Artificierul se retrăgea într-un colț de masă și se lăsa pe spate, să nu stea împotriva ochilor cuiva dintre comesenii porniți să-și desfacă tăcerea. Vorbeau tare, cîntau ori loveau numai cu pumnul în masă pînă ce o dezghiocau. Marga stătea așa o vreme, pînă îl prindea durerea de șale, apoi pleca ferit, de parcă nici n-ar fi fost, și-n urma lui ră-suna cabana de glasuri și-l apuca urticaria și toate mîncărimile, că știa el de ce sînt în stare oamenii aceia, că între ei trăise la mină și de la unul dintre ai lor ajunsese să se facă artificier, că-i tăiasse tendonul de la un deget pentru că-l înjurase de mamă și-l înșelase cu niște bani. După aceea se mutase la Oravița.

Amețit cum era, intra la moldoveni în cabană și-i găsea flecărind în paturile lor despre femei și armată, că erau puștani și vorbeau cu înfrigurarea cu care așteaptă unii oameni vaccinul. Omul se urca în paturile lor și-i lua peste picior, că-i știa cu frică de șef, și apoi dacă el nu avea pe nimeni deasupra lui se chema că tot șef era. Venea între băieții aceia să-și umple iar gura cu vorbele lui povestite de atîtea ori, apoi zicea: „Mă ținilor, aici eu îs șefu meu, că dacă vreau lucru și dacă nu vreau nu lucru, că știu eu cum s-o descurc cu normele NTS în mîna dreaptă.” Apoi se puneă să le-o spună, iar, pe aia cu ministrul. Și ducea mîna la buzunar, dar n-apuca niciodată să scoată deco-rația, pentru că toți îl credeau la vreme.

Numai cu forestierii fusese mai greu, într-altă zi, că uită, și se lăudă iar cu povestea lui și-și dusesse mîna la buzunar. Oamenii l-ar fi crezut ca și pînă atunci, dar le făcuse poftă să vadă o

decorație. Prinse Marga să-și scotocească toate hainele, schimbă vorba în două rînduri pînă se trase lîngă el unul înalt cît un dulap și-l luă de picioare, și-l scutură de-i împrăștie toate cîte le avea prin buzunare. Asta numai pentru că lemnarul nu mai avusese răbdare, nu că l-ar fi crezut mincinos. Apoi uriașul îi dădu drumul. Artificierul își adună în grabă lucrurile mai mari și fugi la ușă și le mai zise o dată de acolo: „Trebuie să credeți!” Dar n-apucă să mai închidă ușa, că se trînti singură în urma lui cu atîta putere încît o clipă, omul avu senzația că-i înrămat în lemnul ei.

A doua zi, femeia îi adună într-o bocceluță toate cîte le găsisese pe sub priciurile lemnarilor și i le dădu fără să-și cîntească ochii de pe fața lui. „Să știi, că dacă lemnarii mei n-au nume așa de mare ca a tău și nu-s așa umblați, să știi, Nicolae a lui Marga că-s oameni cinstiți și nu mint!” Așa-i spunea femeia de față cu brigadierul. Și pleca.

Artificierul își vîra lucrurile prin buzunare, repede, de parcă l-ar fi prins bărbatul uneia în casă și el ar fi trebuit să fugă gol ca să-și scape pielea și acu femeia i-ar fi adus izmenele uitate în grabă.

De-abia după ce bubui întreaga vale își dădură seama că se grăbiseră și puseseră prea mare încărcătură și acum sugrumaseră drumul pentru cîteva zile cu bolovănișul. „Astea-s izmenele lui Marga!” zicea brigadierul și ofta că nu era altul mai bun și nu-i zicea nimic că vedea viscolul nămețind totul și-și vedea oamenii ieșind numai după lemne. Alimentele se împutinaseră iar țuica și țigările se terminaseră de-a binelea. Lemnarii mai aveau ceva provizii, dar, dacă nici artificierul nu le mai trecea pragul, se mulțumiseră să-și sugă chiștoacele.

Trecuseră așa trei zile și se apropia a cincea cînd oricum trebuiau să răzbată pînă la ei camionul cu provizii. Camioanele

lor erau blocate, neputincioase, dincolo de surpare, iar buldozerele zăceau pe mar-ginea apei într-o rînă.

A patra zi, femeia își sculă oamenii de cu noapte și-i scoase, pe vînt, afară cu ce aveau la îndemînă, și pînă către prînz croiră loc pentru o mașină, asta după ce mutaseră toată movila aceea de piatră în rîu, să-l gîtuie nu alta. După ce isprăviră veni și brigadierul și se luă cu mîinile de cap că-i azvîrliseră balastul în apă. Se căină Burduoea în viscol și blestemă pînă ce forestierii aruncară lopețile și tîrnăcoapele și-o luă descumpăniți la vale. Femeia rămase mai în urmă să-i zică șefului ăluia una de lene și prostie și-o luă după oamenii ei. Pe drum își aduseră aminte că a doua zi avea să se dea salariul și, mai de nevoie banilor, mai de dorul căldurii se întoarseră spre cabană, după ce se lăsase deja noapte.

În cealaltă zi sosi camionul și coborî din el un ins cu geantă de vinilin, altul decît cel pe care îl știuseră ei. Era încotoșmănat omul cu pufoaică și căciulă cu urechi și avea nasul vînat de parcă ar fi făcut drumul pe jos. Sosiseră și alimentele și țigările și țiuca și le descărcară ceilalți care habar n-aveau de minunea făcută de forestieri, că vedeau camionul și li se părea normal să fie așa. Cînd apucă să le treacă prin cap, nu mai avură vreme să-și răspundă că erau de toate și trebuiau să se bucure de ele.

La plata salariilor avuseseră iarăși necazuri cu lemnarii, că oamenii, își avuseseră socotit dinainte cam cît credeau ei că li se cuvenea după cît stătuseră fără să facă nimic și, cînd să-și ia banii, își traseră din teancuri, cîteva sute și voiră să plece. Casierul îi implora, le zicea de bine, interveniră apoi și Marga și Burdueea, dar tot degeaba. Pînă la urmă adună femeia Marii toți banii și-i ascunse în sîn și începu partea a doua a ciorovăielii că omul cu geanta de vinilin avea hîrțiile lui și alea trebuiau semnate. Alte intervenții, alte laude: „Voi sînteți oamenii de care avem nevoie, oamenii aceia adevărați care duc greul fără să

cîrîie și-s cinstiți...” striga Burducea dar oamenii îi purtau rîcă din ailaltă zi, pentru blestemele adunate din gura lui, tot din gura lui, și nu-i ascultară sfaturile celelalte înșiruite după „...cinstiți...” Femeia Marii semnă prima și după ea semnară ceilalți. Brigadierul răsuflă ușurat, numai o clipă, că-n a doua, tot femeia se dădu mai aproape de el ca să-i taie bucuria: „Voi, ăștia, știutorii, cel mai bine o scoateți la capăt cu vorbele și cu socotelile, ca omul moale, că numai ăluia îi place să se știe lăudat, că, află de la mine, dacă n-am avut curaj să-ți spui pînă acu — lauda îl slăbește pe om și-l înmoaie și-l face slugă!”

În cabană rămaseră numai lemnarii, adunați în jurul femeii lor ca și cum ar fi trebuit să înceapă alte socoteli. Femeia își făcu loc, își scoase banii din sîn și-i ascunse sub o pernă în camera ei. O văzură umblînd să-i ascundă de ochii lor, așa ca să știe fiecare unde sînt, dar să nu-și spună. Apoi, femeia apăru din nou în ușă agitată și asudată de parcă mutase toate scîndurile de la podele: „Îți vedea voi altă dată ce buni îs și banii ăștia nemuncii, că o dată și o dată trebuie să vă învățați și voi cu civilizația.” Zicea: civilizația, și-și amintea de artificier, că de la el auzise vorba, și știa că le pică bine oamenilor ei s-o vadă așa de știută.

Ieșiră la careul din fața cabanei brigadierului. Burducea era deja afară cu ceilalți, cînd ajunseră și forestierii acolo și se așezară la locul lor, Burducea își scoase din buzunar niște hîrtii pe care le semnă în fața oamenilor, fără să-și fi întors ochii spre ultimii sosiți, apoi își vîrî hîrțile în buzunar, și dădu un ocol peste capetele oamenilor. O văzu și pe femeia Marii și-i făcu semn să plece. Femeia stătea ca și cum n-ar fi înțeles. Burducea scuipe, își trase o palmă peste față și-și întoarse ochii de la forestieri și începu să vorbească celorlalți, numai celorlalți, despre omenie, cinste și devotament:

„...Că un om cu conștiință știe care îi echivalentul în bani a muncii lui, da voi, cei de față, care aveți școala primară, ori școli

profesionale făcute, voi nu știți asta, dar există oameni ajunși la așa grad de civilizație că-și iau singuri din salar numai atât cât li se cuvine...” Nu aminti nimic de forestieri, că prea îi dăduseră de furcă, și-apoi mai era și femeia lor acolo și n-avea cum să piardă, că așa simțea el că ar pierde dacă i-ar mai fi lăudat, Femeia Marii repetă în gând „civilizație” apoi plecă spre cabana lor să pregătească masa pentru oamenii ei. Din pragul ușii îi văzu împrăștiindu-se, care încotro, pe la locurile lor de muncă, și-i văzu și pe ai ei cum dispăreau spre vale, după stînci, deși treaba lor ar fi fost, sus, în partea ailaltă.

„De bună seama că brigadierul se răzbună și-i pune să-i scoată din rîu toată stîncăria!” Intră și trînti ușa, apoi și-l aduse în minte pe artificier, ca să nu se cătrănească prea tare. Începu să-i lege poveștile între ele ca să-l poată găsi pe cel adevărat, că simțea minciună și simțea durere în poveștile lui. Își amintea de vorbele lui despre armată, cînd primise nu știu cîte permisiile pentru că fusese bun ochitor, și de vremea lui ca artificier la mină, cînd îi umblaseră toate bine și se întrebă dacă nu cum-va praful de pușcă îi era sortit omului aceluia să-i țină de noroc. Freca mai departe mămăliga și scotocea printre vorbele artificierului după vreo ne-vastă ori vreun copil.

Se sătură să mai caute în negreala amintirilor și se gîndi la ceilalți, cu care venise artificierul, să lărgească drumul ca să poată trece două mașini una pe lîngă alta, și se întrebă dacă ai de vor veni după ei vor mai ști ce minuni ascunde sălbăticia, sau și-or fi găsimd o alta, a lor, să le țină de singurătate. „Or crede atunci, că totdeauna au fost șosele pînă la picioru Caprii Negre și că urșii și lupii și caprele îs amestecate dintotdeauna, în ograda muntelui, cu oile oamenilor, să piară împreună de boli și de bătrînețe...”

În ușă apăru Ghio cu suflarea la gură: „Io l-o tăiat pe artificier, l-o despicat la mînă pînă-n palmă că s-o legat de viața

ta cu vorbă înciudată, și pînă nu l-o pălit bine, artificierul s-o și rupt de genunchi, și-acu zace în zăpadă!”

Femeia își luă niște cîrpe și o sticlă de țuică, apoi goni în urma lui Ghio. Pe drum, muncitorii se uitau după ea, o vedeau iuțită de necaz și-și ziceau că de bună seama forestierii făcuseră iar o boacăna. Își ziceau, apoi băteau piatra mai departe. „Burducea-i de vină, că dacă nu i-ar fi căznit pe oamenii mei să facă altă treabă decît a lor, nu dădeau de gura lui Marga, ori dacă dădeau nu-i aveau pricina!”

Artificierul respira greu. Nu leșinase, dar nici nu se mișca. Se speriasse bine atunci, de mult, cînd cu tendonul de la deget, la Baia Mare, și-acu nu mai făcea altceva decît să creadă că-i mort și că răceala zăpezii era, de fapt, a trupului lui. Femeia îl ridică, îi desfăcu hainele și-i văzu rana, îl zgîriase mai mult, da femeia îl legă și-i dădu să bea țuică. Îl chemă pe Io și-i spuse să treacă pe deasupra drumului cu el în spinare și să-l ducă la ei la cabană.

Își șterse palmele de șorț și porni înapoi, printre oameni, s-o vadă că-i liniștită și să creadă că toată fuga ei fusese aiurea.

O vedeau liniștită, și unul apucă să-i strige două vorbe deocheate. Îl simți apropiindu-se, îl așteptă, și-l împinse. „Or simțit miros de sînge și-acu îs ca animalele, de aia se leagă de mine...” Se opri lîngă Burducea să-l țină de vorbă pînă ce-i va vedea pe Io cu Marga în spate, trecuți peste drum.

Pe Marga îl găsi amețit bine, că Io se speriasse și el pînă la urmă și-i turnase cu forța țuica pe gură să-l trezească. Femeia îl privi: lung, puhav, dar viu, cu sîngele răscolit de spirtoasă, nemișcat, colcăind de coșmaruri tîmpe. Omul se dezmetici o clipă și trase cu ochiul la pata care mișca și văzu fustă, legă gîndul de o femeie și îi strigă: hai să te țuc!

„Ba pe mumă-ta!” se scociorî femeia și-și spuse că omul acela trebuie că va fi fost rău ori lovit la o parte și că pe nevasta lui, aia de care nu vor-bea niciodată o va fi uitat închisă pe

undeva, ori mai rău. Și-i veniră în minte vorbele bătrînului Șuru: „că oamenii care n-au cimitire, n-au nici casă și n-au nici ședere și n-au nici sufletul așezat între datini, și oamenii care n-au datini îs ca ni-meni, oricum i-ar chema, că omul fără un loc al lui le strică pe-ale altora, că-i crede slabi și proști, dacă plîng, și-i crede dușmani dacă-l înfruntă!” Așa le spusese bătrînul de mult, odată ...

Cu cîțiva ani în urmă, vara, coborîseră la oraș cu toții și, pînă la urmă, ajunseră la o cîrciumă sub pămînt. Stăteau toți douăzeci și patru în jurul unei mese lungi și beau țuica din pahare de apă. Femeia Marii era în capul mesei. Tăceau. Oamenii din partea locului intrau și ieșeau. Trebuie că va fi fost o sărbătoare de peste săptămîină că era și tîrg, și sătenii aceia, în ȋtari albi și cojoace negre dantelate, umpluseră străzile și prăvăliile și cîrciumile.

Printre ei se strecurase, în hruba unde beau lemnarii și unul cu o vioară sub braț, un amărît cu o pălărie ponosită de culoarea hainelor și-a cămășii și-a pămîntului. „Să vă cînt ceva.” Le spusese cu ocol și cu oarecare ciudă pe el că se vîrîse între atîția bărbați așezați la o singură masă. „Zi-i!” lovi Vasî cu palma în lemnul mesei.

Scoase omul vioara lui neagră legată-n trei corzi coclite, desfăcu arcușul dintr-o batistă vineție, slobozi din gît, tremurat, un sunet fără noimă, ciupi o coardă ce lovea altcum în urechea lui, strînse floarea de lemn de pe gîtul viorii, slobozi iar sunetul din gît și ciupi coarda din nou. Mergeai. Își puse batista, sau cîrpa aia vineție sub barbă pe lemnul vi-orii, suci trei mișcări prin aer cu arcușul și porni: „La fereastra casei mele ...”

Io, băut, îl smuci de capătul de jos al hainei spre el: „Alta știi?!”... „Tot ce țese noaptea, zorile destramă, mi s-a dus norocul... nu-l mai plînge mamă...” Io îl trase pînă lîngă pieptul lui: „Mă, alta nu știi?!”... „Ce ne facem noi țigani, dacă vine

americani și ne țîpă din service și ne pușcă cu alicé...” „Ești turc!” Io sări în picioare, îi smulse scripca, și-o puse sub barbă, pe-o dungă, așa ca să nu-i atingă decît o singură coardă și porni să cînte o melodie iute, lovind mărunț cu piciorul în podele. Ceilalți se uitau la, el fără să-i țină isonul. Amărî-tul; lăsat fără instrument, se așeză ferit pe un scaun cu ochii mari, plîngători spre vioara lui pe care n-o crezuse niciodată în stare să muște.

Vasî se ridică și-i strigă celuiilalt: „Nu sună bine!” Și Io n-așteptă să-i spună de două ori, simțise el că vioara aia fusese făcută pentru cîntece moi, de jale, de neputință, o luă de gîit și trăsni cu ea de masă. Omul, vioristul, icni în scaunul lui, din tot trupul de parcă l-ar fi pălit în cap cu o țapină, apoi se puse pe plîns. Șuru, adună așchiile de pe masă, corzile, și le vîrî pe toate în cutia viorii de-a valma, apoi îi puse omului cutia pe masă: „Iartă! Ține cinci sute!” Omul începu să rîdă, vru să-i sărute mîna, apoi, își luă cutia sub braț și fugi. Cei de la masă stăteau căzniți de parcă era trecut de miezul nopții și tocmai venise cineva să le spună că-n noaptea aia avea să fie de patru ori ora douășpe, și să aștepte.

Șuru rămase în picioare să-l ocărase pe Io, că-l știa prea iute la mînie și la toate, și-i spuse: „Mai și dormi dracului odată!” Apoi se așeză la masă și începu să le vorbească de ăi care n-au cimitire și datini să li se-nfigă bine vorbele în cap.

6.

Pe la începutul lui februarie ajunseseră cu drumul la primul pod și lucrurile se împotmoliseră pentru că Burducea nu mai știa pe oare variantă avea s-o aleagă, și aștepta după șefi, să vină, să vadă că drumul vechi bătea în pod cum trebuie. numai că

lărgirea, așa cum o făcuse el pe hartă bătea în albia râului. Așteptă ce așteptă apoi își puse oamenii să lărgască în dreapta și-n stînga, și-o scoaseră cumva la capăt. Au trecut apoi pe celălalt mal, unde era o curbă în ac, așa zicea Burducea, pentru că la începuturile lui fusese și el șofer ca și Marga. Acolo de-abia îi aștepta necazul: o stîncă, o stîncă mare aplecată deasupra drumului pe care oricum ar fi lovit-o, s-ar fi prăbușit peste pod și s-ar fi ales praful de betonul lui, și-atunci, șefii lui ar fi zis că Marga s-a ținut de șotii și a pus încărcătura de dinamită la piciorul podului. „Și ne-ar fi vîrît pe amîndoi la zdup — gîndea Burducea — să vedem cum arată betonul pe dinăuntru lui și să nu-l mai risipim cu bombele noastre ...”

Și s-au pus să aștepte după șefi pînă ce i-a apu-cat plictiseala că nu voia nimeni, nici Burducea, să-l creadă pe artificier: „Eu am fost la ședință, că aici s-o ținut, și s-o spus clar că drumul trece pe dreapta râului... Eu nu știu ce ai dumneata trecut pe hartă?” Marga, după tăietura încasată de la forestieri, se dăduse la fund, așa ziceau oamenii: „s-o dat la fund și nu mai umblă din cabană în cabană, și nu-l mai vede nimeni numai cînd îi nevoie de el, și vorbește frumos, și nu-și mai laudă decorațiile, și nu mai zice nimic de ministru, de parcă s-o trezit în el mînia să se schimbe... da ce-o făcut? Că n-o făcut nimic și n-o supărat pe nimeni ...”

În cabana ei, femeia Marii își mai amintea încă de ziua cu bătaia. Numai de acolo începuse să și-l mai aducă aminte pe artificier. „Că l-am văzut cum își rotește ochii beți, și om-o luat mila. Atunci n-am știut de ce o trebuit să-mi fie milă, și l-am auzit că șoptește ceva, și m-am gîndit că-i artificier și m-am dat mai aproape. Credea, acolo în visul lui beat, credea că-s nevasta lui și-mi zicea să-i aduc copilul să-l mai vadă, chiar dacă nu-i a lui, și-mi spunea să-l iert, eu, nevastă-sa, aia, c-o plecat cu derbedei lui și m-o lăsat, o lăsat-o pe aia, și că o aflat, știe deja

toată lumea, că eu, adică aia, i-o făcut copilul cu un altul, și că n-ar fi vrut să ajungem la miliție și la proces. Și mi-o mai zis că mă iubește, pe aia, o mai iubește încă, și că dacă vreau el se întoarce la mină ca să fim, să fie acolo, împreună... Apoi nici ăla nu-i om care așteaptă pe un altul să-i schimbe soarta.” Aici, își aminti de drumul ei din toamnă și de bolovanul pe care îl crezuse urs, și de oamenii cu imeseul care îi schimbaseră și ei viața. Se suci de șale și se duse la geam. „Apoi slăbiciunea îi una și prostia îi alta și eu mai degrabă îs proastă decât slabă.”

În cele două zile de lîncezeală, după ce văzuse că brigadierul o ținea morțiș pe a lui, Marga începuse să se sucească în jurul stîncii, s-o urce și s-o coboare, s-o pipăie și-n urmă, să-i găsească un loc în care, zi-cea el: dacă aş pune de trei ori mai multă încărcătură, ar sări stîncă de-a lungul drumului. Îi spusese asta și brigadierului, dar Burducea nu voia să riște nici o fărîmă de nisip. Pînă în a treia zi Marga se răsucise în patul lui, fără să doarmă, doar-doar va găsi calea să-l convingă pe brigadier, să-l lase, și să nu oprească atîta amar de oameni de la lucru.

În a treia noapte, ieși și cotrobăi prin magazie după calupuri și după detonant și se duse la cabana forestierilor să-i trezească și să-i roage să vină cu el pe cîtiva, că-i știa tari și tăcuți. Le spunea mereu, pe drum, de politica faptului împlinit.

La patru dimineața monta detonatorul la lumina feștilor și trăgea cablul, apoi se retrăgea sub pod. Oamenii tăceau nedumeriți de ceea ce avea să se întîmple și-l mai auzeau și pe Marga strigînd: Dacă am fost prost, și-am greșit, măcar să mor de prostia mea! Și li se părea că-s într-un vis urît și așteptau să vină odată ziua și să se trezească la munca lor de lemnari. Da-i vedeau și feștila cum cobora sub pod și nu-și mai găseau vorbele cu care să-l scoată de acolo. Și-n noapte, mai venea un lămpaș dinspre cabane. Cel de pază îi strigă să se oprească. Lămpașul venea. Cel de pază îi striga lui Marga să nu puște

încă. Lămpașul creștea și din dreptul lui se auzea vocea femeii Marii care striga: Așteaptă! Așteptau.

Abia ajunsă lângă paznic află de Marga și de isprava pe care o pusese la cale, cu buzunarele goale de noroc, sub pod, cu o șansă din o mie. Femeia se tulbură și se socoti repede, ce gând îi va fi dus vrerea lui Marga spre moarte, că aia ce voia el să facă nu mai era nici curaj și nici bărbăție ci lehamite de viață, și vru să fugă spre pod. Cel de pază scăpă feștila pe jos da-i ținu piept. Pînă la urmă femeia îl răzbi și fugi spre pod și-i strigă lui Marga să aștepte. Atunci, nu se întreba ce are ea cu artificierul și-și muncea mintea numai cu visul ei dintr-o noapte, că i se întorsese acolo, în vis, femeia celuiilalt brigadier, aia mîncată de lupi, și ducea pe brațe o jumătate de trup de om, tăiat și curățat ca la porc, și striga că ăla îi Marga. Atîta își avea în gînd femeia, visul, și-și zicea că nu-i a bună și că artificierul se apropia de ceasul lui rău și că atunci, oricît de bine ai fi socotit, tot uiți afară un amănunt care întoarce moartea spre tine.

Femeia ajunsese lângă pod, intră sub el, și-l căută pe Marga. Se împiedică și-și sparse lămpașul de piciorul podului și nu mai apucă să-l vadă pe Marga cum ținea în pumn mînerul declanșatorului, apoi cum se trăgea, cu el, spre partea cealaltă a podului. Trecu pe lângă Marga fără să-l simtă și să-l știe că o lasă să treacă. Simți numai cînd o prinse, pe la spate cu mîinile și-l auzi că-i spune să se liniștească și să se așeze. Simți apoi cum o trage înapoi, orbecăind, peste limba de prundiș care sfîrșia înghețată ca jumările pe foc, și cum o pune jos, cu spatele lipit de piciorul podului. Astea le auzea și le simțea femeia Marii și strigătul lui Marga: Gata! Apoi îl auzi lăsîndu-se greu pe ceva metalic cu multă șorofărie înăuntru, ca un ceas mare de bucătărie, și-l auzi apăsînd din nou și din nou. Atît.

Îi auzi înjurăturile, alea cumplite pe care le avea pentru lucrurile grave, și-l văzu umblînd cu un chibrit aprins pe la

aparatul lui. De-abia atunci începu omul să-și mute înjurăturile, și să și le mai moaie, de pe aparate pe lămpașul femeii ăla spart, de acolo să le mute la petrol și-apoi, ajuns la partea cu dumnezeii, să se ia de femeie că-i stricase toată treaba cu prostia ei.

Îi prinseră bine înjurăturile și femeii că de-abia atunci apucă să se întrebe ce caută sub pod că doar nu-i spusese nimeni ce riscă Marga și pentru cine. Vru să-și dea dreptate și-și zise de vis, dar nu-i ajunsese dreptatea aia și se întrebă dacă îl va fi avut în suflet, fără să știe, ori va fi fost numai o presimțire de-a ei care-i amintea de crucile cele două din dreptul cabanei. Hotărî că făcuse bine venind acolo, sub pod, că erau de ajuns două ca să-i lege sufletul de locul acela, pentru toată viața, ca de satul lor în care prinsese ochi și grai. Rămase jos, chircită, acolo unde îi pusese locul Marga.

La capătul de sus, dinspre munte, se adunaseră alți oameni, de pe la celelalte cabane. Fusesse de-ajuns unul treaz, ieșit să-și facă treburile, care să fi văzut umblet de feștile, ori numai lampa femeii coborînd spre vale, ca să-i scoale pe toți. Se opri-seră în dreptul celui de pază să aștepte bubuitura și zorii, să vadă stîncă în drum ori pe pod, ca să-i poată da dreptate artificierului ori brigadierului, că știau toți de cearta lor.

Brigadierul dormea, singur în camera lui, că n-avea cine să-l trezească, și nu-l scula nimeni, uitaseră de el, ori nu voiseră să-l scoale pînă ce n-or da ei de capăt mișunatului ăluia de feștile. Apoi de acolo, din dreptul spectacolului nu mai avea nici unul vreme să se întoarcă și să-l anunțe, că erau cu sufletul mărunțit în clipe.

Marga controlă încă o dată tot fitilul, metru cu metru și ajunsese sub pod. Ajuns acolo se uită la aparat și apăsă din nou.

Se auzi un trăsnet aproape și se crăpă gheața sub pod. Se mai auzi pîrîind podul, ca un dovleac copt picat din căruță apoi

pietrele sfichiind de-o parte și de alta podul. Se mai auzi apoi o bufnitură înfundată ca a unui buldozer care ar fi zburat pe deasupra pământului și i s-ar fi terminat motorina și-ar fi căzut brusc pe drum, și s-ar fi dezghiocat în toate șuruburile lui. Sau asta simțise numai artificierul. Femeia Marii își pișcă pulpele de frică ori spre trezire. Nu mai știa dacă o prinsese apa pe dedesubt dar se simțea udă, că n-apucase pînă atunci să audă atît de aproape un trăsnet și acu nu mai spunea nimic, decît că vedea pîrîitul gheții și-i venea să creadă că-l aude undeva în surzenia urechilor ei, aia de vată înfundată în cap cu nemiluita să-i țină loc de căldură ori de auz ori de văz, ori să-i țină locul tuturor simțurilor care i se presăraseră de jur împrejur, pe coate și pe gheața fărîmată. Auzise, sau simțise pîrîitura și nu mai știa dacă trosnise podul sau capul ei.

Le simțise pe toate cu pielea, numai cu pielea și-l căuta pe Marga prin întuneric, neputîncioasă ca un copil. Aștepta să-l vadă ori să-l simtă făcînd o mișcare pe care să o repete și ea, fără să se mai gîndească. Îl văzu aprinzînd feștila și intrînd cu ea sub pod printre sloiuri. Privea și femeia în sus, la burta podului, că așa făcea și Marga și intra după el în apă, fără să-i pese. De-abia acolo, în mijlocul rîului, cum stătea cu privirea în sus începu să prindă în urechi vocile oamenilor de afară, de pe cealaltă lume, așa i se păreau. Îl auzi pe Marga suduind, îi veni și ei să suduie, dar nu găsi pe cine și se luă după om spre mal, apoi urcă să vadă stîncă. Oamenii erau cocoțați pe stîncă și-l strigau pe Marga, și omul uită de fisura podului și-și aminti de femeia de lîngă el, și se dumiri, avea nevoie să se mai dumirească o dată că fusese cu el sub pod. „Îți place de mine?” Prinsese să le arate tuturor că are dreptate și era mîndru, și la mîndrie, ca să-i faci loc și să se vadă mai bine, iei cu tine și o femeie. „Îți place de mine ori ba?” Se simțea învingător și se simțea, din nou, cel mai bun, dacă va mai fi fost cîndva ori avusese nevoie de lecția asta pentru ceilalți

și pentru el, atât cât să se știe în stare de bărbăția acelui din poveștile lui, ori poate asta simțea numai atunci, în dimineața aceea.

Femeia nu-i văzuse fața și nu-i auzise felul în care o întrebase și-l crezu și-i spuse: „n-are de ce să nu-mi placă și n-are de ce să-mi placă de dumneata”. Marga n-avu vreme de tâlcurile ei că voia să se umple singur de toate laudele celorlalți ca să-și aducă aminte sau să le aducă aminte tuturor că nu degeaba fusese el felicitat de ministru, și primise două medalii sau așa ceva.

Marga! urcă pe stîncă și-și lăsă mîinile în voia celor care îl felicitau. În urmă, porniră spre cabane vorbind tare și bucurîndu-se. În drum, văzură prinzînd culoare cerul, apoi îl întîlniră pe brigadier, ieșit în grabă să afle și el minunea. Îi povestiră cum a fost și c-or să se apuce la ziuă de lucru. „Îi nebun!” zise de cîteva ori, dar în vacarmul acela nu-l mai auzea nimeni, că toți vorbeau deodată, ca la beție, tare, unul cu altul și toți cu pădurile și cu munții să le afle și să le știe de frică. Erau fericiți de parcă ei pusese răsunet dinamita care răsunase stîncă și-o împrăștiase în puzderii la trei pași de capătul de pod. Din masa aceea zgomotoasă se desprinseseră forestierii care o luară în sus spre chiuveta barajului, mînați de trăsnetul dimineții aceleia, care le picase direct în sînge, să curme copacii la două palme de la rădăcină, așa ca Marga.

Artificierul ajunsese primul la mașini cu toată ceata de șoferi și buldozeriști în jurul lui. Îi opri și le spuse: „Acu lăsați-mă pe mine primul, c-am fost șofer și tanchist și știu cum se mîna drăcia, vreau să mut eu prima buză de piatră în rîu.” Apoi mai întrebă care avea buldozerul cel mai greu. Asta-i era lui, să treacă cu buldozerul cel mai greu călare pe parapetul din dreapta, unde văzuse fisura, ca s-o încerce, și dacă va fi fost să se rupă, să piară și el cu podul în rîu.

Se luminase de-a binelea. Marga se opri la marginea podului, dar nu văzu de sus nici o fisură, din pricina zăpezii înghețate, zdruncinate de explozie. Privi golul lăsat de stîncă în peretele muntelui. „Așa ceva numai eu, Nicolae Marga, sînt în stare să fac!” Urcă șenila buldozerului pe marginea dreaptă a podului și trecu pînă în cealaltă parte. Ceilalți șoferi îl urmăreau de la capătul de jos al podului și nu se întrebau de ce face manevrele alea că-l știau trăsnet și se așteptau de la el la orice. Apoi îl văzură că întoarce pe loc, în dreptul mormanului de pietre și începe să le împingă în rîu. Rămaseră nemiscați să-l vadă cum trece podul înapoi, de parcă ar fi vrut să-și facă vînt, și repetă de cîteva ori manevra, pînă ce eliberă destul loc pentru ca să poată răzbate cu buldozerul spre cabane. Nu-i călcară cuvîntul și nu făcură un pas pînă ce nu-l văzură oprit sus, cum le face semn să înceapă. Nimeni nu-i mai căută gîndurile și începură să împingă în rîu jumătatea de morman rămasă. Picameriștii se apucară, mai sus de pod, de un urs mare de piatră.

Undeva în urma lor, ori printre ei, Burducea, își socotea în cap înfrîngerea suferită și încerca s-o lege de manevra stranie a artificierului și găsea un singur răspuns, aiurea, în rîcă, așa cum vin în mintea tulburată a oamenilor care pierd și nu știu să piardă. „Înseamnă că podu-i rupt, că Marga știe că-i rupt și minte că mai ține.” Vru să intre sub pod, dar renunță, șirul buldozerelor se petrecu greoi peste piatra podului sub ochii lui. Rezista. Mergea în urma buldozerelor ca un infanterist sătul de război, pus să apere tancurile de cei care le-ar ataca prin spate. Nu-l mai durea decît gîndul că-și pierduse oamenii printre degete și că acum trebuia să le recîștîge încrederea pe rînd, căznit, de la capăt, mai întîi pe-a necalificaților, care dădeau cu lopata, apoi pe-a picameriștilor și, poate, în urmă pe a șoferilor care și așa aveau o lume a lor și o vrere a lor unde n-aveai cum

să te vîri ca să o schimbi decît dacă te-ai fi dat cu benzină de sus pînă jos, ca un popă budhist, să creadă că ești de-al lor.

Burducea își urma gîndul și se vîra între ei. Celor cu lopețile în palmă le zise ceva de cer și de vreme bună, apoi le dădu țigări, apoi către sfîrșit, le spuse: „că dacă nu-l aveam pe Marga am fi stat și azi, că Marga îi mare specialist, în meseria lui.” Apăsă pe „meseria lui” ca să se știe că el, Burducea, era șeful și că Marga era un subaltern bun, că el îi spunea artificierului unde să-și pună încărcăturile și nu invers. Oamenii dădeau din cap și-și înfundau mai departe lopețile în mușuroaiele de pietre amestecate cu zăpadă. După ce pleca Burducea, unul Moghină zicea: „Artificierul îi bărbat, îi tare, mai tare ca piatra pe care o clatină ca pe un dinte de copil, pe Marga ai de ce să-l știi șef, și cu el poți merge oriunde fără frică.”

Burducea nu le simțea gîndul, n-avea cum, că-i știa pe de rost după ierarhia lor din statul de plată, pe care n-avea cine o șterge. Mai zăbovi puțin apoi plecă la pioameriști să le spună acea poveste, dar dădeau din cap numai din zgîlțîiturile perforatoarelor. Burducea tot nu credea că oamenii simt altceva decît vrea el și se socotea că artificierul pierde. Pe Marga nu-l căuta cu ochii că-l știa plecat, și l-ar fi vrut plecat și mai departe.

IV. IARBA SUB PUSTIUL ALB

1.

Nu știau unde-i, și nu-i interesa că artificierul era pe marginea patului cu femeia Marii, în cabana ei. Stăteau cu capetele aplecate și nu vorbeau dacă se plac și nici despre decorațiile lui ci de explozie. „Mie nu mi-i dat să mă bucur de-o victorie, ori poate fiecare victorie are înăuntru ei ceva pierdut, ăi de-or făcut războaiele or fi știut mai bine asta, trăsnil-ar Dumnezeu de pod!...” Marga se muncea singur și nu-și ridica ochii spre femeie de parcă ar fi supărat-o el cu vreo vorbă. Venise s-o scotocească și să afle dacă va fi fost singurul care știa să podui rupt, și nu se pricepea cum s-o întrebe și-o lua pe ocolite: te-o durut?, așa credea el că-i pe calea bună. Femeia se suci între fuste și începu o poveste de-a ei: „... și atunci am simțit că m-o rășchirat pe un râu de foc, că așa-s trăsnetele, niște râuri de foc care fug de la vărsare către izvor, și se împrăștie pe câte piraie au, și acolo, la capătul apei lor cu pământul caută oile și vacile, caută casele și oamenii și fieru să le usuce într-o clipire... Am simțit cum m-o rășchirat și m-o rupt și m-o scurs pe toate izvoarele lui către piatra pământului... Așa o fi și focu ăla de pe urmă ...”

Marga îi ascultase primele trei vorbe și după aceea începuse să-și pritocească o a doua întrebare: „Ai fost înainte de Anu Nou, când or zîs șefii ăia de jos c-or muta drumul pe dreapta?...”

Așa or zis, știi, numai Burducea nu știe citi pe harta lui și m-o pus ... Ți-amintești când or zis?”

„... și când o trăsnet, după aia, am simțit că-mi pocnește capu și l-am auzit cum pîrîie ca un bostan ori ca un lemn, ori ca o piatră ... ba, că pietrele se crapă mai iute decît poți să le pricepi, ca ... un pod de beton...” femeia ar fi continuat povestea el, c-o mai ușura de-o amintire, dar Marga tresări lîngă ea și-o prinse de mînă „Ce-ai intrat în apă după mine? Să mori, ori să-mi afli gîndurile, ori ca să-mi aduci nenorocu?”

„Te-am văzut că intri în apă și nu-ți pasă și am crezut că așa trebuie să facem, să intrăm cu picioarele în apă ca să ni se adune simțurile înapoi... că altceva nu mai știi.”

Artificierul n-o întreba mai mult, că-i era de ajuns atît și n-ar fi vrut s-o facă să-și aducă aminte de prea multe. Schimbă vorba și-i zise ceva aiurea despre taică-su care fusese jandarm la Timișoara, apoi la București și-n urmă la Satu Mare, și că avusese nouă copii cu nevasta lui, și care, după ce venise regimul ăstălalt, se făcuse civil și pornise o întreprindere cu niște afaceri de grîu și animale unde ar fi vrut să-l lase pe el, pe Nicolae, șef, când va fi fost mare. Dar, numai bine, când crescuse și prinsese dorul agoniselii, venise naționalizarea apoi colectivizarea și dăduseră totul. „Atunci o picat tata beteag și-o mai trăit numai cît să mă mai vadă șofer la colectivă. În ziua aia s-o sfîrșit.”

Lui Marga începu iar să-i placă să-și povestească. „Cu mama o fost altfel, că ea o simțit bine vremurile și nu și-o pus oful în vite și nici în bani, nici în avere, numai în copiii ei, în noi, că zicea lui tăicuțu: averea îți ia ochiul de la trecerea vremii și crezi că nu mai apuci să aduni decît pentru dracu, să nu te ducă în iad pentru păcatele tale cu care ți-ai căznit semenii ca să te vezi bogat. Și tot aduni, și din aia îți vine să aduni mai mult și uiți de moarte și de boli ca femeile în călduri, și pînă la urmă îi înveți

cu betejeală și pe copiii tăi, că, vrei nu vrei, mori și trebuie să lași cuiva tot ce-ai agonisit, că dincolo, cu tine nu-ți mai trebuie. De-aia vreau să-mi văd copiii mari, la casele lor, cu școală, ca să nu aibă parte de slugărit la bani, că lumea se deșteaptă și o veni vremea ăloră cu școală și numai cu școala s-or mai descurca. Și tot de-aia îmi pare rău de Nicolae, că l-o prins dorul banilor și și-o lenevit mintea, și-o rămas șofer...”

Femeia îl asculta în felul ei: „poate, dacă n-ar fi fost bărbații n-ar fi apărut nici banii și nici lenea și puterea aia vlăguită din spatele lor. Că puterea și lenea aia nu-s în firea oamenilor. Da oamenii se obișnuiesc, că se obișnuiesc ei cu binele și cu răul.”

Marga ajunsese cu poveștile lui pe la Oravița și iar se poticni de nevastă și de copil și iar îi uită undeva pe o uliță înfundată de poveste și trecu mai departe singur. Atunci o descoperi pe femeie: „Mă ascultă, dar nu mă vezi, și pe urmă te uiți la mine pînă dincolo și nu mai știi ce spun. Asta-i boală ori dragoste?” Femeia se rezemă pe da și nu, atît cît să-i facă loc lui Marga pentru o frază pe care o știa el de cînd era șofer și-o folosise cu noroc numai o singură dată, atunci cînd se însurase la Oravița: „dacă o femeie zice nu, înseamnă că-i da, și dacă zice da înseamnă că trebuie să te ferești de ea, iar dacă zice și nu și da înseamnă că trebuie să mai aștepti pînă o fi albă ori neagră.”

Femeia dădu din cap și-l întrebă dacă vrea o țuică. Cînd îi întinse paharul i se uită în ochi și-l întrebă de nevastă și copil. Omul vru să bea, să scape de răspuns, dar femeia nu-l lăsă: „ca să-mi spui cinstit n-ai de ce să-ți faci curaj înainte, că după țuică nu mai faci decît să spui povești despre ce-i adevărat.”

Omul uitase de victoria lui asupra lui Burducea și de înfrîngerea suferită numai de el, cu podul, aia neștiută de nimeni. Privea sub masă. Ii păru rău că vorbise de dragoste cu femeia și oo zgîndărise să-i placă de el și să-l vrea numai al ei și să-i scormonească prin rucsacul cu amintiri cu care colindase pe

atâtea șantiere. Ș-apoi era prea mare prețul pentru o tăcere, că, la urma urmelor, pentru asta venise, s-o facă să tacă, să nu spună nimănui de pod, că era rupt și că va mai fi ținut vreo lună și că, după aia, de bună seamă că va fi început calvarul lui care se va fi terminat undeva într-o pușcărie.

Femeia îl ținutua cu gândurile ei: „...ai omorât-o, ai schilodit-o, ori ai lăsat-o numai în uitare? Ce Dumnezeu i-ai făcut de nu vrei să vorbești de femeia aia, că trebuie să fie una, de vreme ce-o ascunzi așa de bine în tăcere?” Se aseză lângă el, să n-o mai aibă în față, să-l lase să vorbească golului camerei aceleia fără să mai știe de ea, iar în vremea asta, ea să stea și să asculte ca! un perete și să se liniștească. Omul nu-și mai dădea seama de ce-l întreabă și mai ales când întreabă o femeie pe un bărbat dacă-i liber ori cu familie după cap. Se agăță cu ochii de marginea ușii și-i zise: „Am avut una, la Oravița, da mi-o făcut un copil cu altu, pînă ce-am trecut de armată, și m-o mințit că-i a meu și și-o adus-o părtașă și pe maică-sa. Am aflat apoi de la un bătrîn de la mină că femeia se mai ținea cu altul. Am plecat. Ne-am mai văzut la proces... Zicea c-o să-mi țină urma...” Marga dădu paharul peste cap, mai bău unul și plecă trîntind ușa peste descumpănirea femeii.

Femeia se ridică anevoie, luă sticla și-și turnă un gît, apoi făcu focul și se apucă să pregătească mîncarea. „D-apoi așa ceva nu mi-o trecut încă prin minte ... de la asta îi vine lehamitea de viață omului nu de la mirosul de praf de pușcă și nici de la meseria lui. ... Stă omul liniștit și într-o zi, vine o mașină să-l ducă și să-l închidă pentru ba-nii pe care nu i-o fi plătit pentru copilul altuia. Numai să nu-și caute omul pînă atunci moartea cu feștila în palmă. Oare ce să-i zic, ce să-l învăț?...”

Intră Vasî în cameră și văzu sticla, dădu pe gît jumate din ce mai rămăsese și se apropie de femeie, prin spate, să-l afle și să-i zică ceva de bine. Femeia se întoarse, îl împinse și-l ocărî, și-l

sudui. Omul plecă amărît fără să mai știe pentru ce coborîse doi kilometri pînă la cabană. În urma lui, femeia nu-și găsi sarea și se umplu de mînie, și-i veni să-i dea dracului pe toți oamenii ei și să fugă cu artificierul, să-i aibe de grijă și să nu-l lase singur să facă vreo prostie. Ar fi vrut să-l ia și să fugă cu el sus, la vreo cabană de oieri.

Nu-și putea spune că numai pînă la vară, cînd s-ar fi topit zăpezile și l-ar fi dibuit oriunde. Îi dădură lacrimile și se mira că are lacrimi și le simțea cum i se sting pe față și-și spuse că va fi fost un semn de primăvară, unul din alea care încep să vină prin februarie să moaie oamenii și să-i facă mai buni, măcar pînă ajuns să se închidă în zgîrcenia dragostei din anul ăla.

2.

Noaptea, numai noaptea aceea era de vină, și nopțile, toate nopțile în care dormi și ți se mută acolo în somn gîndurile de peste ziuă și-și fac vrerea lor și-ți cheamă sufletul să le crezi bune ori rele, dar să le crezi că-s ale tale și că viața ta a trecut pe acolo. Noaptea, ți se poate așeza un om în suflet, unul pentru care ai ținut un loc ferit, ori să-ți găsești pricină pentru altul.

În noaptea aceea femeia Marii visă că vine Marga și le spune oamenilor ei că vrea s-o ducă la familiști, la niște cabane de jos, altele nou construite. De pe trepte, cînd ieșeau, vedeau un camion de soldați îmbrăcați în negru, cu căști și puști. Li înconjurau. Simțeau că mai fac un pas ei doi, unul lîngă altul ca să coboare treptele, dar pasul călca în aer și prindeau să zboare deasupra satului de cabane și ajungeau sus, la stîna fraților ciobani din Caransebeș și-l vedeau jos, între jepi, pe bătrînul oier luptîndu-se cu ursul, și-i vedeau măgarii speriați, cu desagii

plini în spate. Ajungeau la stîna, și acolo îi așteptau ciobanii cu o oaie în proțap. Mîncau și dormeau. Dimineața, după ce se trezeau și se vedeau singuri, se iubeau. Mai tîrziu, cînd aveau să se dezmeticească zăreau stîna înconjurată de soldați îmbrăcați în negru și voiau să zboare, dar nu mai puteau. Deodată, cînd nu mai credeau că vor scăpa, stîna pornea să se ridice singură deasupra munților. Îi auzeau pe ciobani strigînd speriați că stîna lor e pasăre și zboară. Apoi, rămîneau din nou singuri și se iubeau. Tîrziu, parcă altădată, își linișteau trupurile acoperiți numai cu noaptea și ascultau cerul cu vîntul lui negru și auzeau lovind în el pașii unei femei care se apropia și-și striga bărbatul, pe Marga. Se speriau și voiau să fugă și se izbeau de pereții de lemn, fără geamuri, fără uși, Marga o lua în brațe și se strîngeau unul într-altul și-și închideau ochii și li se lumina înăuntru și vedeau pustiul alb al munților, și vedeau stîncile petrecîndu-se pe lîngă ei în sus și simțeau cum se cufundă adînc, tot mai adînc într-o fîntînă care nu se mai termină.

Femeia se trezi speriată, se sculă în miez de noapte, aprinse lampa, apoi plecă să-l caute pe Marga la cabana lui. Îl trezi și-l chemă afară. „Să fugim, am visat rău, or să vină și-or să te caute și-or să te închidă.” Marga își trecu mîna peste față, mai mult ca să se spele de somn cu răceala ei. „N-am unde, ș-apoi mîine vreau să cobor să aflu ce vor să facă, iar dacă am greșit să le spun că am greșit și să suport totul.” Femeia îl trase de pe trepte să nu-i audă cineva. „Îi păcat să piei tînăr, îi păcat...” Ar fi vrut să-i spună ceva greu, ca să-i lege picioarele ori să i le poarte spre munte, dar nu știa ce. „Lasă — zicea Marga — s-or rezolva ele.” Vorbeau ca doi oameni dintr-un ace-lași neam, ca doi frați ori ca doi soți după nunta de cîlți. „Oricum trebuie să cobor, că m-or chemat.”

Marga oftă și-i spuse să plece. O urmări o vreme cu privirea, apoi intra în cabană. „Doar nu mi s-o suci viața acu când să mă fac om. Trăsnil-ar Dumnezeu de pod!”

3.

„In tot anul sînt cincizeci și două de marți împărțite în patru părți; treisprezece sau paisprezece, sau douăsprezece de primăvară, ș-apoi tot cîte treisprezece de vară și de toamnă, poate paispe, și de iarnă.” Marga ajunsese să-și numere zi-lele, sau săptămînile după marțile pe care le aveau, că marțea țineau ei careul. Și-n dimineața aceea era tot marți, dar el plecase cu Ancuș spre oraș și nu putuse să rămînă, și mai bine, că s-ar fi umplut iar de mîndrie, că-i cel mai bun, și l-ar fi pizmuțit iar Burducea, și pînă ce nu afla ce avea să se întîmple cu el din pricina podului aceluia rupt nu trebuia să-l mai zgîndăre pe brigadier. „Am să merg și-am să le spun că eu așa am știut: drumul se face pe dreapta și podul trebuie dărîmat.” Nu-și asculta gîndul, ci mesteca amar, ritmul bizar al zilelor de marți care îl apăsau pe muchia aceea de viața ce îi împărțea în două anii din față. „Dacă se-ntîmplă ceva cu podu,... poate nu se-ntîmplă.” Se uita prin parbrizul camionului afară, la cer, și-și spunea c-o să viscolească și se bucura și-și închidea ochii și se ruga să ningă pînă-ngroapă drumul, să se oprească lucrul măcar o zi, două pînă avea să afle ce se va întîmpla cu podul.

Șoferul lui, n-avea un șofer al lui, dar îi plăcea, în zilele bune să creadă că Ancuș, omul acela pe care-l știau toți forestierii, că lucraseră împreună zece ani, era dispus oricînd să-l ajute cu mașina. „Știi Marga, eu am o vorbă cu tine: cînd zici hai pînă acolo sau pînă dincolo ...” Ancuș vorbea în el adesea, cînd

rămînea singur în cabină și-și cotea mașina, basculanta aia pe-o rîină, pe după stîncile de pe marginea drumului. Nu-i spusese niciodată lui Marga nimic, și nici n-avea să-i spună. Pentru el Marga era „tovarășu artificier Marga, om destoinic și strict necesar”, că așa i se așezaseră lui în minte vorbele ca să-l definească o dată pentru totdeauna, și așa spunea de fiecare dată cînd i se cerea părerea despre el. „O să ajungă director, știe să se joace cu focul și știe să-l țină în frîu.” Din pricina asta nu-l pizmuia că se luase într-un fel de femeia forestierilor, că altminteri de ce s-ar fi băgat aia după el sub pod, să o vadă toți că-i poartă grija, deși Ancuș n-avusese de pe partea ei decît vorbe-n bîta, să țină de învățătură pentru toți bărbații.

Pe la nouă ajunseră în oraș. Se pornise viscolul. Ii ziseră că vor avea parte de necazuri la întoarcere și din asta hotărîră să se grăbească. Marga fusese chemat la șeful șantierului pentru o problemă și se gîndea la pod, podul pentru care... „Am să le spun: eu am știut că drumul se va...” Ancuș rămase în cabina mașinii să-l aștepte. „Oare cum i-or fi zicînd forestierii, că aia n-au vreme să povestească: tovarășu artificier Nicolae Marga? Fuma. L-o fi prins femeia pe el, ori o fi prins-o el? ...”

De cînd se mutase la șantierul de la drumuri, Ancuș nu mai trecuse pe la cabana forestierilor nici cît să le mai zică de noroc, poate din pricina femeii lor. Cineva îi strigă: „Hei, trage-ți hîrbu mai la dreapta și du-te în cameră, că șefu tău nu vine iute!”

Intră în prima cameră a clădirii, în aia în care stăteau numai dispecerii, cîteodată, acolo se simțea el mai bine, deși era frig. Se socoti să plece prin oraș să bea vreo cafea, dar își aminti de ninsoare și bătu la o altă ușă, dincolo de care era o încăpere caldă dar grea, poate din pricina unuia, mai în vîrstă care îl ținea din scurt cu privirea aruncată pe deasupra ochelarilor de pe nas, căzuți a vreme lungă și sporovăială. Mai erau, în același birou, și opt femei ascunse cu capetele printre niște dosare. Din cînd în

cînd se ridicau și mergeau pînă la funcționarul cu ochelari să-l întrebe ceva. Ancuș stătea drept, lîngă sobă și se întreba ce vor fi avînd de socotit atîta. Apoi îl ajunse somnul. „Cum dracu pot sta opt ore în liniștea și-n îmbîcseala asta fără să turbe?” Nu se întreba el prima dată asta, că pe unde fusese șofer avusese mereu parte de așteptat prin birouri, dar, ca tot omul care-și schimbă locul, descoperă lumea din nou și-și zice aceleași cuvinte de fiecare dată, oa să se mai îmbroască.

După vreo oră, una dintre femei își ridică privi-rea spre el. „Pe cine aștepți?” Ancuș arată mai mult decît să spună, spre ușa unde trebuie că va fi fost Marga. „... a, pe muncitorul ăla!” ținu să lămurească funcționarul cel bătrîn lucrurile, pentru a nu se mai pierde vremea.

Ancuș rămase strîmb înăuntrul lui, strîmb, așa ca o sperietoare de ciori cu brațele în cumpănă. „Cum adică muncitorul ăla? — îi veni să strige ochelaristului — ăla e tovarășu Marga!” Se gîndi cu ciudă la fundul bătrînului și-și frecă piciorul cu care, dacă ar fi fost după mintea lui... Dar vru să-i uite cuvintele și nu găsi altfel decît să se răstească cu gîndul spre una dintre femeile alea, care era mai tînără și prin asta, sau așa i se părea numai lui Ancuș, mai străină de locul ăla îmbîcsit, dar cald.

Marga ieși după încă o jumătate de oră, cu căciula în mînă. „Dracu știe ce-or discutat da nu-i mai încape camera aia pe nici unul.” Ancuș îl așteptă pe Marga să ajungă în dreptul lui, apoi să i-o ia înainte. De-abia în curte își aduseră aminte că nu le dăduseră bună ziua la plecare. îl văzu pe Marga cătrănit și-i trecu și lui pofta să mai zică ceva. Ningeă cumplit.

Se opriră să beai o cafea, undeva, în piața orașului. Marga vorbea fără să-și caute liniștea: „... și m-or primit în partid la Uricani, apoi am plecat și n-am mai ajuns să-mi iau carnetu... Acu mi l-or dat, azi, de aia m-or chemat și mi-or vorbit de bine

și n-am mai putut afla nimic, și n-am mai putut zice nimic... Dacă se termină cu bine, mă așez ca oamenii pe locul meu... mă fac cabanier undeva, îmi iau o nevastă și gata cu șantierele, gata, că mi-i de-ajuns..." Marga vorbea singur, voia să se descarce și nu putea, n-avea cum că din fiecare gând își făcea piatră și și-o atârna de gît să-l strîngă. Ancuș asculta țeapăn fără să priceapă ce ascundea Marga între șirurile alea întrerupte ale vorbelor, și-și spunea că așa poveste n-auzise din gura lui Marga niciodată. Apoi se mira de ce va fi fost omul cătrănit într-o zi ca aia.

Pe la patru ieșiră cu basculanta din oraș. „... și apoi să-ți mai spun o treabă..." Marga era din nou stăpîn pe el, că avea carnetul în buzunar și de-acolo nu i-l putea scoate nimeni, nici Burducea și nici altul cu două sute de reclamații.

Se pusese un strat gros de zăpadă iar pe alocuri șoseaua dispărea sub albul viscolit. „... și să știi..." dicta Marga mai departe încălzindu-se din ce în ce. Uitase de necazul lui cu podul ori nu și-l mai voia în minte. Mașina înainta tot mai greu. „... că am cap pentru ca să fiu șef de șantier, și dacă vreau, mă fac, merg la școli, la Bucu-rești și mă fac, și vin înapoi, cer să vin aici, să-l aibe în subordine pe Burducea și să-l pun să lipească podul la loc cu făină și apă..." Nu scăpa, nu avea cum să sape de podul acela și deschise vorba tocmai el să-l afle și Ancuș și... Se lăsă cu capul în mîini. Pădurea, care trebuie că va fi fost pe aproape, nu se mai vedea din pricina viscolului. Ancuș nu-i mai avea treaba gîndurilor artificierului. „O oprire aci, înseamnă înzăpezire." Știau ainîndoi de joaca zăpezilor iarna și de nebunia ce te apucă între munți pe o vreme ca aceea. „Dacă ne-am opri pînă la ziuă, am fi morți..."

Ancuș găsi un răgaz ca să-și mai clătească spaimetele. „Atunci, de ce ai zis că vrei să te faci cabanier?" Marga oftă. „Păi vezi tu, mi-am zis, ori șef de șantier ori cabanier, că de la o vreme, vine și vîrsta la care nu mai poți fi sigur că mai ești bun de școli și

atunci îți fuge mintea la celălalt capăt... Și eu, mă cam apropii... Se gîndește el omul la moarte, și la pensie, d-apoi cum să nu se gîndească și la o viață mai liniștită...”

Roțile din spate începuseră să patineze. Șanțul trebuie că le lingea marginea. „Îi moartea cu noi! își spuse Ancuș și voi să-și facă cruce ... Ar trebui ca Marga, măcar la vreme de ananghie, să mă lase, că n-am eu treaba lui Dumnezeu da mi-i groază și cînd ți-i groază n-ai de cine să te apuci și-atunci faci ce știi numai să-ți dai curaj.”

După o cotitură drumul se blocă. Un strat de cinci, șase metri de zăpadă bătucită acoperise drumul pînă în rîu. „Or început avalanșele.” Pînă la urmă hotărîră să taie un tunel, la lumina farurilor. Marga rîdea: „în viața mea de miner n-am mai săpat niciodată pe un abataj așa alb!” Unul din doi trebuia să rîdă, pentru amîndouă sufletele crispate. Vor mai fi avut de acolo numai zece kilometri pînă sus, zece kilometri pe care îi puteau face în zece ore, ori mai rău, să nu mai poată ajunge nici-odată. „Ehehe, astea-s fleacuri...” striga Marga de prin mijlocul tunelului și lovea mai departe cu lopata. Ancuș rămăsese să împingă minereul acela alb, desprins de artificier din perete și să-l scoată dincolo de gura tunelului lor.

„Poate nici nu-i rupt, poate nici nu-i crăpat... mi s-o fi părut numai...” Marga vorbea în el pentru că veselie se mutase pe Ancuș care fluiera și împingea zăpada ca un copil pus să-și facă loc saniei. Nu se mai gîndea la mașină, la drumul lor chinuit ci răsturna zăpada, făcea altceva, ușor sau mai greu, dar care putea fi dus cu siguranță la bun sfîrșit „Ar fi trebuit să le spun... ori măcar să mă fi interesat dacă planul vechi, cel cu drumul pe dreapta mai era valabil... Ar fi trebuit să le rezolv astea înainte de a mă fi lăsat dus cu laudele de oamenii noștri de la centru... Poate ar fi trebuit totuși, să le spun, să judece și-n urmă să se hotărască dacă mai merit sau nu să primesc carnetu...” Izbea cu

lopata în față, pe mijlocul peretelui alb să-l străpungă, asta-i era, să-l străpungă și să se știe liber dincolo. Pe Marga începuseră să-l apese pereții tunelului lui. „Ar fi trebuit să le spun...” La celălalt capăt, Ancuș se lupta cu un bolovan alb.

„Mîine, așa am eu norocul, mîine o să urce și-or să mă scormonească de toate cîte le-am făcut... Și ce-am făcut, că de nevastă știu, ... că n-am vină, n-am... numai pe asta cu podu, da-i de ajuns!” Marga izbi din nou și lopata îi scăpă în cealaltă parte. „O fi bine.” Spuse tare să-l audă și Ancuș.

Pe la unu și jumătate trecură de capătul de sus al tunelului. Capota lovi în tavanul tunelului, la ieșire, și-l surpă, trebuia să împingă cu caroseria basculantei ca să iasă din strînsoare.

Nu parcurseră nici un kilometru că drumul se înfundă din nou. „Ne ia dracu pe aici că ni se termină și benzina...” Și coborîră iar să-și taie drum cu lopețile. Ancuș își pierdu cumpătul și începu să vorbească tare: „Femeia aia a brigadierului, da-că ar fi avut o lopată s-ar fi ferit cu ea de lupi ori și-ar fi omorît copilul înainte de-al smulge lupii, dintr-o lovitură, că n-avea de ales...” Ar fi vrut să arunce lopata să fugă spre cabane pe jos, să-l mîînche lupii, orice numai să scape de mașină.

„Or să vină șantieriștii la baraj, prin martie, vreo două mii, dracu știe... vin și ingineri, tehnicieni, maiștrii... și artificieri o să-și aducă... o să fie ca un sat aici, prin mai...” Marga vorbea ca să-i țină cumpătul celuiilalt și din asta să se știe și el liniștit. Vorbeai și azvîrlea zăpada cu lopata. „... Or să vină și alți artificieri și-atunci gata cu Burducea...” Era prima dată cînd se bucura că aveau să vină ceilalți, că pînă într-acolo îi pizmui-se, mai ales pentru artificieri, da acu, era altceva. Vedea zăpada neterminată, multă, și continuă să vorbească: „așa-i cum zic, că dacă n-apuc să mă fac măcar inginer, după ce oi termina școala

aia, și să nu mă știu pus să conduc un șantier... al dracului să fiu dacă nu mă fac cabanier!”

Ningea și zăpada adunată pe drum se ridica peste bara din fața mașinii ca la buldozer. Ancuș se pier-duse cu totul: „Ne ia dracu... Acu ne ia dracu aici pe albu ăsta negru!” Stăteau cu nasul aproape în parbriz. Căutau bornele kilometrice și nu le vedeau, n-aveau cum să le vadă și din iasta li se părea că sînt mereu la capătul drumului.

„Om fi greșit valea, om fi luat-o pe vreun drum forestier părăsit, din alea care scot la creastă... om fi... cine dracu mai știe de noi?... aci ne-apucă primăvara.”

4.

„Cînd am ajuns cu basculanta, a doua zi, ne-au spus: ce ne-ați adus de la oraș? și-au zis, tot ei: cinci tone de zăpadă bătucită! Și-au hohotit: mulțam! De aia nu ducem lipsă aici! ... Ce știau ei că mi-au degerat degetele cînd scormoneam zăpada să fac tunel în curbă, tunel, că dacă le pu-neam pe toate cîte le-am făcut în noaptea aia cap la cap, putea ieși un canal de aducțiune pentru hidrocentrală. De aia am fost miner, să sap în zăpadă?...” Marga îi povestea femeii, pe drum. Mergeau alături, poate se plimbau, dacă nu l-ar fi condus ea spre locul careului, că se amînase atunci, marți, și se ținea de-abia în dimineața asta, că nu mai ninge, dacă n-ar fi știut că trebuie să ajungă într-un loc anume, ar fi zis că se plimbă, adică merg unul lîngă celălalt și vorbesc despre ei.

Femeia Marii îl lăsa apoi singur și se întoarse la cabana ei. Îl văzuse întors, îl văzuse viu și slobod. „De bună seama că sărbătoarea cea mai mare a unui om îi atunci cînd scapă cu viață,

de aia îi numai sărbătoarea lui pe lângă care ceilalți pot trece cu amar, ori cu gândurile muncite de nimicurile vieții lor. Ş-apoi orice bucurie îi o sărbătoare, numai că bucuriile vin pe rînd la oameni, cînd alții de lângă ei, la vremea aceea, nu-i pot crede dintre necazurile lor... De aia trebuie că vor fi fost făcute sărbătorile alea mari pe care le țin toți deodată, ca să adune oamenii la un singur gînd și să-i aibă bucuroși deodată, bucuroși și egali în sufletele lor, măcar ce vor fi avut ei pe cuget în zilele alea...” Se opri în fața plitei, întotdeauna se oprea în fața plitei o clipă. De acolo îi începea viața ei dinăuntrul cabanei și acolo i se termina, și fără să vrea, pentru ca treburile să-i meargă bine, în ordinea lor știută, avea nevoie să se oprească o clipă în fața plitei să-și spună cu ce să înceapă, și apoi ce să mai facă. „Îl vor fi iertat pentru femeia lui, pentru copilul ăla al nimănui?... Poate, ori acu știe că nu i-o mai rămas decît să aștepte mașinile mici, să-l ducă?...” Începu să plîngă, apoi, o cutreieră un gînd anapoda, și-și dădu mîncarea la o pârte de pe plita rece, ca și cum ar fi vrut să nu i se ardă, își luă șorțul în mîini și fugi, din nou, spre careu.

Văzu de departe oamenii adunați și cîteva mașini mici, verzi, și începu să țipe că Marga nu era vinovat. Se apropia de grup hohotînd. Oamenii, mai întîi cei de pe margini se întoarseră spre ea nedumeriți și-o văzură speriată și plînsă, și-o văzură femeie, slabă de înger, și-o văzură frumoasă, mai frumoasă ca-ntotdeauna și-i ziseră domolit: nu-i nici un necaz cu Marga.

Femeia n-auzea decît spaima ei și durerea ei și pînă ce ajungea să-i vadă pe șefii lor de la exploatare și pe ceilalți de la drumuri mai apuca să strige: „Lăsați-l pe Marga liber, că nu-i vinovat. El o vrut bine și-o ieșit prost, da nu-i vinovat!” Și se opri în mijlocul lor și nu mai scoase nici o vorbă. Oamenii o priveau ca pe un torent de zăpadă și pietre care s-ar fi rostogolit acolo între ei fără să poată schița un gest. Inginerul Bordeanu,

care o știa, își reveni primul și-o întrebă ce se întâmplase și ce voia să zică de Marga. Femeia îl vedea pe artificier cu capul plecat, și nu-l mai ascultă pe Bordeanu. Simți un gol în pîntec.

Bordeanu se apropie de Marga și-l întrebă: „ce vrea femeia asta?” Omul dădu din umeri, dădură și ceilalți și continuă să vorbească despre drum, cu o hartă în mînă. Femeia se pierdu, curînd, printre ei ca o nedumerire.

Singurul care mai molfăia în gînd vorbele femeii era Burducea și din asta, nu voia să-l scape din ochi pe artificier. Îl ghicea cătrănit, îl vedea că se uită spre pod, și-n cele din urmă își aminti de vorbele oamenilor, care ziceau că femeia forestierilor intrase după Marga sub pod. Burducea nu mai putea fi atent la discuție, apoi se trase în fața lor: „Tovarășu inginer, vreau să controlez podu, să văd dacă mai rezistă pînă se termină celălalt drum.” Și coborî.

Ceilalți îi urmăriră cîțiva pași și se întoarseră la proiectul lor de pe hartă unde noul drum era trecut pe malul drept al râului. Burducea îi întrerupse din nou: „E fisurat, e fisurat proaspăt... nu va mai rezista mult... asta-i de la explozia lui Marga!”

Coborîră cu toții sub pod, să-l vadă și să-l pipăie. Marga stătea singur pe mal și la cîțiva pași în urmă, femeia, ca două pietre rămase în urma valului. Omul simțea în umăr suflarea crispată a femeii. „Sîntem ca doi condamnați să caute o viață întreagă căldura oamenilor și să rămînă întotdeauna în afara ei, singuri, ba pentru că sîntern prea buni, ba pentru că sîntem prea răi.”

Femeia își știa nodul în gît și fața arzîndă și se simțea neputincioasă să mai facă patru pași pînă lîngă bărbat, să-l umple cu căldură și să nu-l mai știe singur, cu toată viața și toată moartea lui adunate în pumnii strînși deasupra norocului. Ar fi vrut să-l facă, măcar o clipă, să-i pară rău după viața lui. Îi auzi apoi pe cei de sub pod chemîndu-l și pricepu, abia acum, de ce

nu se întoarce Marga spre ea. „Al dracului de rău îi când nu te poți simți vinovat, și când nici nu vrei să-ți cauți vinovăția... Că degeaba îmi spun eu că l-am adus la nenorocire.” Nu-și mai putu dezmetici gândurile printre atâtea câte îi trudiseră sufletul. „Am fost slabă, iar am fost slabă și proastă, ca toate femeile de proastă, așa cum nu m-am știut niciodată înainte. M-or slăbit gândurile, ori oamenii ăștia noi care-or venit în viața mea... Ori poate că așa am fost mereu da n-am avut vreme când să mă arăt...” Începu să hohotească și-o luă la fugă spre cabană să n-o mai vadă nimeni cât era de muiere atunci.

Întră în cameră și se opri la plită, apoi fugi la geam să vadă de acolo, din dosul lui laș, dar n-avea ce. Podul era jos, după cotul rîului și n-avea să afle decît seara, de la Ghio, care fusese chemat la ședința cu șefii, că Marga Nicolae, artificierul, scăpase de belea.

„Drumu s-o face pe partea ailaltă, așa o zis ingineru ăla cu moarta și cu lupii, că nu l-am mai putut vedea în ochi.” Femeia îl asculta și-l simțea aproape, ca pe un părinte ori frate, ca atunci când descoperi că și alții cred și simt ca tine. îi zise: „oare cum de mai are suflet omul ăla să se întoarcă pe locurile de aici și să stea în dreptul crucilor de pe gîlmă, fără să i se surpe ceva înăuntru și să se mistuie ca o cetină de brad în foc?”

Ghio n-avea chef de vorbă și n-avea vreme să se întrebe de ce va fi fost așa curioasă femeia lor de soarta artificierului. După ce o simți obosind, o întrebă: „Da, la ce te tot zbați, că noi, să tot mai avem de lucru pînă în toamnă, și după aia plecăm într-altă parte?” Ghio nu se gîndea atunci că vor duce cu ei, prin alte locuri, vorbele pe care le aveau rămas în minte, și oamenii pe care-i cunoscuseră și tăcerile lor lungi cît nopțile geroase și plăcerea țuicii și-a lemnului, și nu se întreba dacă le va mai fi fost drag să-și amintească de zilele acelea.

5.

Printre cei veniți era unul lat în spate, mic și iute. Nu era el șeful, și toți, în sinea lor se bucurau, că așa, ca adjunct, îl mai struneau alții. Marga nu știa despre cine era vorba și ce hram purta.

Era într-o vineri, pe la începutul lui martie și veniseră șefii, noii șefi ai mulțimii aceleia de oameni care avea să ridice barajul, împreună cu câțiva de la raion. Marga fusese chemat la ședința aceea în calitate de specialist.

„Tovarășul Dăbunar are cuvântul...” Cel mic și lat în spate, era de la raion. Le zîmbi cumsecade apoi spuse în câteva cuvinte motivul principal al sosirii lor acolo, și încheie: „deci, de mâine vă sosesc ortacii. O să vă cam înghită printre ei, că-s mulți”. Marga nu mai apucase de mult o ședință mai mare și începu să umble la definiții: „O ședință își are rostul când organizează ceva ori când schimbă ceva!” Începu să-și strângă degetele unul după altul pînă la limita în care ar fi trebuit să trosnească. „Nu toți deodată... măi tovarăși, referatul l-ați auzit, știți ce vreți... hai, cineva trebuie să înceapă.” Marga îl privea. „Ce-o fi făcut ieri la ora asta tovarășu Dăbunar, probabil tot o ședință într-un alt loc și-o fi fost tot în picioare, la ora asta și-o fi așteptat să se înscrie lumea la cuvînt...” Marga așteptă să mai ridice alți câțiva mîinile, ca apoi să se înscrie și el la cuvînt și să spună, n-avea nu știu ce mare lucru de spus dar simțea nevoia să participe și el la sărbătoarea aceea, că așa o aveau toți în ei, ca pe o sărbătoare: „pînă aci am făcut numai noi, de aci înainte vom face alături de alții, ca și noi dar mai mulți. Știi ceva Namora, îi spusese el înainte de ședință unuia dintre buldozeriști, întotdeauna cînd particip la vreo ședință mare mi se pare că sînt, sau sîntem

vinovați și că oricât de mult m-aș strădui să le spun că nu-i adevărat ei tot nu mă vor crede ...” Marga nu știa că printre cei veniți era și un ziarist, avea să afle asta de-abia peste două zile și să-și vadă numele în ziarul regional. „... Au luat cuvântul tovarășii... Nicolae Marga ...” așa va fi citit el în ziua aia.

La ședință își ținu tot timpul capul ridicat, să-i vadă pe cei noi și mai mult să-l observe pe cel de la raion, care frământa între degete un stilou, și din când în când îi oprea pe oamenii care vorbeau, să le spună, prin rotocoala unui zîmbet, că lucrurile, așa cum le prezentau ei, aveau mai mult o la-tură subiectivă și unilaterală și că, luate în ansamblu, problemele nu se pot reduce la un hols-șurub, ori la o menghină... Marga se gândi la nimicurile lui și-și spuse că atunci când îi vor da cuvântul, va zice: eu n-am nimic, era o chestiune personală. După două ore, înțepenise, sau se plictisise, sau, cine știe, poate îi venise și lui alt gând, că atunci când îi dădură cuvântul, începuse cu altceva, cu problemele întregului șantier, și le spuse, mai întâi în ordine, cum le avea așezate în cap, apoi le amestecă și-n cele din urmă, n-o mai scoase la capăt cu betoanele, că se va fi lucrat la noul baraj și cu betoane. Acolo se întrerupse. Cel de la raion își țuguie buzele, semn că nu-i pricepuse prea bine intențiile apoi se uită pe listă să vadă cum îl chema pe vorbitor. „A... tovarășu Marga!” Îl descoperise, îi descoperise identitatea, viața, întreaga viață a lui Marga pe care o știa din auzite, ori din do-sare. „...păi ne cunoaștem bine... Cu podul, cu morala, cu transferurile la cerere... apropo, ești divorțat?! ... Normal... și ce mai face... în fine, astea-s problemele dumitale și știi mai bine cum să le rezolvi. Nouă nu ne e indiferent, de aceea ziceam că ne cunoaștem... Ei, și care ar fi problema cheie în expunerea dumitale?”

Marga era cotropit de gânduri, sau nu de gânduri, ci de umbrele unor furii fără nume, întortocheate. Își spunea, ori îi

trecea numai prin cap: de-acu, mă știu toți, alți două mii de oameni, mă știu dinainte de a mă fi văzut.

Vorbi: „E vorba de spălătoare, să fie întreținute ca lumea, e o chestie de civilizație și de disciplină!” De-atunci, și pînă atunci nu-și făcuse vreo caznă din lipsa aceea de civilizație. Oamenii rîdeau. Se așeză rușinat, vinovat, învins. „Ce au cu mine, nu-i copilul meu, am hotărîrea instanței la mine, nu-i al meu și nu trebuie să plătesc nici o pensie alimentară, Elisabeta e căsătorită cu altul, n-am nimic, sînt curat, n-am nici o vină!” Închise ochii și revăzu ziua procesului. Juriul așezat, el de-o parte, Elisabeta de cealaltă. Un șir de martori aduși de el. Elisabeta plîngea, îi arunca priviri crunte, „crunte, ăsta-i cuvîntul, așa se uita”, apoi plîngea din nou, și cînd îi venea rîndul își ridica sprîncenele rugător și mîeros: „... că nu l-am înșelat niciodată, și-l iubesc și toată viața mea e numai...” Apoi întorcea fața spre locul martorilor și se crispa: „el i-o plătit, el, ca să nu-i plătească pensie alimentară copilului lui și să mă lase pe drumuri, lefteră, să-mi cresc copilul...” Apoi sentința, leșinul Elisabetei din care se trezise repede, înainte ca Marga să fi părăsit sala, să-i spună: „Am să te urmăresc peste tot, și-n viață, și-n moarte și-n gaură de șarpe să-mi scot banii pentru viața pe care mi-ai făcut-o, criminalule!” ... și din nou leșinul.

Toate îi veniseră în minte în ordinea desfășurării lor, fără pizmă, ca un film documentar despre rezervația de zimbri. „De bună seama că nu pe astea le știe ci pe altele care să-mi tulbure liniștea, altele inventate, ori numai bănuite”, își spuse Marga și-i aruncă o privire celui de la raion, peste capetele oamenilor.

„Un moment, opri acesta pe un vorbitor, tovarășu Marga mai are ceva de adăugat?”

„Am, și vreau să spun, să se știe... își scotoci prin buzunare după acte, scoase o hîrtie și o întinse spre cei de la prezidiu... sînt curat și vreau să vedeți cu ochii dumneavoastră asta!”

Omul, Dăbunar, ridică o mână să se apere sau numai să-l așeze pe Marga în scaun: „Știm, și știm totul cum s-a întâmplat. Nimeni nu se leagă de viața dumitale. Fă-ți treaba ca lumea și te vom felicita.”

Lui Marga îi pieriseră iar cuvintele și rămase suspendat cu hîrtie cu tot în aer. Se întoarse spre ceilalți să le ceară un anume acord și dădu cu ochii într-un colț de Burducea care zîmbea. Marga se așează.

Către sfîrșitul ședinței se ridică din nou cel scund: „Cam personal puneți problemele... Știu că acum s-ar mai înscrie cineva la cuvînt, dar ne-am propus un lucru de la început. De mîine vă întîlniți cu noii dumneavoastră colegi...” Marga îl privea cu ciudă, se legase de viața lui, n-avea de ce. și-și spuse că Dăbunar se simțea acolo ca la el acasă. „Cred că simte cîți oameni îs aci, simte colțurile cabanei, vremea care trece vorbit, știe cît poate încăpea în ședința de azi și cît într-o alta ... poartă ședința în el, de iaci pînă aci, atîta vreme, atîția oameni, astea sînt problemele, altele ar mai fi dar prea personale ...”

Dăbunar se așează, nu înainte de a-i da cuvîntul șefului viitorului șantier, inginerul Cristescu, ceva mai înalt decît el și uscat:

„Eu sînt ultimul de pe listă...” zîmbi. Dăbunar începu să-și adune lucrurile pe care și le scosese pe masă de prin buzunare, lucrurile lui, pe care și le știa și cu care își împrejmuise puținul loc de la masa de prezidiu ca să se simtă mai în largul lui.

„... sîntem oameni și noi ca și dumneavoastră și trebuie să înțelegem, să ajungem să înțelegem lucrurile la fel, numai așa vom putea avea realizări...” Cristescu vorbea rar, în fraze scurte și mereu puncta, apoi îi felicită pe cei prezenți și le ură „bun găsit.”

După ședință Marga ieși odată cu ceilalți gîndind la cei ce vor veni, la cei care erau, apoi la el: Asta-i munca, ăștia-s banii! „Da

ce tovarășu Marga sîntem în piață?” Asta i-o spusese într-o marți, la o ședință de-a lor, Burducea. „Vine vremea că dacă îl pui pe om la o masă, ca pe un profesor, în fața unei săli, omul uită să se mai întrebe și răspunde la orice, oricînd... și ajunge să se mai întrebe nu-mai pentru ceilalți, ca să-și facă răspunsul mai clar. — Cam cum credeți dumneavoastră că veți...? — și dă și răspunsul... da despre el nu se întreabă, nu mai are ce să se întrebe? S-o fi întrebînd în el, acasă, altădată, ori mereu, doar sîntem oameni cu toții.” Povestea cu Dăbunar îi răvășise toate coșmarurile așezate în el ca să-i țină de casă liniștii, și-acu își căuta pricină ca, așa măcar, să se știe împăcat.

La două zile după ședință, cînd primise ziarul și-și văzuse numele, uită de toate și se bucură că lumea, așa credea el, toată lumea dinafară a aflat de cuvîntarea lui, și simțea că ținuse o cuvîntare și căuta să se convingă de ordinea pe care o așezase el, cu mintea lui în viața viitorului șantier. „Da ce le-ai zis?” îl scotocea femeia Marii și Marga aduna din toate cîte le știa el de pe șantier o poveste lungă cu care să o pună jos pe femeie, jos acolo în prostia ei din jurul cratiței, unde nu se întîmplă nimic. „Trebuie să ai perspectivă...” își întărea spusele apoi: „De Burducea nu amintește nicăieri.” Și continuă să-i povestească. „Da ăștilalți cînd or mai vorbit că, după cîte te știu, nu prea ești tare la vorbe?” Marga simțea că-i luat peste picior și că-și pierduse vremea. Plecă. În seara aia n-aveau să se mai tulbure cu dragostea.

„Ăștia-s banii...” Pe pat, pe marginea lui, își aminti din nou de Dăbunar și de procesul lui de divorț, apoi de goana aceea nebună din șantier în șantier să-și piardă urma. Nu făptuise nimic, îi era doar groază de Elisabeta și de urma aceea de dragoste pe care i-o purta și-l oprea s-o înfrunte și să-i spună: Atît! Atît femeie, pleacă! N-avea cum să-i spună asta, pentru că n-apucaseră în toată viața, aia a lor de cîtiva ani, cît stătuseră

împreună, să se certe mai ca lumea niciodată. La proces, atît, dar nici aia nu fusese o ceartă ci numai strigătul disperat al Elisabetei. „Ce-avea mai mult la mine ca la altu? Nimic. Voia mai mult decît avea, voia s-o cred, sau să mă satur de gura ei și să zic: bine, uite, îți trimit o mie de lei pe lună să te știu departe!” își aminti de ziua în care o găsisese scormonind în sobă după niște hîrtii, că în sobă și le ținea. N-avea mare lucru acolo, dar între hîrțiile alea, atuncea văzuse de-abia, își ținea banii, bani furați de la el, banii primiți, pe care, în cealaltă săptămînă sau peste două, cînd avea să se întîlnească cu maică-sa, îi dădea ăleia să-i țină și să-i adune. „N-am servici, n-am putere de ban ca tine, n-am și eu o fundație de om, de aia adun...” În ziua aia le-ar fi dat foc dacă n-ar fi fost, iar, lacrimile Elisabetei. „Și ce-ar fi făcut cu ei? i-ar fi ținut mă-sa, i-ar fi luat o casă undeva și poate, peste ani, vreo mașină, să ducă viață de doamnă, c-așa zicea: o viață am și nu mă poți opri să fiu, și mă iubești și vrei și tu să fiu o doamnă, să te știe toți! ... Și m-or știut, m-or știut și mi-or spus, și doamnă s-o făcut...” Își aminti iar de Dăbunar și-și zise ceva de nevasta ăluia, că de bună seama va fi avut o nevastă care-l aștepta, așa-și zicea, și nu se va fi gîndit că-i doamnă, ori poate va fi muncit și ea undeva și-și va fi făcut un rost. „Sîntem oameni și noi ca și dumneata și trebuie să înțelegem, să ajungem să înțelegem lucrurile...” repeta în el vorbele lui Cristescu apoi îl iertă pe cel de la raion în sufletul lui: s-o fi pripit, da s-o lăsat pînă la urmă... își simți, în felul acesta de a se împăca, urma gîndurilor femeii Marii și bătu cu palma în marginea patului. „N-am fost singur și n-am să pot rămîne niciodată!”

Se întrebă apoi, poate nu se întrebă ci rămase doar să constate într-un anume fel, sec, îndepărtat celui care va fi fost cu cîteva clipe înainte, că altădată, nu-și mai pusese atîtea întrebări despre viața lui. De-abia după ce rămăsese singur îl apucase dorul

povestitului și povestise mereu, ca să-și aco-pere cu vorbele alea locul anilor trecuți. Avusese nevoie de alte amintiri, și-și ascunsese bine, toate durerile sub poveștile din care nu mai știa câte mai erau ale lui și câte ale altcuiva să-i țină de încredere în viață. Fără poveștile alea s-ar fi apucat de vreo prostie ori n-ar mai fi ieșit printre oameni. Cu ele vedea necazul altfel, mai ușor, mai al alt-cuiva și de aici, așa zicea îți mai vine să aștepți ziua de mâine. După ce dăduse de femeia Marii, sau mai înainte, când îl scuturaseră forestierii, își pierduse rîvna, și-n urmă, lăsă la o parte răspunsurile gata știute și începuse să se întrebe. Se chinuise cu asta o altă vreme, și-l deșteptase în durere și povestea lui cu podul rupt, pînă îi prinsese dorul femeii Marii și se știuse pus într-o altă viață. Își domolise fierberea cu o alta, care-l scotea din trup și-i risipea gîndurile spre împăcare. „Asta-i femeia!” Ar fi vrut să-și spună ceva de bine, dar mărunț, în dunga celui ce-și privea oglinda se oprise mîndru celălalt. Simți nevoia să jignească pe cineva, pe-o femeie, de fapt pe femeia Marii, ca să fie sigur că m-o poartă între gîndurile lui. „Toate femeile-s tîrfe!” se mulțumi să-și zică, apoi se culcă.

V. ECOUL DE PIATRĂ

1.

„Poate o urmărise vreunul și-o hăituisese pînă în dreptul capcanelor, ar fi greu să crezi că nimerise singură, ori poate era speriată numai, speriată și cu ochii rătăciți și n-apucase, în goana pe care o va fi avut, n-apucase să vadă groapa. De fapt, nici nu era o capcană ci o groapă uitată de cineva grăbit, acolo ...”

În aprilie, femeia Marii era în nord, în satele lor, să-și adune, ca în fiecare an, oamenii după datina statornicită între ei în vreo zece ani, după ce o aleseseră să le țină dorurile și viața amintirilor în ea, sat de nostalgii adunate într-o singură ființă și călătorite cu ei pe unde-și vor fi dus pașii.

În anul acela, femeia își cheltuisese trei zile, de pe valea Rîului Bărbat și pînă în satele lor ca să nu strice datina. Nu trecuse mai sus de satul ei, iar în Zara, nu trecuse mai sus de casa bătrînului Șuru, ca să nu se tulbure, și nu vorbise nimănui despre casa părinților ei ca să n-o întrebe, și să n-apuce să se întrebe și ea ce va fi făcut bătrînul ei. Șuru o găsisese căznită, cu spatele spre susul uliții, încotro îi va fi fost casa și n-o atinse cu vorbele lui.

Coborîră pînă spre capul satului. Acolo, femeia Marii își întoarse capul după o altă femeie ce stătea la gard, ori intrase în dosul porții să se ferească din calea ei. De acolo o judeca, de bună seama, cu țărîna în palmă, vrînd să-i zvîrle un bulgăr în

umăr ori pe țîțe s-o înțepenească în praful uliții pe care-și purtase pașii de copilă. O pizmuia ascuns, pentru drumurile ei de nestatornică, dar nu voia s-o știe jos, mușcînd pămîntul, decît pentru că-și uitase satul și nelegiuise rostul femeilor, cel păstrat de la bătrîni.

Femeia Marii îi simți umbletul pielii de pe față, apoi nemișcarea aceea de ochi și de mîini și de vorbe și se apropie de gard. Nu-și dădură bună ziua, nici nu-și spuseră numele, n-aveau trebuință de ele. Femeia Marii îi întinse, doar, peste gard o bocceluță: Ia-i! Stătea cu pieptul lipit de gard și cu mîna întinsă dincolo de lemnele lui spre cea dinăuntru care se îndepărtase cîtiva pași. „Ia-i și du-i lu mama să-i facă lui Trică un culcuș de piatră. Ia-i și du-i că nu-s mai blestemați decît alții!”

Blestemați! Cealaltă femeie își schimonosi fața și-și ridică palmele să se apere, ori poate ar fi vrut să le ridice, că se gîndise și ea la blestem dar n-ar fi vrut să-i audă spus numele, și, ca și cum ar fi vrut să se lepede de cuvintele femeii Marii îi spuse cu voce grea, atît de stins cît să audă numai ea: „O murit.” Femeia Marii își strînse în pumni bocceluța: „Și bătrînu?” Cealaltă rămase departe de gard cu ochii prinși de fața femeii Marii: „Îi la cimitir, da nu-i mort.” îi spuse cuvintele sec, s-o sperie, s-o lovească, s-o împlînte în pămîntul satului, s-o facă să amuțească, s-o știe pierdută. Femeia Marii dădu poarta la o parte și-i strigă: Hai! Cealaltă se supuse, cu mintea buimăcită de fierul acela de femeie, pentru ca abia pe drum, mergînd spre cimitir alături de femeia Marii și de bătrînul acela zălud, încărcat cu raniță, topor și firez, să se dezmeticească și să-și spună: „Îi bărbat, de bună seama că-i bărbat. Drumurile și bărbații și iernile din munți or făcut-o bărbat, cu sîngele în pumn și cu viața în gît.”

Tot drumul au mers tăcuți. Femeia din capul satului nu și-a ridicat capul mai sus de șoldurile femeii Marii, deși o furnica să-i vadă partea de sus a șoldurilor și sîinii și gîtul, mai de aproape,

să afle dacă va mai fi purtat ceva de femeie în trupul ei. Nu-ndrăzni și se mulțumi să-i vadă fusta lungă, neagră, jucându-se greoi deasupra călcâielor înde-sate în bocanci. Cimitirul era departe și femeia avu vreme să se liniștească și să-și spună că nu umblă alături de-un blestem, și să-și mai spună: „Da ce nu plînge?... Doar bărbații plîng, și caii... nu-i nici femeie, nici bărbat, nici om, nici animal...”

N-apucă să-și termine gîndul ei de groază că pe deal, printre cruci și brazi, lîngă mormîntul nevستی-sii apăru bătrînul, tatăl femeii Marii. Se apropiară de el fără să-i vadă. Curăța locul de lîngă cruce. Femeia Marii se opri în fața lui, dreaptă și tăcu. Cealaltă femeie îl strigă și abia atunci ridică ochii și-o descoperi pe aceea din fața lui, care-i va fi fost fiică. „Unde-i Trică?” șopti femeia Marii. Bătrînului i se prelinseră lacrimile pe pleoapa de jos răsfrîntă și roșie de băutură, icni dar nu se putu îndrepta de șale. Femeia Marii rămase nemișcată în fața tatălui ei, să-l judece din ochi, cu toată greutatea tăcerii.

De-abia atunci Șuru, celălalt bătrîn, simți nevoia să vorbească poate pentru că toți cei de-o vîrstă au în ei o iertare comună, poate pentru că toți cei care au copiii mari se știu mai uitați, ori poate pentru a-și avea gîndul împăcat că nu se mai face încă o nedreptate: „De cum o murit maică-ta, nu l-o mai văzut nimeni. Apoi am dat de el aci, în cimitir, cu damigeana după el...” Celălalt bătrîn nu-l asculta ci își vîra două degete în pămînt să scormonească. Făcu două găuri cît două culcușuri, se aplecă spre ele, suflă aer cald înăuntru lor, apoi le acoperi. Din dreptul genunchiului ridică un capac rotund, de cutie de box, ruginit și plin cu apă murdară. Prinse pe degete lacrimile rămase sub pleoapă și le scurse în cutie apoi făcu iar un culcuș în pămînt, suflă aer cald peste el și turnă apa aceea murdară înăuntru. Acoperi gaura cu un mușuroi și-i puse deasupra o păpădie.

Șuru continua: „... că pînă or dat păpădiile umbla cu o creangă uscată de care legase trei fire de ață roșie și-i zicea floare, și-o mirosea ...”

Femeia Marii se lăsă în genunchi, la jumătate de pas de tatăl ei. Plîngea, și bătrînul o descoperea mirat, cu ochii mari, pustiiți, de parcă n-ar fi știut că existase pînă atunci în fața lui. Femeia plîngea și-și apropia palma de marginea mușuroiului ridicat peste mama ei, fără să-l mai vadă pe bătrînul acela îngenunchiat alături.

O vedea pe mama ei în celălalt an, tot pe vremea aceea. O simțea ca atunci, cum nu se gîndea să moară și să n-o mai vadă. O auzea: „Sufletu de mamă se deprinde să fie cu cîte o liniște pentru fiecare din lucrurile cîte s-or întîmpla, Marii. Tu ești numai femeie n-ai de unde să știi. Ai să ajungi și tu să afli, mai încolo, că toate trebuiesc luate așa cum sînt și așa trebuie lăsate. Că dacă apuci să te minți și să crezi că-s altcum, îți fuge liniștea și nu-ți mai ajung noapțile să suferi, și nu-ți mai ajung zilele să trăiești și să-ți cauți o altă pace, niciodată.” Și-și amintea că atunci cînd zicea mama ei „niciodată”, ei i se întorcea sufletul către negru, mai tare decît de moarte și de noapte.

„Asta-i mama!” șopti femeia către pămînt, și puse în dreptul ei o liniște, din acelea învățate de mică. Se opri din plîns și-l descoperi pe taică-su cum făcea o gropiță în pămîntul ud și cum turna înăuntru apa adunată de la ploaie, în cutie, și cum o acoperea. Femeia se ridică să-l părăsească în micimea lui pe bătrîn, și-i șopti, lui, sau vîntului: „și-acu minți, tată, și-acu înșeli, cînd nu mai are cine să te ierte.” Îl mai văzu punînd păpădia pe mormîntul acela mic făcut peste mormîntul nevastăii și-și întoarse capul. Apoi, îl lăsară pustiu, cu ochii mirați și timp care n-o găsiseră nicăieri între amintirile lui răvășite, rupte și întortocheate de copilăria aceea tîrzie și nerușinată, pe fata lui.

Ajunseră la poarta cimitirului tăcuți, de parcă în după-amiaza aia o îngropaseră a doua oară pe bătrână. Omul uscat, străinul acela buimăcit de neînțelegeri rămase sus.

În drum, femeia Marii îi lăsa celei din capul satului bocceluța cu banii: „Pune-le tu, la toți trei, cruci de lemn lucrat.” Cealaltă luă banii și o văzu altcum pe Marii, îndepărtându-se pustie, cu bătrînul tăietor după ea, spre celelalte sate după viața oamenilor ei, puținii care mai iernaseră pe la casele lor.

„... o găsisese unul Zdrenghea, tehnician, venit în urmă cu cei pentru baraj. Umbla într-o zi prin pădure și spunea poezii, dăduse de ea într-o groapă. Mai trăia. Vru s-o scoată, o văzu slăbită, apoi dădu cu ochii de piciorul rupt, cel din dreapta, din spate. Mai trăia. Zdrenghea știa o colibă de ciobani sus, spre Gîtul Caprii și-o duse acolo, spre seară. Făcură ciobanii în seara aia un foc mare și-o puseră în proțap. Zdrenghea stătea pe pragul colibeii și mîncea mămăligă cu brînză...” Poate n-ar mai fi trebuit să-și amintească și astea.

2.

De toți erau numai șape cu femeia Marii cu tot. Iernatul din anul acela îl făcuseră în numai două luni, că plecaseră să-și vadă satul de-abia prin februarie, după ce se întorseseră ceilalți pe valea Rîului Bărbat, la cabana lor, așa cum era scris pe listă. Cei șase fuseseră ultimii și plecaseră odată. Pe tren, aflaseră de satul acela de cabane care se ridicase în valea lor și de noii veniți, ultimii, cei cu barajul. Ajunseră între munți dimineța.

Femeia Marii mergea în fața lor ca să-i deprindă astfel mai repede cu drumul nou, cu mișunatul acelor oameni străini, mulți, mai mulți decît văzuseră vreodată adunați la un loc pe o vale de

munte, cu satul lor, pentru că mulțimea aceea de cabane noi, între care nu-și mai aflau locul trebuie să fi fost un sat. Uitară curînd de femeie, și-o lăsară închisă înăuntrul singurătății ei să-și domolească gîndurile negre, din ultimele zile, cu bucuria ascunsă de a-i fi pus pe oamenii ei într-o lume nouă, la care nu se așteptau. Înainta din ce în ce mai repede și mai senină, de parcă lumea șantierului aceleia o curăța de viața ei dinainte, și-i lua amintirile, durerile, bucuriile și ura, odată cu numele ei, și i le nisipea printre celelalte mii, care trebuie să fi fost acolo.

Își spunea: le-am făcut o plăcere; și se gîndea la mirarea oamenilor ei care veneau din urmă cu ochii mari după mașinile acelea cît două staturi de om și la prundișul de căști albe, negre și galbene care se foiau de-a lungul drumului și pe plartourile de dincolo de rîu. „Le-am făcut o plăcere!” își spunea din nou, cu bucuria cu care le-ar fi pus pe masă, la prînz, un berbec rumenit, stropit cu țuică. Mergea repede și dădea bună ziua tuturor acelora pe care îi întâlnea, străini de viața lor, numai așa, ca să-i amestece mai repede pe oamenii ei cu ceilalți și să-i deprindă mai iute cu lumea și cu schimbarea și cu noutatea.

Oamenii ei, dacă n-ar fi fost imeseurile și camioanele și excavatoarele și furnicăreala aceea, ar fi plîns muntele jumulit și și-ar fi zis că în facerea lui de bine, omul trebuie să strice mai întîi. Așa, însă, trebuiau să fie atenți tot timpul și să-și caute un loc sigur, cînd pe o parte, cînd pe alta a drumului, să nu-i strivească mașinile, apoi să se dezmeticească din asta și să le vadă venind pe celelalte, și-abia în urmă, dacă vor mai fi avut vreme, să privească și dincolo de marginea drumului, unde mușcau din piatra muntelui mașinăriile cele mari, ciudate, ca brațele unui om din fier. În urmă, vedeau cabanele, satul, și apucau să li se lege în minte cuvintele și să-și spună că adunătura aceea colorată va fi fost un loc ferit unde se adunau cei vînduți. Dar n-apucau să-și creadă cuvintele, că femeia îi

purta repede spre locul în care trebuie să le fi fost cabana. Nu mai recunoșteau valea, de par-că, în două luni, ar fi uitat forma ei, ori poate, acu, rătăciseră. Primul loc pe care îi recunoscuseră fu gîlma cu cele două cruci de lemn părăsite, dar tot nu le veni sufletul în matcă și începură s-o pizmu-iască pe femeie că-i vînduse, așa simțeau, că-i vînduse cuiva, nu știau cui, pe toți laolaltă cu ea. Abia atunci, din marginea urii, descoperiră muntele jumulit și începură să-și petreacă gîndurile înapoi, spre tihna caselor lor din sat, și mai departe, spre cabana lor de forestieri, în care, netulburați de nimeni, își știau legea lemnului și-a fierului.

Nu-și găsiră cabana., și chiar și atunci cînd femeia lor urcă treptele și-i deschise ușa, și intră, și se în-toarse să-i cheme, li se păru că nu era cabana lor și că-i făcută numai după forma celeilalte ca să le aducă aminte de o altă viață. Intrară căznit, fără să se uite la femeia Marii. Lucrurile erau la locurile lor, paturile făcute, le făcuseră ceilalți șaptesprezece lemnari care rămăseseră să vadă de chiuveta barajului, mirosul fumului de lemn intrat în sufletul pereților și-al mesei și-al cearșafurilor, era același, numai lor li se păreau altele, străine, ori spurcate de străini și restituite iarăși lor să-i rupă de tot ceea ce au fost pînă atunci, niște jucării îmbolnăvite și lăsate în drumul lor ca să-i îmbolnăvească pe toți cu uitare. Se așezară pe marginile paturilor fără să-și desfacă desagii.

„Noi am fost primii, și dacă n-am fi fost noi n-ajungeau să afle de valea Rîului Bărbat... or aflat și ne-or luat-o înainte... ne-or luat-o înainte că-s mulți, apoi că nu-s singuri, au mașinile, și-n urmă că-s de toate felurile, adunați la un loc numai prin legea lor, alta decît a noastră, bună, rea da a noastră... ei îs mulți... Am ajuns ultimii...” Bătrînul Șuru vorbea pentru toate mințile lor.

Către două, ar fi vrut să-și scoată țuica din desagi, dar se simțeau stingheri. Femeia Marii îi vedea, știa ce-i cu ei, știa ce ar fi trebuit să le spună, dar nu putea, că de când se vîrîse între pereții cabanei lor o ajunseră și pe ea, din urmă, gîndurile din satul ei și ochii aceia mirați și pustii ai bătrînului ei viu, încă viu, pe care îl pedepsise mai crunt decît prin judecata oamenilor, că-i plătise crucea.

Seara se întîlniră cu ceilalți și cu cîtiva de la drumuri, dar nici ăia nu se mai simțeau în largul lor. De-abia prinseseră să-și cunoască numele și să-și vorbească despre viața lor dinainte și despre datinile lor și să-și amestece amintirile și felul lor de a juca și cînta, că năvăliseră aștilalți, mulții, cu barajul lor și-i pierduseră printre ei ca firimiturile într-o pită. Degeaba vor fi fost și aceia tot moldoveni și tot hațegani și tot ardeleni ori olteni și vor fi avut aceleași datini și aceleași gînduri cu ale lor degeaba, pentru că ei erau „cei noi” străinii, iar aștilalți „cei vechi”, și-și spuneau așa, mai mult ca să-și afle locul acolo. Iar „cei vechi” se simțiseră vreo lună, două, dați la o parte, izolați și pîrîți. Pîrîți, de parcă ar fi trebuit să plătească pentru singurătatea lor de pînă atunci, din mijlocul pădurii. Și-și pierduseră siguranța pe care ți-o dă lucrul tău, plănuit într-un anume fel și făcut în liniștea gîndurilor tale, și din asta le pierise și voia bună. „Ș-apoi, noul venit, dacă-i numai unul, își pierde neașezarea și-n cîteva zile își aciuează sufletul da-tinii locului, dar dacă-s mai mulți decît gazdele, furnică locul cu neliniștea lor și-i schimbă fața după vrerea lor și tulbură datina. O tulbură și-o vîră în legea lor, așa nouă care i-o mînat acolo...” Bătrînul Șuru vorbea la fel ca și dimineață, cu toți tăcuții în jurul lui. „... și curînd, te dumirești că oamenii ăia mulți n-or venit să plece și pînă la urmă, așa or făcut și ăștia, or, lăsat sa li se mute cabanele dintr-o parte în alta după legea știută de gîndurile oamenilor care or venit să facă barajul. Ne-om risipi cu amintirile noastre printre

ei...” Abia atunci se dumiriră și cei șase lemnari că li se mutaseră cabanele și că apucaseră să le așeze alt-cum. Mai înainte, adică din noiembrie pînă în martie, cabanele lor se numiseră: „a ursului”, cea cu forestierii, „a! lupului” cea a moldovenilor, „a caprii” cea a hațeganilor, „a mistrețului” cele două cu olteni. Numai ultima cabană nu avea un nume, pentru că acolo trăise brigadierul Bulucea cu familia lui pe care și-o mutase sub deal. Și peste neliniștea lor se întoarseră acu iar cîțiva dintre „bătrîni”, forestierii cei vechi, ca niște copii mari să aleagă, dacă vor mai fi avut vreme, rostul lor de al celorlalți, așa cum erau obișnuiți.

A doua zi aveau să descopere și ultimii lemnari că pînă și casele lor se pierduseră între altele vreo cîteva zeci și mai vremelnice, fără nume, fără o bîrnă în plus care să le scoată, cumva, mai în bătaia ochiului. „îi grea înnoirea, d-apoi cînd vine și peste noapte,” ziceau a doua zi și ar fi vrut să-și adune, undeva în capătul satului aceuia toate cabanele lor, dar nu mai apucară și prinseră a se obișnui cu A 1, A 2, A 3 Apoi își văzură de treabă ca să uite, ori să nu-și mai mînnce sufletul cu întrebările despre ce-i statornic și ce-i nestatornic în rosturile lumii.

Ultimii veniți, dintre forestieri, se săturaseră să se mai minuneze la mașinile celorlalți, fără să mai apuce să-și obișnuiască gîndurile cu atîția ingineri, tehnicieni, brigadieri cîți aflaseră că sînt adunați acolo. O vreme crezuseră că aceia au venit numai atît cît să orînduiască locul și că vor pleca, apoi îi văzură că-și aduc nevestele și copiii și le veni din ce în ce mai greu să creadă că nu-s un sat în bună regulă. Din asta au pornit și alții, dintre cei vechi, să-și aducă nevestele și să mai croiască niște cabane și să se mute în ele.

Numai forestierii aveau să rămînă pe loc, în cabana lor cu femeia Marii, să taie lemnul din chiuveta barajului și să aștepte

ziua în care să plece spre o exploatare forestieră tihnită, așa cum avuse-seră parte pînă aci. O exploatare unde să fie nu-mai ei, șase luni din an, unde să nu bubuie dinamita și unde să nu mai fie atîția ingineri și tehnicieni să le aibă grija. Și ca să-și tragă un gard în jurul gîndurilor lor și-a așezării lor, care să-i separe de ceilalți, încă în prima zi scriseseră stîngaci, cu culoare roșie pentru marcat copacii, „URSU”, pe ușa cabanei, fără să mai lase vreun alt indicativ. „Că aici numai noi sîntem lemnari și lemnarii n-au treabă cu barajul!”

După vreo săptămînă li se mai domoli grija risipitului printre străini și dădură cu ochii de femeia Marii, și li se păru schimbată, că nu mai bea cu ei și nu mai rîdea cu ei și nu-i mai lăsa să se apropie. Cei care o avuseseră printre ei și în lunile de după povestea cu podul rupt, vorbeau ceva de artificierul Marga, dar altcum decît pînă atunci, că-l știau și-l simțeau dintre ai lor, din ceata celor vechi.

Intr-o dimineață, în drum spre chiuvetă, Șuru zicea: „I-o venit sorocul și i-o picat sîngele în ochi și nu mai vede pe nimeni prin ceața aia roșie. Lăsați-o-n pace că supărarea o orbește mai al dracului! ...” Vasî își strîngea toporul, Io își ștergea ochiul stîng să-l știe stins, Ghio scuipa în fața bocancului să și-l nimerească... că-i la vremea cînd orice om se iartă, că toți sîntem așa atunci și nu mai știm de neamuri, de frați ori de copiii noștri...”

Din ziua aceea începură să n-o mai asculte, nici atît cît să vină toți odată la masă, că nu voiau să mînînce cu ceilalți la cantină, și li se părea că dacă flămînzesc îi fac femeii Marii în ciudă.

Ghio rămăsese șef de echipă și, de cînd cu femeia, îi ascultau vorbele și făceau totul așa cum zicea el, deși, cîteodată, mai cîrcoteau și mai spuneau, la mare cumpănă, că femeia Marii i-ar fi învățat să facă altcum. Dar se împăcaseră cu gîndul că sfîrșitul

lui aprilie îi va găsi terminînd două treimi din zona pe care o aveau de defrișat.

Printre noii veniți erau vreo cinci artificieri și trei dintre ei veniseră cu nevestele. Femeia Marii se mira de nevestele ăloră că aveau curajul să stea cu niște oameni care puteau păți oricînd ceva, și-l întrebă într-o zi pe Marga de cei veniți. Și-n altă zi omul îi răspunse: „Nu-s toți așa trăsniți ca mine. Și apoi, în meseria asta, n-ai șansa să te cureți numai dacă ești beat ori cotropit de prostie.” Femeia se liniști și se cătrăni tot pe atîta pentru mîndria aia înfoiată de care nu voia să se lepede Marga. Avea să afle, de la oamenii ei, că Marga era știut deja drept cel mai bun, și-și frînse mîinile, că l-ar fi vrut un oarecare, numai viu și nevătămat, nu purtat de iele cu explozivul în mînă la găoacea stîncilor: „că dacă-i cel mai bun, îl cheamă unde-i mai greu și unde odată și odată are să se întîmple să-l adoarmă prostia ...”

Marga nu-i vorbise niciodată femeii Marii despre Burducea, acum putea: „că se pierde între atîția mai mari ca el...” Repeta: se pierde, și se simțea vîrît în aceeași oală cu el. Uneori îl căuta să-i spună ceva, să-i ceară un sfat, nu-i ceruse el prea multe înainte, dar simțea că face bine dacă-l moaie, că se mai socotea el: „cînd o fi să plec la școală la București, tot de Burducea m-oi ciocni și, pînă la urmă... îi bună la ceva și dragostea!”

Cum trecea soarele către apus, îi fugea mintea la femeie: că-i huhurez de noapte și face bine. Își rîdea de ea numai atît cît să o mai poată ține departe de ochii lui și să nu se știe vînat de îndrăgostit, ca un puștan. În zilele acelea de aprilie se gîndea la ea și dimineța, cînd îl căuta pe Burducea și seara cînd o aștepta să vină și nu venea, că fusese plecată vreo săptămînă după oamenii ei în nord. I se plîngea lui Ancuș de nenorocirile lui fără să-i amintească vreodată de femeie, că din februarie, de la drumul acela făcut prin tunelurile de gheață, prinseseră să-și

deschidă sufletele unul altuia, și să-i zică Ancuș: Măi tovarășe Marga... ceea ce era egal în gândul lui cu a se lăsa greu cu cotul pe umărul lui Marga. „M-am gândit și eu la mine, și mi-am zis, că tot șofer rămân, numai pe o altă mașină... că mașinile-s ca nevestele, că de câte ori te-nsori duci o altă viață, și câte mașini noi apuci să ai, atâtea vieți duci.” Asta o auzise de la un altul într-o zi și-și spusese că-i intră de minune pe calapodul vieții lui, și n-o mai uită.

3.

În anul acela, aprilie se dovedi mai cald ca de obicei și-și răscoli viețuitoarele pînă deasupra pustiului alb, peticit de stînci și oase de ierburi. Vîntul ud, nepăsător și verde ducea tot mai sus ecourile văii, greoaie, ca urmele pașilor unui uriaș viu care urca munții să-i cutureie în neștire. Ecourile văii nu mai purtau în ele zgomotul de vid spart, ca peste iarnă, ci aduceau cu ele sporii de viață și-i strecurau printre cetină și piatră, sus, deasupra lumii, și glasurile oamenilor și-ale drujbelor, și-ale motoarelor, ascunse în dunga umedă a aerului, călătoreau deasupra pustiului alb și se întâlneau cu sunetul trufaș, monocord al zburătoarelor omului. Și așa, ca niște amintiri despre pămînt, să se izbească de pielea argintie a avioanelor, să alunece în pasul altor amintiri, să conviețuiască o clipă și să se stingă apoi, albastre, în eter.

Jos, în buza unei stînci, trei artificieri montau o încărcătură, alții doi, calculau pe unde aveau să i se împrăștie pietrele, și ziceau că va fi cea mai mare „lovitură” din viața lor. În cele din urmă îl chemau și pe Marga să-și spună părerea. „Spargeți în mai multe locuri!” Dar nu-l ascultau și puneau toată încărcătura într-un singur loc. Pe celălalt versant se adunaseră cîteva sute de

oameni să vadă „minunea.” Și n-o vedeau, nu apucau s-o vadă pentru că nu exploda.

Începu groaza și vrură să cheme ajutoare. În cele din urmă, șeful șantierului puse un premiu: trei mii! Un altul zise că-i prea puțin pentru o viață de om și strigă: patru mii!

Marga se vârî între ei, luă banii și-i dădu femeii Marii, și-o lăsa plîngînd peste ei cu ciudă. Femeia îl văzu plecînd singur, și-și aminti de un vis, în-totdeauna cînd se aștepta la ceva rău își amintea de vise. Vru să fugă după el, dar nu răzbi. Îl văzu urcînd, și-i auzi pe toți cu suflarea ruptă și grea. Îl văzu frecîndu-și palmele, amîndouă de pantaloni, și-i vedea pe toți cei adunați acolo, cum își frecau palmele asudate de haine și cum își dădeau căștile pe spate.

Îl văzu mic, ajungînd lîngă buza muntelui, apoi umblînd cu grijă, și-i văzu și pe cei de lîngă ea uitîndu-se cu un binoclu. Ar fi vrut să-l țină în mîină, că ziceau că-l vîd aproape și povesteau ce face. Ceru, în două rînduri, binoclul dar n-o auzi nimeni. Atunci, se rezemă de o piatră, închise ochii și încercă să vadă așa, tot ce povesteau ăia care se uitau cu binoclul. Îi auzea vorbind de cabane și cum îi dădeau dreptate lui Marga, că explozia ar fi putut să le ajungă și să le năruie. Apoi femeia deschise ochii pentru că se lăsase liniștea și nu mai povestea nimeni.

Ca o explozie, glasurile a cîteva sute de oameni izbiră stîncile și femeia îi simți părăsind-o și îndreptîndu-se spre Marga. I se muie genunchii dar se căzni să rămîină în picioare. Scăpă banii pe jos și nu știu ce scapă și nu deschise ochii dar văzu: „Doi oameni, la două capete de drum. Unul la capătul cu viața și celălalt la capătul cu moirtea și între ei fugind o mulțime de oameni, ca un stol de grauri, într-o bucurie beată, de la capătul cu viață spre capătul cu moarte.” Apoi deschise ochii și văzu la

picioarele ei banii și-și aminti de viață. Fugi spre Marga, dar nu mai avu cum să-l ajungă peste atâtea capete.

Îl vedea dus pe brațe și azvîrlit deasupra capetelor, se bucura, îi venea să plîngă. Se întoarse la cabana Ursu să le facă de mîncare celor pe care-i crezuse cei mai bărbați dintre bărbați, își spunea: dacă merg, lacrimile n-au cum să mă ajungă.

În ziua aceea le făcu bărbaților ei o tocană cu multă ceapă ca să-și lepede lacrimile în voie și-și spuse că unui om nu i de ajuns numai sănătatea ca să fie mare și mai puternic decît ceilalți. Bătrînul Șuru, venit să-și schimbe bocancii, îi dădu dreptate și-i zise: „te-am știut eu de deșteaptă întotdeauna, da de cînd cu dragostea cu artificierul, trăsnești peste toate femeile pe care le-am știut în viață...” O sărută pe frunte. „... să ți-l ție dumnezeu, că eu, om bătrîn și cu un război făcut da n-am apucat să văd atîta bărbăție adunată într-un singur om.”

Femeia rămase bucuroasă în urma lui și începu să le săreze mîncarea oamenilor ei ca să o vadă că iubește și s-o vorbească de rău și s-o ocărăscă, și cînd or fi mai aprinși să le spună: „Voi, toți la un loc, nu faceți cît Marga al meu. Că voi nu știți decît una și bună și dacă vă scoate cineva din aia pe care o știți sînteți ca nime-n drum, că nu știți nici cît să cerșiți. Da Marga al meu știe atîtea să facă... ce mai, om prima ca el, nu-i!”

Seara, la cină, oamenii începură s-o ocărăscă și să o spurce că-i otrăvește cu sare. Femeia rîdea, și-i asmuțea să-i strige că-i amorțită după ăla, atîta aștepta. Îi spuneau și asta și femeia se punea să le toarne cuvintele ei, alea pregătite. Apoi tăceau toți, pentru că nici ea n-ar fi vrut să le spună mai mult, și nici nu știa ce să le mai spună, și se culcau.

Tîrziu, femeia se duse la geamul lui Marga. Omul ieși. Era băut, trebuise să bea. „Marii, femeie, din banii ăia să-ți faci o rochie de nuntă... auzi? de nuntă.”

De-abia atunci își aminti femeia de bani, și-o luară spaimile și-l culcă, apoi trecu pe la cabana lor să-și ia felinarul și plecă să caute banii uitați de ziua, pe deal. Îi găsi uzi, mototoliți și, cu ei la sân, se întoarse spre lumină că picoteau câteva becuri pe ulița satului aceluia de cabane. În drum, întâlni un om și-l ocoli, apoi îl simți venind și se-ntoarse să-l înfrunte. Omul voia s-o prindă, și începu să-i vorbească: „Nu-ți pare rău de atîta muiere singură ce ești, nu-ți pare? Hai cu băiatu la plimbare că ți-o face țoale noi!” Femeia îl lăsă să se apropie, și porni înaintea lui, aproape, și o luă către munte, spre întuneric. Îl rătăci în câteva minute prin pădure, apoi se întoarse la cabana ei să se gîndească la banii și la soarta lui Marga, la prețul lui și la prețul soartei aceleia.

Pîna la ziuă stătu adunată în patul ei socotind banii oare-l hăituiseră pe Marga, apoi aștilalți, cei patru mii, și se gîndi să-i trimită cuiva ca să-l scape de lege. Se gîndi la cealaltă femeie, dar nu-i știa nici numele și nici adresa, și-și zise să-l caute a doua zi pe Marga în buzunar, dar se rușină, apoi își zise să-l întrebe.

Veniră zorile și, după ce-i plecară oamenii, îl căută pe Marga pe șantier și-l trase de-o parte și-i zise ceva de Oravița, apoi de țiganca din povestea lui și-n cele din urmă: Eu nu cred că tu ești născut la Pantelimon, unde ai zis! ... Marga își scoase buletinul, și femeia citi numele străzii din Oravița și numărul casei în care locuise.

În cealaltă zi, cînd veni poșta, trimise pe numele copilului aceluia nevinovat, la care-i spuse tot Nicolae, că așa îi picase ei bine, cinci mii de lei, și-i trecu la expeditor numele lui Marga, ca să-l poată găsi oricine, oricînd, acolo. Seara, îl căută iar pe Marga, îl știa ferit de necazuri, dar îl văzu mohorît și se codi să-i spună ce făcuse. Marga se gîndea într-altă parte și nu putea ști cînd sînt femeile deștepte și cînd sînt proaste, și dacă nu cumva deosebirea asta se poate face numai dinafara lor.

4.

„Unii ajung pe nepregătite, alții după ce nu se mai așteaptă... asta în nouăzeci la sută dintre cazuri, și de aceea se întâmplă că omului îi mai trebuie o vreme pînă să-și dea seama ce-i cu el, apoi încă una în care să creadă că-i mai mult decît atît și, abia la urmă, cînd deja toți îl știu într-un fel, se schimbă iar și se așază la locul lui așa cum ar fi trebuit. Alții, cei ce nu se mai așteaptă, o iau cu fundu înainte și cu amînarea în palmă și nu le vine să creadă o vreme nici lor, apoi cînd le vine, li se pare că nu-i chiar sigur și dintr-asta, mai și îmbătrînind cu o cale, rămîn toată viața temători și muți...” Marga prinsese de pe urma singurătății lui darul socotirii lucrurilor și-al așezării lor într-o ordine aritmetică: unu și cu unu fac doi, doi și cu unu fac trei...; și asta îi ținea de fundație, zicea el, puterii de a se juca în toată ziua cu pericolul, așa cum ar fi zvîrlit alții niște pietricele în rîu și s-ar fi mirat că nu fac rotocoale în apa de munte. „N-au vreme, Marga, că-i prea iute viața pe aici, n-au vreme pietricelele să se descînte cu cercurile și de asta ajungem să uităm ce-o fost și să credem numai în ceea ce se întâmplă...”

Înnoptase și femeia Marii cobora alături de Mar-ga spre podul rupt. „... și-apoi tot din asta ni se pare că vremea trece mai iute, ori că stă pe loc și că nu mai îmbătrînim. Eu cred, așa cred eu, că dacă am apuca să ne ducem mintea după toate prin cîte am trecut ne-ar dura oasele, și ni s-ar scurge ochii cu cearcăne sub ei de nesomn, că vezi tu, mai întîi, vremea care o trecut, oamenii ei se adună în somn și de-acolo n-ai cum să-l scoți numai stînd și nedormind și păzindu-te să-ți închizi ochii... Eu n-am ce să-ți vorbesc despre mine că am făcut de cînd mă știu același lucru.” Iși puse mîinile sub sîni „... că-n viața mea s-or schimbat numai vreo patru oameni sau cinci, pe care i-am

știut, și or murit.” Vru să-l deslușească prin întuneric. „... că pînă ați venit voi și pînă or venit aștilalți n-am văzut lumea numai pe tren și-n gări. ..” Se mulțumi să-l știe aproape. „... Că pînă acu n-am știut ce înseamnă să te rupi de oameni...” Simțea că-și vorbește, că își spune tare și că dacă n-ar fi fost Marga lîngă ea, cald, drumul acela ar fi fost ca oricare altul spre cabană, în singurătatea munților. „I-am lăsat pe toți pentru tine, acu, la anii mei, ca o proastă de șaișpe ani... ai cîntărit în cumpănă cît toți la un loc, că de la tine, de la voi am prins să învăț și o altă viață, una pe care n-am mai trăit-o ...”

Se dădu mai spre rîu, să-l simtă zvîcnind peste pietre și să se știe ruptă de Marga, singură, așa cum se ghicise în ultima vreme. Sau voia numai asta și să-și mai spună că poate să fie, dacă vrea și singură. „Că așa-i omul...” vorbea încet, să-i acopere zgomotul rîului rostul vorbelor și să-l amestece în turbureala lui și risipit, așa, să i se așeze omului de lîngă ea în urechi și-n gînd, ca să nu știe de unde s-o ia și unde s-o pună. Omul o întrebă: ce-ai zis? apoi fugi cu gîndul spre locul lor de sub pod unde se încăpățînaseră să-și afle neodihna trupurilor și-a anilor din suflet...

„Că dragostea și lucrul se țin cu sînge tînăr...” prinse o vorbă de-a femeii prin uruitul apei. I se păru că-i singur. Pe celălalt mal sau în apă, un om, o femeie, poate rîul vorbise... „m-am prostit, și dacă o mai țin așa o să ajung să scriu poezii ca Zdrenghea... O femeie, la urma urmelor, ca oricare alta, cu nimic mai brează, ba poate prea cu duhurile întrînsa și de aia mai altcum... o țarancă proastă care-nvață lumea și caută în ea nu semnele abecedarului, numai pe celelalte, uscate în ea cu noroiul de pe haine. Ce am eu cu ea? Ce am eu cu semnele ei? ... că la urmă, dacă te gîndești bine, la urmă tot o femeie, că nu-i vrăjitoare și nici nu știu ce os de prințesă... o femeie de bătauși care n-apucă să gîndească de două ori pînă ce te taie o dată...” Îl

ajunse o ciudă cumplită pe femeie, la gândul că el, care-i avusese de dușmani atîta vreme pe oamenii aceia, a ajuns să le ia femeia, dar nu ca să se răzbune pe neamul lor, ci din prostie de dragoste: așa-i la singurătate, n-alegi, că n-ai de unde s-alegi, și-atunci iei ce-ți vine pe drum și zici că-i cel mai frumos. Se mai liniști la gândul că în noaptea aceea avea s-o culce și s-o tăvălească, să facă o dată ceea ce trebuia făcut, și să o știe, din asta, ruptă de sufletul lui. „Socotelile-ncheiate, așa, pînă la zece, și de la capăt... cu alta!”

Și iar se cătrăni: de două luni mă poartă și mă-ncălzește, fiară de om, că numai bolnav trebuie să fii dacă te apuci, și cînd să-ți mistui focul, fugi și-l lași să-ți ardă pielea și măruntaiele și ochii și n-arunci numai apă peste ele!”

Femeia nu-l auzea și bolborosea singură pe malul rîului, în jos, descîntîndu-și pașii cu vorbele: „mare hoție sufletu ...” Ajunseră aproape de pod și femeia părăsi malul și se ținu mai lîngă Marga: „Mare hoție și sufletul... dacă vrei ceva, dacă te vreau pe tine, știu că trebuie să te cumpăr, și mai știu că n-am cu ce, și-atunci fur, dar nu te fur pe tine, că tu trebuie să mă știi om cinstit, și-i fur pe alții de vorbele și gîndurile cu care să te cumpăr ... și te cumpăr.”

Marga crezu că vorbele femeii vor fi fost începutul hîrjoanei lor din fiecare seară și-i veni să-i tragă o palmă, s-o trezească și după aia s-o culce jos și să n-o mai lase să vorbească. Întinse mîna și-o luă de după gît: no, m-ai cumpărat, gata, îs al tău!

Femeia scăpă de mîna lui: Nu-i gata! Marga nu-și mai simțea nici mîinile, nici capul și se trezi urcat peste niște bolovani smucind de hainele femeii să i le rupă, să i le zvîrle în apă, s-o lase goală și... „Curva dracului!” o scăpă din strînsoare. „Mă, cînd naiba o ajuns curvășăritu și la voi în sat?!” Femeia rîdea, în ciuda lui Marga sau a ei, ori poate că rîdea pentru că altfel nu s-ar mai fi putut apăra. Rîul o liniști. „Marga, io te-am cumpărat

cinstit, da hoția îi mai mare că, de-acu, trebuie să mă cumperi și tu pe mine, și tot n-ai cu ce. Fură și tu, fură și cumpărămă!”

Omul se opri s-o asculte, știa că n-o să-i facă te miri ce plăcere, dar o asculta cu răbdarea furiei din care se iscă răzbunarea: te omor, mai bine te omor și...

Femeia trecu pe sub pod, pe partea cealaltă a râului: „Caută Marga, caută, treci apa și te răcorește!” Marga aruncă o piatră prin întuneric spre locul de unde se auzea vocea și sudui. Se așeză apoi pe un bolovan: „Om întreg, om cu cap, să-mi sparg mintea pentru o țărănoaie necioplită cât un urs. Trăsните-ar!” Nu se urnea, nu putea să piardă. Dacă s-ar fi întors la cabană, n-ar fi dormit și-ar fi răscolit toată noaptea singur prin șantier ori prin pădure și către ziuă ar fi urcat din nou spre cabana forestierilor și-ar fi bătut la geam s-o scoale. Ea ar fi fost trează. Atunci ar fi pornit spre pod să se plimbe, atît, să se plimbe și să-și ceară iertare unul altuia pe ocolite, ca omul mîndru, pe ocolite și cu degetul de vină întins spre celălalt.

„Dacă acu ai fi plecat... M-ai cumpărat Marga. Ai rămas și m-ai cumpărat.” Femeia era în spatele lui, fără vioiciunea de odinioară.

Către ziuă urcau împreună spre cabane. Foiala de sus, de la șantier nu contenise toată noaptea. O descoperiră fiecare în felul lui. „... Ziceam, de aia ziceam, că mă știu tînără, că-n viața mea de-abia acum începe o alta. De la capăt...” Apoi femeia tăcu să-și poată spune mai departe: „Dacă ar fi fost un fotograf să ne prindă în chip az-noapte cînd arunca Marga cu piatra și rîdeam... să-l vadă pruncii lui, de-i va fi avînd, că de bună seama că vor fi la vîrsta la care aruncă și ei cu pietre după fete...”

Mergeau de o parte și de alta a drumului. Marga spre rîu, cu mîinile desfăcute, privea cerul, și-și spăla plămîinii cu aer. Femeia îl vedea. „Mare hoție, că de aia se adună bărbații cu

femeile... că femeile pînă ajung la dragoste îs ca rîul și ca vîntul și după aia se-nțepenesc... și bărbații numai după aia apucă să zboare ...”

În mintea lui, Marga aduna explozia oprită, din cealaltă săptămînă, victoria de atunci de peste tot șantierul, cînd fusese cel mai bun, mai bun și decît șeful de la baraj și decît toți directorii de jos de la oraș, și zicea: UNU, apoi își amintea de pod și de noaptea aceea și zicea: DOI. Femeia era cu socotelile știute de ea: „De bună seama că oamenii au ce-și spune numai pînă ce ajung să-și tămăduiască o dorință. Spun, și cu vorbele lor cumpără, chinuit, dar cumpără. Și pînă să cumpere, adună, să afle, o avere de gînduri și vorbe de pe la alții, pe care să le pună apoi în cumpănă cu ceea ce vor, ca să-și poată duce acasă bucuria. După aia tac, și nici nu se bucură, și nici nu-s cătrăniți, tac și-s ca liniștea și nu mai știu să vrea și altceva și nu mai știu ce să facă cu ce-or cîștigat...”

Pe cealaltă parte a drumului: „Bucurie mare la casa omului și femeia ...”

Ajunseră între cabane și Marga îi vedea pe „răsăriții de noapte”, așa zicea el schimbului de dimineață, cu ochii mari, somnoroși, mișcîndu-se greoi spre locurile lor de muncă. „Așa oi fi fost și eu ieri și-alaltăieri, da acu-s treaz, mai treaz decît toți, și decît ai de sus, de la baraj, de-or lucrat toată noaptea, și ca ăștia, care urcă, și ca ai de mai dorm încă... De bună seama că fericirea îi un soi de trezire, cînd știi și vezi lumea cu toți ochii din cap și pricepi ce vezi și știi ce trebuie să faci și să aștepți să vină... ori, poate, fericirea te face așa și te rupe de lucruri și te ține în afara lor, să le vezi pe toate la un loc, cum merg și ce fac, că atunci cînd ești între ele și nu le vezi numai pe cele de lîngă tine, n-ai cum să știi de care să te bucuri și de care să te ferești...”

De cînd intraseră în satul de cabane, se apropiaseră unul de celălalt, iar acum mergeau pe aceeași parte a drumului amîndoi, fără să se țină de mîna, simțindu-și doar coatele lipite. Femeia se bucura că, pînă la urmă, tot Marga fusese cel care, ajuns între alți oameni, venise lîngă ea, pe partea ei de drum. Își zicea că o apără și c-o iubește; și se mai bucura că omul nu avea ce să-i mai spună și că nu-i venea nici ei să scoată vreo vorbă și că sînt alături și merg într-un pas. „Așa cum trebuie să meargă omul cu femeia, într-un pas și fără vorbă multă că dacă apucă să-și vorbească înseamnă că iar au de cumpărat ceva unul de la celălalt și fac tîrg, și tîrgu-i minciună.”

Oamenii treceau pe lîngă ei, dezmeticindu-se iute sub aerul rece. Numai lui Marga i se păreau că-s adormiți, numai lui, pentru că simțea că ziua aceea o avea în avans față de ei... îl salutau, că-l știau de la explozia oprită, și-l salutau în dimineața aia altfel decît pînă atunci, că nu le era greu să-i ghicească noaptea, c-o vedeau pe femeie, și-l salutau cu o jumătate de gură. Nu-l pizmuiau de la început, ci își vorbeau în ei despre partea rea a eroului lor, partea aia imorală și putredă cu care îi sfidează culcîndu-se cu o femeie: că dacă i-ar fi fost nevastă... și, peste drum de sfidarea aceea pe care o ghiceau la Marga, își puneau ei, în cele din urmă, pizma, să-i apere, de parcă nu s-ar fi gîndit niciodată la dragoste.

Cei de la cabana de sus plecaseră la lucru. Marga intră în urma femeii sub ochii mirați ai cîtorva întîrziți, și simțea nevoia să vorbească. Lăsase în urmă, dincolo de ușă, o bucurie mută și se trezise, iarăși, singur cu femeia, ca într-o noapte, înconjuțați de un spațiu gol pe care trebuia să-l umple. Femeia tăcea. Marga se porni să vorbească despre niște fapte scornite atunci. Femeia îl opri: Mai ai de ce să-mi cauți tîrg?... Du-te la lucru!

5.

Era prin preajma lui I Mai, și venise ministrul însoțit de o seamă de oameni să vadă lucrările barajului. Se făcuse un careu mare, asta după ce trecuseră peste tot și urmăriseră pe o hartă, și trasaseră niște linii, și ținuseră o ședință de trei ore cu toți șefii până la brigadieri.

La careu, le vorbi oamenilor și-i felicită. Mulți îl știau de pe alte șantiere. Forestierii se uitau la el ca la altceva iar femeia Marii își căsca ochii să vadă de unde veneau legile, așa zicea. Și văzu un om înalt, apoi, pentru că-i amorțise gâtul zgîindu-se peste umerii bărbaților își zise: trebuie să fie greu să fii ministru... dar n-apucă să-și spună mai de-parte că pielea i se adună a ger și spaimă, că-i auzise strigat numele lui Marga și-l văzu ieșind în față, primul, și-l văzu dînd mîna cu ministrul. Se frecă femeia la tîmple ca să vadă mai bine, că nu-ndrăznea să-și acopere ochii, să nu scape ceva, și-și mușcă o gîlmă de la buză să creadă că nu-i intrată în povestea bărbatului ăluia de Marga. Își aminti, o clipă, de ziua în care oamenii ei îl scuturaseră de decorații și cum se făcuse de rușine. Îi vedea privindu-l, și se bucura, de parcă le-ar fi cumpărat la fiecare o drujbă nouă.

Îl văzu din nou pe Marga și văzu cum primește o decorație într-o cutie. Mai pricepu că era ceva de „clasa întâi”. Oamenii aplaudau. Marga era cu capul plecat. Alături de el fuseseră scoși alți cîțiva, dar nu primiră decît ceva mai mic: de clasa a doua ori a treia, fie ei și șefi, își zicea femeia. Apoi îl chemară în față și pe Burducea, ultimul. Cei vechi își dădură dreptate că tot Marga era mai bun.

Ministrul se apropie de Marga și-i spuse ceva la ureche, apoi rîse. Marga își freca barba cu un deget, dar nu ridica ochii spre oameni. Le asculta numai tăcerea și se știa împăcat.

6.

Seara era banchet.

Marga cu femeia Marii erau într-un capăt de masă. Radioul cânta și se vorbea tare, se râdea, se dansa. „Așa o să fie și la nuntă, acuș, când s-or limpezi lucrurile.”

Femeia tăcea și-și zicea mulțumită că i le limpezise ea, fără să știe, dar: „că nu-i spun, să nu-i acopăr bucuria cu decorația și cu ministru”. Că-l vedea privindu-și decorația și-l auzea vorbind cu oamenii care-l văzuseră, apoi se întorcea către ea: „Am știut eu că odată și odată tot voi fi decorat și-i voi strânge mîna ministrului... că mi-o zis, la urmă, că ultima mea ispravă au aflat-o cu toții, sus, la centru. Zicea că mă mai știe de undeva... dar eu nu-mi mai aduc aminte. Nu l-am mai văzut.”

Cît vorbise cu femeia, Marga nu simțise privirile cîtorva și nici nu le auzise vorbele; vorbele cele răutăcioase pe care le spuneau tot mai tare, pe măsură ce se bea. Către zece seara, veni Burducea în fața lui și-i zise: „Ce-ai făcut așa de grozav de te-au medaliat?” Alții cîțiva îi ținură isonul. Marga dădu din umeri și vru să le întoarcă spatele, dar Burducea îl prinse de umăr: „Mă genistule, hai pîn-afară să discutăm noi între patru ochi.” Marga ieși. Coborîră treptele și alți cîțiva, dintre oamenii lui Burducea. Apăru și femeia Marii și văzu că vor să-l bată, și fugi la cabana ei unde rămăseseră toți forestierii să-și bea neliniștea ce li se pusese în suflet în ziua aceea de la ministrul pe care-l avuseseră peste drum. Femeia îi chemă dar nu-i dădură ascultare. îi sudui, trînti ușa peste nepăsarea lor, apoi se-ntoarse și se vîrî între bărbații aceia asmuțiți. O lovîră. Ghio, care ieșise și el de la banchet, fugi sus, la cabana lor: „O bat pe femeia Marii! ... Hai, fără cuțit!” Bărbații icniră, apoi ieșiră în urma lui Ghio. Numai bătrînul ținea în mînă un topor, că-și știa brațul mai slab. Nu-i

vedea nimeni. Veneau. De-abia cînd au ajuns la cîțiva pași i-au zărit și ceilalți și-au rupt-o la fugă. Îl luară și pe Marga cu ei spre vale. În urmă, călcată de toți, femeia stătea într-o baltă, cu decorația lui Marga în mînă.

După ce lemnarii s-au mai apropiat, Burducea i-a dat drumul lui Marga, apoi toată ceata lui s-a risipit în întuneric. În ușa cabanei apărură în cele din urmă Cristescu, șeful șantierului, chemat de cineva. Pe oamenii lui Burducea nu-i mai ghicea nimeni din întuneric. Cristescu dădu cu ochii de femeie și de Marga, loviți și cu hainele sfîșiate și strigă în urma celor din întuneric: Fiare! apoi chemă toată lumea la careu, să facă apelul pe echipe și să-i poată afla pe fugari.

Îi aflară repede. Numai unul mai laș decît ceilalți, vru să se strecoare în rînd prin spatele careului, unul Moghină, dar cînd îi fu strigat numele, Vasî îl pîli cu pumnul în gît și nu mai apucă să strige prezent. Îl trecură pe listă: fugit și bătauș!

Apoi se împrăștiară. Femeia Marii rămase cu Marga. Îl vedea oțărît și-i zise: Uită Marga, iartă-i! Și-și simți în pumn decorația. I-o puse în piept, lîngă locul sfîșiat unde-i fusese prinsă mai înainte. Îl luă de mînă și porniră spre vale, că-l simțea cătrănit și se gîndea să-i spună bucuria ei cu care nu voise să i-o acopere pe cealaltă. „Marga, banii pe care mi i-ai dat, ăia pentru explozia oprită... Banii ăia i-am trimis, am pus și eu o mie, ca să fie cinci și i-am trimis femeii tale...” Nu-i mai spuse că pe numele copilului, să nu-l supere. N-apucă să-i mai spună că de acum era slobod și putea să se bucure, că Marga rămase drept ca o piatră și-și trase mîna din mîna ei: „Ai trădat! ... Ai trădat nenorocito ... m-ai legat iar la gît cu ștreangul... pleacă, să nu te mai văd! ... Să nu mă mai cauți, proasta dracului!”

I se înnegri femeii înaintea ochilor, și-i juca silueta lui Marga, și-i venea să urla și-i strigă: de ce? Omul o lua spre vale. Femeia fugea după el și-i striga: de ce!? Îl ajunsese și se umplu de tăcerea

lui țeapănă, și nu mai știu dacă-i viu ori mort. Îi pipăi fața, și mergeau, îi pipăi fruntea și ochii, și mergeau, îi pipăi gâtul și toate îi erau reci și țepene. Apoi Marga se opri și căută prin întuneric după ochii femeii și-i zise: „proastă!” și-i trase o palmă și-o lăsă nemișcată în drum. Dispăru.

O prinseră zorii în pădure, unde apucase să-și numere toate tristețile și toate bucuriile zilei și să le scadă pe una din alta și să rămână în ea numai o speranță. Se întoarse la cabană. O văzură oamenii ei și se uitară chiorîș la ea, apoi îi ziseră ceva de dragoste și de noapte și de hainele pe care le prăpădește cu asta. Apoi se mai domoliră și-i ziseră ceva de bătaia din seara cealaltă și de cum o găsiseră în baltă, bătută de bărbații (și n-o iertară) cu care îi schimbase pe ei. O văzură stafie, galbenă, plînsă și lovită și-i luă mila. Destupară o sticlă, și-o îmbiară. „Degeaba, că nu-i de-ajuns toată țuica de pe lume ca să stîngă necazul unui om, și să-l stîmpere.”

Apoi se culcă. La amiază o găsiră dormind, și mîncară conserve reci, să n-o trezească. Nu-l mai văzuseră nici pe Marga și-și spuseră că nu era a bună și nici de iertare.

De artificier nu mai știa nimeni. Uitaseră bătaia, că aveau treaba șantierului. Burducea și ceilalți bătauși fuseseră retrogradați pe o lună și trebuiseră să vină la cabana Ursu să-și ceară iertare. Femeia Marii le-o primi rece, searbădă.

De Marga se mai vorbea încă și se spunea că dispăruse, toți credeau că numai din pricina neînțelegerilor lui cu Burducea, Și Burducea tot așa credea și-i era teamă să nu iasă mai rău. Ajunse să treacă pe lîngă femeii, pe lîngă atîtea femei cîte erau acum pe șantier, fără să le vadă, și se gîndea să meargă după Marga și să-l caute, da-i era frică să-l găsească, să nu-l tîrîie la miliție. Apoi se liniști și începu să spună printre oameni: „și-o luat-o în cap de cînd cu decorația și domnu crede că acu-i director și poate să vină la lucru cînd vrea el...”

Oamenii nu-l credeau, dar, tot auzindu-i vorbele, se obișnuiră cu gândul, pînă ce un pontator, care-l avea în schemă, începu să-l pună lipsă: „pînă una alta!”

VI. ZIDUL SE CHEMA: ANA

1.

„Aici se va afla un timp, scurs dintr-o viață de om, în care ne vom regăsi aceiași, ridicînd pămîntul cu palmele și stăvilind apa, să o facem Soare...” Așa zicea Zdrenghea, tehnicianul, poetul șantierului, și le plăcea.

Și noaptea, iarăși noaptea, Zdrenghea ieșea deasupra barajului, a gropii aceleia imense în care avea să se toarne fundația, cu un caiet în mînă și scria; mașini — și scria gîndurile lui, și scria: oameni! — și scria alte gînduri, și scria: baraj — și în dreptul lui alte gînduri și le aduna pe toate la un loc și le spunea: poezii, și le citea oamenilor. Oamenii îi ziceau: poetul. Greșea calculele la beton și-i ziceau: poetul. Dispărea cîte două zile și-i ziceau: poetul, și contabilul (mereu contabilii) se plîngea că n-are trecut pe statul de plată „poet”, așa zicea, da-i dă-dea banii, și-i zîmbea, și-l întreba dacă balastiera de jos, de la doi, mai avea cuvinte pentru poeziile lui. Zdrenghea dădea din cap, și-i zîmbea, apoi își lua banii și dispărea două zile. Atît, numai două zile. Și nu se-nsura, să poată umbla noaptea.

Apoi avea să se însoare și să nu mai umble noaptea, și să se facă inginer, la București, și să rămînă să-și crească copiii. Uita de caietele lui, avea să uite și de nopțile lui de deasupra reflectoarelor puse pe baraje, și le povestea, avea să le povestească copiilor lui că-n vara aceea, ori în cea laltă îi va

duce la barajul Ana de pe valea Rîului Bărbat, la cabană, unde era o femeie, la care îi ziceau femeia Marii.

Așa avea să le spună peste șapte ani copiilor lui, și că nu era drept să se vorbească despre un baraj ca despre o piatră, și să vadă în peretele acela nopțile și zilele oamenilor, ale unor pionieri ai luminii electrice învingători ai hăurilor în care pînă atunci nu se întîmplase nimic.

Copiii se vor fi uitat la Zdrenghia, atunci, după ce vor fi venit pe lume și vor fi început s-o priceapă, și-și vor fi zis că tatăl lor e romantic, și că-i aproape de o a doua vîrstă, cînd te iau din urmă tinerețile și apuci să crezi în trecut ca într-un viitor și-ncepi să crezi că numai tu ai dreptate, pentru truda tinereții tale și că ei, copiii, îți rîd în nas și iau totul mai ușor. Așa, își vor fi zis, mai tîrziu, copiii lui Zdrenghia, sau mai sigur, nevastă-sa, și avea să-i afpuce groaza de vara în care îi va duce la barajul Ana, să le vorbească o babă despre legendele locurilor acelora pe care, și așa, le știau de la Zdrenghia, și pe care le botezaseră, aveau să le boteze: aia cu ursu, aia cu podu, aia cu explozia, aia cu lupii, aia cu barajul peste morminte, aia cu artificierul. Acolo, în apartamentul lor, poate acum, cînd vor fi împlinit deja cinsprezece ani copiii deschid noaptea geamurile, că le e cald. Și vine mama lor din cealaltă cameră, una Ana, coafeză, pe care o cunoscuse Zdrenghia pe cînd își făcea ingineria la seral, și le spune să se culce și să nu-și rîdă de tatăl lor. Apoi pleacă și, Petrică, cel mai mic zice: aia cu artificierul! și pufnesc cu toții în rîs.

Zdrenghia îi auzea din cealaltă cameră și îl luau furiile. Se oprea în fața ușii lor, și-i venea să dea buzna peste ei și să-i bată. Nu-i bătea și-și jura să-i ducă la baraj, acu, mari, și-și amintea de cînd fusese ultima dată acolo cu mașina lui și cu nevasta lui și cu familia Marincu, și-și mai amintea de țap, și nu mai îndrăznea să-i amenințe. Se îmbrăca și cobora în stradă, sub lămpile de

neon, dar nu se uita la lumină că-i mai aducea aminte de caietele lui. Se întorcea și se ducea la chiuvetă, să le dea foc, filă cu filă, să nu le mai găsească copiii. Dar se oprea și le stingea cu apă, apoi își scula toată casa și le spunea c-o să-i trimită la lopată, să trudească. Și iar se oprea, că nu știa pe cine trebuie să se răzbune și dacă trebuia să se răzbune pe cineva. Apoi se culca și-și amintea de femeia Marii, aceea pe care o cunoscuse prima dată, nu pe aceea pe care o revăzuse la cabană în anul ace-la, și pînă la urmă, ajunsese să-și zîmbească și să-și zică: aia cu capra neagră.

2.

Femeia Marii nu văzuse niciodată pustiul alb și nu povestea despre el, așa cum nu vorbea de stele numai atunci cînd le vedea cu cearcăne și spunea că o să plouă. Nu greșise niciodată. Apoi, cînd vedea atîta amar de apă venind pe rîu, nepotolită, mare și tulbure și auzea că zăpezile nu se topiseră încă, și vedea ciobanii urcînd ca-n alți ani, îi venea să suie la colibele lor, ori mai sus lîngă Vînt, și să se întrebe dacă oamenii care apucă să iubească mai tîrziu, fac asta ca și cei timpurii, și dacă dragostea e una pentru toți și dacă năframa aia neagră, care i se pusese pe ochi, cum ziceau oamenii ei, de cînd o apucase dorul după Marga, era numai a ei, sau toți, cîndva, cine știe cînd, pică în groapa aia de prins ursii vii. Că așa-i zicea bătrînul cîteodată: „groapa de prins urșii vii pentru circuri.” Și femeia se socotea: „De bună seama că-s într-o groapă din aia de braconaj și dau prin orbeală cu mîna după Marga și-n urma lui prind lutul între degete și firele de iarbă și crengile uscate, și toate la un loc nu-l pot aduna pe omul meu nici așa, cît o plăsmuire.”

Asta era pe la sfîrșitul lui mai și femeia rămînea ceasuri întregi cu ochii spre munte să-și urce ciobanii cu privirea pînă

sus, unde-i pierdea în pădurea de brad. Pînă ieșeau deasupra, se socotea (prinsese de la Marga obiceiul acela) că trecuseră din viața ei numai șapte luni, din noiembrie pînă în mai, și parcă trăise patru vieți din celelalte, liniștite, de forestieri. Îi vedea apoi, spre seară pe oierii ei cum ieșeau, dincolo de pădurea de brad, mărunți, ca boabele de fasole, cu oile după ei. Nu-i mai vedea.

În zilele alea oamenii ei mîncău numai conserve și-o ocărau în gînd apoi se hotărau să mînînce împreună cu ceilalți, la cantină, și se-mpăcau cu gîndul că se-amestecă între amintirile și gîndurile ălor. Se întorceau sătui și-i plîngeau de milă femeii, da-i ziceau vorbe deocheate, să-i mute gîndul, și-o cătrăneau mai rău. Tăcea. Îi vedea porniți și nu se mai uita în ochii lor. Răbda să-i asculte, că-i făcea bine să se știe dată la o parte și pusă alături cu cei plecați, apoi, cînd nu-i mai putea răbda, se ducea din nou pe botul ei de deal să-și aștepte vremurile ei de altădată.

Acolo o prindea noaptea, rătăcită cu ochii prin chiuveta barajului ori jos spre groapa care creștea și-n care aveau să pună primii metri de piatră împotriva apei. Se întrebă: „Oare de ce trebuie să mai rămîn aici și să sufăr, de ce nu fug? ... Unde să-l caut?... D-apoi și dorul ne-ar fi mai ușor dacă n-am sta pe loc, și-am umbla, și l-am căuta...” Vorbea în numele tuturor celor pe care îi credea așteptînd undeva: „Poate am fi mai fericiți dacă am căuta, chiar dacă am ști că nu găsim... că neliniștile îs ca vîntul; de stai împotriva lor, te doboară, de fugi cu ele, te pierd și ajungi să te statornicești între ele și să hălădui, și să crezi că oamenii la casa lor nu-s decît niște neliniști tulburi, care se-mpacă una cu alta, și că totul nu-i decît vînt.”

Intr-o seară de la sfîrșitul lui mai, se ridică în picioare și strigă: Să fie vînt! își desfăcu pieptul, s-o ajungă umezeala și neliniștea de-afară, să se împreune cu neliniștea ei dinăuntru să vadă care va fi fost mai tare, s-o fure pe ailaltă și să fugă

undeva, orbește, împreună, unde trebuia să se fi aflat capătul. Incepuse să uite de Marga și se lepădă vîntului. Din tulburarea lui se crezu zburînd apoi din nou piatră, și se văzu: piatră zburînd, fără să știe de unde plecase și cine o azvîrlise spre cine, dar bucurîndu-se că pe unde se va opri, avea să sfarme.

Pe botul ei de deal, în seara aceea, ascultă păsările spre somn, ascultă duruitul excavatoarelor și-al buldozerelor și-al camioanelor care se foiau sub munte, la cîtiva pași, și ajunseseră să se simtă iar mică și-i veni să se întoarcă iarăși la ai ei și să dea dracului gîndurile negre și vineții și roșii și galbene și să se apuce iarăși de treabă cu toți ceilalți.

Se ridică și făcu cîtiva pas spre cabană și-l auzi pe unul, deasupra ei, într-o macara: „năcăăăjit ca miine nu-i decît puiul cuculuuui...” O prinse jalea și-i veni s-o ia la fugă prin pădure spre nicăieri. Auzi apoi scrîșnetul macaralei mișcîndu-și toate roțile pe care ea nu le pricepea și nu-l mai auzi pe cel cu doina. Continuă să meargă spre cabană și-n dreptul locului pentru baraj, se uită la crucile celor doi din iarnă. Undeva, aproape unul cînta: „foaie verde cu cloambă cu tot...” și-i veni să pupe pămîntul de bucurie că se întoarce între oamenii ei, și că oamenii ei o așteaptă. Altă voce cînta: „foaie verde celofan uscat...” și-i veni să chiuie. Cînd dădu să intre în cabană îl mai auzi pe unul cîntînd, în spatele unui camion care zăcea pe-o parte cu un cauciuc spart: „Frică-mi-i că mor ca mîne și mă-ngroapă ca? pe-un cîne ...” Femeia începu să hohotească: ești beat și muierile fug de tine, da nu-i păcat!

Intră senină și-i văzu pe ai ei tăcuți, uscați și cu capetele plecate. Le dădu binețe, dar nu-i răspunseră, își trecu mîna peste plita rece, apoi fugi în camera ei și se culcă.

Șuru intră după ea: „odihnește-te și pleacă să-ți cauți omul. Aci nu mai ai ce căuta... Ori pleacă să-ți cauți un om că ți-ar face bine să umbli. Iartă ce-ți spun, dar umblă dacă-ți umblă și

sufletul, și șezi dacă sufletul îți șede, că altfel numai te chinui și ajungi să crezi că te chinuie ceilalți și ajungi să-ți urăști oamenii și n-ar fi drept.” Apoi Șuru se întoarse spre ușă, și se opri cu spatele la ea: „Greu blestem va fi pus pe capul tău viața să cunoști mai întâi bărbatii și după aia, târziu, dragostea lor”.

Bătrînul ieși, aprinse focul și le făcu oamenilor de cină. La masă, apoi, deschise iar vorba de femeie: ...tăceți și răbdați, că și ea v-o răbdat atîtea!

3.

Noaptea, femeia își făcu desaga și plecă. Se urcă mai întâi pe deal, să se umple încă o dată, trează, ca tot omul cînd părăsește un loc drag, cu toate mașinile alea mari, negre și roșii, și cu toate luminile alea între care mișunau oameni și strigau, și se întrebă dacă avea să le mai vadă vreodată. Apoi porni, fără să-și răspundă, prin întunericul unei poteci știute numai de ea spre podul crăpat. Acolo lucrau niște oameni, se vîrî între ei, și-i văzu că pun exploziv. Apoi se simți trasă deo-parte de oamenii aceia și auzi bubuitura.

În urma prafului, pe care-l simțea mai mult decît să-l vadă, căută podul vechi și-i veni să plîngă. Întrebă pe unul dintre oameni dacă mai știa pe undeva vreun șantier pe care să fi lucrat artificieri. Rîseră toți și-i spuseră: unde vrei? pe care vale și în care munți? Femeia plecă prin întuneric spre liniște, să se scalde în gînduri de speranță. Cu fiecare pas se simțea mai liberă, și nu știa de cine și de ce. Se opri să-și mai atîrne încă o dată ochii de luminițele lăsate în urmă, ca pe o vîrstă la care s-ar fi putut întoarce oricînd, altădată, mai liniștită. Simțea că-și părăsește casa.

Nu se mai vedeau luminițele și-o luă celălalt dor, și-și aminti de Marga, omul, ca de un loc, ca de o așezare. Rămase numai cu apa în dreapta, prin întuneric. Îi veni, din senin, să-și pipăie desaga, și simți un pachet, scormoni după el și dădu cu degetele de bani, de banii aceia pe care nu-i voiseră oamenii ei în decembrie. „Îs blestemați, că mă opresc din drumul meu și mă întorc, trăsните-ar Șurule cu grija ta!” Și porni înapoi, spre șantier să-i împartă oamenilor iar de nu să-i pună la capul patului. Apărură din nou luminițele, și se mai domoli, apoi prinse în sufletul ei bucuria, de parcă le-ar fi găsit peste ani.

Ajunse la cabană și-l chemă pe bătrîn din somnul lui și începu să-l ocăască. Apoi se culcă, să mai rabde cîteva ceasuri și să plece în zori din mou. Pînă să adoarmă își aminti de mama ei și-i ceru odihnă și s-o ierte, măcar și numai pentru poveștile ei cu care îi tămăduise cîndva durerea nopții. „De bună seama că or fi și oameni care nu cred în povești, ...ăia au un alt suflet, ori n-au...”

În zori își făcu din nou desaga, îi sculă pe toți și le împărți frățeste banii. Se certară, se împăcară, îi luară și, după ce plecă femeia, îi puseră iar sub perna ei. Ieșiră la lucru mai sus de baraj.

Din drum vedeau prinzînd formă macaralele alea mari care aveau să toarne betonul în groapa fundației, și oamenii se opriră. Atunci dădură de femeia Marii, sus, pe o platformă, jelindu-se și bătînd cu pumnii într-un om. O luară într-acolo și ajunseră sus. O auzeau plîngînd și jelind o femeie cu un copil și o vedeau arătînd cu pumnii spre groapa cea mare de jos. Își aduseră aminte de cele două morminte uitate cîndva pe gîlmă, cu crucile într-o rîină, ca două balize, că nu le mai avusese nimeni grija și-n cele din urmă văzură că gîlma dispăruse pe jumătate. Femeia Marii era în genunchi și plîngea și striga: Ana!, și mai striga: Petre! și-și smulgea hainele de pe ea. Lemnarii o luară de acolo

și coborîră cu ea între cei de jos care se adunaseră la spectacol. Femeia dădu cu ochii de unul cu cască albă și i se prinse de haină: „Or risipit ăia, oamenii tăi, or risipit o femeie și-un copil. C-or fost două morminte jos, aci, puse de noi, că i-o mâncat lupii acu șase luni, de Anu Nou... Femeia, Ana, nevasta brigadierului și Trică, băiatul ei... C-or ieșit la rîu să ia apă și i-o rupt lupii, că oamenii erau la lucru și n-or știut...” Femeia se întoarse spre oamenii ei s-o vadă că minte pentru doi nevinovați. „... și dacă ai ceva, omule, în tine pune-i să-i caute și să-i îngroape ca pe oameni!” Inginerul își scoase cască de pe cap, se smuci într-o parte, să se elibereze și să-și facă loc, să poată vorbi: „Voi sînteți de vină, aceia vechi! de ce nu le-ați îngrijit, de ce ați tăcut pînă acum? ... și apoi, dacă ar fi dat de ele ar fi vorbit excavatoriștii, li s-o fi pierdut numai lemnele alea pe care le-ați pus voi și s-o fi bătucit locul de la mașini...” Femeia nu-l mai auzea, plîngea și-și zicea c-o să-i piardă uitarea pe toți și c-o să se năruie peste ei toate tăcerile. Apoi i se terminară vorbele și pentru ea și începu să-și asculte umezeala de la ochi, și iar îl prinse de haină pe inginer: „Auzi, roagă-i pe oamenii tăi ca măcar zidului ăstuia să-i spună Ana.” Omul cu cască albă, dădu din cap. Se luminară toți.

Femeia Marii își lepădă hainele cele groase: „Dacă-i așa, n-o să mai plec de aci pînă ce n-oi vedea gata zidul ăsta de mormînt!” Cînd o auziră vorbind așa le pieri tuturor cheful de lucru și se împrăștiară triști pe la locurile lor. Rămasă singură, se puse în genunchi: „Fiți cu pace, că așa piatră n-or avut la cap, nici cei mai buni și mai mari oameni de pe pămînt. Odihniți-vă!”

Din ziua aceea prinseră s-o știe toți oamenii de pe șantier, iar cînd voiau să amintească de ea ziceau: Ana. Și Ana îi rămase numele între cei noi. Povestea cu platforma avea să se șteargă greu, abia peste trei ani, după ce va fi trecut pe acolo un om cărunț, care-i va fi întrebat pe oamenii de acolo, dacă n-au văzut

o femeie și un copil umblînd prin partea aceea de iarnă. Dar atunci nu se va mai fi gîndit nimeni la mormintele pustii de pe marginea barajului.

Între timp începuseră să se nască și în satul de pe valea râului aceleia oameni. Dacă atunci, peste trei ani, femeia Marii s-ar fi întîlnit cu omul acela nu l-ar mai fi recunoscut, și dacă l-ar mai fi recunoscut, nu i-ar fi spus, să-l lase să creadă că rătăcise drumul, și că-n altă parte îl apucase pustiul, nu acolo.

În ziua aceea, cînd cu platforma, se întoarse în fața plitei ei și își jură că va rămîne acolo și le va pune cîte două lumînări pe piatra de sus a zidului, tot mai sus, cum va fi avut să crească, și în fiecare An Nou, le va pune cîte două coroane de flori. „Voi rămîne aci să păzesc cu singurătatea mea, singurătatea zidului ăstuia care poartă în pîntece rădăcina satului nou. Și n-o să le mai spun niciodată oamenilor povestea femeii și-a copilului, ca să nu-i zădărnicesc în credințele lor și să-i las să fie bucuroși și tari, ca toți zidarii...”

Nu-și mai spunea că toate astea n-aveau cui să se întîmple, pentru că pînă în toamnă nu mai era mult și forestierii aveau să-și termine lucrul și să plece.

„La kilometrul patru zace un om. E lovit, ori beat, ori e din ăia cu lepsie, dracu-l știe. Să meargă un camion, să-l aducă! ... Ancuș!”

Ancuș avea o basculantă nouă și cînd o primise, le spusese tuturor: altă viață! Transporta balastul și în primele două, trei zile cînd vedea cum își aruncă din cer excavatoarele, tonele acelea de pietriș în caroseria nouă, și-o auzea cum geme sub loviturile pietrei, închidea ochii și suferea. În primele trei săptămîni nu coborîse în satul lui decît o singură dată, într-o duminică pe la cinci, cînd toți erau în haine de sărbătoare ieșiți la stradă, atunci, de-al dracului, să vadă tot satul minunea lui de cinci tone cu cauciucuri noi. Și, tot în ziua aia, trecuse prin ulița

cea mare, seara, cu spatele înainte pînă la ieșirea din sat, să-l vadă toți, cocoțat pe scara mașinii, cum o duce numai cu stînga, din volan, așa, ca să-i facă praf. Îi picase bine ziua aceea și i se așezase în rîndul celor care aveau să-î țină de stîlpi, mai tîrziu, la bătrînețe, stîlpii între care să-și întindă sforile ca să-și pună, apoi, toată familia lui amintirile la zvîntat.

Ancuș întoarse mașina din două manevre și porni, cu nouăzeci pe oră, spre kilometrul patru. „Că dacă n-am fi noi șoferii să socotim drumurile în kilometri, după mintea lor, oamenii, le-ar fi măsurat tot în coți și-n pași și-n hantri...” și cînd zicea „hantri” își amintea de unul Fodor, paznic de noapte la ei la șantier care urcase într-o seară cătrănit, de pe urma vreunei certe cu nevastă-sa ori cu alții, că se trezi bietul om, bătînd noaptea locul din fața barăcilor, se trezi călcînd într-un șanț cu dreptul și de acolo, l-au scos a doua zi cu piciorul, tot cu dreptul, rupt. Ala, după ce s-o întors la șantier, la un alt șantier, că de fapt nici nu lucraseră pe același șantier, și Fodor îi era un cunoscut din sat, și știa povestea de la el, că acu, mai nou, era paznic la ei la șantier, șchiopăta într-un fel în care, zicea Ancuș: „Măsoară hantri, unul cu unu, doi cu doi.”

Pînă la kilometru patru se gîndi numai la Fodor și din vreme în vreme la isprava lui Marga și la dispariția lui, la fuga lui... „Ala n-o fugit, ăla acu-i la școală, precis, și o să vină șef de șantier!” După o curbă (că așa-i la munte, n-apuci să-ți iei mîinile de pe volan și să-ți aprinzi o țigară că iar o cîrmești) apăru kilometrul patru, singur și alb, ca orice piatră de calcar lăsată să țină de semn Ancuș opri, coborî din masină, căută prin jur după omul, bolnavul, mortul ori bețivul care va fi fost acolo. Coborî povîrnișul malului spre rîu. Jos, lîngă apă, un om, întors cu fața în sus. Îl ghici de departe și-ncepu să-l strige: tovarășu tehnician! Hello, măi tovarășu Zdrenghea! Zdrenghea!

Omul stătea cu fata în sus, palid, respira greu. Ancuș își apropie fața de trupul lui și rămase uimit că nu mirosea nici a spirt și nici a bere, ba, dacă ar fi fost după mintea lui, ar fi zis că miroase a sînge închegat și a hoit. Vru să-l mai strige o dată dar se opri. „Îi grav, moare, îl duc la oraș!” îl ridică greu, deși Zdrenghea, la vremea lui bună, n-avusese mai mult de șaizeci și două de kilograme, da acu, aproape mort, trebuie să fi avut o sută. Îl tîrî pînă lîngă cabină, și înăuntru. Aprinse farurile ca la mare pericol și călcă pe toate pedalele să urle, să duduie, să fiarbă și să se dezghioace mașina lui, numai să-l scape teafăr pe Zdrenghea. „Și-o fi tăiat mațele din ceva mîncare.” Zdrenghea alunecă horcîind, lîngă cutia de viteze.

De-abia către seară, cînd Ancuș își fuma țigara pe banca din curtea spitalului, îi veni în minte aiurea: „M-o trimis Burducea, de ce nu l-o fi dus el? Or fi avut ceva de împărțit? ... La dracu, Burducea, și așa, în două luni va rămîne la întreținere că-i gata drumu și oamenii lui pleacă...”

Seara, în drum spre șantier, Ancuș trecu pe la el prin sat să-și spele greața cu o țuică și să-și pupe copiii și nevasta. „L-or tăiat la spital, c-o avut înnodare de mațe și acu cred că-i gata, nu mai vine el la noi la șantier. Era cap mare, știa să vorbească poezii și le scria el; în ailaltă duminică o fost film la șantier și l-o pus șefu, Cristescu, să citească din poezii.” Nevesti-sii puțin îi păsă de ce vorbea Ancuș, îl vedea pe el, întreg și acasă, chiar și două ceasuri, dar era de ajuns să nu-i mai trebuiască pe nimeni. „... păcat de el că avea cap de doctor...” continua Ancuș, pînă ce nevastă-sa se sătura să-l mai vadă și să-l mai audă vorbind de alții cîta vreme era cu ea, și-i zise: „lasă, mă, așa sînteți toți, după ce vă pică boala în oase și muriți ăilalți vorbesc de voi de parcă ați fi fost cepu de ia doagă ...”

Ancuș se opri: „M-o văzut, o trăsni-o sîngele în cap și-acu-i proastă!” vru să-i zică ceva și femeii dar își scoase copiii în

curte, le împărți câteva sute, în așa fel încât să se poată lua la harță și să-și caute pricină prin curte vreo două ore pînă ce el și cu muiera lui aveau să se retragă în camera de la stradă.

Pe la unsprezece îi plîngeau copiii în bucătărie că unul, Cosma, rupsese o hîrtie de o sută dintr-a fetei și din asta cel mijlociu și fiică-sa îl fugăriseră prin șură peste fîn pînă ce picaseră între vite, că dacă nu erau vitele acasă putea să se termine prost c-ar fi căzut copiii pe ciment.

Ancuș fluieră tot drumul pînă sus la șantier. Din cînd în cînd, socotea: „șase mii pe casă, s-o pun la punct, trei mii să dau jos șura și s-o pun la punct, o scot eu cu două că piatra și lemnul... Da lu socru nu-i pișc nici cinșpe bani c-o zis că nu-și dă fata după un sărăntoc, trăsni-l-ar, că dacă tata o fost om sărac, și pe mine m-o văzut dat la școala de șoferi ce-o zis: alt petic. Acu măi Chișcă, am, da nu-ț dau, dacă o dădeai după învățătoru, i-ai fi lăsat o casă cu șură... Uite eu îmi bat cu palma cuiele-n casa mea aia veche, dumnezeu să-l ierte, și ți-o tai pe a ta, ți-o tai!” Iar fluiera. „Cît aduni și strîngi, totul merge, că știi pe ce te bați, leu cu leu, zi cu zi, face mia, face zece mii și ai ce-ți trebuie, și ajungi să ai și ce nu-ți trebuie, numai să te fălești. Bine că poți. Îi munca ta și gata!”

Ajunse la șantier tîrziu și uitase, de bună seama că uitase de tură, era în tura de noapte. Coborî la șeful șantierului să-l scoale și să-i spună de Zdrenghea și cu asta să se scuze de întîrziere. Cristescu îl scosese din tura de noapte și-l trimise la cabană, fusese deja înlocuit, și-apoi, dacă ar fi vrut, ar fi putut să tragă două ture în cealaltă zi. Își lăsa camionul în fața cabanei și intră să se culce. „Măcar să fi rămas cu nevasta o noapte ... Da Zdrenghea, că n-o fi știind nici acu pe ce lume îi, da Marga...”

În cabană, la un capăt, vreo patru mai jucau cărți. Ancuș n-avea somn, că era pregătit să intre în șut și numai la pat nu-i era gîndul. Se vîrî întrei ei. „Zici că-i bolnav tehnicianu?”

Intr-un târziu, după ce-i ascultară poveștile, unul la care-i ziceau Cloambă, șofer pe o betonieră, își ridică ochii spre el: da pe Marga al tău nu l-ai văzut?

„Ala-i om, la școală, la București, ministru i-o spus să meargă.”

„Dacă ți-i așa mare prieten de ce nu l-ai apărât de brigadieru ăla la banchet... ai fost las și ai lăsat ca și pe nevastica aia a lui s-o tăvălească prin noroi!”

Ancuș se oțărî și le zise ceva de prostie și de biblie apoi se duse în patul lui. „Marii, femeia Marii.” Nu se mai gândise din toamnă la ea, poate din iarnă, ori poate numai din ziua aia în care o văzuse cu Marga. Ce, era să-și mai umple patul cu spaime? Avea locul lui, casa lui, și-apoi Marga o iubise. Într-un an, în celălalt, când coborîseră împreună la târg, îi fusese ciudă pe ea: „Că nu mi-o trebuit nici mie mult, odată, să-mi las nevasta și copiii și să mă duc după ea. Am avut noroc cu satu că-i pus la poalele muntelui și oricum aș face dau de mirosul casei și mă stîmpăr... Că femeii ăsteia tot atît îi era dacă fugea cu mine ori cu Marga... e femeie și-i a nimănui și din asta poate fi a oricui... Norocul ori nenorocul lui Marga ... Dar el se face om mare, și-o uită... Ce are el cu femeia că doar nu i-o pus nici plozii în palmă și...” Și iar se întoarse gândul în el: „Mi-aș fi prins mintea, și Marga îi plecat.” Ceilalți își obosiră jocul și se culcară.

Ancuș ieși în drum, apoi în sus, spre cabana forestierilor. „Dorm, s-or trezi și m-or face chisăliță...” Era trecut de miezul nopții și mașinile nu conteneau să treacă în susul și-n josul drumului. Ancuș se temea de furia lemnarilor, de nebunia lor iscată din nimic și terminată aspru, îi știa, îl știa, băuseră împreună, dar pînă la a-i scula noaptea mai era ceva. Mergea repede de parcă așa și-ar fi putut înfrînge frica. În capul scărilor văzu o umbră de om. Își zise că-i va fi fost rău unuia dintre

lemnari și se bucură că așa, prin ăla, avea cheia de la ușă prin care să intre în cabană și să o afle pe femeie. Se apropie mai mult și văzu că omul nu mișcă și-și zise că o fi dormind cu pîntecul sfîrtecat de necazuri și la boală oamenii îs mai îngăduitori.

Cînd ajunse la cîțiva pași, trecu o mașină și-i lumină cu farurile pe amîndoi. Ancuș o văzu de-abia atunci pe femeie, că ea stătea afară, și i se muiară picioarele, că la toate se gîndise numai la vorbele pe care avea să i le spună nu. „Ei, ce-i?” Femeia nu-și lua ochii de pe fața omului, că-l afla atît de îndrăzneț. „Că se simt oamenii, după cum calcă se simt cînd vin să-ți ceară ceva, să-ți dea, ori să facă vreo prostie.” Ancuș nu-și mai știa șirul vorbelor și le dădu drumul să iasă afară și să umple cu ele poala femeii. „Și-apoi dacă îmi spuneai toate astea mîine, ce-ar fi fost?” spusese femeia. Ancuș nu putea să tacă, n-avea la îndemînă gestul acela, unul, cu care să-și înlocuiască bîlbîiala. Femeia stătea moale și se uita la Ancuș ca la un șoarec plouat, și-i zicea șoarec plouat, și-i venea să se joace cu el de-a prinsa-n doi și să-l înece în rîu înainte să o fi apucat supărarea. „Ancuș, cînd ai fost tu la nevastă?” Ancuș reuși să tacă. „Culcă-te, pînă nu apucă să se întoarcă gîndul pe care ți l-am purtat. Culcă-te, ori ia-ți mașina și coboară în sat și scoală-ți nevasta!”

Mai bine i-ar fi tras șeful șantierului două palme și i-ar fi dat și un picior în fund și i-ar fi tăiat ziua și l-ar fi pus, după aia, să mute tot balastul de pe o parte pe alta a șantierului, decît să fi ajuns în fața femeii Marii. Ancuș se întoarse și porni spre cabana lui ori altundeva, oriunde numai să-și spele vorbele de pe obraz și n-avea cum decît cu altele, de bine, și alea tot între oameni le putea primi. Ori poate o țuică. „N-ai niște țuică?” îndrăzni să-i strige femeii... „Te-o prins urîtu? Da din ce Dumnezeu te-o fi prins?”

Pînă la ziuă se întoarse în pat și dormi scurt în cîteva rînduri, fugărit de lupi și de camioane.

„Din ce m-o prins... din aia că am fost prea bucuros cînd am urcat și n-am mai văzut cît mi-i de lată pătura și m-am întins afară pe-a altuia... Laș și slab, aia-i, de aia mi-or turbat ochii... mă fac eu dispecer jos, la direcțiune și-atunci om vedea noi cine-i laș și slab... Femeia asta să-mi spună mie că-s laș și slab că-i puneam în toamnă mîna pe spate și nu zicea nici pîs ... acu jumate de an... Al dracului, parcă-i o viață de atunci...” Își spuse în dimineața aia, și ajunsese primul la mașini și de acolo jos la excavatoare. Și-și mai spusese, înainte de a ajunge la excavator (unde avea să se descarce pe omul de-acolo cu povestea lui Zdrenghea), își mai spusese: „Decît să bați un cui întors, mai bine îți tragi o palmă ca să nu mai fii zgîrcit și să cumperi două kile de cuie noi.”

5.

Gîndul după Marga o prindea numai seara și-i încîlcea sufletul. Atunci, cobora pînă la cantină să vadă oameni mulți. Îi tîra după ea și pe oamenii ei și-i amesteca între ceilalți, și-și ascultau poveștile.

Din cînd în cînd, le aduceau cîte un film, și femeia se minuna de oamenii aceia care mișcau pe pînză. N-apuca să afle atît de repede ce scria jos, dar rămînea atentă să le vadă fețele și ochii, cum mișcă și cum spun: „Că ochiul rău bate de la o poștă, și ochiul laș joacă și se ascunde sub pleoapă, și ochiul cînos și viclean îi tăiat la mijloc și trebuie să-l cauți în dunga gurii ca să-l afli, și ochiul parșiv rîde și nu crede și plînge și nu crede, și ochiul bun nu-i mare și nu-i iute, și nu-i blînd, că ochiul bun îi

ăla care stă drept și nu se clintește.” Oamenii o auzeau și începeau să rîdă: ochiul bun trebuie să fie de sticlă, că numai ăla nu se clintește! Și din asta se lua la harță cu ei și-i făcea animale și-i spurca și după ce-și mai răcorea sufletul își zicea și ultima vorbă: „Că vouă, v-ar trebui ochi de sticlă să puteți arăta a oameni buni!” Și iar începeau să rîdă.

Într-o seară, după film, o invitasă la el, în familie, Cristescu. Veni cu ei și bătrînul Șuru. Mîncară, băură și se jucară cu copiii inginerului, apoi Cristescu începu să vorbească ceva despre film. Nevasta lui ofta, că se gîndea la casa lor de la oraș. Femeia Marii îl întrebă pe inginer dacă mai sînt și oameni care trăiesc și cred altfel decît ei. Omul luă un pahar și se lăsă în scaun: „Or fi, că lumea îi încă așezată în straturi, ca pămîntul, și în fiecare din straturi trăiesc oameni. Unii știu mai multe și vor mai mult, alții se mulțumesc cu mai puțin și știu numai atît cît au nevoie pentru ca să răzbească. Dar, oriunde i-ai căuta, dacă-i scuturi bine, pînă la urmă, ajungi să vezi că tot la fel sînt... Mai tîrziu, cînd nu vor mai trebui construi-te baraje și toți vor crede că au existat dintotdeauna, o vor duce-o toți la fel și singurul lucru care îi va deosebi va fi mintea, ori prostia, da și asta se va putea da la reparat...” Inginerul rămase cu ochii la copiii lui care își mutaseră între timp jocul în camera unde erau la masă.

La plecare, femeia deschise iar vorba despre oameni și ținu să-i spună, ori să-l roage cu o cale, pe Cristescu: „Mie mi de ajuns să știu lumea asta așa cum o văd. C-or mai fi și altele, treaba lor, n-am loc pentru mai multe ... și, de aia, aș vrea să vă rog, dacă se termină lucrările, as vrea să rămîn aici, să îngrijesc de ceva ...”

Pe drum îi păru rău că nu-l întrebăse pe inginer ce va face el după ce s-or termina lucrările. Și-i răspunse Șuru: „D-apoi oamenii aștia mulți îs ca noi, cu casa în traistă, că termină aici și merg în altă parte, și tot așa pînă reușesc să fugă din calea

bătrânețelor.” Femeia se opri în urma lui să-și așeze cumva gândurile: „Nu pricep, oamenii noștri care or făcut școli s-or oprit în oraș și ăștia, care or făcut și ei școli stau de-a valma cu noi să împărțim ocările munților.” Îi stropiră câteva mașini și femeii i se liniștiră întrebările. Intrară în cabana lor. Femeia nu se culcă, se opri la plită să trebăluiască (ceva pentru a doua zi. Își vedea oamenii dormind și se gîndea la toți ca și cum ar fi fost unul singur, și-i vedea schimbați, că se lăsaseră de topit sticlele una după alta și începuseră să prindă grai și să lege vorba cu ceilalți. Și-i aminti de peste ziuă, că-i vedea tot mai așezați. „Îi supără ceva. Știu eu ce-i supără, că simt, așa-i omul dacă se leagă de un loc, îi vine greu să se mai mute. Altădată, toamna, plecau slobozi la casele lor și știau că în primăvară s-or întoarce aici. Acum, or pleca și n-or mai vedea valea asta niciodată. Și cînd știi că nu te mai întorci niciodată unde, îi ca și cum ai muri pentru locul ăla... Îs cătrăniți și fără chef cu ochii mijiiți de supărare cînd văd că termină cîte un lot de defrișat. În zilele alea mai bune nu le-ar ieși în cale cei de la baraj că pe ei îi pizmuie și-i taie noaptea în gînd că ne-or pus să stricăm locul și ne-or dat de lucru, și-apoi tot ei ne-or opri și ne-or pune pe drum să ne căutăm viața prin altă parte. Geaba mă bucur cînd îi aud vorbind de șantier ca de-o minune.”

Atunci, noaptea îi vedea dormind senini și-i venea să-i pupe, să-i scoale și să-i pupe și să le spună la fiecare cîte o vorbă bună, ea, Marii, că știa ce mult face pentru ei o vorbă bună și ce domoli sînt în ziua în care îi mîngîie cu cuvintele ei. Apoi se culcă.

Dar nu-i veni somnul și se duse iar afară, în fata cabanei, pe trepte. Își aminti de Ancuș; își zise că-i noapte, și că: femeile nu-i bine să stea noaptea afară că le apucă urîtul și gândurile tulburi și se vîră în ele întunericul și spaimile și visele celorlalți și le fugăresc înăuntrul sufletelor lor, pînă la capăt, unde-i

mintea și le-o tulbură și pe aceea câtă o au și le lasă să umble în neștire ca ielele printre sufletele bărbaților, fără liniște, să-i facă nestatornici și să-i rupă de casele lor și să-i poarte cu ochii păienjenți peste câmpuri cu sufletele pustiite ...

Mai trecură trei betoniere. Femeia rămase la capătul primului gând cu Marga și-l văzu tot mai departe, fugărit de soarta pe care i-o întorsese ea cu nenorocul ei, și-și blestemă ceasul în care intrase cu el sub pod, apoi și-l ocări, pînă ce ajunse să-și termine toate gândurile rele și să rămînă, din-colo de ele cu un loc gol. Acolo își tălmăci o bucurie nețămurită și nu mai știu cîte suflete se jucau înăuntrul ei și cu care dintre ele trebuia să-l urască, și cu care să-l iubească pe Marga. Îi veni să între în cabană dar știa că o așteaptă tot gândul lui Marga, acolo, și rămase pe trepte.

6.

În altă dimineață femeia Marii stătea tot pe trepte. Una dintre mașini opri aproape și coborîră din ea o femeie și un băiat. Întrebară de cineva. Femeia Marii se apropie și-i auzi spus numele lui Marga. Apoi o văzu pe femeie, și-l văzu pe lunganul de lîngă ea, venind și simți cum se adună pămîntul în ea, ca lacrimile tatălui ei în mormîntul maică-sii, și că trebuie să vină o betonieră din acelea să-și toarne mîzga peste ea și s-o pietrifice pentru „nicio dată”.

Se trezi la un pas de femeie și o duse în camera ei să se așeze pe pat. Femeia, care-și zicea tot Marga, după primul bărbat, și Elisabeta, începu să plîngă și să-i povestească femeii Marii despre omul ei care-o lăsase cu un copil de șapte ani, singură, și cum trecuseră de atunci alți șase ani, și cum nu-i dăduse de urmă, și cum umblase și cercetase toți artificierii și nici unul nu

fusesse Marga al ei, și Nicolae al ei. Când spuse „al meu” femeia Marii se prinse cu mâinile de marginea patului să nu se surpe amîndouă și văzu cum se stinge și cum se aprinde lampa singură, și-și mai simți catrința udă de sudoare. Ailaltă mirosea a tren și a benzină și a parfum de acoperit toate sudorile. Îl văzu pe băiat căscînd de somn și-i zise să se culce, și-l scotoci după vreun semn de la Marga, dar nu-i găsi sau nu voi să-i găsească, să-l poată ști pe Marga numai al ei și-al copilului ei din pîntec.

Elisabeta îl blestema, și femeia Marii se uita la fața ei și i-o vedea obosită. „Cînd îs oamenii obosiți nu le poți afla gîndurile din dreptul ochilor.” Și-i zise să se culce, și-o culcă. Înainte de a adormi Elisabeta o mai întrebă dacă-l cunoscuse cumva pe Marga. Dar femeia Marii nu-i răspunse și coborî din nou pe trepte, la gîndurile ei cele noi. Stătea cu ochii căscați și-l vedea pe Marga fugind, se vedea fugind după el, și-i vedea și pe obosiții aceia fugind după ei, și găsindu-se și negăsindu-se, apropiindu-se și depărtîndu-se, apoi oprindu-se unii lîngă ceilalți, fără să știe, de-o parte și de alta a unui singur zid.

Își aminti de mirosurile femeii celeilalte și-și zise: asta n-avea cum să-și înțeleagă omul, spurcăciune și lepădătură, că i-o schimbat banii lui, pielea lui de om, că-l putea costa viața, pe mirosurile alea de grădini oprite, de flori mincinoase... D-apoi, ce va fi de azi înainte, că toate care-or fost îs într-un singur fel, și-și pot afla alinare numai de acu mai departe. Niciînd înapoi. Că din urmă vin întotdeauna numai lucrurile lăsate neterminate, să se răzbune și să ne surpe...

Cînd se treziră o găsiră pe femeia Marii în cealaltă cameră. Băiatul plecă pe șantier, să-i vadă mașinăriile. Femeia Marii îi spuse celeilalte, în loc de bună ziua: L-am cunoscut pe Marga! Așa ca să n-o piardă și să umple tot șantierul cu sudalmele ei. Apoi îi vorbi despre Marga cinstit, așa cum îl știuse ea și-i zise mai mult de cele rele, ca să-i poată vedea mai adînc sufletul

Elisabetei. N-apucă să termine că-și dădu drumul cealaltă: „Trăsnitu meu, care-o închis-o pe soacră-sa, pe mama mea, într-o cămară și m-o lăsat pe mine fără un ban și fără un sprijin la copil...” Și-l făcu ferfeniță, și-l făcu bețiv, curvar și dacă prinse de astea două o ținu așa cu ele și împleti un sfeter de iască pentru sufletul omului ei, apoi se liniști, luă altă voce și începu: „Tata era frizer la Satu Mare, om cinstit, l-o băgat la închisoare bătrînu lui Marga și-o stat tata două zile acolo că l-o găsit cineva cu niște liste cifrate. Tata spion, auzi! Și l-or ținut la pușcărie pînă ce i-o dat unuia prin cap că cifrele și literele alea puteau fi șah. Că șah era, că bătrînu juca prin corespondență cu unul din Tulcea, avea țicneala lui, era mare șahist în asociația Progresu, încă din '937. Pe el să-l creadă spion și că are legături cu dracu... Asta ne-o făcut neamul lui nouă... și din asta bietu tata s-o țicnit și-o ajuns să meargă toată ziua pe stradă și să vorbească de cai și regine și să zică rege cui îi venea lui pe suflet și că, dacă el vrea, poate să meargă în L ca și calul...”

Femeia Marii se uita la ea și se întreba dacă nu cumva țicneala aceea o ajunsese și pe fiica frizerului, ori era numai o joacă de-a femeii, s-o înșele și s-o piardă între cuvintele ei. Elisabeta nu termină pînă ce nu-i spuse că bătrînul Marga, polițistul, îl pusese pe Nicolae s-o ia pe ea de nevastă ca să spele rușinea jandarmeriei și să repare greșeala: „și uite cum o reparat-o, că m-o lăsat pe drumuri!”

Femeia Marii îi vedea lacrimile și se întreba da-că sînt pentru Marga, din cauza lui, sau pentru frizerul țicnit. Ori poate erau numai așa pentru că trebuiau să moaie poveștile. Îi prinse privirea și-o întrebă: „Copilu de afară îi a lui Marga ori numai ai tău?” Că aflase locul gol pe care îl lăsa și Elisabeta, ca și Marga în poveștile lui, peste viața lor de la Oravița. Și-i așteptă ochii nu vorbele, să-i vadă cum mișcă și să-i spună sufletul ei ce era drept. Ascultă o poveste încurcată și pînă la urmă îi dădu

dreptate lui Marga: „Că ochii femeii ăsteia joacă, și nu cred, și gura râde într-o parte când are glasul jos și vrea să plângă. Și semnele astea nu mint niciodată.”

Stătuse nemișcată să-i socotească gândurile, fără pricină și fără ură. O simți obosind, o simți sleindu-și carnea poveștilor, o simți dînd de adevăr cu talpa și alunecînd peste el aiurea în alte povești, ale altora, și-i puse în față: „Îl cauți pentru bani ori vrei să-l duci cu tine înapoi?” Elisabeta țipă: Să se facă dreptate! ...și bătu de cîteva ori în fierul patului. Femeia Marii îi așteptă din nou liniștea, apoi: „Și cît costă dreptatea ta?”

Elisabeta se codi, căută ea după ochii femeii Marii și-o întrebă dacă-l știe bine pe Marga și dacă, nu cumva, se măritase cu el, de-i ținea așa partea.

Pe femeia Marii o copleșeau întotdeauna vorbele multe, că nu se descurcase ea niciodată între ele, decît poate în alea de singurătate, iar de la ceilalți crezuse numai în fapte și-n simțurile ei care nu dădeau greș, dar nici simțurile nu știa cum să le întoarcă în cuvinte numai dacă ar fi avut vreme să le rumege singură înainte. Simțea că pierde și că oricîți bani i-ar fi dat femeii ăleia nu l-ar fi putut cumpăra pe Marga pentru ea. O prinse urîtul, urîtul acela pe care îl așteptase noaptea afară, să o sperie și s-o culce ca pe toți oamenii. Îi veni să se scoale și s-o scoată pe cealaltă în drum, și-i veni s-o scarmene ca pe-o oaie încîlcită în gânduri de vorbe. Se ținu, și-n urmă: „Marga îi mort... De aia întreb eu de bani, că dacă trebuie, plătesc eu pentru el ca să i se ierte păcatele.”

Elisabeta se ridică de pe pat și se duse la geam, apoi se lăsă într-un scaun să asculte povestea femeii Marii cu explozivul care n-o pușcat, așa cum a fost. „... și înainte de a se duce sus, mi-o lăsat banii și mi-o spus să-i trimit fostei lui neveste, că m-o știut om cinstit. Și tot atunci, înainte de a muri mi-o spus, și erau toți

adunați acolo, că el a plecat de la nevasta lui dinainte, că aia o avut un copil cu altul.” Elisabeta tăcea.

Apoi, femeia Marii prinse curajul mincinosului și-o scoase la mormintele cele două de lângă buza barajului: aici îi Marga!

Elisabeta plânse și aprinse un capăt de lumânare stinsă și iar plânse, apoi își luă pruncul, care le privea de-o vreme timp, ca pe două bocitoare și nu pricepea nimic. Intrară din nou în cabană și Elisabeta îi spuse să-i dea restul de bani, ca să-i facă o criptă ca lumea, acolo la Oravița, să-l știe acolo și să-l plângă. Și pînă ce femeia Marii căută banii, sau se făcu numai că-i caută, Elisabeta se jeli și-i spuse că se căiește pentru cîte îi făcuse ea lui Marga, și că-i vine să-și smulgă părul din cap. Băiatul o privea mai treaz decît pînă atunci și o întrebă dacă tată-su știe că stau atîtea zile la munte. Elisabeta îl pocni peste gură, să plângă și să tacă.

„Ești măritată?” Elisabeta țipă că nu, dar fiu-su ca să se răzbune, ori ca să facă o treabă întreagă, îi zise că da, și mai luă o palmă. Marii ieși pînă în cealaltă cameră apoi se întoarse cu banii în mînă să-i vadă bine cealaltă și să nu se poată ține: „Îți dau banii dacă-mi arăți buletinul!” îl arătă, și-și luă banii, economiile femeii Marii, apoi fugi pustie, cu copil cu tot, să n-o mai știe nimeni, departe.

În urmă, în patul ei, femeia Marii plîngea și își cerea iertare de la Ana și de la Petre: „că oricît ar fi «niciodată» de puternic, sufletul omului tot îl biruie, și dacă nu prin putere, atunci prin Iscusință și dacă nu prin iscusință atunci prin suflu de om viu. Că viața, oricum, are voie să ierte, măcar și numai pentru scurttimea ei, tot ce nu poate ierta niciodată.”

VII. CINĂ PENTRU CALUL VERDE

1.

Se roşiseră copacii pe văi şi negurile începuseră să se alunece peste brazi. Barajul se ivise peste buza pământului.

Într-o dimineaţă, cabana Ursu rămase goală. Ultimul om care o părăsise, femeia Marii fugi să mai păzească două lumînări la piciorul zidului Anei. Rămase în urmă, voise să rămână în urmă, spera; poate acu, în ultima zi vine Marga sau vestea de la el, să ne aşezăm în toată cabana Ursului, amîndoi, slobozi şi curaţi şi fără nevolnicii, cum n-am apu-cat să fim niciodată. Îşi aminti de „niciodată” şi părăsi lumînările în voia vîntului, apoi trecu şi de cabana lor, fără s-o mai caute cu gîndul. Undeva, în ea, spera să fi uitat ai ei ceva şi să o trimită înapoi să caute, vreun topor, o haină, să-şi mai întîrzie plecarea cu o zi.

Şoferii opreau maşinile şi le strigau de noroc. Le părea rău. Acum puteau să-şi spună tare gîndul şi forestierii, dar preferau să calce mai departe, spre vale, şi simţeau că se întorc la casele lor, aşa cum ar fi trebuit să se întîmple în cealaltă toamnă. Trecuse un an de atunci, un an în care fuseseră tot lemnari, dar mai altcum decît oricînd, şi, dacă ar fi fost să-şi măsoare gîndurile de atunci cu cele din oricare alt an, ar fi văzut şi ar fi

simțit că se rostuiesc pe o altă viață pe care nici nu și-ar fi putut-o bănuî.

Femeia venea în urma lor și firesc, cu fiecare dintre cei pe care îi întâlnea, își desfăcea din urmă amintiri și-și spunea: toate astea sînt și viața lor și viața mea. Apoi își amintea de frații Gabor, buldozeriștii, care trudiseră, prinși de o surpătură, patruzeci de ore, cu mașinile lor, să elibereze marginea gropii pentru fundație și să apere munca ălor de jos; apoi de Tache, macaragistul, pe care-l scosese aproape mort din beton, că se apucase, într-o zi, să repare cablul rupt deasupra betonului proaspăt, și-l lăsaseră puterile; și de Virgu, un șef de echipă, că atîta știa despre el, care, cu zece oameni mutaseră albia râului într-o noapte, să nu le surpe lucrările cu apa lui multă, că se rupseseră norii pe Gîtu Caprii către Crucea Trăsnitului și colcăise apa prin tot boțul de iarbă ...Își mai aduse aminte de bătaia lui Burducea cu Vasî, că ajunsese și el brigadier. Vasî era bun la suflet, da nu uita și nu ierta, și nu-l iertase pe Burducea pentru noaptea în care o bătuse pe femeia lor, și-l prinsese într-o duminică la bal, în sat, și-i umflă cartofu, așa zicea Vasî, și-l lăsă lat, că mai zicea, tot el, către ceilalți, ca să mi-l audă femeia: din vina lui o plecat și artificieru și-o rămas femeia în drum, bătut-l-ar dumnezo și pe ăla că n-o mai scris pe unde-i.

Femeia mergea și vedea apropiindu-se de ea roșul și galbenul frunzelor de fag și de paltin. Simțea că brazii rămîn în urmă cu toată rășina lor în care își cuibărise gîndurile și viața, atîția ani, sus, și mai simțea cum viața ei rămîne acolo, în urmă, a nimănui, ca o cămașă de sărbătoare de care se despoaie și pleacă goală să îmbrace hainele celeilalte lumi. „Pe hainele istea le-oi uita în mine pînă voi ajunge să miros, toată, a rășină din pricina lor.” Și rășină simți în jurul ei, că umblă prin clei vîscos și că nu poate coborî, și că nu poate s-o ia de la capăt, și că s-au oprit toate în

ea, toate drumurile tinereții, și că ultimul drum care mai exista era cel nefăcut, după Marga.

Mergea și aștepta, încă mai aștepta ca un om, oricare de pe șantier, s-o oprească și să-i spună să mai zăbovească încă două zile, să-i ajute la ceva Important sau nu, dar să-i ajute. Se trezi curățindu-și hainele cu palma, de parcă ar fi fost plină de colb ori de mîzgă. „Iar îs femeie și aștept să-mi schimbe cineva soarta ...”

Îl întâlneau și pe șeful șantierului, pe Cristescu și-și strînseră mîinile, și-l întrebă dacă n-are nevoie de femeie în casă, să-i aibă grija copiilor. Cristescu rîse: „încă n-ai priceput că aici totul se petrece între om și piatră și că alelalte, n-au unde să mai aibă loc. N-ai de unde să știi că nu cunoști încă viața ailaltă, aia de jos, de la oraș ...”

Femeia ajunsese în dreptul podului rupt și văzu puieti de brad în cuiburi pe locul în oare fusese înainte vechiul drum, apoi prundișul pe care șezuse și ascultase pîrîind podul și explozia și nu-și mai aminti de Marga, ci numai de pod. Podul murise mult mai tîrziu în sufletul ei.

Bătrînul o aștepta, numai bătrînul, că o vedea așa nevolnică în mersul ei și-i credea sufletul. „Să mergi pe un șantier, am auzit de unu în Sebeș, acolo să-l cauți! Îți spun asta, că te văd cum nici nu mergi, nici nu stai... Nu mi-i ușor nici mie, d-apoi ție că n-ai o casă unde să mal tragi...” Femeia își socoti gîndurile, ca tot omul care are deja ceva de făcut și dădu la o parte binele de rău, și-l trecu pe bătrîn la rău, că n-o învățase de la început ce să facă, și-o ținuse slugă pentru ei, să-și mînințe zilele după Marga. „C-așa îs bătrînii, se gîndesc numai la ei, de frica răului și-a morții și asta-i face uscați și fără suflet, de parcă n-ar fi avut și ei cîndva trebuință de femeie.” Îl sudui ca să-l știe iertat și se gîndi la ceilalți munți, ai Sebeșului unde se făcea un

drum forestier, cu dinamită de bună seamă, și unde trebuie că va fi fost Marga.

2.

Sosi un tren și se urcară toți. Se opriră pe culoar și-și puseră desagi de-a lungul geamurilor. Tăceau, fără gânduri, ca atunci când apuci să intri între oameni necunoscuți și aștepti să se obișnuiască ei cu tine, pentru ca de-abia după aceea să te obișnuiești și tu cu liniștea lor și să te apuci să-ți desfaci baierile cuvintelor.

Femeia Marii scoase din desagi pachetul cu bani, pe care i-l pusese sub pernă. Se gândise ea bine: să-l desfacă acolo, în tren, că oamenii ei, erau pe pământul altcuiva, ori a nimănui, și de acolo n-aveau unde fugi. Le împărți banii și-i luară, apoi Suru îi adună, din nou, și-i dădu pachet femeii: „ține-i! ți-or trebui, și-apoi noi tot n-avem cum să-ți mulțumim ...” S-ar fi gîlcevit femeia și i-ar fi ocărît, da acu erau între oameni străini și n-avea cum să-și facă neamul de rîs. Rămase să se ocărăscă pe prostia ei, că la asta nu se mai socotise dinainte, ca să știe ce să facă și ce să le zică, să-i surprindă și să-i lase frînți.

Trenul gonea în noapte, încărcat cu trupuri lepădate mersului lui. Acolo, în orașul acela pe roți, care pupa porțile atîtor așezări, vorbele, puținele, veneau singure să mintă despre ceea ce n-a fost, dar vor fi vrut să fie, ei, oamenii rămași, fără nume pentru un ceas ori o zi, cu toată viața lor și vrerea lor oprită într-o cifră, pe un bilet de carton. Un număr, oarecare, altul întotdeauna, ca într-o închisoare blîndă, cu oameni buni, o rezervație despre care se putea crede că-i raiul nestatornicilor, doar asta era și singura lor vină. „Că și raiul e tot un fel de rezervație naturală în care

intră numai cine a apucat să fie dinainte acolo, ori să fi fost un animal rar, adus cu de-a sila acolo să se împerecheze și să păstreze o spiță pe ducă...” Va fi spus femeia Marii în anul în care aflase ce-i aceea o rezervație de capre negre.

Peste liniștea și împăcarea celorlalți bătrînul deschise vorba despre cîte știa el. Se scăpă și povesti niște grozăvii cu copii furați și femei crestate pe pîntec de niște năluci cu mințile înspăimîntate. Oamenii ascultau și se așezau mai bine în culcușurile lor de pe desagi, apoi nu-l mai ascultau ci auzeau numai așa, o vorbă de bătrîn, trăgănată, alunecînd pe lîngă gînduri înăuntrul neliniștilor uitate, ori neștiute, și ațipeau, își întorceau cîte o țigară ori își fereau picioarele de ceilalți oameni care n-aveau ședere nici la ora aceea de negru. Nu-l mai auzeau pe bătrîn și uitau de el și nu-și mai aminteau să-l fi știut de undeva.

3.

Trenul opri într-o gară, să coboare femeia. Își adună desagii și-i tîrî jos fără să le mai zică ceva oamenilor, și nici ei nu-i ziseră. Se îndepărtă, dar nu-și întoarse capul. Trenul plecă, și nu se ridică nici unul să o caute. De-abia după ce trecură cu vagonul de clădirile gării se ridicară și se căzniră peste marginea ferestrelor să o mai vadă, atît. Femeia rămase și ea cu ochii atîrnați de coada trenului.

Oamenii se așezară apoi pe desagii lor și-i spuseră bătrînului să mai scornească o poveste, așa-i spuseră. Omul tăcea, că se simțea olog, și se gîndea la despărțirea lor fără de mulțam și la norocul ori nenorocul ei și al copilului ei din pîntec. Apoi n-o mai văzu în mintea lui, și-și mai zise: niciodată, că știa de

spaima femeii pentru vorba aia, și adormi, sau muri că nu-i mai văzu pe nici unul în minte.

Femeia îi mai ținu o vreme cu gândul apoi își luă desagi și se urcă în alt tren cu miros acru de fum și țuică și cu întuneric ud de toamnă. Se adună lângă geam și ascultă somnul oamenilor acelora pe care nu-i cunoștea, întinși pe latul băncilor și părăsiți acolo de întuneric. Își zise că n-o schimbaseră cei treizeci și trei de ani pe care-i adunase în celălalt an, ca ultimul. Numără primăverile și le zise: dimineață. Numără verile și le zise: ziuă. Numără toamnele și le zise: seară. Numără iernile și le zise: noapte. Le număra ca și cum ar fi fost ceasurile dintr-o zi. „Astea-s o viață!” apoi își vorbea, din nou, despre ultimul an dar nu-i socotea ceasurile ci oamenii cu numele lor lung, întreg, așa cum îl auzise la apel, și-n dreptul fiecăruia năruia câte o poveste. Își aminti de despărțirea aia, ultima, din gară, și simți cum i se surpă tot neamul, că oamenii aceia, lemnarii îi fuseseră satul și datina și părinții și frații și nu se rupses de ceata lor niciodată.

Trenul plecă, opri de patru ori, apoi din nou, ca să coboare femeia. întrebă de valea Silașului. Îi arătară autogara.

Către prînz avea să se urce într-o cursă. Pînă atunci se opri la un bufet și se înghesui cu bărbații după o țuică să o spele de mirosurile alea înăsprite din pricina copilului din pîntec. Bărbații se uita la ea și-și dădeau coate și-i ziceau primppejur niște vorbe. Femeia își bău țuica apoi își scoase din desagă pîine și slănină și ceapă. Mîncă și-l asculta pe unul, roșu la față, cu ochii nedormiți, povestind despre valea Silașului, de unde coborîse. Omul povestea altor doi care-i plăteau în neștire. Beau bere și ascultau și femeia se uita la om și-i vedea bunda neagră, clătită cu noroi, părul speriat, albit din te miri ce, că fața-i era încă tînără, apoi gura rînjind și ochii moi, și-și zise că trebuie să fi fost bun la suflet. Îi lăsă în plata domnului hainele și mutra și-i

mai văzu nădragii pierduți în cizmele de cauciuc răsfărânte, așa cum le știa și ea de pe șantier.

Omul povestea despre niște cai cu care tîrîseră buștenii de sus din coastă, pînă în drum, și cum unul dintre cai se prăvălise pe-o rîină într-o viroagă, și cum îl uitaseră acolo pînă noaptea. Femeii îi veni, din senin, să verse, și-și zise că-i o urmă din primăvară și-l ascultă mai departe. „...Mi-am amintit numai seara de el, și-am pornit să-l caut cu lămpașul în mînă, singur, că-mi era greu să le spun și celorlalți de asta. Am luat-o pe potecul lung, cel pentru suiș și nu mi-am luat cu mine decît o bardă. M-o prins negreala printre brazi și-am rătăcit. Am ieșit într-un ochi de pădure și m-am văzut cu stelele deasupra și m-o luat groaza. Da n-am chiuit și nu mi-am strigat calul că-mi era să nu mă audă oamenii. Atunci am luat-o înapoi, drept, fără să urc și fără să cobor pînă am ajuns la rîpă, că acolo credeam eu că-i calul. Dar nu era, și-am luat-o pe buza rîpii în sus ... Și-am luat-o apoi în jos și tot n-am dat de cal și iar am ieșit la drum și-am luat-o pe poteca aia iute, de coborîș, și-mi părea rău că-mi cheltuisem o jumătate de noapte după cai verzi...” Se opri, șterse gura sticlei cu dosul palmei, și-și scurse berea-n ei. „... și-am ajuns să văd urmele buștenilor, și-am ajuns sus, și-am văzut urmele copitelor, și-am văzut urma ierbii călcate. Nu era. Am rupt un smoc de iarbă și l-am pus în mîna dreaptă lîngă topor și-am apucat să-mi strig calul, de frică, să strig, să nu fiu singur, atunci m-am împiedicat de-un buștean și-am scăpat felinarul. Și nu l-am mai adunat de jos că n-aveam vreme să stau, și-am luat-o la fugă, și strigam, și nu-mi mai păsa de cal...”

Femeia Marii își rezemase capul de zid, să adoarmă, și adormi, iar omul i se mută în vis cu povestea lui cu tot. Îl vedea tăind pădurile bezmetic cu un smoc de iarbă în dreapta și cu o bardă, și-l vedea ieșind peste culmile pelege ale munților, și-l auzea strigîndu-și calul. Și veneau în urma lui, de pe toate

tăpșanele, cai verzi ca iarba și-l înconjurau, și nu-i vedea și ținea smocul de iarbă în pumn și se pierdea mic, tot mai mic, într-o zăpadă albă, cu herghelia după el, și unde călcau copite pomeau șuvoaie de apă și rupeau podurile, și zăpezile făceau flori multe, cum n-ajung să crească niciodată pe creste. Și caii verzi mâncau florile și-n urma lor rămâneau culmile sterpe cu stînci, numai cu stînci și smocuri de ierburi.

Se trezi de la o sticlă de bere care căzuse pe caldarîm, și-i auzi iar vocea omului, toropită, vorbind de lupi și iele.

Pe la unsprezece urcară în autobuz. Abia atunci îl întrebă dacă printre muncitori nu auzise de unul Marga. Omul o descoperi și se uită la ea ca la o binefacere și-i zise să meargă cu el sus să-l caute împreună. Și se gîndi iar ea cu pofta obositului. „Marga-i plecat ori nici n-o fost pe aici, da merg, să știi că n-o fost și să nu-l mai caut pe aici...” Omul adormise cu capul rezemat de geam.

Sus, în ultimul sat dintre munți, coborîră din autobuz și femeia se opri lîngă om, s-o descopere din nou și să meargă împreună pînă la cabanele lor. Pe drum, că mai aveau de mers pe jos încă vreo două ceasuri, omul o îndemnă de cîteva ori să renunțe și să coboare și-i zise chiar, ca s-o întoarcă: nici n-or fost artificieri pe-aci, că or reparat nu-mai drumul, l-or reparat, da asta acu un an... s-apoi cine te-o trimis la noi?

„Șuru o vrut să mă rupă mai ușor de ei să nu le mai fiu o pacoste pe cap cu copilul, m-o aruncat, ăsta i-o fost mulțamul, ăsta le-o fost sufletul!” Femeia se muncea cu gîndurile ei, fără să zică nimic. Omul o vedea și n-o vedea, dar-i părea rău că se legase de viața ei, și-și băga de vină c-o smintise din drum și-i încurcase picioarele pe-acolo ...

Sus, la cabană, dădu de niște oameni de prin părțile lor, dar se ținu aspră de parcă ar fi dat de bărbații ei. Oamenii așteptau, de pe o zi pe alta, să le vină mașina și să-i ducă pe la casele lor. Ca

ei, în celălalt an și le zise, în gândul ei, „amărîți”, așa, ca să se știe într-o altă lume de lucruri, de parcă ar fi terminat toate celelalte clase care o mai despărțeau de un om cu școală. Dormi singură într-o cameră rece și la ziuă, înainte de a pleca, le văzu pe femeile ălor: „amărîtele de ele că n-or mai avea vreme să afle altă lume decît prin copiii lor”; și-l căută pe omul cu calul să-l întrebe de povestea lui. „Și cum s-o terminat?” Nu putea pleca fără asta.

„Prost. M-o mînat groaza înapoi, spre cabană și nu mai eram nici om, nici lup, că nu-mi mai simțeam nimic, de parcă «nimic» eram, și, cum treceam prin întuneric numai ce aud mișcînd ceva aproape și fornăind. Mi s-or tăiat picioarele și nu știu cînd și cum, am ridicat barda și l-am lovit... Cealaltă zi m-o prins culcat peste trupul doborît al calului meu. Eram ca nebun și i-am cîntat, că l-am iubit și altu n-am avut... I-am cîntat să-i fugăr moartea, și l-am văzut cu ochiu țepăn și mi-am zis că doarme, și așa cred și azi că dormea...” Femeia plecă, fără să-i mai dea bună ziua, cu mîna pe pita ei din pîntec care prinsese să se miște și-i zise: tot dăm noi de tată-tu!

4.

De pe copac sări pe marginea gardului de piatră care dădea spre stradă, apoi jos, pe pielea scorjită a unui platan. Coada stufoasă, care-i va fi fost și cîrmă în zborurile ei scurte, iuțeala mișcărilor, ochii neliniștiți, speriați (sau poate neliniștea continuă îi schimbaseră spaima în acel soi de agerime), blana brună, lucioasă și mișcările acelea neașteptate, ori mirosul de șoarec îi atrăgea pe cîinii din vecini. Lătrau, cu labelle ridicate pe garduri apoi pe copaci, în urma șobolanului mic și stufos care

zbură scurt de pe o creangă pe alta, cu nepăsarea superioară a celui slab, dar iute. Obosise sau îi jucase prea mult în ochi cuiva...

Femeia Marii locuia peste drum de curtea cu gard de piatră, într-o casă lungă, cu multe camere care dădeau direct afară. Locuia împreună cu câțiva familisti care lucrau la drumuri. Cutreierase numai valea Silașului, că nu îndrăznise să se dezlipească prea mult de locurile știute de ea. Îi fusese frică să-l mai caute pe Marga în drumurile Sibiului ori ale Brașovului (auzise de ele), ori mai departe, dincolo de munți. Atunci, se întorsese pe drumul știut și se oprise la poalele munților, în orașul prin care trecuse de atâtea ori, într-o vineri, când era ropot de oameni pe trenuri și pe străzi. S-a dus la târg direct, să se obișnuiască de acolo cu lumea. Și târgul i s-a părut c-o știe și c-o mai păstrează în memoria lui peticită. Că oamenii și tarabele trebuie să fi fost aceleași. Își spunea că-i orășancă și începu să-și poarte pașii altcum, cu ochii la marginile creștelor, că se vedeau aproape și n-o lăsau singură. Prin târg, prin vînzoleala aceea de trupuri colorate, se mișca în voie, ca orice om fără gînd și treabă, și toate cîte ar fi trebuit să le facă în ziua aceea, le petrecu în târg. Mîncase, băuse, vorbise, cercetase, își curățase traista și bocancii, își netezise părul și-și legase iar broboada... După-amiază se întîlnise cu un șofer de la șantier și ăla o duse la cabanele familiștilor de la drumuri. „O fi rătăcit de-ai ei, i-o fi fost foame, ori mai rău, o vor fi uitat-o pe undeva!”

În cabana de peste drum cu veverița, în seara aceea, îi făcuseră loc ca oricărui amărît oprit vremelnice pentru o noapte. Apoi, în cealaltă zi și-n toate celelalte, n-au mai vrut să-i găsească loc în sufletele lor: ne-nghesuie, ne stingherește... Apoi veni bătrînul Șuru.

Femeia Marii se angajase la șantierul din oraș ca necalificată și lucra la șanțuri, cu lopata. I se păruse greu, i se păruse ușor... zicea: îi bine ca femeile să lucre atunci, îi bine, că nasc mai ușor.

Bătrînul sosise după vreo săptămînă și-o căutase prin șantierul de sus, de la baraj, și de acolo aflase că-i în oraș, la o cabană. „La ce-ai muncit atîta drum că n-ai fi Marga și nici bărbatu-miu?” Omul nu se aștepta să-l ia altcum, ba încă-și zicea că-i prea bine și așa. „D-apoi am plecat mai toți, n-am mai avut ședere, Am stat vreo patru zile cu femeile noastre și după aia ne-am dus. N-aveam la ce să mai stăm, că-n primăvară nu ne aveam locul știut și-apoi... Nu te mai rupe cu lopata aia că-ți fi doi acuș.” Femeia, din bucuria pe care o va fi avut la început, o clipă, cît să nu-i zică de belele, se tulbură. „O fi venit să-mi caute necaz... O fi venit smintit de bătrînețe ...Șurule, ce-i face tu aici?!” Omul rămase între apele lui: „Oi tăia lemne, pe la oameni, și-n urmă . . . Ți-am adus țuică de acasă și cîte ceva de la oamenii tăi, c-or fost ai tăi ca frații, mai tare ca frații și te-or iubit... Ghio s-o dus la Blaj, cu încă doi, să se angajeze la o fabrică de prelucrat lemn, ziceau că-i bine. Vasî s-o oprit mai aproape tot la o fabrică de lemn ...”

În noaptea aceea Șuru dormi la hotel într-o cameră cu șase paturi și după ce-i văzu pe ceilalți cinci își plăti înainte pe încă o săptămînă.

Dimineața, femeia Marii se trezea înaintea celorlalți și ieșea în fața cabanei să-și caute de lucru pînă s-or scula și s-or îmbrăca. I simțea că n-o vor și nu voia nici ea să le stea în coastă. Noaptea aceea de după întîlnirea cu bătrînul, și-o pierduse cu ochii în tavan suferind gînduri negre despre ea și soarta ei, că se vedea neputincioasă din pricina copilului ăluia, și se vedea hăituită și ruptă de gîndurile ei dintotdeauna, alea de femeie care știe ce vrea și știe ce poate, se vedea urmărită de un bătrîn smintit, cu ochiul morții într-o palmă și cu focul dragostei

neputincioase în ailaltă, și-și băga de vină. I se făcea foame și-și căta prin desagă, pe întuneric o coajă de pâine: „neputincioșii se adună să nu se știe murind singuri... Și-o lăsat femeia pentru mine, că mă știe slabă și singură; negru bătrîn, negru și spurcat, trăsni-l-ar morții în patul lui și să-i pice urechea-n secure să-i rupă gîndurile și să-l întoarcă la casa lui și să-l astupe în groapa de lîngă sat cu furnicile și goangele ..”

Dimineața văzu veverița săltînd printre crengile copacilor, și auzi cîinii lătrînd-o dedesubt, dincolo de gard: „șoarecul ăla are și femeie, și femeia lui va fi născînd, or nu i frică?... cîinii jos, ea grea ... ori poate stă ascunsă-n casa ei...”

Două zile a așteptat să vină bătrînul și să-l spurce pentru toate pe care i le făcuse și mai ales pentru drumul ăla aiurea pe valea Silașului, că de acolo trebuia să înceapă povestea lui.

Se vedea, mereu, îngropată pînă în umeri în șanțurile lungi și o treceau căldurile fricii, ori frigurile ei, alea ultimele care se-ntorc să-i tulbure pe oameni cu marginile vieții. „La ce m-oi fi întors aici? Am vrut să-l caut pe Marga, că eu l-am smintit și așa era lăsat, să-l caut. Drumurile alelalte, pe care aș fi putut să-l găsesc nu mi-or stat la îndemînă și atunci, slabă și rea de minte mi-oi fi zis: prin orașul ăla de sub munte trece multă lume, și omul care apucă să treacă o dată printr-un loc și-și lasă o urmă, se-ntoarce. Și-am venit aici să-l caut cu așteptarea ... poate trece pe aici și eu să nu-l știu. Și poate trece și să nu-l mai văd niciodată... Și dacă-l văd? Ce-avem de împărțit?... Ce-avem unul cu altul, că nici nu știe de copil, că n-are cum... De ce-l aștept și-l caut?” Ieși din șanț și se puse pe marginea lui. Ceilalți muncitori loveau mai departe cu tîrnăcoapele și-i lăsau în urmă de lucru, să zvîrle pămîntul afară. Pămîntul se aduna mărunțit, femeia îl vedea mult, dar nu se încumeta să-și ia lopata și să se apuce de el. Îi venea să-și plîngă de milă și, ca să n-o ajungă toate slăbiciunile, sări în șanț și începu să zvîrle pămîntul afară.

„Da unde să fi mers? La cine? Aici, ori în altă parte tot trebuie să lucrez...” Scui pă în palmele asudate: „Și iacă lucrez!”

În după masa zilei a patra, o căută bătrînul și o găsi în fața cabanei spălîndu-și rufe de pat. Îl văzu: „o doamne, bine c-ai venit și n-ai plecat în altă parte!” Bătrînul se apropie, o simțea mai domoală și putea să se apropie: „Lasă femeie, c-o fi bine, trece iama asta și-apoi, în primăvară, om vedea noi ce-o fi.” Femeia se înăspri și vru să-l ocărască pentru vorbele lui în două ape de pe urma căroră numai bine nu puteai alege. „... să te vezi tu cu pruncu, și...” Femeii îi veni să-și scoată cîrpele ude și să-i mute fața bătrînului cu ele, că nu-i spusese vorbele din alese nici Marga, și oricum cu el avea să aibă un copil: „Ce vrea?... să-l spăl de patru ori viu și-a cincea mort și să-l dau cu căruța? i s-o făcut de muieri și și-o ales-o pe aia din palmă, pe mine, că-mi poate fi și tată bată-l Dumnezeu!”

Bătrînul venise s-o scoată la un film, dar nu mai apucă să-și spună gîndul că o văzu cătrănită și suduindu-l cu furia spatelui ei lat care se sălta peste covata cu rufe. Plecă fără să-i mai zică vreo vorbă și avea să se mai întoarcă abia în cealaltă lună, într-o duminică. Pînă atunci femeia îl uita iarăși printre iertările ei: „Nu-i om rău, că nu mi-o zis nimic să mă muște, da nu pleacă. Eu îi port tot gîndul ăla bun pe care l-am avut de cînd îl știu. Îmi dă pace, nu mă supără, mă bucur că-l știu cu mine aici, că numai pe el îl am, da cînd îl văd, și-l aud că amenință cu primăvara ailaltă, mi se urcă dracu-n palmă și-mi vine să-l zgîrri și să-l pun pe tren așa și să-l trimit lui babă-sa să-l bată-n cuie pe perete ca să-l oblească mai ușor cu maiul... Or poate eu nu mai sînt tot aia dinainte...”

Nu-și părăsea locurile ei decît rar. Dimineața mergea la lucru, după-masa era la cabană. Peste tot mesteca, în tăcere, aceleași gînduri în care se-ntorceau Marga, bătrînul Șuru și Ghio. Iar noaptea i se întorceau de-a valma; toți, și-o chinuiau în vis, poate pruncu o chinuia, în cazna lui spre lume, dar femeia

zicea că-s oamenii, amintirile ei despre ceilalți. Dimineța se spăla cu gândul că va avea un copil și-i fugeau toate coșmarurile.

Vinerea mergea la târg și-și cumpăra turte. Zicea unuia, șefului de echipă, într-o sîmbătă, după ce-i tăiaseră ziua de lucru: „Tovarășu, eu lucru duminica pentru vineri, că duminica stau și mă amețesc de gânduri că n-am ce face, da vinerea-i târg și toată bucuria mea-i acolo.” O iertau și-n altă vinere lipsea din nou. Făcuseră o ședință, nu pentru ea, dar în care fusese amintită și ea pentru absențe. Lua cuvîntul și le spunea: „Mutați târgul duminica!” N-au mutat târgul duminica, dar i-au dat de lucra oamenii ei de la cabană, că-i ținea nevasta unuia; locul vinerea, și în schimb, femeia Marii trebuia să le spele rufe, toate rufe, duminica. Numai două săptămîni, că a treia i se făcu milă de nevasta ăluia, c-o vedea neîndemînică și rea de lucru bărbătesc și renunță la târg. Duminică le mai spăla o dată toate hăineturile.

În duminica aia veni și bătrînul. Femeia îi ieși în cale ca unui neam așteptat, apoi se așezară pe bancă. Nu-l mai certă pentru gîndurile lui ascunse cu care o înconjură. Șuru o luă cu binișorul și reuși s-o scoată în parcul orașului. Se așezară și acolo pe o bancă, să tacă. Bătrînul se foia, ar fi vrut să vorbească dar nu știa cum să-nceapă. „D-apoi n-ai venit degeaba!” îi eliberă femeia. „Voiam să știu cît mai ai...” Nu se văzuseră de mult și femeia uitase să i se mai împotrivească, și-acu își simți iar răutatea ori poate teama muncindu-i gîndurile. „Da ce te doare pe dumneata?!” Bătrînul tăcu. Iar îs proastă că iar l-am speriat și l-am pierdut și iar n-avem ce ne spune, și cînd n-ai ce spune, ocărăști și sudui. Porniră spre cabană și femeia începu să-i povestească despre șobolanul acela stufos pe care-l latră cîinii: „Ori poate așa-s unii, născuți speriați, și pentru ei viața-i de la frică mai departe, și de-aia nu-i putem pricepe.”

De-abia în cealaltă lună se mai văzură. Ningea. Femeia îi întinse mîna: mai am vreo trei săptămîni. Bătrînul ar fi vrut să o

întrebe dacă o văzuse vreun doctor. „N-am cum să întreb, n-am de ce, că-și face gând și n-are voie.” Plecă. „O săptămână, două, trei, poate fi la noapte. N-or văzut-o doctorii și ea nu-i mai așa tânără.” Se întoarse și-o chemă iar afară. „Ghio e la Blaj, mi-o scris, s-o însurat și are casă la bloc. După ce faci pruncul te așteaptă la el. Să mergi! N-ai altundeva pe nimeni. Te-oi duce eu.” Apoi bătrînul plecă.

Femeia începu să plîngă. Șuru se opri la cîțiva pași să-i mai spună: „Să nu te mîinii și să nu mă ocărăști, oi veni la tine și mîine și toată ziua... iartă, Marii, și uită ...” Femeia se așeză, ruptă de oboselile ei din trup, peste care veniseră vorbele bătrînului aceleia. Plîngea. „Iartă, Șurule! Te-am crezut smintit, rău, negru... ți-am ocărît bătrînețea, ți-am blestemat sîngele... Îs proastă, că toate mi-or venit în cap din venin... și nu te-am crezut paznic și tată și mamă ... și ți-ai pierdut o toamnă cu mine aci să aduni gânduri de ocară ... Iertarți și voi, Ghio, Vasî și lo că l-am îngreunat acu...” Se ridică de pe bancă și intră în dormitor. Fără să-și mai spună ce avea de gând, femeia își făcu desaga de drum: „Le-am spurcat numele că umblu așa cu copilul nimănui în mine! ... Le-am spurcat numele că n-am ghicit gândul lor de bine, că-s rea, că numai un om rău îi poate vedea pe toți din jurul lui răi și potrivnici... Îs rea și nu-mi mai am locul printre ei în lume.” O prinse o durere în șale, mai tare decît toată mînia ei și-o puse jos. Durerile alea, semnele, cum aflase ea de la femei, o încercaseră tot mai des în ultimele săptămîni. După ce se mai potoliră își termină de făcut traista: „... că n-am loc nici cu umbra printre oamenii mei că le-am rupt jocul și i-am risipit pe toți... Gorină!!” Țipătul femeii îi sculă, și-i adună pe toți din cabană în jurul ei. Îi văzu mulți, îi văzu adunați deasupra ei: „Ce vreți? Nu mi-am strigat bărbatu că ăla-i mort!” O priveau nemișcați, fără să se mai întrebe dacă va fi născut prin fustele ei,

ori avea să nască dintr-o clipă într-alta. Femeia se ridică și se răsti la ei: „Plec!” și-i văzu împrăștiindu-se pe la locurile lor.

Porni spre gară. „Că m-am văzut singură și năsprită și n-am știut ce-i aia mamă și ce-i aia prunc și cum arată lumea de pe partea lor.” Își coborî traista de pe umăr, sau o scăpă și o lăasă așa să se tîrîie. „Că m-am știut bărbat, ca ăilalți și n-am crezut nevoia să-mi fie dat un paznic să-mi aibă de grijă.” Ajunse în străduța care ducea la gară. „Am rupt roata, ciutura, jocul le-am rupt și-am plecat să-mi caut bucuria singură... pe a mea, aia, una... și v-am lăsat să vă risipiți, Gorină, i-am lăsat să se risipească, că dacă plecai tu, nu mai jucam a doua oară ... Așa mi-o fost dat, să plec eu și să n-am puterea ta, că-s femeie și femeile au prunci și pruncii le iartă de joc ... și le fac rele și aspre și singure, cu averea lor aia mică, cît o nenorocire, și s-o crească, s-o vadă mare ca pe orice avere, mare, ca s-o poată pierde într-o zi. S-o piardă Gorină, că fuge singură, toată, pentru nimic, și să se împace cu gîndul că așa-i legea omului... Gorină, tu nu poți ști ce-i asta, dacă mai crezi în datina jocului și-n legea lui... ori poate nu mai crezi nici tu... Mai bine să nu-mi știți urma!” La cîțiva pași de gară, o luară din nou durerile și-o chirciră sub un gard. Cît o ținură n-avu vreme să-și vorbească. Apoi: „Am două drumuri și-n amîndouă merg singură.” Porni, să între pe ocolite în gară, sau pe peron, sau printre linii.

... obosise sau îi jucase cuiva prea mult în ochi și într-o zi cei din cabana de peste drum, familiștii aceia care-i dădeau nuci din palmă, n-o mai văzuseră. Poate o ascunseseră ei undeva, să o știe numai a lor, fără să le mai pese dacă era vie sau nu. În ziua în care n-o mai văzuseră acolo se bucuraseră cu grădina și cu veverița, pierduse ceva din bogăția lui, cu care se lăuda în viață, Pierduse, și-acu era cu o grădină ca oricare alta din vecini în care crescuseră cîini să-și apere stăpîinii de iute și neașteptat.

5.

Prin aprilie, bătrînul Șuru simțise că vine vremea întoarcerilor, și-i părăsise pe Ghio și pe femeia Marii cu copilul ei, și pe nevasta lui Ghio, și aceea aproape de vremea sorocului, și pornise spre satul lui, la nevastă. „Oi sta o vreme, și l-oi căuta pe Gorină, să ne vorbim de ceva lucru mai pe aproape.” Ajunsese acasă într-o joi și nevasta lui pregătea colaci pentru sărbătoare, că-i veneau copiii în duminica aceea. Șuru nu se putuse ține să nu treacă pe la Gorină mai întîi, să se socotească înainte și să poată sta liniștit acasă după aceea o vreme, că și Gorină dădea spre șazeci de ani și amîndoi, gîndea Șuru, or scoate-o cumva la capăt. Cu ceilalți, cu oamenii lui, era liniștit că-i știa pe fiecare la locul lor, rupti, e drept, de satele lor și de datină, dar își luase gîndul de la astea.

Pe femeia Marii o știa ieșită din necaz. „Prin vară s-o întoarce iar la lucrul ei, în oraș, că nu i dat să scape de blestematu ăla, și l-o aștepta, săpînd șanțuri, să vină, ori să treacă numai pe acolo. Îi povestea lui Gorină: și-apoi bine că-s așezați.”

Gorină își ținea pumnii strînși unul într-altul, și-l scormonea ca-n vremea lui, un primar pe-un popă care-și pierduse enoriașii:

„Te-ai știut dus și te-or muiat vreme oamenilor și-ai rămas singur. I-ați vioara și cîntă, și-nchide ochii, să vezi înăuntru numai ciutura, cum bate. Te-ai dat cu ăi tineri și te-or rupt... Ce-ai lăsat bun în urmă? Spune, cu ce te mai poți înfățișa satului să-ți mulțumească. Ți-ai risipit oamenii!...” Șuru tăcea și celălalt își liniștea vorba: „... ai mei poimîine pleacă, fără mine, da pleacă pe drumul Sibiului, așa le-am socotit drumul, și-am pus pe altu în locul meu să-nvîrtă ciutura, om bun, cinstit, și țin și oamenii la el. O trebuit să facă, pentru asta, dovada, și-o făcut-o, în fața oamenilor, în vară că s-o surpat un stăvilă la tăul Pietrii,

un stăvilă de lemn și singur o oprit apa cu buștenii, om curajos. Dintr-alta o făcut dovadă că nu minte și nu-i fug ochii la ban, și-n urmă or aflat că știe să cînte și la vioară, și l-am pus. Oamenii trebuie ținuti pe ce știu și pe ce simt că altfel se tulbură și se pierd de ceată că apucă să nu mai aibă încredere nici în ei!”

Șuru se uita la masă și-l aștepta să termine să-i spună: „Gorină, e drept ce zici, da numai pînă-n drum, că acolo se schimbă lucrurile. Războiul a fost toată școala ta și-ai crezut, după ce te-ai întors, că dacă ții datina oamenilor îi de ajuns; ori poate, de frică să nu-ți pierzi rostul iar și să te vezi risipit, te-ai pus în calea vieții oamenilor și i-ai ținut roată în jurul tău cu vioara și i-ai suduit pe ălalți care-și caută alt rost. Ce mai ai tu cu ei, spune?! Or merge la Sibiu, s-or însura pe acolo și și-or da seama că i-ai ținut legați, și te-or înjura...”

„Așa era obiceiul, nu i-am pus eu, și nu i-am oprit eu ... Ș-apoi la voi a fost femeia, că aia v-o adunat și aia v-o smintit în toate părțile ca apa de pe roată...”

Șuru se supăra de fiecare dată cînd se lega cineva de numele femeii Marii și dacă n-ar fi fost Gorină în fața lui l-ar fi pălit cu brațul la tîmplă: „Ce-ai tu cu ea? îi mamă și-i femeie.”

Gorină se uita parșiv, tăcea și rîdea în el, atît cît să-l vadă Șuru și să-și scoale trupul de pe scaun și să i se pună drept în față, să-l strivească: „Rău te-o învățat viața dacă judeci cum te uiți! Femeia asta o rămas cu pita-n ea după unul care-i bărbat, că și-o găsit unu și s-o măritat în bună regulă.” Mințea bătrînul, și-i făcea bine să mintă și să-l joace cu cuvintele întoarse pe unul cu uitătura iute într-ale păcatelor: „Că te uiți al dracului, ca ăla care o trecut pragurile satului în jos și-i știe nevestele după apa din căldare, pe dedesubt!”

Gazda își tăie un loc cu latul palmei în masă și vru să-l arunce pe Șuru în drum. Se opri la vreme și se așeză pe un alt scaun, să-l aibă în față, și să știe că între el și celălalt stă masa: „Ce-ai

făcut tu pentru oamenii tăi? Le-ai cântat ca greierașu prin gări și i-ai dus pe unde ți-o fost pasul, numai să nu se schimbe ceva!” Gorină se ridică să-i strige: „Da tu?!” apoi se așează.

Șuru se luminează. „Acu vin de la Ghio, că nu mi-i nici copil, nici neam, acolo-i și femeia cu pruncul ei și-l grijește, că n-are unde. Opt luni am stat pe urma ei să nu-și facă facerea de amărîță. Asta am făcut: am păzit o femeie necăjită și un prunc de pustiul!” Gorină vru să rîdă și-și puse capul în pămînt, celuilalt îi fu de ajuns: „Ești scorbura de om, că te gîndești numai la rău și nu mai poți s-aduni în cap numai atît cît încape în morișca aia cu care îți duci oamenii prin lume!”

„Să nu te superi, că tu ești cîstit și spui drept, da de ce ți-ai lăsat oamenii pe mîna ei și n-ai crîcnit? Un om întreg, care nu-i junghiat de vreo boală ori de vreo sminteală nu face asta.” Șuru nu se întrebese niciodată așa și dacă-l bîntuiseră slăbiciunile prin trup, nu mai știa, și-i zise dintr-o felie, ca să nu-l vîre la vreo bănuială grea: „Am văzut-o tare, cîstită, cu credință în oameni, am văzut că-i umblă mintea mai iute decît mie și că ia fapta de la rădăcină, și-o trece prin minte, și după aia, zice, și-am lăsat-o.” Gorină se aștepta la? răspunsul acela și rămase nemulțumit: „E pe aici o vorbă, știi cum îs vorbele... că ai despre care se spun află ultimii. Se zice că ați trăit cu ea.”

Dacă Șuru ar fi răsturnat masa peste el, Gorină ar fi știut că-i adevărat. Așa că bătrînul trecu în latura ailaltă a sufletului și începu să lăcrimeze, și-i păru rău după toată liniștea lor și gîndurile lor răsucite și-ntoarse pe dos de Gorină. Celălalt rămase descumpănit: „cu lacrimile-i mai greu, că nu știi niciodată pe care din morți îl ascund.” Se ridică și aduse o sticlă de țuică, să-și spele gurile de ocări și gîndurile de blăstămății, ori să le înăsprească din asta. „Dă-le-ncolo, c-or trecut!”

După vreun ceas, după ce vorbiră despre locul în care să se întâlnească, să-și termine zilele ca oamenii, lucrînd, Gorină

scăpă iar o vorbă despre femei. Şuru se ciufuli şi vru să-l suduie, dar îşi mai găsi atîta minte cît să se domolească şi să înceapă să-i povestească celuiilalt toată viaţa lor de pe valea Rîului Bărbat, ca să-l sature şi să-i pice-n ochi oboseala şi să nu-i mai scormonească oamenii pe care el şi-i aşezase în suflet la locurile lor, numai de bine. Gorină înţepeni în două rînduri, în faţa lui, apoi mai bău un pahar şi se dezmetici: „Şurule, de neamul cui se trage femeia asta?”

„Tu eşti dracu, auzi, dracu! Te joci cu mintea numai pe margine de lumînare ca un fluture orb. Ieşi dracului afară din joaca asta şi uită-te la lume!”

„Mă uit, că de-aia mă tot întorc la ea, mă uit, dar altcum, că eu văd şi-năuntrul ei. Şi văd, văd un sur de lup pus între oi, văd o oaie, mare, grasă, cu miel, şi văd turma cum se-mparte pe dealuri şi se pierde şi mai văd cum lupul ăla sur şi ştirb, moare flămînd lîngă o oaie grasă cu miel. Astea le văd!”

„D-apoi şi eu văd, văd că nu gîndeşti ca noi că unu cu unu îi doi şi cu unu trei şi tot aşa pînă la sută. Noi ştim să strîngem şi din asta, să ne avem leac necazurilor. Tu eşti din alt soi. Tu aduni să vinzi şi să cumperi şi să câştigi din asta mai mult. Şi iar te învîrţi cu alte averi şi iar vinzi şi cumperi şi ai mai mult. Soi de oraş uitat de Dumnezeu. Te-o stricart războiul.”

„Că de-aia-s aşa bogat de-mi cade lemnul-n ţuică!”

„Nu averi din astea, că n-ai dat tu de oraş, să le afli locul, averi din alelalte, cu alea te joci, şi-ţi ţii oamenii să nu-şi afle aşezarea ca să-i poţi duce.”

Vorbeau molcom şi Şuru aştepta să vină femeia lui Gorină şi să-i scoată afară ori să-i culce, dar omul era singur şi n-avea femeie şi n-avusese el niciodată. Pe Şuru îl prinse ciuda că-şi lăsase oamenii să se împrăştie, şi-i lăsase pe mîna femeii Marii, apoi îşi aminti de şantier, şi de certurile lor din noaptea aceea în care veniseră trei oameni să-i oprească peste iarnă acolo, şi-i

zise lui Gorină: „Pe unde ai fost tu, or venit peste tine alți oameni, în munte? Cred că nu, că de aia ați rămas voi la un loc, nu c-ai fost tu mai deștept. Și-i mai povesti o dată despre viața lor pe șantier. Gorină se ținu tare și-i povesti și el un episod din război în care, tot așa, veneau unii peste alții și nu se amestecau ci se omorau și care rămânea cu mai mulți oameni vii, îi lua prizonieri pe ceilalți. Șuru rîse, și gazdei îi veni, din nou, să-l scoată afară dar mai altcum, direct prin ușă, să-i simtă lemnul. „Ce-are una cu alta?” zise Șuru. „Are, că dacă pui un om lîngă altu se schimbă ceva!” Și-i maci povesti un episod, apoi se așeză la masă.

„Sîntem bătrîni, Gorină, lasă-i... adă vioara!”

Începură să tropăie unul în jurul celuiilalt, clătînîndu-se. Băteau mărunț din picioare și chiuiau, și le veneau pe limbă strigături deocheate, alea din satele lor și le împreunau cu altele, pe care le auziseră pe unde vor fi umblat. Se uitau unul după celălalt cu coada ochiului și-și vedeau fețele asudate și-și rîdeau, și-și strigau unul altuia să se întreacă și jocul lor adu-cea a ceartă și-a răzbunare. Adunaseră în chiuiturile acelea toată neputința și cazna lor de pînă atunci, prin care se țînuseră să nu se bată ori să se taie. Jucau și-și înjurau perechea fiecare cu alt gînd, cu alte vorbe și se simțeau ușurați. Gorină striga de bătrîni smintiți și de fecioare, apoi de lupi și oi, și o-ntorcea din nou și le zicea oilor Marii și lupilor Surii. Șuru îi striga de oase singure și de fudulii de țap, și de negoțul cu ochiul care fură și nu poate ...

Cu cît strigau, roata se-nvîrtea mai repede, să-și calce urma, să și-o strivească. De la o vreme, pe Șuru îl tăiară genunchii, da-și aminti de vorbele celuiilalt, cei ce de se lasă primii de joc, și pomi să strige mai tare ca să-și facă putere și să-l biruie pe Gorină. În cîteva rînduri își scăpară mîinile spre pulpă, în jos, pe acolo pe unde își țînuseră la tinerete cuțitele. S-ar fi tăiat ori poate ar fi jucat cu ele deasupra capetelor ca să-și știe mai mult

de frică. Obosiseră amândoi și începuseră să se sprijine unul într-altul și să-și strige cu capetele aplecate, despre altele ce le treceau prin minte, de-a valma, fără șir.

„L-am tăiat pe Gorină,” îi spunea Șuru nevesti-sii în joia aia când apucase să se vadă acasă. Femeia îl va fi culcat și-l va fi auzit strigând prin somn: „l-am tăiat!” și-și va fi plîns zilele, că n-avusese parte de el o viață întreagă, și-acu, la capăt, când să se aibă unul pe celălalt ca două propte una spre alta, o fi omorît pe cineva și-or fi venind după el să-l ducă la pușcărie să-și mînințe oasele acolo.

Vineri Șuru își căută de lucru prin curte să nu-l iscodească femeia, dar pînă seara nu se putu ține: „L-am tăiat, îi mort, da nu fac pușcărie că am jucat, am băut, iar am jucat, pînă a fost soarele sus. N-am mai răbdat, da n-o mai răbdat nici el, că o strigat o dată mai tare și-o căzut. Am căzut și eu, peste el și i-am mulțumit că s-o oprit. Și-am mai stat trei zile să-l știu împăcat, și să mă știu limpede cu toții.... Nu mai plec nicăieri, n-am pe unde, că gara-i dincolo de satul lui și eu pe-acolo nu mai trec. Stau cu tine, să fim aci și să ne știm de capăt.”

Sîmbătă, le veniră copiii, cu mașinile lor alea mici, două, să-i ducă pe la: ei, să-i țină ori să le aibă de grijă nepoților. Șuru plîngea și nu-i lăsa să-l pupe.

6.

Dacă femeia Marii n-ar fi călcat aceeași piatră de hotar cu Ancuș, de bună seama că ar mai fi trecut cîtăva vreme pînă să încerce iar drumul spre zidul Anei. Își lăsă ortacii cu care lucra de patru ani la blocuri, că după ce-l avusese pe Trică, se-ntorsese tot în orașul de la poalele muntelui, dar se angajase la

construcții, și porni năluca spre capătul orașului să caute o mașină s-o scoată pînă la poala pădurilor. Și cînd ajunse acolo se cătrăni că mașina nu voia să urce mai departe și-și zise că ei îi era dat să facă drumul acela numai pe jos. Nu ploua.

Mergea și nu era nimeni. I se păru, din senin, că încep să-i iasă în cale, pe rînd: bătrînul cioban cu măgarii lui deșelați, brigadierul Bulucea cu nevasta și copilul lui, apoi celălalt brigadier și Mochină, pînă la urmă îi apăru și Ancuș, apoi Gaborii, Cristescu ... Din urmă simți că o ajung Trică, frate-su, Ana, maică-sa și Todo, Todor, taică-su, iar mai departe, undeva, venea și Gorină. Se întreba ce va fi căutat acolo, printre ei, Gorină. Își zise că morții au numai o vîrstă, atît, și merse mai departe, să-i întâlnească în gîndul ei pe ceilalți, viața ei de un an, pînă va da de Marga. îi întâlni coborînd, și-și aminti de așteptarea ei, și-i trecu groaza celor ce veneau din urmă și se bucura că nu-l găsește pe Marga printre ei și nici printre ceilalți, apoi că nu mai trece nimeni.

Se înnopta, și femeia mergea și plăsmuirile îi rămaseră în urmă, ca o turbureală spălată de apă. Ajunse în dreptul podului rupt, că-l știa după zgomotul apei zădămicite de vîlmășeala rupturilor oprite în albie. Urcă pe dreapta și nu apucă să vadă pădurea tînără de brad de peste vechiul drum forestier. Mergea și simțea cum așteptarea ei se mută în împăcare cu soarta și cu uitările și că se așază între toate neîmplinirile ei uscate înăuntrul trupului și-a ochilor, și-a sufletului ei, în care adunase o altă lume. O lume a răbdării și înțelegerii, pe care nu apucase s-o prindă în anii ei de tinerețe, pe drumurile lor și-și zise: „anul cu șantierul”; și-și zise: „anul cu copilul”. Doi ani, Trică al ei avea patru, și se socoti și-și zise: „șase ani cît o viață, cît a doua, a unei alte femei...” și se mai bucură o dată pentru Marga, că nu-i ieșise în cale nici printre cei vii, nici printre cei morți. Și-și zise

că povestea forestierilor de pe valea Silașului era numai o plăsmuire de-a ei.

Începu să-și spună că-i iarnă, tot mai iarnă, cu fiecare pas pe care îl face și că povestea zidului Anei este o snoavă auzită. Își aminti atunci de mulțimea adunată în ziua în care Marga ajunsese erou, atunci când cu explozia oprită. Dar tot nu-i apărură în fața ochilor Marga ci numai mulțimea aceea adunată, care aștepta să vadă un om murind, sau salvându-se. Simțea frigul intrându-i prin haine, tot mai adânc, simțea răceala ajungând-o pe rînd, sigur, ca pe o apă stătătoare, tot mai adânc, strat cu strat, și se întrebă: „Oare iama oamenii or fi mai buni decît vara? ... Ar putea fi ei oricînd, da iarna îi ca un rău dinafară și-i mîină cu frigul mai aproape unul de celălalt, spre casele lor... Ori poate tocmai din asta iarna-i desparte mai mult, și-i ascunde în învelișurile de piatră ale caselor lor, și-i face răi și zgîrciți și dornici de betejealaă ... Ar rămîne că numai vara, în vînzoleala trupurilor goale și-a aerului și-a apei, cînd ies din cochilii, ca melcii, să fie mai buni...”

Așa-și spuse femeia și vru să-și asculte scrîșnetul pașilor pe o zăpadă, pe una din acelea care aveau să vină curînd și să întoarcă întunecimea pădurilor ude în tăcere de alb. Își simți buzele reci și voi să și le moaie, apoi își aduse aminte de frig și îngheț.

Păși mai departe și auzi lupii, sau numai vocile acelea carnivore ale hăurilor de pădure, iama, în noapte. Nu-și spuse nimic de lupi. Începu să creadă în ecourile întunericului și să păsească pe întunericul înghețat. Îi văzu, iar, pe toți, adunați la șase sute de pași de Marga, și își vorbi despre ei, cei mulți, și se întrebă dacă vreodată avea să-i mai întâlnească, ori dacă va fi avut vreun rost să-i vadă c-au îmbătrînit, și să-i spună și ei că îmbătrînise; tocmai ei, căreia timpul i se împleticise în drum și-o scăpase din brațe ca un băiețandru neștiutor într-ale dragostei,

și-o lăsase să se scurgă cu același trup peste toate drumurile ei neîmpăcate.

Undeva, aproape, hăui întunericul cu ochi de fosfor. Nu se sperie. „Bărbații îs un fel de copii și lupii îs un fel de câini flămânzi, și în toată negreala asta numai sufletul meu mai are ceva de viețuitoare...” Și-și mai zise că sufletul ei mai avea ceva sfânt, pînă ce nu apucau să i se adune cuvintele între malurile buzelor. Și-și spuse: „malurile buzelor”, și se-ntrebă dacă și-năuntrul ei era atît de noapte ca afară. Apoi rîse.

Curînd, se dumiri că se gîndește numai la ea și că se vede numai pe ea, pe femeia Marii. „Asta va fi semnul fricii!” Că ei, numai așa îi putea fi frică, întorcîndu-se înăuntrul ei și căutînd acolo, pe singurul locatar viu. Și-și zise că numai mîndria n-o lasă să se gîndească la lupi și să spună: lupi! și să se teamă de vorba ei, și-i băgă de vină mîndriei, ca altui om.

Apoi zări luminile barajului, ca un șir de stele căznite să scrie pe cerul întunericului o constelație ciudată, lineară, unică. Văzu apoi lumina galbenă a cabanelor și se întrebă dacă va fi avut să întâlnească pe cineva cunoscut acolo. Se socoti că nu, poate numai cît să se bucure că avea să dea de niște oameni străini pe care să nu-i știe, și care să n-o știe, și despre care avea să învețe atunci... dar nu se duse mai departe cu gîndul.

Deodată, și-l aminti pe Marga, în ziua aceea, în ultima zi, de mult, strivind țigara în palmă ca pe o durere, dincolo de care avea să se întîmple despărțirea lor. Și peste fața lui întunecată văzu niște oameni noi, de care nu mai știuse niciodată, ieșind din cabane, și se auzi strigînd, acolo în plăsmuirea ei: „Hei, oameni buni, n-aveți nevoie de-o femeie?!” Își strînse gîndul repede, și vorbele pentru nesăbuința lor, avusese vreme să afle: „că una zici cu vorbele prostiei tale și alta pricep oamenii, oamenii pricep întotdeauna ceea ce-i mai ușor pentru ei și pentru soarta lor și ce-i mai greu pentru tine.”

Luminile barajului ajunseră aproape. Văzu ușa cabanei lângă ea, și nu mai putu zice decât Ursu. Se opri și bătu la ușa cu teamă, la aceeași ușa pe care o trântise de-atâtea ori pe urma gândurilor, să le rupă și să se domolească. Cu teamă, ca în fața unei amintiri oprite, de cîndva, din cumpăna copilăriei cu viața. „Voi mai fi avînd voie să intru? N-o fi prea tîrziu? N-o fi oare păcat să trezesc atîta lume?”

Bătu din nou, sau poate prima oară n-a ajuns să bată. Se auzi o voce dinăuntru. Intră și rămase rezemată de ușa ca de singurul sprijin al vremii pe care o trecuse, dincolo de căsuța de lemn, prin lume. O năpădiră toți anii aceia, acolo, strivind-o grea, cu clanta-n șold.

Omul din fața ei descumpăni tăcerea și neașteptarea care a întins pustiul vorbelor, vreme de o clipă, peste încăpere. Se ridică și veni în fața ei. Nu-i chema nicicum, de parcă ar fi fost născuți numai atunci, și părinții lor, în nebunia bucuriei, uitaseră să-i lege de pămînt și de neam cu vreun nume.

Bărbatul îi atinse broboada înțepenită de frig, apoi haina, și-o uită cu desaga în spinare. O privi în ochi, în nopțile acelea rotunde, dincolo de care nu știuse niciodată, cît era suflet de bărbat și cît de femeie.

Femeia se roși. Începu să-și vorbească despre și-ne, de parcă ar fi vrut să nu știe că-i încă acolo și să-și mai întîrzie bucuria: „Mi-i cald, mi-i rușine de vorbele mele de-afară, de pe drum, și mi-i greu de aerul ăsta putred și acru, mi-i urît de grinzile astea afumate și... Hei, om bun...” N-apucă să-și termine gîndul că omul își lipi gura de buzele ei, Femeia închise ochii și i se păru că acolo, în întunericul ochilor, stă singură, numai cu viața ei, și că dincolo, afară, era o plăsmuire de-a ei cu Marga, ultima, aceea pe care n-a avut-o încă niciodată.

Deschise ochii și-l văzu albit, îndepărtându-se de ea și jucându-i ochii a nebunie. Șopti: Marga. Omul o luă în brațe, din nou, cu desagi cu tot.

„Ursoaica mea! Ursoaico! Bătu-ne-ar dumnezeu pe amândoi și încă o dată pe mine. Ursoaico!...” Izbucni într-un hohot timp, răscolit de friguri fierbinți, fără nume de boală, fără nume de lucru ori de om. O cuprinse greu, pe după desagi, dar n-o strângea, n-avea cum s-o strângă, trebuia numai să pipăie un om ca să-i creadă ființa, și pentru asta ochii și mirosul, și buzele și urechile, la un loc, nu-s de ajuns, și-atunci trebuie să-ți spui și cu pielea: există! N-o strângea, o cuprindea doar cu brațele ca și cum și-ar fi strâns la piept o avere, zgîrcit, avar, ultima avere pe care-o mai putuse agonisi de pe urma vieții. „Ursoaico!” Voia să-i știe nu-mele ascuns în pielea vreunui animal pe care-l avusese în preajmă ani de zile, nevăzut, pe-aproape de cabana lui, dîndu-i tîrcoale înfometat, fugindu-i din cale, dar urmărindu-i zilele. „Să ne trăsnească, și să ne surpe dumnezeu în gropile lui, și să ne ude marea asta adunată deasupra capului nostru! Acu de s-ar sfîrși, acu, că n-am răbdare!”

Femeia îl prinse și ea de după spate, și-l strînse la piept cu fața întoarsă din calea cuvintelor lui: „N-avem voie Marga, n-avem voie! Îi prea tîrziu să mai murim din asta.” Se depărtară cu brațele, să se mai privească o dată, ca și cum nu și-ar fi spus nimic. Se descoperiră din nou. Apoi, femeia zise: „De-acu ne știm de ajuns ca să ne putem minți despre cîte am făcut... De-acu, putem să ne așezăm în scaune și să plîngem, măcar de ne-am obișnui mai ușor așa, unul cu altul...” Îi vedea ochii mari, fața limpede gata să-și laude bucuria c-o întîlnise și să-i vorbească despre el. „N-am trebuință. N-avem trebuință de asta. Voi, bărbații, oricum ați face, rămîneți singuri și fără umbră pe cuget. Cocoși înfoiați, nici așa răi ca să-i tai, nici așa de buni să-ți fie milă să-i tai...”

„Măi, ursoaico!” Marga vru s-o cuprindă din nou cu brațele. „Du-te dracului și șezi!”

Cineva bătu la ușă. îi făcură loc să intre. În ușă apăru un alt bărbat și Marga îl opri: „Nevastă-mea, dom' inginer, nevastă-mea...” și-și strivi fața în umărul ei. Femeia îl văzu pe străin, da-i fu de ajuns că-l simte pe Marga aproape: „Că-i a meu, și-l sudui că mă bucur de el, că de nu l-aș avea în suflet, nu i-aș zice și nu l-aș dușmăni.” Străinul rămase stingher în fața ei, uitat de Marga care-i spusese femeii: „Te-am căutat, atîta te-am căutat!” Apoi auziră amîndoi bărbații vorbele femeii: „Unde dracu să cauți un om care te caută?” Apoi, pe celelalte și le auzi numai ea: „de bună seama că vreau să mă apropii și vreau să rup gardul care-i pîn-la Marga, că de-aia zic la două vorbe — dracu... că-i ciocan bun, și dacă știi să-l ții, rupe.”

Nu se auzea nici vîntul, nici apa, numai nedumerirea celui alt om cotrobăind stîngace printr-o casă făcută, cîndva de mult, de niște forestieri uitați, de care avusese grijă o femeie, una Marii, sau Ana, așa știa celălalt bărbat povestea cabanei Ursu, și-i era de ajuns pentru el și pentru copilul lui. Apoi se obișnuiră cu locul lui, de om nedorit acolo, atunci, și mai rămase, cu mirarea că Marga, tehnicianul lor, singuraticul acela care nu lăsase să fie dărîmată cabana Ursu, și care se mutase să dăinuie acolo, printre neștiutele lui amîntiri, omul lor era însurat și tocmai cu o țarancă. într-un tîrziu, negăsind ce căuta, plecă să le spună celorlalți, asta în primul rînd, să le spună că Marga era însurat cu o țarancă. Și uită că venise să-l cheme pe Marga la o muzică, că așa ziceau ei cînd se adunau seara în cabana vreunuia dintre ei, puținii veniți în urmă, după ce se terminase barajul, cu familiile lor cu tot, acolo, sub zidul Anei.

Aflară repede și către miezul nopții tăbăriră pe cabana Ursu. Înăuntru dădură peste doi oameni, un bărbat albit și o femeie în puterea vieții, stînd de vorbă peste o masă de lemn, geluit

cîndva, unsuroasă și veche. Îi văzură triști și-și ziseră că fac bine dacă intră.

După privirile străinilor femeia se dumiri că ei doi vor fi fost tare amărîți pînă atunci. „De ce om fi triști, că de-abia ce-am ajuns să ne bucurăm unul de altul? Că doar n-am apucat încă să ne povestim cîte le-am petrecut, ca din ele să alegem dacă vom rămîne sau nu împreună... Ori poate c-o putrezit așteptarea în noi ca o uitare și ne-am văzut prea tîrziu, cînd nu mai sîntem cei ce se căutau, ci alții, cu alte gînduri...”

Către ziuă, după ce ajunse să-i cunoască și pe inginerul Gavra și pe Hașeu, dispecerul, și pe Uroiul și încă pe vreo trei, îl auzi pe Uroiul povestindu-le una, auzită de el de la cei ce ridicaseră barajul. Zicea Uroiul că acolo ar fi fost o femeie, una Magdalena, care ar fi avut douăzeci și patru de bărbați, își mai turnă un pahar ca să poată rîde mai bine de bărbații aceia? care n-o biruiseră, și-l văzu pe Marga ridicînd pumnul și trăsînd cu el în masă. Și nu i se păru nimic nelalocul lui, apoi o văzu pe țărancă, oacheșă, oprindu-se în spatele lui Marga și punîndu-i mîinile pe umeri, și oprindu-l, apoi zicînd că-i tîrziu și că-i obosită. Nu plecă nici unul și Uroiul nu se lăsă pînă nu-și termină povestea lui cu femeia. Așa i se părea lui, la ora aceea, că trebuie să se poarte și să vorbească, să-l placă lumea, adică ceilalți bărbați și femeia, sau poate numai femeia aia a nimănui, despre care nu știa nimic, decît că Marga pretindea că-i nevastă-sa.

Povestea lui Uroiul se termina prost, că femeia se încurcase cu unul rău de tot, și că acela era însurat, și că într-o zi venea nevasta ăluia, și atunci Magdalena se urca sus, pe capacul betonierei de deasupra barajului și se zvîrlea în betonul ud. Oamenii începură să rîdă de Uroiul și să-i spună că aia era legenda cu Detunata adaptată la hidrocentrală, și n-apucară să-l vadă pe Marga ieșind în prag, și nu-l văzură întorcîndu-se și

umblînd cu brațele încrucișate. Uroiul, ca: să iasă din impas, îi zise femeii: doamnă.

Femeia se roși: „Zi-mi mai bine tovarășă, ori altcum, că io nu-s doamnă, că doamnele ...” dar nu mai zise nimic, pentru că știa că nevestele lor erau doamne, ori numai se credeau așa, și bărbații s-ar fi supărat.

Vorbele femeii, restriște de gânduri, dădură ocol, Îl gîdilară în barbă și pe grumaz pe fiecare și prin-seră a se scărpină. Mai stăpîn pe el și mai sigur pe lumea cuvintelor, Uroiul își rezemă trupul de masă: „Păi cum te cheamă, ca să-ți putem spune tovarășa cumva?”

„Tovarășa Mia, Mia o cheamă!” E clar?!” îl acoperi Marga.

Se lăsă tăcerea din nou. De-abia atunci ghiciră, după tonul lui Marga că s-ar fi convenit, mai de mult, să plece.

Rămaseră numai ei doi, înțepeniți, vase de lut golite de apă. Din colțul camerei, de unde-i petrecuse tăcut pe toți, Marga zise: „Mia te cheamă!”

„Asta-i numele meu de doamnă?” Marga tăcu o vreme, apoi se așeză la masă, ca undele apei după o piatră căzută. Și-n urmă: „De acu te cheamă Mia Marga!”

PARTEA A TREIA

SETEA ALBĂ A DUMINICII

UMBRA CIUTURII

1.

Doisprezece oameni, înșiruiți unul după altul, urcau spre soare. Era senin, miros de cetină risipind gânduri, gândurile cele de jos, de care nu scăpaseră nici în mașini, nici în preajma cabanelor de la hidrocentrală. În față, un pământ arid, acoperit cu ierburi firave și dârze, unduite de boarea dimineților, aplecate de furtună, dar vii, întotdeauna vii, așteptînd, sub pustiuri albe, sorocul zilelor de aprilie.

Oamenii cu ranițele-n spate, urcau greoi, nedeprinși cu drumuri pieptișe, treceau de jepi, spre culme.

Trecuseră atîția ani de cînd era pe valea Rîului Bărbat și n-apucase niciodată să urce mai sus de marginea pădurii de brad. Simțise undeva în ea, durerea pietrelor pierdute prin pustiul alb și bucuria șiroirii și-a mușchilor mustind de viață, și mai simțise: tristețea ploilor și-a viețuitoarelor hăituite, odată cu norii, spre nesomnul liniștii. Își găsise pentru fiecare anotimp un semn și pentru fiecare durere un nume, și pentru fiecare bucurie o uitare.

Femeia era la cîțiva pași în fața grupului și se apropia de culmea Radeșului, apoi se oprea și boscorodea înfundat niște gânduri de-ale ei, de care nu se putea elibera nici acolo: „Că bucuriile pe care și le fac oamenii oamenilor, îs ca ploile și ca dragostea, că tămăduiesc o durere prin alta...” Oamenii o priveau, și se luminau la fiecare oprire fără să-și poată vorbi. Li

auzeau, fugindu-i vorbele și se gîndeau la trupul ei, făcut cîndva numai pentru dragoste.

Urcau și nu le ieșea nici un animal negru pe pămînt, și nici vreun animal alb pe cer. Mergeau și auzeau avioanele deasupra, căznindu-se cu elicele lor și cu luciul lor să semene cu păsările și să învingă chemarea pămîntului pe care-l părăsiseră vremelnic, să-l sfideze argintii, o clipă, două, de sus, ca să se poată mîndri, ostenite, la capăt de drum, că nu-s tîrîtoare, ca mașinile și trenurile și oamenii.

Cei unsprezece, pe care-i ducea în urmă femeia, voiau să ajungă la tăuri, să le vadă, și să le oprească pe niște hîrtie colorată, ca-n fiecare an, alții, atîția, care colindau crestele și se odihneau apoi, acasă, cu ochii la amintirile lor imobile. Acolo n-aveau trebuință de tarabe și chioșcuri de bilete și cartoane cu poză, de abonamente și legitimații, n-aveau trebuință de mașinile lor și de nume și de alte amintiri. Toate rămăseseră jos, în mașinile lor negre și late, cu un ciopor de oameni în jur, copii, cu degetele gata să scrie ce-o fi pe colbul fin depus pe luciul capotelor.

Trecură de culmea Radeșului spre vîrful Strunga. Deasupra nu era decît cerul și-n jur pietrele și ierburile bîntuite de sete, aspre și firave și tari, ca oamenii din văile acelea, uitații ciobani și forestieri.

Oboseau și poposeau mereu ca niște pești de rîu mutați în mare și-și aminteau de țigări și apă, dar nu se opreau. Trecură și Strunga, și-n față, poteca se năruî în prăpastie și-și ziseră să se întoarcă, apoi, numai să se odihnească, și-n urmă, coborîră după femeie. În stînga, petice de iarnă uitate sub stînci. Dar oamenii n-aveau ochi decît pentru viața lor, și aia era o potecă lată de o palmă, atît, și se gîndeau numai la pasul următor. Uitaseră de tăuri. Și le amintiră de-abia cînd ajunseră cu mîinile în apa lor, și de la răcoarea aceea își amintiră că-s oameni, că-s orășeni, că-s

bucureșteni, că-s așezați, acolo, la locul lor într-o ordine ierarhică... Redeveniră atenți unul cu altul. Femeia-i vedea și se bucura că-i singură și că nu are nici deasupra și nici dedesubt pe nimeni. Le vedea femeile, că aveau și trei femei, neveste de-ale lor sau fiice, cine le-avea treaba. Le vedea zburdînd pe tăpșan și vîrîndu-și picioarele în apă și tăvălindu-se prin iarba secată, și-și zicea, că de bună seama bunicile lor, ori bunicile bunicilor lor vor fi fost țărânci, ca ea, cu duhul pămîntului în sînge, că prea le ardea de năpădire doamnelor ălor. Se bucura ascuns. Și-i vedea și pe bărbați, așezați în cercuri, unii în spatele celorlalți, după rang, privindu-le înțelegători ca pe niște iade căpiate, și lentoarse spatele: „Că dacă n-ar fi fost bărbații, rupții ăștia de pămînt și de animale și de păsări, care or născocit moartea că ei or născocit-o, lumea ar fi fost mai bună, mai proastă, e drept, dar mai bună...” (Astea le povestea a doua zi la cabană altor turiști, în vreme ce le servea masa, să audă și Marga și să nu-i mai spună că-i analfabetă și că pentru o cabanieră, patru clase sînt o nenorocire.)

La prînz, mîncară, băură, în ordinea în care erau așezați, dar mai întîi femeile, după cît erau de nevestele cuiwa, apoi bărbații, cei mai de jos, care aveau căderea să vorbească, amintiră de baraj și de hidrocentrala de jos și o lăudau că-i bine făcută. Apoi aminteau niște nume de care femeia nu auzise niciodată. „Da Bulucea, Cristescu, Ancuș, Marga...” Se vîrî în vorbă și ea. Unul dintre ei, singurul care părea că o auzise, dădu din umeri: n-are importanță. „D-apoi poate nici n-are, rămase femeia să-și spună, că nu trebuie știuți toți? Da n-ar fi nici o pagubă dacă s-ar fi năruit o stîncă peste ei și i-ar fi strivit ca oameni, nu ca directori și ca neveste de directori și ca șoferi.” Își strînse poalele cu furie, văzu un nor deasupra culmii Slăveiului și se rugă, în ea, să vină ploaia, să-i cotopească pe toți ăia groaza pielii lor de oameni, lăsați de soartă să creadă lumea ca pe o

scară de urcat în pod, pe care-s așezați oamenii în trepte pînă sus, unde-s ei. Cu norul acela îi trecu ciuda, că-l vedea cum crește și se răsucesce și cum se face cît un munte și-și înnegrește pîntecul a ploaie. În urmă îi ascultă cataracta de foc scriind nimicnicia unei clipe prin aer și-nfiorîndu-i pe toți cu moartea. „Grindină!” zise femeia și-o luară pe vale, să ocolească marginea stîlcoasă a culmilor și să iasă la vîrf pe drum lin.

Nu scăpară de grindină nici acolo. Se pitiră după stînci să nu-i afle fulgerele. Femeia mergea înaintea lor fără să se oprească. Îi păru rău de ei că-i văzu zgribuliți, departe, urmînd-o fără rîvnă cu inima mărunță: „De-abia acu, aici sînteți ca ălalți, fără scări și fără poduri de case... Că doar și Marga al meu îi om ca toți oamenii da nu l-am știut să fi gîndit vreodată lumea în trepte...”

Îi așteptă să se mai apropie, și în răstimpul scurt îi veni în minte ziua în care se născuse Ana, fîică-sa, în decembrie, cu doi ani înainte. Veniseră atunci toți frații lui Marga de prin țară, la ei la cabana turistică, s-o vadă și s-o afle pe nevasta lui Marga, și-și aminti ce bine se purtaseră cu ea, de parcă i-ar fi fost prima și ultima nevestă, și doar ăia erau doctori, ingineri și profesori, și nu se uitaseră iar ea nici o clipă ca la o țărancă, ci mai degrabă ca la mama lor, aia de la Satu Mare. Din iarna aceea prinsese și ea să zică și să știe: revelion, că petrecuseră împreună cu cei de la hidrocentrală. Își mai aduse aminte și de Uroi, pentru că-n noaptea aia spusese iar legenda lui cu femeia nimănui și atunci Mia, ea, se pusese în fața lui și-i spusese: eu îs aia! O bucura noaptea aceea că-l biruise pe Uroi, apoi și-l aminti cum pălise și cum își ceruse iertare, apoi cum topise, de caznă, o damigeană, de-l duseseră a doua zi cu floarea sorcovei în palmă să-i spele zăpada durerile și să-l poată trezi pînă la bobotează.

Oamenii ajunseră lîngă ea, uzi, amărîți, șoptind de boli și de friguri și de zăcut și de bătrînețe, dar nu-i auzi vorbind de

moarte. Își zise că-s slabi și că-i slăbise pacea pe care și-o știuseră peste neliniști, ca pe toți oamenii. Le auzi apoi, pe femeile lor vorbind ascutit despre animale și furtună și inundații. „Oamenii ăștia se cred într-un coșmar și așteaptă, dintr-un ceas într-altul, să se trezească, dar văd că nu se pot trezi, și-și măresc numai chinul, și nu se gândesc că pe ploi dintr-astea și pe moină, niște oameni, uitați de hîrțile lor din pod, or clădit tot ce-am văzut eu prin țară și-or clădit și zidul Anei.” În ultimii ani fusese cu mașina lui Marga prin toată țara, că bătuseră Banatul și Moldova și Oltenia și prinsese, în două zile, să vadă și marea. Numai în nord nu voise să meargă și amîneau de la o lună la alta.

O luă iar înainte. Îi auzea pe ceilalți burzuluindu-se la nori și pietre și vorbind de soare și-și zise că nu le-ar fi stricat să-i uite cineva acolo vreo două luni. Apoi ajunseră la Radeș și începu coborîșul; curînd, intrară între jepi. Trecu și ploaia și apăru soarele, peste culmi, roșu, rotund. Pînă ajunseră la capătul de jos al jepilor, femeia își aminti de un vis de-al ei de mult și nu mai știa cu cine va fi fost. Parcă era un bătrîn care urca și dădea pielea cerului la o parte și intra în soare, și parcă era Marga. Îi auzea, în urmă, vorbind ușurați, toți deodată și uită de gîndurile ei ca să se poată bucura.

2.

„... o fugărise o mașină, pe creste n-avea cum, se speriasse, orbise în mijlocul drumului, în fața vreunei mașini de noapte, și ajunse să se crea-dă singură pe un drum unic, rămas din întreaga lume pentru ea, acela luminat de faruri. Atît, singură. Și-o luase în goană spre locul în care farurile se pierdeau în noapte. Dar nu se pierdeau. Atunci crezu că lumina aceea din urmă, e soarele, un

anume soare meschin care lumina numai într-o singură direcție prin noaptea lumii. Un soare neputincios și rău, care fugea șasiu în urma ei, să-i lumineze singurul drum rămas și s-o ajungă, s-o ajungă și s-o tăvălească ori să o înghită sau să o topească, bătrîn nebun cu ochii împăienjeniți de amăgirea puterii fierului...”

„Mai bine pentru tine, mai bine pentru amîndoi, pentru toți. Nu mi-i dat să pot face în fiecare zi același lucru, nu mi-i dat să stau și să aștept să se întîmple ceva, ca să fie nevoie de mine...” Asta trebuie că-i va fi spus Marga femeii lui în ziua în care o va fi dus jos, în oraș, să-și facă transferul, și să devină primul cabanier de pe valea aceea, și să-și primească banii pentru cît va fi muncit la hidrocentrală, de fapt numai ultimul salariu, acela pe care nu mai avea cum să-l pună deoparte: „că acu avem de investit, trebuie multe, că nu luăm în primire ci începem, începem o altă viață, numai noi de noi și nu ne punem decît în slujba oamenilor veniți pentru liniște ...”

„Vorbește frumos, va fi spus în ea femeia Marii, asta mai nou, de cînd o văzut de el școlile de la București... și nu mai povestește atîta. De-o vreme, nu l-am mai auzit povestind deloc, că-i mai socotit, mai mărunț cu ceasurile și nu-și mai caută nesomn cînd nu-i trebuie și nu-și caută neliniște cînd n-are...” Undeva, femeia îl va fi gîndit bătrîn ori bolnav de vreo așchie neagră de care nu voia să-i spună ei, ca să n-o amărească. Altcum, era liniștit, împăcat și domol în mîndria lui. Marga îi spunea mereu: „Trebuia să luăm lucrurile de la capăt, că te vedeam stătută și bolnavă de ședere și de gînduri de om fără lucru ... de-acu avem ce să tragem, și-o să avem să muncim unul lîngă altul, așa cum am vrut.”

Cînd își luase transferul pe „caz de boală” se plînsese: că mă strînge aici și aici și aici și am hîrtie să nu mai lucru atîta. Și femeia se uitase la el dintr-o parte că nu-l știa să-și zgîrie nopțile cu gemete, dar crezuse că așa va fi trebuit să zică, și uită. Apoi,

tot în ziua aceea, meraseră unul lângă celălalt fără să-și zică ceva, știindu-se, bănuindu-se aproape, ca doi oameni legați prin vreme să trăiască împreună; îndeajuns de sătui unul de celălalt ca să-și mai spună ceva, și deopotrivă de obișnuiți ca să nu se îndepărteze unul de celălalt și să se știe într-un pas. Ori poate tocmai pasul acela pe care îl făcuseră îi apăsă. Altfel, valea îi știa, adică îi știau toți oamenii care-și mai aveau viața pe acolo și poate le prinseseră mirosul și animalele și-i ocoleau și nu le aflau pricină nici în sfârșitul lui februarie când au pui și-s flămînde și rup de spaima vieții orice viețuitoare.

De-abia după ce ridicaseră cabana Ursu cu încă un cat și-i făcuseră prelungiri, și-și trecuseră patru luni cu asta, de-abia atunci când se trezi femeia între blidele ei cele noi, emailate și mari și lângă cazanul acela cât un ciubăr, pentru fierturi, de-abia atunci începuseră să i se pună în ea neliniștile și să se întrebe cum o vor scoate-o la capăt, și mai ales, de ce voise Marga să-și schimbe viața lui de om, că numai negustorie n-avea în sînge. „...or poate și-o schimbat-o el de mult și acu își vede numai visul împlinit. De bună seama că numai o boală poate sta în domoleala asta a lui...”

Își aminti din urmă (trebuia să-și aducă aminte, să-și poată răspunde cumva), își aminti de ziua cu furtuna, din vara când trosnise barajul, sau nu trosnise ci sunase numai ca o piatră ce era, de pe urma surpăturilor din apa lacului. Și-l amintea în seara? în care se întîlniseră, la ei în cabană, cu foștii lor tovarăși de muncă de la șantier, veniți să facă inspecția barajului și să răspundă dacă va fi fost cazul. În noaptea aceea Marga stătea într-un colț și mocnea. Oamenii aceia îl ridicaseră într-o zi din viața lor, și-a lui, pe brațe și-l aruncaseră spre cer, ca pe cel mai bun, ca pe un erou, și-acu, acu stătea într-un colț și părea că-i pizmuie. „Marga s-o rupt de joc... i-o lăsat pe ceilalți să bată pămîntul împreună, și o fugit să se facă mare, mai mare ca ei și

singur... Nu știa datul, nu știa că ăl de se rupe pînă-i jocu-n toi, ăla se pustiește...” Așa-și spusese femeia și în noaptea aceea, de mult, și atunci mai adăugase ceva de numele lui Gorină. Acuma îl uitase, îi ajungeau numai vorbele lui. „De bună seama că în noaptea aia de acu doi ani s-o mutat în el gîndul să-și piardă urma... I-o văzut pe ortacii lui laolaltă și s-o fi simțit fără rost...” Intră Marga și-i risipi gîndurile. Îi ajută să-și rînduiască lucrurile prin bucătărie. Spre seară, după ce vor fi tăcut îndeajuns, femeia îi zise că are de mers pînă sus, la nevasta lui Uroiul să-și aducă pruncii acasă. Marga i se așeză în drum: Merg eu! Nu-l văzuse niciodată cu o căutătură parșivă, nu putea să și-o facă acolo, pe ochi; în seara aceea se căznise să și-o pună da-i ieșise altceva, că arăta numai a om rău, ori înrăit de niște chinuri ascunse: „Doar n-o să mă înăbuși toată viața cu bunătatea ta!...” Băuse, cînd Dumnezeu băuse, că-l auzise toată ziua bocănind cu ciocanul pe șindrile. „...taci, mă lași să-mi caut singur pricină?! Nu mă judeci, nu-mi zici du-te dracului, nu mi te pui în drum... mă strîngi de gît cu lațul tău sucit de om cumsecade. Mă lași să-mi fierb, să cred că-s mai rău decît sînt, să-mi vină să-mi sparg palma cu piroane, să știu că sufăr pentru ce-am făcut. Da ce-am făcut?! Spune-mi ce-am făcut? ...” Băuse să-și scoată cearta din el, cearta aia pe care o pregătise pentru ziua în care credea că o să i se împotrivescă femeia. Mocnise în el și se văzu alunecînd peste pietre ca rîul și iuțindu-se la vale și se înspăimîntă de iuțeala vieții lui și-acu, acu credea că-l așteaptă după un colț de piatră cataracta, să-l surpe.

Poate ar fi trebuit ca femeia să-i fi spus măcar o dată: nu! ca el să-i strige: da! și să se explice de ce trebuie să fie da, și să-și așeze, cu o cale, și lui în cap, toate îndoielile într-o ordine, ca apoi să le știe locul și să le astupe gura cu cîte un răspuns. Femeia n-avusese de unde să le știe pe toate, că bieții ei de lemnari nu știau că unui om îi mai trebuie un altul care să-l ațîțe

și să i se împotrivească, și să zică din asta că are un sprijin. Tot ce aveau, era în ei, și dacă li se punea careva în drum, mai întâi se fereau, iar dacă nu-i lăsa, loveau.

Marga spusese totuși: bunătatea ta, și asta-i mai domolise inima. Până la urmă porni singură să-și aducă pruncii, ca măcar acu să i se împotrivească, dacă așa trebuia la oamenii complicați. De când apucase să fie cu Marga se simțea, într-un fel, ciuntită, ori poate treburile, copiii o făcuseră așa, că pierduse urma gândurilor așezate și a iscodirilor mute, și se simțea dusă de un tren, dusă, și se simțea stînd în dreptul geamului deschis și uitîndu-se afară la fuga lumii, fără să-i mai prindă rosturile din urmă, fără să se mai mire, ori numai să se întrebe de ce sînt casele cu acoperișuri de țiglă și oamenii fug, ori trenul ei fugea, fără să se mai oprească, și fără să știe unde se va opri și se va da jos. Sau poate le simțea toate astea numai cînd era cu Marga, din pricina lui.

În drum spre casa lui Uroiul i se limpeziră vorbele lui Marga și se-ntoarse cu gîndul înapoi, din nou, la noaptea din urmă cu doi ani, cînd cu tovarășii lui de la șantier. Le auzea vorbele, îi asculta din nou, întrebîndu-l pe Marga ce avea de gînd să facă, îi auzea chemîndu-l cu ei pe șantierul pe care erau atunci... În urmă îl auzea și pe el: îs bolnav, n-am cum, îs bolnav. „Îi bolnav pe dracu, s-o rupt mîndria-n el, asta-i!” își zise femeia și se porni să-l suduie. „De-o vreme nu mai știu să caut gîlceavă... și să-mi fac bine, de ce nu i-am spus-o în față, de ce nu l-am suduit acolo? ...” Se simți dusă de trenul ei mai departe, fără să schițeze un gest. „Cînd nu mai ești singur, nu mai ești al tău...” Bătu în ușa lui Uroiul.

Înapoi, veni cu Ana în brațe și cu Trică ținîndu-i-se de fustă. Așa trebuia să fie, să i se țină de fustă, ca toți copiii cărora le e frică de întuneric și pentru care mamele, în furia lor de două ceasuri, n-au mîini să-i mai păzească. Abia atunci și-l aminti

femeia pe Gorină și se întrebă dacă nu va fi fugit cumva și ea din toiul unui joc, de vreme ce pătimise atâtea de pe urma singurătății.

„... la ziua, i-au găsit trupul încă viu, căzut, jos, lângă râu. Simțise soarele acela mișcător ajungînd-o din urmă și sărise în gol, în întuneric, oriunde, în afara drumului aceuia mărginit, singurul pe care-l avea luminat din urmă. O găsisese Guido, paznicul de vânătoare și-o lăsase la cabana lui Marga să-i oblojească femeia lui picioarele rupte. În a opta zi trebuiseră s-o împuște...”

3.

Intr-altă zi, femeia îi povesti lui Marga despre drumul ei la creastă, și-i spuse că de douăzeci de ani, de cînd umbla pe valea aceea, își dorise să vadă munții de sus, din piatra lor de lângă cer. Marga se făcu negru, și-i strigă nebună și idioată: „că dacă ia-i fi rătăcit și îi s-ar fi întîmplat ceva șefilor ăloră ...”

„Ce-ar fi fost, zii?!” Femeia se rezemă de marginea mesei. Omul se bătu cu pumnii în cap și-i zise iar vorbe de ocară. Îl privi tristă: „Ești slab Marga, te-or sleit școlile de la capitală... Să nu mai pui mîna pe exploziv!”

Bărbatul nu-și ieși din mînie: „Ești un animal, că tu trăiești cu animalele pădurii și cu melcii de-a valma, și cu rîmele, că acolo n-are baiul dacă trăiește ori moare cineva. Ești o proastă, un animal crescut în pustiu, că după tine toți îs la fel, și șefii îs niște bieți oameni pe care-i poți muta oriunde, cum vrei, și-i poți pierde ...”

Femeia-l opri: „Adu-ți aminte de cînd erai om întreg și cînd erai primul la greu și cînd n-aveai om deasupra, da bag de seamă

că nici atunci nu erai, că numai lehamitea de viață ți-o dat curaj, și nu puterea bărbătească din sufletul tău.”

Marga amuți și-i făcu loc femeii să prindă glas din nou, ca altă dată și să-l facă ciur și sită: „că din doaga lui tată-tu, jandarmu, nu putea ieși om întreg, numai un peticit trufaș, ca tine. Trufaș mai degrabă peste moarte decât peste viață, ca să moi ochii oamenilor și să-i sperii, ca ăia cu pistoale, că dacă le iei pistolu se joacă de-a valma arșice și pierd de bunăvoie numai să nu se iște vreo bătaie și să se știe cu noduri în cap...”

Îl ocăra, și dacă n-ar fi auzit glasul pruncului flămînd, iar fi turnat tot oful ei adunat de șapte ori opt ani de cînd îl știa pe Marga, și celălalt of adunat de pe seama bărbaților, că tot de ei avusese parte și le știuse minciunile și slăbiciunile și nimicniciile cu care se lăudau la vreme de nesomn prin cîrciumi.

Îl lăsă pe Marga cu falca-n pumni, pe masă, și-și luă prunca subsuoară, o zgîlțîi să tacă și-i dădu o cană cu lapte. Atunci intră Petrică, Trică al ei și-i veni să-l burdușească într-un colț, că era bărbat și că avea să fie ca tată-su. Copilul simți că-i de bejenie, și-și luă o basculantă de sub pat, ieși și zise: sărumîna, ca să fie oarecum închisă ușa în urma lui.

Pe la șase veniră niște turiști. Marga le ieși în întîmpinare. Femeia nu-și domolise sufletul și începu să-l iscodească de după geam ca să se convingă, așa-și zicea, să se convingă că neam de neamul lui n-avusese darul negoțului și să se buci re din asta și să-și rîdă de stîngăcia lui de om cumsecade prostit de-un gînd și pus să vîndă ac curat și cetină și pietre, pe bani, de-a valma cu mîncarea de oaie și cu țuica din pivniță, ori cognac că așa-i zicea? țuicii lui. „Ăsta știe să facă avere numai pe adunate: una cu una, două cu două... Tot îi bine. Dacă era cu sînge de tarabă vindea cu unu și cumpăra cu două numai să nu-și aibă liniște banul în buzunar... Marga nu s-o făcut cabanier

să câştige... O fugit, ori n-o mai apucat să-şi împlinească vrerea. N-o să poată sta mult...”

De la Anul Nou Marga prinse gustul de gospodar şi-al băuturilor din pivniţă, că maşina, cât era iarnă, o ținuseră pe butuci. Băutura îi mai colora zilele acelea putrede de singurătate, şi-apoi altă treabă n-avea decât să înregistreze oamenii, să le ia banii, şi să mai ciocnească un pahar cu ei, să le deschidă cheful şi-n urmă să fie bucuros că ăia nu se mai uită la bani şi-i dau şi în plus, să-i țină minte.

Pînă spre primăvară o luase rău pe băătură cu un şofer de la hidrocentrală cu care juca toată ziua cărţi şi table în sala de mese. Femeia se apucase iar cu gîndurile de bărbatul ei: „Nouă nu ne-o fost dat să avem o casă a noastră, şi-am trăit numai în a altora ori cu alţii, că şi cînd am avut-o şi-am fi putut-o ține, ni s-o părut că sîntem prea sin-guri numai noi patru şi-am făcut-o cîrciumă şi hotel, să nu mai ştim care ni-i locul nostru pe pămînt, locul ăla, care trebuie sfințit de familia omului, că şi păsările au rădăcina lor şi se-ntorc la ea, numai noi ne-ntoarcem mereu la alții, că asta numai casa noastră nu-i... Bine că avem maşină, aia ne lipsea, că aia l-o stricat, şi l-o făcut domn, să-şi uite el meseriile lui, că ştie cât o fabrică de oameni... că maşina l-o împins la bani şi s-o apu-cat de negustorit cu apa dracului... Nouă nu ni-i dat să avem o casă, pe care s-o închid dacă vreau şi să primesc cu drag oameni şi să le arăt ce am şi să le spun ce vreau să-mi mai fac... Ori poate nici mie nu-mi stă în sînge asta... Da ducă-se dracului de casă, numai să fim bucuroşi şi veseli de viața pe care-o ducem! ...”

Îl auzea noaptea horcăind fără vise, cu capul zăpăcit de băătură, şi-l auzea gemînd şi orbecăind după apă, să-şi stingă fierea din el, şi-l vedea a doua zi morocănos, cu ochii ca nişte buzunare vineții care se deschideau somnoroase numai atît cît să nu-şi lovească fruntea de stîlpul uşii ori să ajungă să se culce pe

plită. Îl vedea oprindu-se într-un scaun și așteptînd cu somnul în gît pînă spre unsprezece, cînd soseau primii mușterii, apoi îl vedea, cu fiecare ceas, tot mai vioi, pînă seara, cînd nu mai apuca să-l culce. „Doar și lemnarii mei beau, da lucrau a doua zi de se făceau iară oameni. Că dacă nu lucrîi nu apucă să iasă răul din tine și să te curețe. Numai Marga stă și se așază rău peste rău și nu mai apucă să se facă om întreg, că o ține într-una de parcă ar veni sfîrșitul lumii și n-ar vrea să-l prindă treaz...”

Odată cu dezghețul începură să vină turiștii. Femeia rămase să țină și socotelile pentru că Marga era bun numai vreo cinci ore, după care, zicea că-i și el oaspete și se puneă cu cei veniți la masă și-i îmbia la te miri ce. Într-una din zile, coborîse cu mașina pînă în oraș, sau mai departe, că se-ntoarse numai în cealaltă zi cu o pușcă cu aer comprimat. De atunci, cînd îl lua damblaua, nu mai avea pace pînă ce nu termina cîte o ladă cu sticle goale și cîte un pachet de mărășești cu plesnitoarea lui, cu plumbi, și n-avea treaba celor care îi veneau la cabană. Femeia îl vedea, din fuga treburilor, și nu-i zicea nimic, că n-avea cui, și-și închidea ochii și se vedea în tîrg, lîngă taraba cu plesnitoare și-și amintea de animalele alea de tablă care se rupeau de șale dacă loveai cu un alic în pata albă, și-și amintea de dansatoarea de cîrpe care ieșea dintr-o cutie de tablă și-și zicea: „numai așa să n-ajung!” și-și zicea: „tîrg am vrut și-am visat, și numai acolo m-am știut acasă, acu îl am toată ziua și-mi vine să sap șanțuri și gropi, să mă scufund, să nu mai știu de mine c-am trăit...”

Cam o dată pe săptămînă îl rodea vanitatea de bărbat, și asta se întîmpla în ziua în care i se accea de toate băuturile și-i venea să se mute în rîu.

Atunci o lua la bătaie pe femeia lui pentru că-i ține hîrțile prost și se amestecă în treburile lui. Alteori i se părea că-i tine prea bine locul și că toată cabana stă pe umerii ei și-o lua iar la palme, în bucătărie, de-i fugeau copiii care-ncotro și nu-i mai

găsea femeia toată ziua. Seara, după ce-i aduna flămânzi și-i culca, cobora în sala de mese și-l găsea pe Marga printre sticle, lăudându-se cu o vînătoare pe care o făcuse el cu niște miniștri, și cînd zicea: niște miniștri, femeia simțea că pentru povestea aia neroadă trebuia să fi băut o săptămînă, și-o lua jalea, că-și amintea de poveștile lui cele vechi și-și zicea că de bună seama aveau să vină niște miniștri cu care Marga va merge la vînătoare de capre, că va fi avut omul darul prevestirii. Apoi îl vedea umblînd noaptea cu pușca lui amărîtă în mînă, să tragă la lumînări, și-și zicea: iar e pe benzină, că așa-l auzise vorbind pe șoferul de la hidrocentrală.

Se ducea în camera ei și adormea ruptă și nu-și mai amintea de alți ani și de alte vieți, și nu-l mai aștepta. De la o vreme uitase că mai umblă vîntul și ploile și i se păruse că toată cabana aia era undeva într-un pustiu, fără codri pe aproape și fără stînci deasupra și munți, undeva, ca o tufă de mărăcine pe nisip, și-și zise că mai lipsea de acolo o fîntînă cu cumpănă, ca o sperietoare, să-și bălăngăne brațele a uscăciune și-a sălcii și-a vaci sterpe supte de foale. Adormea cu gîndul afară, unde trebuie să mai fi fost urmele amintirilor pe coaja brazilor, vii ca oamenii ei de altădată, ca oamenii aceia risipitori și tandri, neciopliți și greoi, dar vii ca ierburile și ca rîul.

Intr-o noapte visă iar mărăcinele și fîntîna cu cumpănă. Se făcea că Marga era răstignit pe umerii cumpenei și se apleca însetat cu brațul pînă în adîncul fîntîinii și ieșea găleata plină cu apă și n-o putea junge, că-și vedea brațul legat de cumpănă, și-l auzea gemînd și cerînd apă, și-l vedea aplecîndu-se din nou, cu cumpăna spre fundul fîntîinii și vedea ieșind apă, și vedea șiroind apa din găleată, și-l auzea cerînd cu buzele crăpate.

Se trezi și-l simți lîngă pat. Îl auzi cerînd apă, și-l tîrî afară, și-l duse la rîu, și-l vîrî cu capul în apă să se sature. Omul se dezmetici și-o luă la bătaie că-l scoală și că vrea să-l înece.

Femeia își strângea pumnii și-și blestema zilele și nopțile alea cu dragoste oprită, în care și-l săpase în suflet: „că mai bine m-aș fi culcat cu el din prima seară să nu-l mai știu, să-l uit.”

Marga plecă buimac fără să știe pe cine bătuse și pentru ce. Femeia rămase la rîu, să-l pipăie și să-l știe neschimbat. Îl auzi pe Marga umblînd la mașină și pornind motorul, și-l auzi strigînd un nume de femeie, altul decît Mia sau femeia Marii altul străin, și se uită la cer să-l vadă cum se roșește a ziuă. Își zise: roz, și-și aminti de fustița aceea nerușinată pe care i-o cumpărase Marga, și se jură să moară. Apoi auzi sus niște oameni chirăindu-se rău, ca puii de găină de la o rîmă, și ies de sub mal. Se amestecă între ei. De-o parte era unul bătos care-și trăgea nevasta, ori femeia, cu ochii năimiți cît cinelele, de-o mîină, iar de cealaltă parte era agățat Marga care amenința cu miliția. Alții doi colcăiau pe margine, să-l apuce pe Marga și să-l cășăpească. Femeia Marii îl luă pe Marga și-l duse cîtiva pași înapoi. Îl scăpă și-l văzu că se întoarce la cealaltă femeie. În urmă, se împrăștiară. Femeia îi vedea și nu-i uita pe nici unul, trebuia să-i țină minte pentru altădată. Marga se urcă în mașina lui și plecă la vale. În urma lui femeia Marii rămase să se întrebe dacă nu cumva ea fusese aceea care-i deschisese drumul spre pierzanie, în noaptea în care îl regăsise la cabană. Își blestemă ziua: că mai bine l-aș fi știut mort dar bun, așa cum mi l-am croit eu în suflet!

4.

În dimineața aceea de octombrie era ceață. Străinul, cel de la București care venise cu nevasta și cu o pereche, ieșise prin preajma cabanei să se miște, așa credea el că trebuie să faci

dimineața, să te miști puțin, să dai din mîini ritmic și să fugi. Incepu să picure, și după cîte auzise de la cabanier, își spuse: o să se ridice curînd ceața și o să văd țancurile. Vrejuri înalte, pătate cu frunze ruginii, vineții și galbene acoperiseră peretele de la miazăzi al cabanei. Un soi de sălbăticie răscolise în toamna aceea curtea, sau, mai bine zis, locul bătătorit din jurul cabanei, odată cu frunzele adunate de sus, din pădure. Străinul, îl crezuseră așa, pentru că el voise să nu afle nevastă-sa și cei împreună cu care venise, era Zdrenghea, ajuns, după ani de școală tîrzie, un priceput funcționar într-un compartiment ministerial. De ce tocmai ministerial? Pentru că, deși lucra ca inginer la o uzină de apă, mașina neagră, puștile de vînătoare cu trei țevi, și mai ales faptul că venea din capitală, necunoscut, crease în jurul lui, cel puțin o vreme, senzația că în fiecare dimineață la ora opt, un portar înfîțat și anacronic, lua poziția de drepti cînd trecea el și zicea: „trăiți dom' director!” Femeia Marii aduse în două rînduri vorba (cît îi servea ouăle la dejun) că unul, la fel cu el, fusese într-o vreme muncitor ori tehnician pe la șantierul de pe valea aceea. Zdrenghea se făcea că n-aude, apoi nu mai avea ce zice pentru că femeia Marii îi spunea în față; da-i răspundea: „e posibil, oamenii seamănă mult, mai ales dacă sînt dintr-un neam și poartă același nume...” Pe altă parte, și nevasta începuse să dea cu bănuială că se cunosc, că prea aduceau toate cu alea din poveștile lui, deși nici ea nu știa precis de unde apăruse Zdrenghea pe Calea Rahovei, să-l tundă de opt ori la rînd, și-n urmă să-și lepede meseria și să se ia după el în celălalt capăt al orașului, unde își primiseră apartamentul la bloc. Și-apoi despre valea Rîului Bărbat va fi vorbit de-abia mai tîrziu copiilor lui, atunci cînd va fi trebuit să le țină niște lecții de omenie.

În dimineața aceea fugea în jurul cabanei îmbrăcat într-un trening și respira greu, apoi își controla pulsul. Pe cînd se afla aproape de pragul ușii o văzu pe nevasta celuiilalt, unul Marincu, tot de la uzină, că ridică ochii spre cer, ori numai spre stîncăria de deasupra și că se agită: „O capră!” Zdrenghea se opri lîngă ea

să vadă minunea. Sus, pe colții Caprii, un țap stătea nemișcat și aștepta. „Ninsorile le-or împins spre vale” ținu omul să precizeze. „... acolo, undeva, în spatele lui e toată turma, răsfirată prin grohotiș.” Fugi în cabană și peste câteva clipe se întoarse cu o armă. Se auzi o bubuitură și corpul greu, muțat de fierul vânătorului se prăbuși la picioarele stîncilor, apoi se rostogoli peste grohotiș. Femeia intră în delir, țipa într-o fericire furioasă și se agita, neștiind să intre și să-i cheme pe toți, ori să fugă la animalul ucis și să-i atingă blana. Ce ar fi putut face altceva decît să-i mîngîie blana și să se mire de asprimea ei și să se întoarcă scîrbită de mîzga sîngelui ieșit pe deasupra maxilarului strîmb și cald. I-ar mai fi putut vedea ochiul, catifeaua aceea rămasă neputincioasă și inexpressivă, fără să fi priceput nimic.

Ceilalți ieșiră în grabă să vadă cauza, ori efectul neașteptatei bubuituri. De-abia atunci își aminti și Zdrenghea de legi și-și întoarse capul, speriat, să-i numere, și să-i înfigă în memorie pe toți cei care aflaseră de vina lui. „Era țap bătrîn...!” se dezvinovăți, știind regula vînătorii la capre „... și-i toamnă.” Cabanierul, nevasta, Marincu, nevasta, Zdrenghea, nevasta... și copiii cabanierului. Își spuse Zdrenghea, că va fi avut noroc în ziua aceea, de vreme ce nu erau și alții de față care să-l toarne, și să-l păgubească de câteva mii, ori mai rău... Pînă-și socoti astea, i se puseră la loc toate părțile acelea năruite de greșală și redeveni stăpîn și important, și din astea două, ca să le lege, flegmatic: „Că bună marfă ai cabaniere p’acilea. Mincule (așa-l striga ei pe Marincu), hai să-l punem în mașină!” În Zdrenghea își revenise mai întîi omul, din zăpăceala vinovăției, apoi șeful, din omul împăcat, și pînă la urmă vînătorul biruitor, dintr-un șef stăpîn pe locul lui. Urcă grohotișul în fața celor doi bărbați și ajunse primul în dreptul animalului ucis. Îl apucă de-un corn și-l ridică cu greu pînă spre piept. Era un țap, nici prea tînăr nici

prea bătrîn, dar Zdrenghia n-avea după ce să-l știe și zise: „Neputincios cotoiul, la iarnă n-apuca să scape de urs, și-apoi, de aia nici nu s-a ferit...” Îl traseră după ei peste pietre pînă jos, lîngă cabană, de acolo prinseră de el mai cu putere și-l ridicară, și-l duseră pînă lîngă mașină, urmați de cortegiul femeilor și-al copiilor. „Îl luăm, ori îl tăiem aici și-l ducem?”

Cabanierul ar fi vrut să fie beat în ziua aia ori bolnav undeva într-un spital, cu amîndouă picioarele în ghips. Dacă se afla, și s-ar fi putut afla, că doar bubuitura aceea de glonte bun se auzise pe toată valea pînă sus la hidrocentrală și, doamne ferește! pînă la ocol, că ăla-i mai aproape, spre vale, și de acolo pînă la miliție nu-i decît două ceasuri bune, și încă două, cu mașina înapoi, să tot fie vreo cinci pînă avea să iasă scandalul și să trebuiască să spună adevărul și numai adevărul că doar n-avea pentru ce să-l ascundă pe omul acela care, și așa, voia să rămînă ascuns pentru ei. Zdrenghia pricepu toată gîndurile lui Marga după cum îi creșteau ochii și se hotărî: „Că ș-așa n-am ce să fac cu el... Ia, îl tăiem și facem juma-juma, că mîine plecăm. Îți las și pielea dacă vrei...” Marga se făcu că n-aude și se grăbi să mute niște pietricele puse de copiii lui pe trepte. Marincu se simțea și el părtaș la spectacol și propuse să pună țaful în mașină și să plece imediat. Zdrenghia mai trăgea speranță în nepăsarea și nevinovăția speriată a femeilor și le zise: „Luati-l voi, faceți și-o mămăligă și pînă la urmă venim noi cu vinul...” Socotise bine așa, că pînă ce femeile vor fi avut treabă la bucătărie, bărbății ar fi rămas afară, fiecare cu cîte o pușcă și ar fi păzit locul. Așa rămaseră să facă. Duseră țaful între niște tufe, să-l taie, și să-l despoaie Marincu. Vreme în care Zdrenghia și Marga păzira locul. Apoi îi îngropară mărunta-iele lîngă privată și aduseră cele două bucăți mari din trupul țafului în bucătărie. Capul îl înveliră într-o pungă și-l puseră în portbagaj. „... că fără cap îi oaie, o oaie pe care am cumpărat-o ieri de la ciobanii ăia care-au

coborât.” Atunci dădu de frica lui Zdrenghea și femeia Marii, și începu să-l pizmuiască pentru toate câte le crezuse despre el, și să se roage, în gândul ei, ca urechea celor de la ocol să fi fost desfundată în dimineața aceea, să fi auzit pușcătura.

Pînă să vină paznicii la cabană, trecuseră șapte ore și poate n-ar fi venit, dacă lui Marga nu i-ar fi trecut prin cap să-i propună vînătorului să tragă cu pușca lui după niște sticle pe care le pusese anume jos, sub piciorul stîncii, ceva mai departe de locul în care picase trupul țapului. Că-și spunea: „Și așa păzim și stăm pe afară, și așa s-o auzit deja o pușcătură, dacă se mai aud cîteva, aiurea, fără noimă, că ăia de la ocol știu după ureche cum sună puștile la o vînătoare, o să creadă că ne jucăm, ca altădată, la sticle.” Numai că altădată se jucaseră cu el paznicii de vînătoare și nu oamenii străini. Pe la două, deci, sosi un imeseu cu cîteva paznici și doi de la cabanele de la poalele muntelui. Mîncarea era gata și jumătatea de oaie a lui Zdrenghea, învelită în pungă de nailon, pusă în portbagaj. Îi găsiră topind la cognac și prăpădind aiurea grămadă de gloanțe printre sticlele goale. Le cerură permisele, îi verificară și pînă la urmă crezură povestea cu oaia cumpărată. Un singur lucru rămînea prostesc, de ce se joacă ei cu amar de gloanțe bune cînd cabanierul, știa toți, are o flintă cu aer comprimat.

O lăsară baltă și-și continuă drumul spre baraj. Femeia Marii începu să-și spună: „cînd leg gândul cu vorba și-ncep să socotesc cum trebuie să fac și fac așa, iese prost, de-aia-s proastă și nu pot face după planul meu. Da cînd n-apuc să-mi vorbesc și fac cum simt, am dreptate...” Și simțurile ei o adunară, în după-masa aceea, în camera ei, cu copiii, că acolo îi era locul. Și-apoi dintr-o poveste de asta cel mai prost ar fi trebuit să iasă Zdrenghea. „Rău îi să fii țațoș rău, și ăsta-i Zdrenghea pe care l-am știut noi, că numai ăla făcea o boacăna și o acoperea cu alta mai mare, de pînă la urmă nu mai știa nimeni pentru care dintre

ele să-l pedepsească, și-l iertau și-și ziceau că-i poet și că scrie poezii.”

Către seară, cei câțiva paznici de la baraj trecură din nou pe la cabană și-i găsiră bînd și jucînd cărți. Zăboviră puțin printre ei, apoi Guido, că era de neam italianesc, cu bunicii aduși pe vremea Mariei Tereza la construcții acolo, zise ceva de o turmă de capre pe care cei de la baraj le-au văzut fugind spre creastă. Îi ziseră că s-or speriat de canonada lor.

Femeia Marii auzi motorul imeseului depărtîndu-se. „De Marga mi-ar fi părut și nu mi-ar fi părut rău, de ăilalți doi nici atîta, de femeile lor, alea-s proaste și habar n-au ce fac... pînă la urmă tot de țapu ăla mi-i mai jale, că legea lor îi dreaptă și nu ies din ea. Că el stătea în afară, cu capul scos spre vale și-l vedea pe om, da nu-l credea rău, îl vedea și nu se mișca să nu-și tulbure turma. Și cînd l-o văzut pe om cu pușca, chiar dacă ar fi știut ce-i aia tot nu s-ar fi ferit, ca să nu i se sperie turma și să nu-i între groaza în capre și să nu se abată vreuna din ele în calea morții... După aia, cînd o văzut fumul, și pînă ce-o simțit săgeata prin cap, se va fi socotit că oamenii greșesc și că va mai fi avut vreme, în pace, să-și adune turma și să se depărteze. Numai că vestea, bubuitura l-o ajuns pe cînd cădea, și era prea tîrziu să o mai creadă ...”

Coborî mulțumită de povestea ei spre sala de mese. Trecuse de miezul nopții. Cînd deschise ușa, văzu în mijlocul mesei capul de țap înțepenit cu un cuțit acolo. În jurul mesei trei bărbați și două femei se învîrteau în șir, și tropăiau și băteau din palme. Se opriră, fără să o fi văzut pe femeia Marii, apoi continuară dansul lovind din cînd în cînd, cu pumnul în lemnul mesei. Pe o alta erau resturile și farfuriile și fețele de masă aruncate de-a valma. „Or înnebunit, sîngele țapului i-o înnebunit.” Se învîrteau în cerc în jurul mesei și la un semn al lui Zdrenghea tropăiau, descoperiseră atunci regula jocului, sau

le venise în minte de undeva, la alt semn se lăsau pe vine și scoteau un sunet gros prelung, apoi continuau să tropăie. Fețele își desfăcuseră porii cu sudoare și luceau roșii ca măștile unui râs chinuit, anapoda. Trebuie să fi mirosit a spirt și transpirație și fum și carne arsă, și mirosul acela să se fi vîrît prin pielea capului adînc, pînă la rădăcina părului de Îi se învîrtoșase așa deasupra măștilor acelora, și va fi avut rostul să semene groaza în capul țapului, să-l învețe cu morișca lumii și cu cercul ei de culori. La o întoarcere, după ce se ridicară de pe vine, Zdrenghia o descoperi pe femeia Marii: „Ce te bucuri, n-ai mai trăit printre vînători?!” Femeia nu-i spuse nimic. „Vii și ne strici jocul, du-te și pîrăște că am făcut braconaj! Ce te uiți la noi?!”

Marincu, mai domol, o scoase afară: „Știi, cînd oamenii joacă și vine unul dinafară și se uită la ei, le pierd pofta, că se cred proști și se cred copii vinovați și nu mai au liniștea lor.” „Ba io cred că-i altcum, că dacă oamenii joacă și pleacă unul dintre ei, ori simt că nu-i acolo cu ei, se strică totul, ... da asta numai la oameni se-ntîmplă.” Și-l lăsă pe Marincu, în dreptul ușii, cu picioarele depărtate.

Tîrziu, noaptea, după ce răscolise toată cabana să-și afle locul, Zdrenghia vru să se culce, și se culcă, și-n somn îi apărură toți țapii pe care nu-i ucisese în viața lui pînă la acela, singurul, și toți aveau trei coarne, așa cum îl văzuse noaptea pe al lui, că era al lui, de vreme ce-i luase viața, cu două coarne, și-ntre ele, cu o prăsea de cuțit făcută din cornul unui țap mort altădată, de mîna altcuiva. Se zvîrcoli pînă către ziuă, apoi își sculă nevasta și pe ceilalți doi și coborîră la mașină. Plecară fără să-și mai ia rămas bun.

Femeia Marii, trezită de foiala lor, îi petrecu din fereastră, ferită de ochii lor. „Vine vremea că oamenii și cînd nu-s pedepsiți, dar se știu cu vină, suferă pedeapsa. O duc în ei, prin ceea ce fac ca să-și scoată din minte vina... nu vor să se învețe că

o vină, cu cât vrei să te lepezi de ea, cu atât ți se sapă în suflet mai al dracului. Aștia încă-s oameni, că nu și-or mai răbdă păcatele și nu și-or mai iertat locul... Numai Marga doarme, și când s-o scula o să se bucure că or plecat și i-or limpezit viața, și va uita de toate, ca și cum n-ar fi fost...” Coborî să deretice în urma lor și să curețe locul pentru gânduri mai bune.

Jos, în sala de mese, cuțitul lui Zdrenghea și capul țapului rămăseseră la locurile lor, pe mijlocul mesei. Le duse în bucătărie, să le ascundă. În ușa bucătăriei dădu de o pungă de nailon în care era cealaltă jumătate de țap. Urcă la Marga, să-l scoale și să-i spună că și-au lepădat țapul și-au fugit.

Omul se trezi de spaimă și vru să adoarmă din nou, ca acolo, dincolo, în somn, să nu mai dea de țapi și coarne și puști cu trei țevi.

De sus, dinspre baraj, se auzea zgomot de motor. Coborîră în fagă, Marga așa cum era, numai în izmene, să arunce carnea și capul țapului în pivniță, și să vadă, după aceea, ce va mai fi. Mașina era de la hidrocentrală și cobora în sat. „O să ne doară mațele dacă ne atingem de el!” tună femeia ca un blestem, mai târziu, când îl văzu pe Marga coborînd în pivniță. Omul o sudui de mamă și-i zise și ceva de limbă și de bube, apoi se-ntoarse în ușa bodegii și-și spală gândurile și mînia cu o țuică de-a lui. „Femeie-mi trebuie, gură pătrată ca bujia, pocnește când n-aștepți și se-nfundă când să pleci, dumnezeii ei... și-ai ălorlalți cu țapul lor cu tot!”

După ce se mai domoli, apăru în ușa cabanei, aceea care dădea acum la bucătărie, să afle ce avea de făcut, pentru că femeia, atunci când îl va fi blestemat se va fi și gândit la o treabă pentru el. „lei sacul, cu tot ce mai e din țap și-l duci unde știi, pe sus, prin pădure, pe unde crezi că vin lupii și vulpile, măcar pe ei să-i ajuți cu ceva!”

„Și cu ce mă apăr?”

„Cu ȋap, cu carnea lui, că le-ajunge!” „Du-te tu!” Femeia lăsă cratiȃ cu zoi din mn, i cratiȃ se lovi de podele i se vrs prin toată bucătăria, apoi femeia trecu pe lng el i coborî în pivniȃ să scoată sacul. Zvrli toate ciozvrtele i capul înăuntru i o luă pieptiȃ, peste bolovani, spre pădure.

„Nu i-o fost dat ȃpului ăstuia să moară de mn de om, că tot fiarele l-or mnca...” Prinse să bată moina cu fulgi apoȃi.

„Nu i-o fost dat să trăiască în legea lui, că prea trufaȃ o fost i prost...” Urca, i ploaia aceea minȃit de frig i se lipea de păr i de haine.

„... da cine să-i fi dat, că dacă eȃi încă tnr, ȃi ia puterea minȃile i crezi că eȃi de tablă, că trece glonȃul prin tine i lasă o gaură, i din gaura aia numai ce te mai rcoreȃi...” Intră în desiȃuri, apoi trecu de ele spre ochiurile de pădure, între care, moina începuse să se prindă de ierburi. „... i zici că le ȃtii pe toate i apuci să te nveȃi aȃa, de aia se moare att de uȃor din prostie...” Nu-ȃi conteni pasul, i oboseala, ori numai blestemele alea înfundate i prinseră gtul cu strnsoare i-i veni să plng de mila nimănui. „... că-i dai la o parte pe i btrni, i zici că-s sleȃi i răi, cnd te-nvaȃ, i nu rabzi să-i asculti... Că trebuie să nveȃi pe pielea ta, aȃa-i legea prostiei, să-nveȃi pe pielea ta, i cnd apuci să ȃtii, să nu mai ai pentru cine ...” Trecu de marginea pădurii de fagi i-o luă spre dreapta unde ȃtia o căzătură de stînci cu niȃte văgăuni sub ea. „...c nu i-o fost dat să ȃtie de frica oamenilor, n-o avut cnd, că pn-n anul ăsta l-or fi ferit din calea lor i btrni. Nu i-o fost dat să ȃtie de frica nimănui că va fi biruit vreun lup ori vreo vulpe... din asta i s-o tras că va fi crezut numai în frica i-n foamea sălbăticiunilor...”

Ajunse în dreptul vgunilor i-ȃi deȃert sacul. Rămase cu ochii la grămada aceea de carne i la pielea răsucită peste care se rostogolise capul cu coarbele lui. „Ierte-te caprele i ȃpul cel bătrîn i să te uite!”

Jos, la cabană, Guido și paznicii veniseră din nou, să mai afle câte ceva despre pușcături din cealaltă zi. Marga râdea ușurat, și-i îmbia cu o sticlă cu cogniac. Îi puseră câteva întrebări, pe ocolite dar nu-i atinseră liniștea. De-abia când Guido descoperi absența femeii Marii, Marga își încruntă fruntea, apoi își blegi ochii ca să arate cât mai timp de băutură și le zise: „Îi dusă la creastă să-și hrănească lupii și vulpile și neamurile ei de urși, c-or mai rămas niște ciozvîrte după capitaliștii ăia...” Rîseră toți de ultima vorbă a lui Marga, nu de alta, dar în cealaltă zi, când dăduseră cu ochii de ei, li se păruseră prea mîndri și prea străini și prea domni.

Abia atunci i se șterse și ultima umbră din sufletul lui Marga și se puseră pe băut și pe sporovăit despre păstrăvi și undiți și despre prinsul păstrăvilor cu mîna la piciorul pietrelor, ori noaptea, cu furculița la lămpaș, că aia cu calupul de trotil nu se putea aminti.

5.

Cît ținuse vînătoarea, ori numai povestea aceea cu țăpul, Marga fusese tot după urma nevestei lui, și femeia simțise asta și-și zise că-l va domoli și-l va face iar om. Din socoteala asta, făcută într-o noapte de nesomn, își spuse femeia că o să-i pună mintea omului ei la loc. A doua zi îi spuse că, dacă ar fi fost după ea, le-ar fi lăsat baltă pe toate și ar fi plecat undeva, în altă parte. să se așeze ca oamenii la casa lor. Marga nu-i răspunse. Avea să-și ducă pruncul în sat la școală, că-l ținuseră vreo trei zile aiurea, ori nu-l ținuseră, ci uitaseră numai de el. Nu zăbovi mult și femeia rămase să-și vorbească singură ori să-i spună Anei, care și așa n-avea încă să priceapă.

Marga se întoarse mai repede ca de obicei, dar tot nu-i răspunse ci se foi numai în jurul bucătăriei ca un elev distrat care uitase întrebarea profesorului. Femeia, între timp, își mai așezase și alte vorbe în minte și-l luă: „Cine era acu șapte, opt, ori nouă ani Zdrengea? ... Cine era acu nouă ani Marga? ...” Nu mai avu cum să continue pentru că omul o lăsă singură, și după graba cu care își deschise bodega, își dădu seama că greșise și-i pusese prea direct și prea dureros întrebarea. „Cînd Dumnezeu m-oi învăța și eu cu felul vostru de-a fi și de a vă ierta cu vorbele? ... că vă uitați la adevăr din toate părțile, și îi ghiciți atîtea feluri cîte nu-mi pot trece prin cap, numai ca să nu vă uitați la el din față!” Vorbea cu toți, cu Marga, Zdrengea, Marincu, că pe ăștia avea ea ciudă, și-i ocăra deodată. Apoi îl căută pe Marga pînă ce nu apucase să-și desfunde sticla și-și zise: măcar să mă și bată, și-i zise: „Du-te jos și dă-le carnetu că nu-l mai meriți...” Marga tăcea. „... că acuș se face anul de cînd nu mai ești printre oameni, de-mi vine să-i pun parastas lui ălălalt cu care m-am știut și m-am luat. Că pe tine nu te mai curăță acuma de boala ta numai lucrul, și pe ăla nu-l ai. Nu-l ai, și nu-l mai vrei, că-i a dracului boala ta și sucită, că oricum ai face numai pe sticlă te întoarce, ba că-i prea rău, ba că-i prea bine ...” Marga n-o bătu, n-o sudui, nu-i zise nimic, ci-și luă sticla și se întoarse la mașina lui, îi porni motorul și dispăru.

Seara, sosi cu o fetișcană, una de prin satele de jos, și-i zise femeii Marii că o angajează la bucătărie: că doar eu îs șef aici și director și n-am pe nimeni deasupra mea să mă comande. Era cu sticla goală, și cu altele două de bere, luate de la bufetul din sat pe garanție. Pînă n-apucă să-și facă gîndurile din seara aia, și se mai plimbă după flinta lui cu plesnitoare, femeia Marii o luă pe față în camera ei, că o văzuse proastă și încrezătoare, și-i zise să-și aibă de grijă. Atît: „să-ți ai de grijă singură, că eu îmi am pruncii mei, și-s mamă, acu știu că-s mamă că mi-i iubesc... N-o

fost prea târziu să află asta, dar prea târziu l-am aflat pe Marga... că acum o să se ducă toate pe rîpă, cu Marga în față, în loc de pietroi.” Ar fi trebuit să și le spună astea numai ei, dar își zise că nu-i stricau nici proastei ăleia. Apoi încuie ușa în urma lor, și-l lăsară pe Marga să doarmă oriunde ar fi vrut, în tot restul cabanei.

Pe fată o chema Sinefta și avea șaptesprezece ani. Toată ziua era numai după femeia Marii pe la bucătărie, prin sala de mese, pe sus, pe la camerele turiștilor, iar noaptea, noaptea dormeau amîndouă cu fetița cabanierii în cameră, încuiate pe dinăuntru. Marga suduia toată ziua și seara se puneă pe sticle iar și iar cu cine apuca. Cîteodată se mai apropia și de Sinefta și-i zicea de dulce, și fata se perpelea, măcar de ciuda celeilalte, dar nu-și ieșea din program. Femeia Marii își zicea mereu că n-o s-o mai poată duce așa și nu-și mai găsea locul și liniștea nici între copiii ei, duminica, atunci cînd îi avea pe amîndoi, că peste săptămîină, Trică era la o gazdă în sat. De la o vreme o apucase dorul de casă, ca altădată, pe vremea forestierilor. N-o măcinase atîta timp nici o chemare și nu-i avusese dorul satului ei, dar acum, că nu mai vedea cum să descurce viața înnodată aspru de Marga, o ajunseră slăbiciunile toamnei și o muiară cu neliniștile și neputința lor.

Într-o luni, din noiembrie, își duse pruncul la școala din sat, pe jos, și-l lăsă la gazda lui din celălalt an, iar pe Ana o iertă de oboseala trenului și-o dădu femeii lui Uroi, ca altădată, la hidrocentrală. Plecă, apoi, liniștită că poate scăpa o vreme de pustiul din valea Rîului Bărbat, unde Marga rămînea să-și descurce singur viața și speranțele lui cu Sinefta.

Ajunse în satul ei nepăsătoare dar limpede, îmbrăcată în hainele de sărbătoare pe care le ținuse atîta vreme într-un geamantan. Satul se schimbaseră mult, și asta o stingherea: „Nu-i mai al meu ... și nici eu nu-s mai a mea ...” apucă să-și spună și

se gîndi la Zdrenghia și la Marga: unu-i satul, și celălalt îs eu, și n-or trecut decît nouă ani... În cele din urmă își găsi casa, și-n ea pe unul din neamul ei, unul Vigan, nepot de-al tatălui ei. Îi povestea: Vigan, ăl bătrîn, o murit pe mormîntul lui maică-ta, cum își storcea lacrimă după lacrimă, și l-or pus într-o groapă lîngă ea ...

„Maria Vigan, numai la școală mi-or spus așa ... i-or spus ăleia de atunci.” Ar fi vrut să-și amintească orice despre ai ei și despre neamul lor numai asta nu: că nu mai trăiește nici un Vigan din familia mea, ori poate nici n-or trăit și nu m-o chemat niciodată așa ...

Pe dealul din capul satului îi găsi alături, așa cum îi știuse de copilă, și nu-i plînsese. Le aprinse cîte o lumînare, și luă un pumn de pămînt dintr-un mormînt, și luă un pumn din celălalt mormînt și le turnă la mijloc și risipi țărînă cu palma și zise: împacă-i doamne și iartă-i! Zăbovi pînă seara acolo și-i numără și-și zise că erau trei și le zise: Ana, și Trică, și Marga. Îl purta în gînd și acolo pe artificierul acela mincinos și cumsecade, și-l ierta, numai pe acela îl ierta. „Pe mine n-am cum să mă mai număr, că eu i-am legat numai cu trupul, pe toți șase la un loc, și-acu îi țin și-i duc.” Să-rută crucea fratelui și-i zise: lasă Trică! îi sărută crucea mamei: lasă Ană, că toate femeile trec prin asta! Îi sărută crucea tatălui și-i zise: uită Marga! ... Nu scăpă nici o lacrimă și porni spre sat să asculte povestea morții bătrînului ei, și-n urmă alta, despre Șuru, și o alta despre Gorină.

În cealaltă zi bătea un vînt cald, ca de aprilie și femeia porni să colinde satele pe jos, ca altădată, să adune umbrele bărbaților acelora de odinioară, risipiți prin țară, pe la casele lor, cu copiii lor, cu bucuriile și nefericirile lor, așa cum îi știuse: cinstiți și mîndri, iuți la mînie și stîngaci în dragoste. Casele noi, cărămida lor, o tulburau, atunci cînd se oprea cîte o clipă, în dreptul fiecăreia să-și spună: aici era a lui Ghio ... aici era a lui Vasî...

aici... Și ar fi vrut să mai afle o dată mînia ascunsă a femeilor care-o pizmuiau, și vedea alți oameni, ori poate i se păreau alții din pricina caselor, părinții lui Ghio și-ai lui Vasî... și-i întreba de copiii lor și auzea în dreptul fiecăruia un nume de oraș.

Trecu în alt sat să-și trăiască încă o dată amintirile, apoi în altul și se opri în gară, o altă gară, nouă și ea, cu alți oameni, și se întrebă dacă trăise cîndva și ea pe acolo sau dănuise numai peste niște morminte ale cuiva, sau ale nimănui, unde-i erau ascunse zilele dinaintea lumii ăsteia.

În tren, de-abia, o ajunsese plînsul, că se văzu iar singură și se simți fugărită de pe locurile ei din copilărie, fugărită de casele noi și oamenii noi, străini: ori poate numai eu m-am înstrăinat, și mi s-or cernit ochii mei negri de nu mai recunosc casele și satul... Parcă-s așezate într-altă parte decît le-am știut puse în mine... că de n-ar fi fost mormintele Viganilor mei... Ai mei? Oare oi fi avut eu pe cineva aici vreodată, ori Viganii s-or născut odată cu pămîntul și-or fost așa, pămînt, întotdeauna?”

Plîngea și nu se mai simțea singură.

Pe la Apahida auzi iar vorbă de șantier, de unul de pe valea... nu reținu valea, și se dădu mai aproape să asculte. Oamenii coborîră într-o stație și o lăsară cu gîndurile la viața ei, care oricum ar fi făcut o trăgea spre locurile cu trudă. Își zise: „Omul îi om numai atuncea cînd are ce să muncească! De bună seama că da.” Tot restul drumului se mistui de gîndul că nu cunoscuse și o altă viață, la o fabrică, undeva, și-și șoptea că-i prea tîrziu s-o mai ia de la capăt. Din asta, își aduse aminte de valea Rîului Bărbat și-i veni să se dea jos la prima stație, numai să știe că nu va ajunge acolo să mai dea de dorurile ei mucezite și de Marga cu spurcata lui de mașină.

6.

Femeia privi spre cer. Ploaia îi închise ochii. „Așa or fi tocmiți oamenii din fire ca vremea rea să îi închidă înăuntrul lor, la gândurile lor, și vremea bună să nu-i lase să-și știe durerile și să-i scoată afară și să-i piardă cu minciunile ei. Pe vreme bună, uiți de tine și crezi că ești pădure și apă și soare și ajungi să nu mai știi cât o mai rămas din tine, și cât ești amestecat cu muntele și cu apa râului.” Se bucura că plouă și că poate să rămână la soarele ei dinăuntru, și la ploile ei dinăuntru și-i veni în minte o vreme, din urmă, când era numai cu forestierii ei acolo.

Dăduse peste ea o răceală și prinsese febră, ca toți oamenii. Bolea și le făcea de mâncare alor ei.

Îi venise atunci, la fierbințeală, că așa-i spusese mama ei: că la fierbințeală îți umblă prin cap lucrurile altfel decât toată ziua, îi venise atunci, în lumea bolii, un ou mare, ca de găină. Vedea femeia oul și zicea: ăsta-i satul meu. Îi era frig, că venea cu trenul de la munte, după șase luni de tăiat lemne. Îi era frig și în visul ei de boală își zicea să intre în sat, și spărgea coaja oului. Înăuntru era un alt ou mai mic, îl vedea și-și zicea: asta-i casa mea. Îi era tot frig și spărgea și coaja celui de al doilea ou, și intra. Dădea acolo de un al treilea ou și zicea: astea-s hainele mele. Tremura de frig și intra înăuntru și dădea de al patrulea ou și-și zicea: ăsta-i trupul meu. Și intra și dădea de al cincilea ou și-și spunea: ăsta-i sufletul! Îi era ger și nu-l spărgea și se rezema cu spatele de el și nu-l spărgea și-și zicea: poate nu mai este nici unul înăuntru și eu tot n-o să scap de frig...

Altădată, după ce ajunsese acasă, mai visase o dată asta și se oprise tot lângă coaja celui de al cincilea ou; atunci, de mult, o găsiseră lângă plită, jos, și mama ei crezuse că-i grea cu vreun prunc, și-o pusese în pat. Apoi când se trezise îi întrebă: cine o

pus cojile la loc? Și mama ei o crezuse cu mintea fugită și-și făcuse cruce, și scuipase în sân și-i pusese șervet rece la cap.

Astea și le amintea femeia și-și zicea: de bună seama că așa își puse lucrurile în lume, și pământul va fi tot un ou, da pe ăsta nu-l poate vedea nimeni dinafară.

Merse mai departe zicându-și: „vremea rea alungă oamenii tot mai afund între cojile alea de ouă până ajung lângă ultimul. Ajung acolo și-l văd și nu-l sparg, că nu știu ce-i înăuntru. Și rămân lângă coaja sufletului lor până îi apucă urâtul. Urâtul ăla de om singur, că oricât ar fi de bun, tot singur rămîne...” Se gândi apoi la sat și se văzu pe valea Rîului Bărbat și-și zise: „ăsta mi-o fost satul, ultima lui coajă dinafară, și-năuntrul lui le-am avut pe toate celelalte... Acu am rămas cu toate cojile sparte în mînă, lângă ultima să o păzesc de mînia mea... C-așa-s oamenii: neașezați decît la rău, că în zilele bune ies afară din toate cojile lor și-și lasă în urmă și ultima coajă, aia a satului lor, și umblă, și uită de el, până-i prinde oboseala, că și oboseala îi o vreme rea, și dacă-i prinde afară din sat, rămîn numai cu cojile hainelor și-a trupului și-a sufletului, să hălăduiască după cojile altor sate, pe care nu le știu. Așa rămîn și unde apucă să se mai oprească, n-au ședere ...”

Și se gândi la Marga: „că bucuriile îs ca vremea bună, și ca dragostea, și pot sminti oamenii din cojile lor, și-i smintesc și-i mînă din urmă ca gonacii, în bătaia nenorocirilor.”

Se opri, că i se păru prea mult și i se păru că-i tot mai singură, în toată întunecimea aceea udă, și că toate poveștile ei nu-i ajutau la nimic. Cobori cu simțurile în afara ei să asculte rîul, și să miroase rășina udă adusă de vînt peste vale și să vadă negreala întunericului, și să-i pipăie negrul cu fața. Departe, se auzi fluieratul unei locomotive: Se-aude pînă aici, mîine o să fie vreme bună.

Ajunse la cabană și-l găsi pe Marga în capul oaselor, pe pat. Îl vedea palid, și-l vedea copt, și-l întrebă de față, de Sinefta.

„O plecat de la noi... s-o dus și m-o prins urâtul. M-o prins urâtul pînă n-o plecat, să știi...” Marga, mai mult bîiguia decît să scoată vorbe omenești. Femeia Marii se așeză în fața lui și-i spuse să-și întindă mîinile. I le văzu tremurînd. „O să-ți treacă!” Și se culcară.

A doua zi, femeia își aduse copila acasă, apoi rămase în curte să se uite la cer, zicea: albastru! Se uita la stînci și zicea: îs negre! Se uita la copaci și zicea: îs tineri, și-ar fi păcat să-i taie cineva. Dădu cu ochii de Colții Caprii, și-i văzu trei, și-l auzi pe Marga venind. Ridică o mîină și-i zise: „Și muntele mișcă. Uite stîncă aia, cînd eram copilă, acolo era numai o bucată, pînă sus. O plouat-o, s-o băgat frigul în ea și-acuma-s trei colți, rupți unul de altul, și între ei, mestecănul ăla pipernicit. Și pînă să fie trei colți acolo, cîți s-or născut și cîți or murit, și muntele, de-abia s-o urnit de-o palmă. Da s-o urnit. Are altă viață decît noi, mai lungă dar tot schimbătoare ...” Omul se uită la stîncă și nu pricepu vorbele femeii, apoi își zise că-i femeie și o lăsă între gîndurile ei. Urcă în cabană și se apropie de geam să se uite iar la colții aceia, dar tot nu pricepu. Dădu din umeri și-și zise: mișcă pe dracu!

După o vreme coborî și o văzu cu desaga ei de drum în mîină și cu ochii la Colții Caprii. O strigă. Femeia nu voi să-l audă și de-abia după ce se auzi strigată din nou, se întoarse să-i strige ea: Plecăm! Viața îi mai lungă decît noi.

Marga tăcea. „Trebuie să plec, acum, pentru... Vreau să mă întorc pe vale altădată, ca Zdrenghea, să...” Firimituri de gînduri, firimituri de mîndrie, bune pentru o pită de ambiție. O văzu pe

femeie cum începuse să care dinăuntru geamantanele cu lucrurile lor. Nu-l ierta, nu mai avea de ce să-l ierte: „Te duci jos, și înainte de a preda să le spui cine-ai fost în anii ăștia, ori numai în ultimul, ca să știi că n-ai fugit ca un laș de urma faptelor ci ai plecat ca om. De te-ar pedepsi măcar... Și să știi, că nu apuci să te întorci pe valea asta sfințită odată de tine și oamenii ăia, ca Zdrenghia ...” Omul se luă după ea să facă ce-i va zice că trebuia făcut, să adune și să împacheteze și să-și calculeze, că asta-i spuse femeia: „să-ți aduni toată țuica băută și toate sticlele sparte cu flinta și să le plătești, așa-i cinstit, să le plătești ca să știu că am cu mine un om curat... să nu-ți mai fie frică de oameni că vin și te urmăresc și tu să stai coardă să zvîrnești ca să-ți pierzi urma, că nu mai poți, că-ți stau ca bolovanii copiii legați de picioare și te-or prinde ușor... și le-oi spune eu unde să te caute...”

Marga socotea în bucătărie și puneă și în plus, numai să scape, să se scape și cu cât aduna se simțea mai ușor, de parcă s-ar fi mutat rîul cu albia lui prin bucătăria aceea să-l spele și să-l răcorească. Din curte, prin geamul deschis, că deschisese femeia toate geamurile ca la vreme de curățenie din preajma sărbătorilor, îi auzea vocea femeii pisîndu-l mărunț și ocărîndu-și copila, speriată și nedumerită de vîrtejul care se dezlănțuise prin toată cabana lor. „Taci și rabdă, că acu ăi face și tu ochi și-i întreba ce-i tată-tu și ce-i mumă-ta, și-om avea ce-ți spune.” Prunca, din asta, se puse pe plîns. Lui Marga îi veni să hohotească și să chiuie. „Plecăm... o luăm de la capăt... altfel...” și mai trecu cincizeci și trei de lei la sticle, așa ca să-i fie de noroc, că sticlele sparte aduc noroc. „... că să știi, Marga, că ne-om întoarce la munca noastră! ... Că ai văzut și tu acu cum îi cînd faci numai ce crezi că poți face...” Omul își termină socotelile și ieși în curte să-și ajute nevasta la pusul în mașină. Îi veni să-i zică, așa ca s-o mai îmbuneze: vezi că trebuie și mașina

asta la ceva? dar tăcu, să n-o zgîndăre cu mașina și să-l pună cumva să și-o vîndă, și-și mai zise: că atîta casă avem și noi. Dar tot nu-i spuse femeii să nu-i curme gîndurile și vorbele, pe care trebuie că le va fi ținut multă vreme în ea, și-apoi, în dimineața aia, îi făcea bine vîltoarea udă, că așa vedea casa, cabana lor, viața: o vîltoare udă ca rîul cînd apucă liber. Dar femeia vorbea de un jgheab și de o ciutură care va prinde să se-nvîrtă. „Are și ea ciudățeniile ei...” își zise Marga și plecă să închidă ferestrele și să încuie în urmă.

Femeia voi să mai facă și curat și făcu, apoi îl așteptă în fața mașinii, și pînă ajunse lîngă ea o auzi vorbind de: exploziv și de: piatră, și de: șantier, apoi: „decorația aia a ta îi o tablă dacă nu mai ești artificier!” Rămase descumpănit să-și socotească iute rostul anilor pe care-i petrecuse la școala aceea de tehnicieni, mai bătrîn decît toți ceilalți, dar mai ambițios. Dădu din umeri și se vîrî în mașină.

O luă în sus, către hidrocentrală, să vadă zidul Anei, să păzească femeia Marii două lumînări pentru „Ana și Trică”, acolo sub buza zidului, apoi trecură pe la cabane să-și ia rămas bun. Mai aveau de trecut prin satul unde era școala băiatului, să-i ia actele, cum vor fi fost, și să-l adune și pe el, chircit, de bună seama, printre bagajele și boccelele casei Marga.

Cînd ajunseră din nou în dreptul cabanei, opriră și femeia se dădu jos cu prunca în brațe să spună: Colților Caprii: poate n-om apuca ziua în care să ne rupem și să ne prăvălim în drum! Și plecară.

CUPRINS

<i>Partea întâi: DUMINICA APELOR</i>	5
Zile albastre, zile roz	6
<i>Partea a doua: OCOLUL PAMÎNTULUI</i>	32
I. Femeia nimănuî	33
II. Oamenii cu numele lung	59
III. Fluturele ocrotit	86
IV. Iarba sub pustiul alb	111
V. Ecoul de piatră	134
VI. Zidul se chema: Ana	160
VII. Cină pentru calul verde	182
<i>Partea a treia: SETEA ALBĂ A DUMINICII</i>	212
Umbra ciuturii	213

Lector: VIORICA MĂRII Tehnoredactor: A. MOLNAR
Apărut 1978. Bun de tipar: 30.II.1978.
Comanda nr.: 1706. Coli de tipar: 16,5.
Tiraj: 15.000+105 ex. broșate.
Hîrtia: velină de 70 g/m². Format: 16/50X80.
Tiparul executat sub comanda nr. 509/1978
la Întreprinderea Poligrafică Cluj,
Municipiul Cluj-Napoca, str. Brassai nr. 5-7.
Republica Socialistă România

„Și totuși, în toate sînt legi, numai haosul propune doar haos și visul e plin de canoane, și curgerea rîului are o rigoare, toți își construiesc o cale, o viață, și prea puțin, sau deloc nu mai exista înși care seară de seară și zi de zi se lasă legănați de voci ce vin din afara lor și renunță astfel la orice activitate proprie, ca furați de strălucirea să zicem a unui rețetar venit din alte ceruri, a unui program de televizor, bunăoară, prea puțini înși în lume își mai ucid timpul trăind în dorul lelei, ori lăsîndu-se adormiți de luciri de celofan, prea puțini, totuși, fiindcă relația dintre puterea colectivă și cea individuală s-a modificat și eficacitatea puterii publice adună într-un mare fluviu pînă și cele mai firave și rătăcitoare energii... Paul Eugen Banciu cunoaște frămîntările prozei actuale, dar nu-i sînt deloc străine forțele care ocupă scena istoriei contemporane, și în cartea sa peisajul predestinat parcă tradiției, cu păduri, cu urși, cu oameni singuratici își iese din monotonia sa colorată își găsește un alt rost, lemnarii, brigadierii, muncitorii de drumuri, oamenii simplii sînt chemați să construiască nu doar un lac de acumulare, sau un nou edificiu, ci mai ales nodurile vitale ale energiei unei națiuni, ale frumuseții unor noi zile, sînt chemați să ia decizii și să știe ce este puterea, și deci să-și construiască propriul lor destin... Astfel că avem încă o dată prilejul să constatăm ce forță dă proze realitatea imediată, încă torențială, nedecantată, vie. Și astfel avem prilejul să semnalăm aici un condei viu, Paul Eugen Banciu.”

D. R. POPESCU